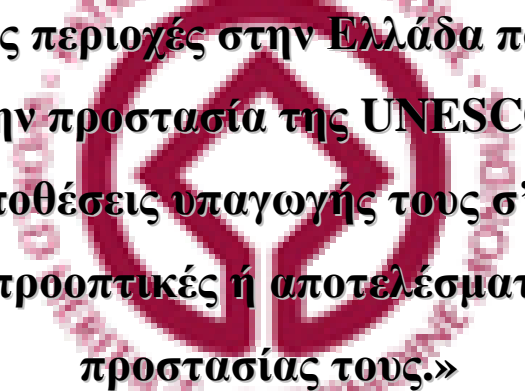

Τ.Ε.Ι. Πάτρας
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

**« Τουριστικές περιοχές στην Ελλάδα που τελούν υπό
την προστασία της UNESCO.
Προϋποθέσεις υπαγωγής τους σ' αυτήν
και προοπτικές ή αποτελέσματα της
προστασίας τους.»**

Αρχων Άννα
ΑΜ. 4140
Υπεύθυνη καθηγήτρια: κα. Τερζοπούλου
Πάτρα- Οκτώβριος 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1 UNESCO	
1.1 Γενικά	3
1.2 Καταστατικό	4
1.3 Χρονολογίες- ορόσημο για την UNESCO	4
1.4 Η ιστορία του Οργανισμού	6
1.5 Η "καταγωγή" της UNESCO	7
1.6 Βασικοί τομείς δράσης και προτεραιότητες	7
1.7 Διακυβερνητικά όργανα που διοικούν την UNESCO	10
1.8 Στρατηγική	10
Κεφάλαιο 2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	
2.1 Γενικά	13
2.1.1 Αποστολή της UNESCO	13
2.2 Ιστορικά	14
2.2.1 Προστατεύοντας την πολιτιστική κληρονομιά	15
2.2.2 Συνδέοντας την προστασία της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς	15
2.2.3 Σημαντικές χρονολογίες για την Πολιτιστική Κληρονομιά	16
2.3 Η Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς	17
2.3.1 Τι περιέχει η Συνθήκη	17
2.3.2 Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς	18
2.3.3 Ποια είναι τα πλεονεκτήματα για τις χώρες και τις τοποθεσίες;	19
2.4 Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς	20
2.4.1 Διαχείριση της Συνθήκης	20
2.4.2 Πληροφόρηση του κοινού	21
2.4.3 Η Παγκόσμια Κληρονομιά στα χέρια των Νέων	22
2.5 Το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς	23
2.5.1 Διεθνής βοήθεια	23
2.6 Η διαδικασία Υποψηφιότητας	24
2.6.1 Η Δυνητική Λίστα	25
2.6.2 Ο φάκελος υποψηφιότητας	25
2.6.3 Τα συμβουλευτικά όργανα	25
2.6.4 Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς	26
2.6.5 Τα κριτήρια επιλογής	26
2.6.6 Μια συνεχής υπόσχεση	28
2.7 Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο	28
2.7.1 Μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις τοποθεσιών εγγεγραμμένων στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο	30
2.8 Παραδείγματα επιτυχημένων εκστρατειών	32
2.8.1 Βρίσκοντας λύσεις	32

2.8.2 Επιτυχημένες αποκαταστάσεις	33
2.8.3 Διεθνείς εκστρατείες διάσωσης	34
2.9 Διεθνείς συνεργασίες για την διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς	35
2.9.1 Παραδείγματα των συνεργασιών για τη συντήρηση	36
2.10 Η Παγκόσμια Στρατηγική	37
2.10.1 Οι αντικειμενικοί σκοποί της Παγκόσμιας Στρατηγικής	38
2.10.2 Ανάλυση	38
2.10.3 Συνεχείς προσπάθειες	39
2.11 Παγκόσμια Κληρονομιά και Τουρισμός	40
2.11.1 Διεθνείς συνεργασίες	41

Κεφάλαιο 3

ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ UNESCO

Εισαγωγή	43
3.1 Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα	44
3.2 Ακρόπολη Αθηνών	46
3.3 Αρχαιολογικός χώρος Δελφών	50
3.4 Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου	54
3.5 Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	56
3.6 Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης	60
3.7 Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας	62
3.8 Μυστράς	66
3.9 Αρχαιολογικός χώρος Δήλου	71
3.10 Μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου	76
3.11 Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου	79
3.12 Αρχαιολογικός χώρος Βεργίνας	83
3.13 Αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας	90
3.14 Ιστορικό κέντρο (Χώρα) με το Μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο	102
3.15 Μετέωρα	106
3.16 Όρος Άθως	108
Προσωπικές Εκτιμήσεις	
Επίλογος	113

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

115

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς	117
Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς (2006)	128
Τοποθεσίες Ελληνικής Δυνητικής Λίστας	143
Ευρετήριο Οργανισμών και Ορολογιών	144

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 στο Λονδίνο, όταν υπεγράφη το Καταστατικό της από αντιπροσώπους 37 χωρών. Σήμερα η UNESCO εδρεύει στο Παρίσι, αλλά έχει εθνικές επιτροπές (αντιπροσώπους) σε όλα τα κράτη- μέλη.

Σκοπός του Οργανισμού, σύμφωνα με το καταστατικό, είναι «να συνεισφέρει στην ειρήνη και την ασφάλεια προωθώντας συνεργασία μεταξύ των εθνών μέσω της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού ώστε να προάγει τον παγκόσμιο σεβασμό για την δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τα οποία ισχύουν για όλους τους λαούς του κόσμου, χωρίς διάκριση φυλής, φύλλου, γλώσσας ή θρησκευματος...», επικεντρώνει δηλαδή τη δράση της στους τομείς της εκπαίδευσης, των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών και ανθρώπινων επιστημών, του πολιτισμού και των πληροφοριών.

Η UNESCO λειτουργεί, ουσιαστικά, σαν ένα εργαστήριο ιδεών και προωθεί τις διεθνείς συνεργασίες ανάμεσα στα 191 κράτη-μέλη του και τα 6 συνεργαζόμενα Μέλη, στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης, του πολιτισμού και της επικοινωνίας.

Τα κυριότερα όργανα της UNESCO είναι ο Γενικός Διευθυντής, η Γενική Συνέλευση και η Εκτελεστική Επιτροπή.

Στον τομέα του πολιτισμού, το 1972 στο Παρίσι, υιοθετείται η «Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), που αφορά την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύεται το 1976 και οι πρώτες τοποθεσίες εγγράφονται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1978.

Σκοπός της UNESCO στον τομέα αυτό είναι να ενθαρρύνει τις διάφορες χώρες να υπογράψουν την παραπάνω συνθήκη, να βεβαιώσουν την προστασία της δικής τους φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, να παρέχει έκτακτη βοήθεια για τις τοποθεσίες που βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο, να ενθαρρύνει την συμμετοχή όλων στην διατήρηση της φυσικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς και να δημιουργήσει διεθνείς συνεργασίες με στόχο την διατήρηση της Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

UNESCO

1.1 Γενικά

Η UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945. Γι' αυτόν τον ειδικευμένο υπερεθνικό οργανισμό δεν αρκεί να χτιστούν σχολεία σε καταστραμμένες χώρες ή να εκδοθούν οι διάφορες επιστημονικές καινοτομίες. Η εκπαίδευση, η κοινωνική και φυσική επιστήμη, ο πολιτισμός και οι επικοινωνίες, δεν είναι παρά τα μέσα για την επίτευξη ενός μεγαλύτερου σκοπού: την εδραίωση της ειρήνης στο μυαλό και τις συνειδήσεις των ανθρώπων.

Σήμερα, η UNESCO λειτουργεί σαν ένα εργαστήριο ιδεών και προωθεί παγκόσμιες συμφωνίες για εθνικά ζητήματα που προκύπτουν. Εν συντομία, ο Οργανισμός αυτός προωθεί τις διεθνείς συνεργασίες ανάμεσα στα 191 Κράτη-Μέλη του και τα 6 συνεργαζόμενα Μέλη, στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης, του πολιτισμού και της επικοινωνίας.

Η UNESCO δουλεύει για να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για διάλογο βασισμένο στον σεβασμό για τις κοινές αξίες και στην αξιοπρέπεια της κάθε κουλτούρας. Ο ρόλος αυτός είναι σημαντικός, κυρίως ενώπιον του φαινομένου της τρομοκρατίας, που αποτελεί μα επίθεση ενάντια στην ανθρωπότητα. Ο κόσμος χρειάζεται επειγόντως παγκόσμια οράματα αμείωτης ανάπτυξης, βασισμένα στην τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στον αμοιβαίο σεβασμό και στην ανακούφιση της φτώχειας, όλα τα οποία βρίσκονται στην καρδιά του στόχου και των δραστηριοτήτων της UNESCO.

Μέσω των δραστηριοτήτων της, η UNESCO προσπαθεί ενεργά να επιτύχει τους «Στόχους ανάπτυξης της Χιλιετίας» (Millennium Development goals), κυρίως αυτούς που αποσκοπούν:

§ Στη μείωση του ποσοστού των ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες μέχρι το 2015

§ Να επιτύχουν υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις χώρες έως το 2015

§ Να εξαλειφθούν οι φυλετικές διαφορές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2015

§ Να βοηθήσουν τις χώρες στην εφαρμογή εθνικής στρατηγικής για συνεχή ανάπτυξη με στόχο την ανατροπή των σημερινών δεδομένων στην σπατάλη των περιβαλλοντικών πόρων μέχρι το 2015,

Κλπ

1.2 Καταστατικό

Ο πρόλογος στο καταστατικό της UNESCO διακηρύσσει οι «εφόσον πόλεμοι ξεκίνησαν στο μυαλό των ανθρώπων, εκεί είναι που πρέπει να γίνουν οι άμυνες της ειρήνης».

Προκειμένου να διασφαλιστεί μια ομόφωνη και διαρκής ειρήνη, ο πρόλογος του καταστατικού προτρέπει τα Κράτη- Μέλη να πιστέψουν και να ενισχύσουν «με ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση για όλους, στην απεριόριστη αναζήτηση της αντικειμενικής αλήθειας και την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων».

Σκοπός του Οργανισμού είναι «να συνεισφέρει στην ειρήνη και την ασφάλεια προωθώντας συνεργασία μεταξύ των εθνών μέσω της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού ώστε να προάγει τον παγκόσμιο σεβασμό για την δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τα οποία ισχύουν για όλους τους λαούς του κόσμου, χωρίς διάκριση φυλής, φύλλου, γλώσσας ή θρησκευματος...»

1.3 Χρονολογίες- ορόσημο για την UNESCO

1945 (16 Νοεμβρίου): Αντιπρόσωποι 37 χωρών συναντώνται στο Λονδίνο για να υπογράψουν το Καταστατικό της UNESCO, το ποίο τίθεται σε ισχύ από τις 4 Νοεμβρίου 1946

1948: Η UNESCO προτείνει στα Κράτη- Μέλη να έχουν δωρεάν και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

1952: Ένα δια-κυβερνητικό συνέδριο υπό την αιγίδα της UNESCO υιοθετεί την Παγκόσμια Συνθήκη για τα Πνευματικά Δικαιώματα. Τις δεκαετίες μετά τον Δεύτερο

Παγκόσμιο Πόλεμο, η σύμβαση αυτή προστάτευσε έργα χωρών που δεν είχαν υπογράψει την Συνθήκη της Βέρνης (για την προστασία των Λογοτεχνικών Έργων και Έργων Τέχνης-1886).

1956: Η Δημοκρατία της Νοτίου Αφρικής αποσύρεται από την UNESCO ισχυριζόμενη ότι κάποιες από τις δημοσιεύσεις του Οργανισμού επιδεινώνουν τις φυλετικές διακρίσεις στην χώρα. Η Νότιος Αφρική ξαναγίνεται μέλος το 1994, υπό της ηγεσία του Nelson Mandela.

1958: Εγκαινιάζονται τα κεντρικά γραφεία της UNESCO στο Παρίσι, σχεδιασμένα από τους Marcel Breuer, Pier-Luigi Nervi και Bernard Zehrfuss.

1960: Ξεκινά η καμπάνια Nubia στην Αίγυπτο για την μετακίνηση του Ναού του Abu Simbel ώστε να μην πλημμυρίσει από τα νερά του Νείλου μετά την κατασκευή του φράγματος Aswan. Κατά την διάρκεια της 20ετούς εκστρατείας, 22 μνημεία και αρχιτεκτονικά συμπλέγματα μετακινήθηκαν. Είναι η πρώτη και μεγαλύτερη από μια σειρά εκστρατειών που περιλαμβάνουν τα Moenjodaro (Πακιστάν), Fez (Μαρόκο), Kathmandu (Νεπάλ), Borobudur (Ινδονησία) και την Ακρόπολη (Ελλάδα).

1968: Η UNESCO οργανώνει το πρώτο διακυβερνητικό συνέδριο με σκοπό την «συμφιλίωση» περιβάλλοντος και ανάπτυξης, που αργότερα οδήγησε στην δημιουργία του προγράμματος «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» (Man and the Biosphere Programme).

1972: Υιοθετείται η συνθήκη που αφορά την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύεται το 1976 και οι πρώτες τοποθεσίες εγγράφονται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1978.

1974: Ο Πάπας Παύλος VI απονέμει το βραβείο Ειρήνης «John XXIII» στην UNESCO.

1978: Η UNESCO υιοθετεί την Διακήρυξη για τις Φυλετικές Διακρίσεις.

1980: οι δύο πρώτοι τόμοι της σειράς της UNESCO με τίτλο «Γενική Ιστορία της Αφρικής» εκδίδονται. Άλλες παρόμοιες σειρές αφορούν περιοχές όπως την Κεντρική Ασία και την Καραϊβική.

1984: Οι ΗΠΑ αποσύρονται από τον Οργανισμό λόγω διαφωνιών για την διοίκηση. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σιγκαπούρη αποσύρονται το 1985. Ο προϋπολογισμός του Οργανισμού μειώνεται σημαντικά.

1990: Το Παγκόσμιο Συνέδριο «Εκπαίδευση για Όλους» στην Ταϊλάνδη, προκαλεί παγκόσμιο ενδιαφέρον για την προσφορά βασικής εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά,

νέους και ενήλικες. Δέκα χρόνια αργότερα στην Σενεγάλη, το Forum για την Παγκόσμια Εκπαίδευση δεσμεύεται να επιτύχει βασική εκπαίδευση για όλους μέχρι το 2015.

1992: Δημιουργία του προγράμματος «Μνήμη του Κόσμου» (Memory of the World Programme) με στόχο την προστασία βιβλιοθηκών και αρχειακών συλλογών. Σήμερα περιλαμβάνει ηχητικά, κινηματογραφικά και τηλεοπτικά αρχεία.

1997: Το Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται ξανά μέλος της UNESCO.

2003: Οι ΗΠΑ επιστρέφουν στην UNESCO.

2005: Το Μπρούνι γίνεται το 191^ο Κράτος-Μέλος της UNESCO.

1.4 Η ιστορία του Οργανισμού

Το 1942, κατά την διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών που αντιμετώπιζαν τα Ναζιστικά στρατεύματα και τους συμμάχους τους, συναντήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο για το Συνέδριο των Συμμαχικών Υπουργείων Παιδείας (Conference of Allied Ministers of Education). Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος δεν είχε τελειώσει ακόμα, όμως οι χώρες αυτές αναζητούσαν τρόπους και μέσα για την ανοικοδόμηση των εκπαιδευτικών τους συστημάτων όταν θα εδραιωνόταν και πάλι η ειρήνη. Πολύ σύντομα, το σχέδιο αυτό απέκτησε ιδιαίτερη ορμή και απέκτησε παγκόσμια φήμη. Νέες κυβερνήσεις, συμπεριλαμβανομένης και αυτής των ΗΠΑ, αποφάσισαν να συμμετάσχουν.

Με βάση στο σχέδιο του παραπάνω συνεδρίου, διεξήχθη μια Διάσκεψη Ηνωμένων Εθνών για την καθιέρωση ενός εκπαιδευτικού και πολιτιστικού οργανισμού (Λονδίνο, 1-16/11/1945). Αν και μόλις είχε τελειώσει ο πόλεμος, κατάφεραν να συγκεντρωθούν αντιπρόσωποι 44 χωρών. Με την παρακίνηση της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, δύο χωρών που γνώρισαν μεγάλες κακουχίες από τον πόλεμο, οι αντιπρόσωποι αυτοί συναίνεσαν στην δημιουργία ενός οργανισμού που θα ενσάρκωνε το πνεύμα της ειρήνης. Στα μάτια τους, ο νέος αυτός οργανισμός έπρεπε να εδραιώσει την «πνευματική και ηθική αλληλεγγύη της ανθρωπότητας», και συνεπώς, να αποτρέψει το πιθανό ξέσπασμα ενός ακόμη παγκοσμίου πολέμου.

Στο τέλος της διάσκεψης 37 χώρες ίδρυσαν την UNESCO. Το καταστατικό της υπεγράφη στις 16 Νοεμβρίου 1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Νοεμβρίου 1946, μετά την επικύρωσή του από 20 χώρες: Αίγυπτο, Αυστραλία, Βραζιλία, Γαλλία, Δανία,

Δομινικανική Δημοκρατία, Ελλάδα, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ηνωμένο Βασίλειο, Ινδία, Καναδά, Κίνα, Λίβανο, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Νότιο Αφρική, Σαουδική Αραβία, Τσεχοσλοβακία, και Τουρκία. Η πρώτη συνέλευση του Γενικού Συνεδρίου της UNESCO έγινε στο Παρίσι από τις 19 Νοεμβρίου έως τις 10 Δεκεμβρίου 1946, με την συμμετοχή αντιπροσώπων από τις 30 κυβερνήσεις που είχαν δικαίωμα ψήφου.

Τα απομεινάρια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αντανακλώνονται και στη σύνθεση των ιδρυτικών Κρατών- Μελών της UNESCO. Η Ιαπωνία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έγιναν μέλη το 1951, ενώ η Ισπανία το 1953. Και άλλα μεγάλα ιστορικά γεγονότα, όπως ο Ψυχρός Πόλεμος, η διάλυση της ΕΣΣΔ, κλπ, άφησαν το στίγμα τους στην UNESCO. Η ΕΣΣΔ εντάχθηκε στον οργανισμό το 1954 και αντικαταστάθηκε από την Ρωσία το 1992, 19 αφρικανικές χώρες έγιναν μέλη το 1960 και 12 δημοκρατίες πρώην μέλη της Σοβιετικής Ένωσης εντάχθηκαν σταδιακά κατά την περίοδο 1991-1993.

Σαν συνέπεια της ένταξής της στα Ηνωμένα Έθνη, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ήταν ο μοναδικός νόμιμος αντιπρόσωπος της Κίνας στην UNESCO από το 1971.

1.5 Η «καταγωγή» της UNESCO

Οι κύριοι «πρόγονοι» της UNESCO ήταν:

§ Η Διεθνής Επιτροπή Πνευματικής Συνεργασίας (International Committee of Intellectual Cooperation), Γενεύη 1922-1946

§ Το Διεθνές Ινστιτούτο Πνευματικής Συνεργασίας (International Institute of Intellectual Cooperation), Παρίσι 1925-1968 και

§ Το Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης (International Bureau of Education), Γενεύη 1925-1968

1.6 Βασικοί τομείς δράσης και προτεραιότητες

Η UNESCO επικεντρώνει τη δράση της στους τομείς της εκπαίδευσης, των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών και ανθρωπίνων επιστημών, του πολιτισμού και των πληροφοριών.

- Εκπαίδευση

Από την δημιουργία της το 1945, η UNESCO, εργάζεται για την βελτίωση της εκπαίδευσης παγκοσμίως παρέχοντας τεχνικών συμβουλών, θέτοντας standards, προτείνοντας πρωτοποριακά πλάνα, κλπ. Το πλάνο «Εκπαίδευση για Όλους» (Education for All), προς υλοποίηση έως το 2015, αποτελεί την κύρια δράση του οργανισμού στον τομέα της εκπαίδευσης.

Οι προτεραιότητες της UNESCO στον τομέα αυτό είναι:

§ Βασική εκπαίδευση για όλους, που αφορά κυρίως την ανάγνωση και την γραφή, την εκπαίδευση γύρω από την πρόληψη του AIDS και την εκπαίδευση δασκάλων σε περιοχές της Αφρικής.

§ Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και την τεχνολογική και επιστημονική εκπαίδευση.

§ Να προωθήσει την ποιοτική εκπαίδευση, με ειδική αναφορά στις αξίες της μόρφωσης και της εκπαίδευσης δασκάλων.

§ Ανώτερη εκπαίδευση.

- Φυσικές επιστήμες

Από την γέννησή της, η UNESCO ανέπτυξε πολλά διεθνή προγράμματα για να προσδιορίσει και να βελτιώσει την διαχείριση των πόρων της Γης, αλλά και για να ενισχύσει τις δυνατότητες των αναπτυσσόμενων χωρών σε μηχανική και τεχνολογία.

Οι προτεραιότητές της στον τομέα των φυσικών επιστημών είναι:

§ Προστασία του νερού και συναφών οικοσυστημάτων

§ Προστασία των ωκεανών

§ Ενίσχυση των δυνατοτήτων σχετικά με τις βασικές και μηχανικές επιστήμες, καθώς και διατύπωση επιστημονικών αρχών

§ Προώθηση της εφαρμογής της επιστήμης, της μηχανικής και των κατάλληλων τεχνολογιών για την σωστή χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ετοιμότητα για πιθανές καταστροφές και δημιουργία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

- Κοινωνικές και ανθρώπινες επιστήμες

Οι επιστήμες αυτές παίζουν σημαντικό ρόλο στο να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε και να ερμηνεύσουμε το κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό

περιβάλλον. Προϋποθέτουν την έρευνα, την αναγνώριση και ανάλυση των τάσεων, και προτείνουν ανάλογους τρόπους δράσης.

Η UNESCO έχει θέσει τις εξής προτεραιότητες:

- § Ηθική της επιστήμης και της τεχνολογίας, με έμφαση στην βιοηθική
- § Προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνεχής μάχη κατά όλων των μορφών διάκρισης, ρατσισμού, ξενοφοβίας
- § Πρόβλεψη, φιλοσοφία, ανθρώπινες επιστήμες, δημοκρατία και αύξηση της ανθρώπινης ασφάλειας
- § Διαχείριση των κοινωνικών αλλαγών.

- Πολιτισμός

Η μεγαλύτερη πρόκληση για την UNESCO είναι να προστατεύσει και να σεβαστεί τα χαρακτηριστικά ενός πολιτισμού, διαβεβαιώνοντας ταυτόχρονα ότι και αυτός με τη σειρά του σέβεται τα χαρακτηριστικά άλλων πολιτισμών, με σκοπό να τους φέρει πιο κοντά.

Γι' αυτό έχει θέσει τις εξής προτεραιότητες:

- § Να προωθήσει την πολιτιστική ποικιλία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην «πολύτιμη» κληρονομιά
- § Να δημιουργήσει πολιτιστικές τακτικές, καθώς και δια-πολιτιστικό και δια-θρησκευτικό διάλογο
- § Να βοηθήσει της πολιτιστικές «βιομηχανίες» και της καλλιτεχνικές εκφράσεις.

- Επικοινωνία και πληροφορία

Τα προγράμματα για την επικοινωνία και τις πληροφορίες φαίνεται να έχουν ιδιαίτερη θέση στο καταστατικό της UNESCO, σύμφωνα με το οποίο ο οργανισμός πρέπει να προωθήσει «την ελεύθερη διακίνηση ιδεών μέσω λέξεων και εικόνων». Ο αντικειμενικός σκοπός της UNESCO είναι να δημιουργήσει μια κοινωνία γνώσης βασισμένη στην διανομή πληροφοριών, ενσωματώνοντας όλες της κοινωνικό-πολιτιστικές διαστάσεις μιας συνεχούς ανάπτυξης.

Οι προτεραιότητες της, λοιπόν, είναι:

- § Να δώσει δύναμη στους λαούς μέσω της πρόσβασης στις πληροφορίες και τη γνώση, με έμφαση στην ελευθερία της έκφρασης
- § Να προωθήσει της ανάπτυξη της επικοινωνίας.

1.7 Διακυβερνητικά όργανα που διοικούν την UNESCO

- Η Γενική Συνέλευση

Αποτελείται από αντιπροσώπους όλων των Κρατών- Μελών του οργανισμού. Συνεδριάζει κάθε δύο χρόνια και παρακολουθείται από τα Κράτη- Μέλη, τα Συνεργαζόμενα- Μέλη, παρατηρητές από χώρες που δεν ανήκουν στην UNESCO, διακυβερνητικές οργανώσεις καθώς και μη- κυβερνητικές οργανώσεις (NGOs). Κάθε Κράτος- Μέλος έχει από μια ψήφο, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή το ποσό που συνεισφέρει στον προϋπολογισμό.

Η Γενική Συνέλευση καθορίζει τις πολιτικές και τις κύριες γραμμές που θα ακολουθήσει ο οργανισμός. Καθήκον της είναι να ορίσει τα προγράμματα και τον προϋπολογισμό της UNESCO. Επίσης εκλέγει τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και αναδεικνύει κάθε 4 χρόνια τον Γενικό Διευθυντή. Οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται κατά τις συνελεύσεις είναι τα Αγγλικά, τα Αραβικά, τα Γαλλικά, τα Ισπανικά, τα Κινέζικα και τα Ρώσικα.

- Η Εκτελεστική Επιτροπή

Η Εκτελεστική Επιτροπή φροντίζει την συνολική διαχείριση της UNESCO. Προετοιμάζει τις εργασίες της Γενικής Συνέλευσης και φροντίζει όλες οι αποφάσεις να παίρνονται σωστά. Οι λειτουργίες και οι ευθύνες της Επιτροπής πηγάζουν από το καταστατικό του οργανισμού αλλά και από τους κανόνες και τις οδηγίες που θέτονται από την Γενική Συνέλευση. Κάθε δύο χρόνια αυτή αναθέτει συγκεκριμένες εργασίες στην Επιτροπή. Άλλες εργασίες προέρχονται από τυχόν συμφωνίες μεταξύ της UNESCO και των Ηνωμένων Εθνών, ειδικευμένων οργανισμών ή άλλων διακυβερνητικών οργανισμών.

Από την Γενική Συνέλευση εκλέγονται 58 αντιπρόσωποι διαφορετικής κουλτούρας και καταγωγής, ώστε τελικά η Επιτροπή να αντανακλά την παγκοσμιότητα του οργανισμού.

Η Εκτελεστική Επιτροπή συνεδριάζει δύο φορές τον χρόνο.

1.8 Στρατηγική

Η μεσοπρόθεσμη στρατηγική (για την περίοδο 2002-2007), μαζί με το πρόγραμμα κι τον προϋπολογισμό για το 2002-2003, αντιπροσωπεύει την αλλαγή της UNESCO, όπως αυτή αποφασίστηκε από την Γενική Συνέλευση στην 31^η συνεδρίαση

(Οκτώβριος- Νοέμβριος 2001). Η στρατηγική στοχεύει στην ανάδειξη του νέου οράματος και του νέου προφίλ του Οργανισμού, ξεκαθαρίζοντας ταυτόχρονα τους κύριους σκοπούς του.

Επιπλέον, διατυπώνεται με στόχο ένα θέμα: την συμβολή της UNESCO στην ειρήνη και την ανθρώπινη ανάπτυξη σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης, μέσω της παιδείας, των επιστημών, του πολιτισμού και της επικοινωνίας. Προσπαθεί, λοιπόν, να δημιουργήσει έναν δεσμό μεταξύ αφ' ενός της αποστολής και του ρόλου της UNESCO και αφετέρου της παγκοσμιοποίησης.

Η στρατηγική ενώνει τους τέσσερις κύριους τομείς δραστηριότητας με έναν κοινό σκοπό και ορίζει έναν μικρό αριθμό στόχων (τρεις για κάθε τομέα και συνολικά δώδεκα για όλον τον οργανισμό). Γύρω από αυτούς τους στρατηγικούς σκοπούς έχουν δημιουργηθεί δύο κοινά θέματα, τα οποία πρέπει να είναι ουσιαστικά σε όλα τα προγράμματα: η εξάλειψη της φτώχειας και η συνεισφορά των πληροφοριακών και επικοινωνιακών τεχνολογιών στην παιδεία, την επιστήμη και τον πολιτισμό ώστε να δημιουργηθεί τελικά, μια κοινωνία γνώσης.

Τρεις κύριες στρατηγικές προσπάθειες:

§ Ανάπτυξη και προώθηση παγκόσμιων αρχών και κανόνων, βασισμένα σε κοινές αξίες, προκειμένου να ξεπεραστούν οι διάφορες προκλήσεις στους τομείς δραστηριότητας και να ενισχυθεί το «δημόσιο κοινό καλό»

§ Προώθηση του πλουραλισμού μέσω της αναγνώρισης και της προστασίας της διαφορετικότητας και της παρατήρησης της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

§ Ενίσχυση της δύναμης και της συμμετοχής στην κοινωνία της γνώσης μέσω ίσης πρόσβασης, δημιουργίας υποδομών και μοίρασμα της γνώσης.

Δώδεκα στρατηγικοί στόχοι:

- Εκπαίδευση:

§ Προώθηση της εκπαίδευσης σαν πρωταρχικό δικαίωμα, όπως ορίζει και η Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

§ Βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης μέσω της ποικιλότητας των περιεχομένων και των μεθόδων, και προώθηση των παγκόσμιων κοινών αξιών

§ Προώθηση του πειραματισμού, της καινοτομίας και της διάδοσης των πληροφοριών, καθώς και του διαλόγου στην εκπαίδευση.

- *Επιστήμες:*

§ Προώθηση των αρχών και κανόνων για την σωστή καθοδήγηση της επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης και της κοινωνικής αλλαγής.

§ Βελτίωση της ανθρώπινης ασφάλειας μέσω της καλύτερης διαχείρισης των περιβαλλοντικών και κοινωνικών αλλαγών

§ Αύξηση των επιστημονικών, τεχνικών και ανθρωπίνων πόρων και δυνατοτήτων που θα συμμετέχουν στις κοινωνίες γνώσης.

- *Πολιτισμός:*

§ Προώθηση των σχεδίων και εφαρμογή των εργαλείων για την καθιέρωση standards στον πολιτιστικό τομέα

§ Προστασία της πολιτιστικής ποικιλότητας και ενθάρρυνση του διαλόγου ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς

§ Αύξηση των δεσμών μεταξύ πολιτισμού και ανάπτυξης, μέσω του μοιράσματος της γνώσης.

- *Επικοινωνία και Πληροφορίες:*

§ Προώθηση της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και παγκόσμια πρόσβαση στις πληροφορίες

§ Προώθηση της έκφρασης του πλουραλισμού και της ποικιλομορφίας της κουλτούρας στα ΜΜΕ και τα παγκόσμια δίκτυα πληροφοριών

§ Πρόσβαση στην πληροφορία και τις επικοινωνιακές τεχνολογίες για όλους, κυρίως τον δημόσιο τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

2.1 Γενικά

Κληρονομιά είναι τα κληροδοτήματά μας από το παρελθόν, με τα οποία ζούμε σήμερα, και τα οποία θα περάσουμε στις επόμενες γενιές. Η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά είναι αναντικατάστατες πηγές ζωής και έμπνευσης, και αποτελούν τα σημεία αναφοράς μας, την ταυτότητά μας.

Μέρη μοναδικά και διαφορετικά μεταξύ τους, όπως οι Πυραμίδες της Αιγύπτου, το Μεγάλο Κοραλλιογενές φράγμα στην Αυστραλία, κλπ αποτελούν την παγκόσμια κληρονομιά μας.

Αυτό που κάνει ιδιαίτερη την ιδέα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι η παγκόσμια εφαρμογή της. Οι τοποθεσίες του θεσμού αυτού ανήκουν στους ανθρώπους όλου του κόσμου, ανεξαρτήτως του τόπου διαμονής τους. Με την «Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής Κληρονομιάς» (1972) τα κράτη- μέλη αναγνωρίζουν και αποδέχονται ότι οι τοποθεσίες που βρίσκονται στα εδάφη τους και είναι εγγεγραμμένες στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αποτελούν τοποθεσίες για την προστασία των οποίων συμβάλλει η διεθνής κοινότητα ως σύνολο.

Χωρίς την υποστήριξη των άλλων χωρών, κάποιες από τις μοναδικές πολιτιστικές και φυσικές τοποθεσίες θα ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση ή θα είχαν εξαφανιστεί, κυρίως εξαιτίας της έλλειψης των απαραίτητων πόρων για την προστασία τους. Η Συνθήκη είναι λοιπόν μια παγκόσμια συμφωνία που στοχεύει να εξασφαλίσει τους απαραίτητους οικονομικούς και πνευματικούς πόρους για να προστατεύσει τις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.1.1 Αποστολή της UNESCO

Η UNESCO προσπαθεί να ενθαρρύνει την αναγνώριση, την προστασία και την διατήρηση της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που θεωρείται εξαιρετικής αξίας για την ανθρωπότητα. Αυτό εκφράζεται στη διεθνή «Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

(Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), που υιοθετήθηκε από τον Οργανισμό το 1972.

Η πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται σε μνημεία, κτιριακά συγκροτήματα και τοποθεσίες με ιστορική, αισθητική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία. Η φυσική κληρονομιά αφορά φυσικούς, βιολογικούς και γεωλογικούς σχηματισμούς, απειλούμενα είδη του ζωικού και του φυτικού βασιλείου, και περιοχές με επιστημονική αξία.

Η αποστολή της UNESCO όσον αφορά την Παγκόσμια Κληρονομιά είναι:

- § Να ενθαρρύνει τις χώρες να υπογράψουν την παραπάνω συνθήκη και να βεβαιώσουν την προστασία της δικής τους φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- § Να ενθαρρύνει τα κράτη που έχουν ήδη αποδεχτεί την συνθήκη να αναδείξουν τοποθεσίες, μέσα στα γεωγραφικά τους όρια, που θα ήθελαν να συμπεριληφθούν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς
- § Να ενθαρρύνει τα κράτη αυτά να εφαρμόσουν σχέδια διαχείρισης και συστήματα ελέγχου των συντηρήσεων των τοποθεσιών που έχουν συμπεριληφθεί στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς
- § Να βοηθήσει στην προστασία των τοποθεσιών αυτών παρέχοντας τεχνική υποστήριξη και επαγγελματική εκπαίδευση
- § Να παρέχει έκτακτη βοήθεια για τις τοποθεσίες που βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο
- § Να ενθαρρύνει την συμμετοχή του πληθυσμού της συγκεκριμένης περιοχής στην διατήρηση της φυσικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς τους
- § Να δημιουργήσει διεθνείς συνεργασίες με στόχο την διατήρηση της Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς.

2.2 Ιστορικά

Η ιδέα της δημιουργίας μιας παγκόσμιας κίνηση για την προστασία της κληρονομιάς προέκυψε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η *Συνθήκη του 1972 για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς* δημιουργήθηκε ουσιαστικά από δύο ξεχωριστά κινήματα: το πρώτο είχε σκοπό την προστασία των πολιτιστικών τοποθεσιών, και το δεύτερο την προστασία του περιβάλλοντος.

2.2.1 Προστατεύοντας την πολιτιστική κληρονομιά

Το γεγονός που προκάλεσε παγκόσμια ανησυχία ήταν η απόφαση να κατασκευαστεί το φράγμα του Ασουάν στην Αίγυπτο, το οποίο θα πλημμύριζε την πεδιάδα όπου βρισκόταν ο ναός του Abu Simbel, ένας θησαυρός του αρχαίου αιγυπτιακού πολιτισμού. Το 1959, μετά από έκκληση των κυβερνήσεων της Αιγύπτου και του Σουδάν, η UNESCO ξεκίνησε μια παγκόσμια εκστρατεία με σκοπό την διάσωση του μνημείου. Οι αρχαιολογικές έρευνες στις περιοχές που επρόκειτο να πλημμυρίσουν επιταχύνθηκαν. Πάνω απ' όλα όμως, οι ναοί του Abu Simbel και Philae μεταφέρθηκαν σε στεγνό έδαφος.

Η καμπάνια αυτή κόστισε περίπου 80 εκατομμύρια δολάρια, τα μισά από τα οποία ήταν δωρεές 50 χωρών, δείχνοντας έτσι το πόσο σημαντική είναι η αλληλεγγύη μεταξύ των διαφόρων κρατών στην προστασία πολιτιστικών τοποθεσιών. Η επιτυχία της καμπάνιας αυτής οδήγησε και σε άλλες, όπως της Βενετίας (Ιταλία), της Borobudur (Ινδονησία), κλπ.

Συνεπώς, η UNESCO ξεκίνησε, με την βοήθεια του Διεθνούς Συμβουλίου για Μνημεία και Τοποθεσίες (International Council on Monuments and Sites – ICOMOS), την προετοιμασία μιας πρόχειρης συνθήκης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.2.2 Συνδέοντας την προστασία της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς

Η ιδέα να συνδυαστεί η διατήρηση των πολιτιστικών μνημείων με τα φυσικά έρχεται από τις Η.Π.Α. Το 1965, μια σύσκεψη στον Λευκό Οίκο αποφάσισε την δημιουργία ενός «Κεφαλαίου για την Παγκόσμια Κληρονομιά» που θα έδινε το έναυσμα για διεθνή συνεργασία με στόχο την προστασία «των μοναδικών φυσικών και γραφικών περιοχών και ιστορικών τοποθεσιών του κόσμου για το παρόν και το μέλλον ολόκληρης της ανθρωπότητας». Το 1968, η Διεθνής Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης (International Union for Conservation of Nature- IUCN) ανέπτυξε παρόμοιες προτάσεις για τα μέλη της. Οι προτάσεις αυτές παρουσιάστηκαν το 1972 στο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών στη Στοκχόλμη.

Τελικά όλα τα μέλη συμφώνησαν σε ένα κείμενο: την «Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς», που υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972.

Θεωρώντας την κληρονομιά σαν πολιτιστική αλλά και φυσική, η Συνθήκη μας θυμίζει τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος αλληλεπιδρά με το περιβάλλον, καθώς και την ανάγκη να προστατεύσουμε την ισορροπία μεταξύ αυτών των δύο.

2.2.3 Σημαντικές χρονολογίες για την Πολιτιστική Κληρονομιά

1959: Η UNESCO ξεκινά μια διεθνή καμπάνια και συλλέγει 80 εκατ. Δολάρια για την διάσωση του ναού Abu Simbel στην κοιλάδα του Νείλου. Προετοιμάζεται ένα προσχέδιο της συνθήκης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

1962: Η UNESCO παρουσιάζει την «Πρόταση για την Διάσωση της Ομορφιάς και του Χαρακτήρα Τοπίων και Τοποθεσιών». Η πρόταση αυτή καλύπτει την διατήρηση και αποκατάσταση των επαρχιακών και αστικών τοποθεσιών, είτε αυτά είναι φυσικά είτε φτιαγμένα από τον άνθρωπο, τα οποία έχουν πολιτιστικό ή αισθητικό ενδιαφέρον.

1965: Μια σύσκεψη στον Λευκό Οίκο στις Η.Π.Α., αποφασίζει την ίδρυση ενός «Κεφαλαίου Παγκόσμιας Κληρονομιάς» με στόχο την προστασία των φυσικών και γραφικών περιοχών και ιστορικών τοποθεσιών.

1966: Η UNESCO ηγείται μιας διεθνούς καμπάνιας για την προστασία της Βενετίας (Ιταλία) μετά από καταστροφικές πλημμύρες που απείλησαν την πόλη.

1968: Το IUCN αναπτύσσει για τα μέλη του μια πρόταση παρόμοια με το «Κεφάλαιο για την Παγκόσμια Κληρονομιά».

1972: Ακολουθώντας μια συνεδρίαση των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την εργασία εξειδικευμένων ομάδων και οργανισμών (όπως IUCN, ICOMOS και UNESCO) όλες οι προτάσεις ενώνονται σε ένα κείμενο, την «Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς», η οποία υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972, στο Παρίσι.

1978: Οι πρώτες δώδεκα τοποθεσίες εγγράφονται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

1992: Κατά την 20^η επέτειο της «Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς» δημιουργείται το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Επίσης η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς υιοθετεί την κατηγορία «πολιτιστικά τοπία», καθιστώντας έτσι την «Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς» το πρώτο διεθνές μέσο για την αναγνώριση και την προστασία των πολιτιστικών τοποθεσιών.

1994: Η Παγκόσμια Στρατηγική για μια Ισορροπημένη και Αντιπροσωπευτική Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς υιοθετείται από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ο στόχος της στρατηγικής αυτής είναι να επιτύχει μεγαλύτερη τοπική ισορροπία και θεματική ποικιλία στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ενθαρρύνει την υποψηφιότητα τοποθεσιών σε μέρη του κόσμου που υπό- εκπροσωπούνται και κυρίως σε κατηγορίες που δεν έχουν ακόμη πολλά αντιπροσωπευτικά «δείγματα».

1994: Η UNESCO ξεκινά το σχέδιο «Συμμετοχή των Νέων στην Διατήρηση και Προώθηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς» με σκοπό να αναπτύξει νέες εκπαιδευτικές μεθόδους κινητοποίησης των νέων ώστε να ασχοληθούν περισσότερο με την προστασία και την προώθηση της κληρονομιάς.

2002: Τα Ηνωμένα Έθνη ανακηρύσσουν το 2002 σε Έτος Παγκόσμιας Κληρονομιάς διεθνώς.

2002: Στην 30^η επέτειο της «Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς» η UNESCO με την βοήθεια της Ιταλικής κυβέρνησης οργανώνει στην Βενετία το Διεθνές Συνέδριο: «Παγκόσμια Κληρονομιά: Κοινή Κληρονομιά, Κοινή Ευθύνη» με σκοπό την εκτίμηση των 30ετών ισχύος της «Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς» και την ενδυνάμωση των συνεργασιών για την διατήρηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.3 Η Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Το πλέον σημαντικό χαρακτηριστικό της συνθήκης αυτής είναι ότι ενώνει σε ένα μόνο έγγραφο τις έννοιες της προστασίας της φύσης και της συντήρησης των πολιτιστικών μνημείων. Η Συνθήκη αναγνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο ο ανθρώπινος παράγοντας δρα στην φύση, καθώς και την ανάγκη να υπάρξει μια ισορροπία ανάμεσά σ' αυτά τα δύο.

2.3.1 Τι περιέχει η Συνθήκη

Η Συνθήκη αρχικά ορίζει το είδος φυσικών και πολιτιστικών τοποθεσιών που μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλα για εγγραφή στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στην συνέχεια, εκθέτει τις υποχρεώσεις των κρατών στην αναγνώριση πιθανών προς εγγραφή τοποθεσιών και τον ρόλο τους στην προστασία και στην διατήρησή των τελευταίων.

Υπογράφοντας την Συνθήκη, κάθε κράτος ουσιαστικά υπόσχεται να προστατεύει όχι μόνο τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς που βρίσκονται στα εδάφη του, αλλά και την δική του εθνική Κληρονομιά. Τα κράτη ενθαρρύνονται να ενσωματώσουν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς σε τοπικούς προγραμματισμούς, να οργανώσουν υπηρεσίες και προσωπικό στα μέρη αυτά, να αναλάβουν την απαραίτητη επιστημονική και τεχνική έρευνα και να υιοθετήσουν τα μέτρα εκείνα που θα δώσουν στα μέρη αυτά μια λειτουργική θέση στην καθημερινή ζωή της τοπικής κοινωνίας.

Η Συνθήκη ορίζει επίσης την υποχρέωση των κρατών να ενημερώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Committee) για την πορεία των ενεργειών διατήρησης των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς στη χώρα τους. Οι ενημερώσεις αυτές είναι σημαντικές για την Επιτροπή, καθώς της επιτρέπει να εκτιμήσουν την κατάσταση των τοποθεσιών, να αποφασίσει αν υπάρχουν εξειδικευμένες προγραμματικές ανάγκες και να επιλύσει τυχόν επαναλαμβανόμενα προβλήματα.

Τέλος, ενθαρρύνει τα κράτη να ενισχύσουν την εκτίμηση του κοινού για τις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς και να αυξήσουν την προστασία τους μέσω εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων.

2.3.2 Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Η Συνθήκη περιγράφει επίσης την λειτουργία της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τον τρόπο εκλογής των μελών της, και παραθέτει τους οργανισμούς που μπορούν να παρέχουν στην Επιτροπή ανεξάρτητη βοήθεια στην εκτίμηση και επιλογή τοποθεσιών.

Η Επιτροπή συνεδριάζει μία φορά τον χρόνο και αποτελείται από αντιπροσώπους 21 από τα κράτη- μέλη της Συνθήκης, εκλεγμένους από την Γενική Συνέλευση.

Η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθορίζει την χρήση του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και κατανέμει οικονομική βοήθεια ανάλογα με τις αιτήσεις των κρατών- μελών. Έχει τον τελικό λόγο για την εγγραφή τοποθεσιών στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εξετάζει τις αναφορές σχετικά με την κατάσταση και την πρόοδο της συντήρησης των εγγεγραμμένων τοποθεσιών και ζητά από τα κράτη- μέλη να αναλάβουν δράση όταν οι τοποθεσίες δεν οργανώνονται ή συντηρούνται σωστά. Επίσης αποφασίζει

την εγγραφή ή την διαγραφή τοποθεσιών από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

2.3.3 Ποια είναι τα πλεονεκτήματα για τις χώρες και τις τοποθεσίες;

Το κυριότερο πλεονέκτημα της υπογραφής της «Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς» είναι η συμμετοχή σε μια διεθνή κοινότητα εκτίμησης και ενδιαφέροντος για τις τοποθεσίες που συνθέτουν ένα κόσμο πολιτιστικής ποικιλίας και φυσικού πλούτου. Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης ενώνονται για να προστατεύσουν και να τιμήσουν την παγκόσμια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και για να εκφράσουν μια κοινή υπόσχεση, αυτή της διατήρησης της κληρονομιάς μας για τα επόμενες γενιές.

Το κύρος που συνεπάγεται για μια χώρα το να έχει υπογράψει την Συνθήκη και να έχει εγγεγραμμένες τοποθεσίες στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συχνά λειτουργεί σαν καταλύτης για την αφύπνιση της κοινής γνώμης για την διατήρηση της κληρονομιάς.

Ένα ακόμα βασικό κίνητρο της επικύρωσης, κυρίως για τις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι η πρόσβαση στο Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ετησίως, 4 εκατομμύρια δολάρια διατίθενται για να βοηθηθούν τα κράτη- μέλη στην αναγνώριση, διατήρηση και περαιτέρω προώθηση των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Επιπλέον έκτακτη βοήθεια μπορεί να διατεθεί για τη άμεση αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από ανθρώπινη παρέμβαση (πχ πόλεμος) ή από ακραία φυσικά φαινόμενα (πχ σεισμούς, πλημμύρες, κλπ). Στην περίπτωση των τοποθεσιών που περιλαμβάνονται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, η προσοχή και οι χρηματικοί πόροι τόσο της τοπικής, όσο και της διεθνούς κοινότητας εστιάζουν στις ανάγκες διατήρησης αυτών των απειλούμενων τοποθεσιών.

Σήμερα, η ιδέα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι διεθνώς αποδεκτή και πολλές φορές οι τοποθεσίες που είναι εγγεγραμμένες στην Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς γίνονται «μαγνήτης» της διεθνούς συνεργασίας και μπορούν έτσι να λάβουν οικονομική βοήθεια για προγράμματα συντήρησης της Κληρονομιάς από διάφορες πηγές.

Οι εγγεγραμμένες στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς τοποθεσίες ωφελούνται από την ανάπτυξη και την εφαρμογή ενός περιεκτικού σχεδίου management που αφορά στα κατάλληλα μέτρα συντήρησης και τους μηχανισμούς ελέγχου. Για την

υποστήριξη όλων αυτών, ειδικοί προσφέρουν τεχνική εκπαίδευση στην ομάδα διαχείρισης της συγκεκριμένης τοποθεσίας.

Τέλος, η εγγραφή μιας τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποφέρει αύξηση στο ενδιαφέρον του κοινού σχετικά με την τοποθεσία και την ξεχωριστή αξία της, αυξάνοντας συνεπώς και τις τουριστικές δραστηριότητες στην ευρύτερη περιοχή. Όταν αυτά είναι σωστά σχεδιασμένα και οργανωμένα με βάση τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης, μπορούν να αποφέρουν σημαντικά κέρδη στην τοπική οικονομία.

2.4 Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύθηκε το 1992 και είναι ο συντονιστής όλων των θεμάτων σχετικών με την Παγκόσμια Κληρονομιά, μέσα στην UNESCO. Ενεργεί ως Γραμματεία της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς και αποτελεί τμήμα του Τομέα Πολιτισμού της UNESCO.

2.4.1 Διαχείριση της Συνθήκης

Η εξασφάλιση του συνεχούς management της Συνθήκης είναι ο βασικός σκοπός του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Συνθήκης, το Κέντρο βοηθά την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην οργάνωση των συνεδριάσεών της, στην ανάπτυξη και την πρόταση κανονισμών και στην εξασφάλιση της εφαρμογής των δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις αποφάσεις της και σε συνεργασία με τα κράτη- μέλη και τα συμβουλευτικά όργανα. Παρέχει συμβουλές στα κράτη- μέλη σχετικά με την προετοιμασία των Δυντικών Λιστών και των υποψηφιοτήτων για την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς και βεβαιώνει την παραλαβή, την εγγραφή, την αρχειοθέτηση και το αποστολή τους στο ICOMOS ή/ και το IUCN. Συντονίζει επίσης τις μελέτες και τις δραστηριότητες της Παγκόσμιας Στρατηγικής για μια ισορροπημένη, αντιπροσωπευτική και αξιόπιστη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το Κέντρο οργανώνει την Διεθνή Βοήθεια από το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς κατόπιν αιτήσεως, συντονίζει την Περιοδική Αναφορά και την υποβολή έκθεσης σχετικά με την κατάσταση της συντήρησης των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς επίσης και την δράση σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, δηλαδή όταν απειλείται μια τοποθεσία. Οργανώνει τεχνικά σεμινάρια και τα

ημερίδες, και ενημερώνει τακτικά την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τη βάση δεδομένων.

Ένα όλο και περισσότερο σημαντικό μέρος της εργασίας του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι αυτό του συντονισμού των δραστηριοτήτων του με εκείνες των άλλων πολύπλευρων πολιτιστικών και περιβαλλοντικών συνεργατών, καθώς και με εκείνες της UNESCO για να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή συμπληρωματικότητα και σύμπραξη. Το Κέντρο επίσης προσδιορίζει και εφαρμόζει τα περιφερειακά και θεματικά προγράμματα, και εργάζεται για να εξασφαλίσει τους επιπλέον οικονομικούς και τεχνικούς πόρους που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή της Συνθήκης σε συνεργασία με άλλες αντιπροσωπείες των Ηνωμένων Εθνών, τις τράπεζες ανάπτυξης, τους NGOs, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τον επιχειρηματικό κόσμο.

2.4.2 Πληροφόρηση του κοινού

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς προετοιμάζει και διανέμει το υλικό πληροφοριών στο ευρύ κοινό και παράγει τα περιοδικά και τις δημοσιεύσεις για να κρατήσει το κοινό ενήμερο για τα ζητήματα Παγκόσμιας Κληρονομιάς και διαχειρίζεται την ιστοσελίδα Παγκόσμιας Κληρονομιάς στο internet.

Επίσης συνεργάζεται επιτυχώς με την τηλεόραση και τους τηλεοπτικούς παραγωγούς από όλο τον κόσμο για να δημιουργήσει ντοκιμαντέρ και εκπαιδευτικές ταινίες σχετικά με τις εγγεγραμμένες στην Λίστα περιοχές και τη διαδικασία συντήρησής τους. Στις σημαντικές συνεργασίες που έχουν γίνει συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων: Το «Sudwestrundfunk», που μεταδίδει μια εβδομαδιαία δεκαπεντάλεπτη εκπομπή στη Γερμανία, την Ελβετία και την Αυστρία με τον τίτλο "οι θησαυροί του κόσμου μας", το «Tokio Broadcasting System» στην Ιαπωνία μεταδίδει τις εβδομαδιαίες μισάωρες ταινίες σχετικά με την Παγκόσμια Κληρονομιά. Και οι δύο αυτοί σταθμοί έχουν συνεργαστεί με το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην δημιουργία ντοκιμαντέρ για την Παγκόσμια Κληρονομιά για σχεδόν 10 χρόνια, και έτσι, μέχρι σήμερα σχεδόν 500 τοποθεσίες έχουν καλυφθεί. Συνεργασίες έχουν γίνει επίσης με τους ανεξάρτητους παραγωγούς βίντεο και συσκευασιών DVD που επιδεικνύουν μια θεματική επιλογή των περιοχών Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το 2004, υπεγράφη μια συμφωνία με το ιαπωνικό δημόσιο τηλεοπτικό κανάλι «Nippon Hoso Kyokai» για να παραγάγει μια σειρά ταινιών μικρού μήκους σχετικά με την

Παγκόσμια Κληρονομιά που θα αποτελέσει τελικά ένα διεθνές ψηφιακό αρχείο εικόνων διαθέσιμο μέσω του διαδικτύου.

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει παράγει 2 ταινίες: «World Heritage: ours to cherish, ours to protect»- ένα δεκατετράλεπτο ντοκιμαντέρ σχετικά με την διαδικασία συντήρησης της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και «World Heritage in Young Hands»- ένα δεκατετράλεπτο ντοκιμαντέρ σχετικά με το ειδικό πρόγραμμα της UNESCO «Συμμετοχή των Νέων στη συντήρηση και την προώθηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς».

Επιπλέον, το Κέντρο έχει αναπτύξει και έχει συμβάλει στην παραγωγή διάφορων ταινιών, κινούμενων σχεδίων και ντοκιμαντέρ που λένε την ιστορία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Παρέχει επίσης συνεχή βοήθεια και προσανατολισμό στους δημοσιογράφους και τους σκηνοθέτες, που εργάζονται πάνω σε σχετικά με την συντήρηση θέματα, μέσω της οργάνωσης των συνόδων και των πληροφοριών.

2.4.3 Η Παγκόσμια Κληρονομιά στα χέρια των Νέων

Για να υποστηρίξει την υποχρέωση των κρατών- μελών να προωθήσουν την έννοια της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ειδικότερα μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η UNESCO ξεκίνησε το 1994 ένα ειδικό πρόγραμμα: τη «Συμμετοχή των νέων στη Συντήρηση και την προώθηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς», με σκοπό να ενθαρρύνει και να επιτρέψει στους αυριανούς ενεργούς πολίτες να συμμετέχουν στη διατήρηση της κληρονομιάς. Το πρόγραμμα συντονίζεται από το Κέντρο παγκόσμιας Κληρονομιάς και το Δίκτυο Σχολικού Προγράμματος (Associated School Project Network- ASPnet) του Τομέα Εκπαίδευσης της UNESCO σε στενή συνεργασία με τις εθνικές επιτροπές της UNESCO.

Μέσω της ανάπτυξης νέων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και της οργάνωσης forum νεολαίας, σεμιναρίων κατάρτισης των εκπαιδευτικών και των ημερίδων για την ανάπτυξη ικανοτήτων, το πρόγραμμα έχει σαν κύριο σκοπό την παροχή της απαραίτητης γνώσης, των δεξιοτήτων και των δικτύων στους νέους ώστε να αναμιχθούν στην προστασία και την προώθηση της κληρονομιάς από τοπικό σε διεθνές επίπεδο.

Προκειμένου να ενσωματωθούν τα ζητήματα συντήρησης της Παγκόσμιας Κληρονομιάς στη διδασκαλία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ένα καινοτόμο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για τους δασκάλους με τον τίτλο «Η Παγκόσμια Κληρονομιά στα χέρια των Νέων» έχει δημοσιευθεί σε πάνω από 20 γλώσσες, έχει

εξεταστεί και έχει προσαρμοστεί στις εκάστοτε εθνικές ανάγκες σε περίπου 1000 συνεργαζόμενα σχολεία σε πάνω από 130 κράτη- μέλη της UNESCO.

2.5 Το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δημιουργήθηκε το 1972 από την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Σκοπός του είναι να βοηθήσει τα κράτη- μέλη να αναγνωρίσουν, να διατηρήσουν και να προωθήσουν τις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Δωρεές στο Ταμείο γίνονται από τα κράτη- μέλη, υποχρεωτικά ή εθελοντικά. Οι υποχρεωτικές δωρεές ανέρχονται στο 1% των ετήσιων συνεισφορών τους στην UNESCO, ενώ οι εθελοντικές καταβάλλονται σε τακτά χρονικά διαστήματα (κάθε 2 χρόνια) και δεν πρέπει να είναι λιγότερες από τις υποχρεωτικές δωρεές. Άλλες πηγές εσόδων περιλαμβάνουν άλλες εθελοντικές δωρεές, κεφάλαια που δωρίζονται από χώρες ή εταιρείες για συγκεκριμένους σκοπούς, έσοδα από τις πωλήσεις των εκδόσεων της UNESCO, καθώς και δωρεές ιδιωτών.

Το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς λαμβάνει ετησίως περίπου 4 εκατ. Δολάρια, ένα ποσό που δεν αρκεί για να καλύψει τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες και τις αιτήσεις για διεθνή βοήθεια.

2.5.1 Διεθνής βοήθεια

Η διαδικασία της αναγνώρισης, συντήρησης και διατήρησης της Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει μεγάλο κόστος και το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν μπορεί να χρηματοδοτήσει όλες τις αιτήσεις για διεθνή βοήθεια. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς κατανέμει τα κεφάλαια με σειρά προτεραιότητας, με ιδιαίτερη έμφαση στις απειλούμενες τοποθεσίες, περιλαμβανομένων αυτών που έχουν εγγραφεί στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, καθώς και σε αυτές που βρίσκονται σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι αιτήσεις των κρατών- μελών πρέπει να εμπίπτουν σε μια από τις παρακάτω πέντε κατηγορίες:

- 1) *Προκαταρκτική βοήθεια*: Συμβάλλει στην προετοιμασία των καταλόγων των μελλοντικών τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς, των υποψήφιων τοποθεσιών και των αιτήσεων για τεχνική συνεργασία, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

- 2) *Τεχνική συνεργασία*: Απαντά στις αιτήσεις των κρατών- μελών για βοήθεια με προγράμματα που στοχεύουν στην προστασία των ήδη εγγεγραμμένων στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς τοποθεσιών. Μπορεί να έχει την μορφή εξοπλισμού ή μελετών και προβλέψεων ειδικών ή τεχνικών.
- 3) *Επείγουσα βοήθεια*: Παρέχεται σε τοποθεσίες σε άμεσο κίνδυνο (εξαιτίας σοβαρών ζημιών από ξαφνικά γεγονότα όπως κατολισθήσεις, φωτιά, πλημμύρες ή πολέμους). Η επείγουσα βοήθεια μπορεί να αφορά την δημιουργία ενός σχεδίου διάσωσης μιας τοποθεσίας σε κίνδυνο ή να λάβει άλλα αναγκαία μέτρα για να προστατεύσει την τοποθεσία.
- 4) *Εκπαίδευση*: Παίζει σημαντικό ρόλο στην διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Με το πέρασμα των χρόνων, στον τομέα της φυσικής κληρονομιάς δαπανήθηκαν μεγάλα κεφάλαια για εκπαιδευτικά σεμινάρια σχετικά με την διαχείριση υδροβιότοπων, τον σχεδιασμό των ακαλλιέργητων περιοχών, την δασοκομία, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την αγροδασοκομία και την διαχείριση των προστατευόμενων τοποθεσιών σε άγονες περιοχές. Σχετικά με την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, το Ταμείο υποστήριξε οικονομικά την τεχνική εκπαίδευση στην αρχιτεκτονική διατήρηση, τον αστικό σχεδιασμό των ιστορικών πόλεων, την συντήρηση των υλικών, καθώς και την αναπαλαίωση μωσαϊκών και τοιχογραφιών. Ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνεται στην ομαδική εκπαίδευση του προσωπικού που εργάζεται στις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αλλά και σε τοπικό επίπεδο.
- 5) *Εκπαιδευτική και προωθητική βοήθεια*: Αποσκοπεί στην έγερση της κοινής συνείδησης σχετικά με την Παγκόσμια Κληρονομιά. Έχει δύο μορφές: α) την προώθηση της ιδέας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ευαισθητοποιώντας το κοινωνικό σύνολο ή συγκεκριμένες ομάδες ενδιαφέροντος και β) την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υλικών για σχολική και πανεπιστημιακή χρήση.

2.6 Η διαδικασία Υποψηφιότητας

Μόνο οι χώρες που έχουν υπογράψει την «Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς» μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις υποψηφιότητας για τοποθεσίες εντός των συνόρων τους.

2.6.1 Η Δυνητική Λίστα

Το πρώτο βήμα που πρέπει να κάνει μια χώρα είναι να φτιάξει έναν κατάλογο των σημαντικών τοποθεσιών φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς εντός των συνόρων της. Αυτός ο κατάλογος είναι γνωστός ως «Δυνητική Λίστα» και ουσιαστικά είναι μια πρόβλεψη των τοποθεσιών που το κράτος- μέλος θα υποβάλλει για την εγγραφή τα επόμενα 5- 10 χρόνια και η οποία μπορεί να ανανεωθεί ανά πάσα στιγμή. Είναι ένα σημαντικό βήμα, αφού η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν μπορεί να εγγράψει καμιά τοποθεσία εάν αυτή δεν περιλαμβάνεται στην Δυνητική Λίστα.

2.6.2 Ο φάκελος υποψηφιότητας

Ετοιμάζοντας μια Δυνητική Λίστα και επιλέγοντας τοποθεσίες από αυτήν, ένα κράτος- μέλος μπορεί να σχεδιάσει πότε θα παρουσιάσει τον φάκελο υποψηφιότητας. Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς προσφέρει συμβουλές και βοήθεια στην προετοιμασία του φακέλου αυτού, ο οποίος πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο πλήρης και να περιλαμβάνει τα απαραίτητα έγγραφα και χάρτες. Η υποψηφιότητα υποβάλλεται στο Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το οποίο πρέπει να κρίνει την πληρότητά του. Όταν ένας φάκελος υποψηφιότητας συμπληρωθεί, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς τον στέλνει στα αρμόδια συμβουλευτικά όργανα για εκτίμηση.

2.6.3 Τα συμβουλευτικά όργανα

Μια υποψήφια τοποθεσία εκτιμάται ανεξάρτητα από δύο συμβουλευτικά σώματα εξουσιοδοτημένα από την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς: Το «Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών» (ICOMOS) και την «Παγκόσμια Ένωση Διατήρησης» (IUCN), τα οποία παρέχουν στη Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς εκτιμήσεις για τις υποψήφιες τοποθεσίες. Ένα τρίτο συμβουλευτικό σώμα είναι το «Διεθνές Κέντρο για την Μελέτη της Διατήρησης και Συντήρησης της Πολιτιστικής Ιδιοκτησίας» (ICCROM), μια διακυβερνητική οργάνωση που παρέχει στην Επιτροπή εξειδικευμένες συμβουλές σχετικά με την διατήρηση των πολιτιστικών τοποθεσιών, καθώς και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

2.6.4 Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Αφού μια τοποθεσία προταθεί και εκτιμηθεί, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς καλείται να αποφασίσει για την εγγραφή της. Μια φορά τον χρόνο η Επιτροπή συνεδριάζει για να αποφασίσει ποιες τοποθεσίες θα εγγραφούν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Μπορεί να τροποποιήσει τις αποφάσεις της, να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες από τα κράτη- μέλη ή να απορρίψει κάποια εγγραφή.

2.6.5 Τα κριτήρια επιλογής

Για να συμπεριληφθούν στη Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς, οι τοποθεσίες θα πρέπει να είναι εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας και να πληρούν τουλάχιστον ένα από τα δέκα κριτήρια επιλογής. Τα κριτήρια αυτά αναλύονται στις «Λειτουργικές Οδηγίες για την Εφαρμογή της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, οι οποίες μαζί με την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελούν το βασικό «εργαλείο εργασίας» για την παγκόσμια κληρονομιά.

Τα κριτήρια ανανεώνονται τακτικά ώστε να αντανακλούν την εξέλιξη της ιδέας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μέχρι το τέλος του 2004, οι τοποθεσίες επιλέγονταν με βάση 6 (έξι) πολιτιστικά (cultural- C) και 4 (τέσσερα) φυσικά(natural- N) κριτήρια. Από το 2005, με την υιοθέτηση των ανανεωμένων «Λειτουργικών Οδηγιών για την Εφαρμογή της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς», υπάρχει μόνο μία λίστα με 10 (δέκα) κριτήρια. Η αντιστοιχία είναι η εξής:

	Πολιτιστικά κριτήρια						Φυσικά κριτήρια			
Έως 2004	i	ii	iii	iv	v	vi	i	ii	iii	iv
Από 2005	i	ii	iii	iv	v	vi	viii	ix	vii	x

Αναλυτικότερα, με βάση το κάθε κριτήριο, μια τοποθεσία θα πρέπει:

- i) Να αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα ανθρώπινης δημιουργικής ευφυΐας.

- ii) Να επιδεικνύει μια σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών, κατά την διάρκεια κάποιου χρονικού διαστήματος ή μέσα σε μια πολιτιστική περιοχή του κόσμου, σχετικά με την εξέλιξη στην αρχιτεκτονική, την τεχνολογία, την μνημειακή τέχνη, την ρυμοτομία ή τον σχεδιασμό τοπίου.
- iii) Να αποτελεί μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία μιας πολιτιστικής παράδοσης ή ενός πολιτισμού που υπάρχει ακόμα ή έχει εξαφανιστεί.
- iv) Να είναι σημαντικό παράδειγμα τυπολογίας κτιρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου, που αναδεικνύει ένα ή περισσότερα σημαντικά στάδια της ανθρώπινης ιστορίας.
- v) Να είναι σημαντικό παράδειγμα παραδοσιακού ανθρώπινου οικισμού, χρήσης του εδάφους ή της θάλασσας που να αντιπροσωπεύει έναν ή περισσότερους πολιτισμούς ή την αλληλεπίδραση ανθρώπου- περιβάλλοντος, κυρίως όταν αυτό έγινε ευπαθές εξαιτίας μη αναστρέψιμων αλλαγών.
- vi) Να συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με γεγονότα, ζωντανές παραδόσεις, ιδέες, πεποιθήσεις ή καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής παγκόσμιας σημασίας. (Η Επιτροπή θεωρεί ότι το κριτήριο αυτό θα πρέπει να συνδυάζεται και με άλλα κριτήρια).
- vii) Να περιέχει έξοχα φυσικά φαινόμενα ή περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς και αισθητικής σημασίας.
- viii) Να αποτελεί παράδειγμα των μεγάλων σταδίων της ιστορίας του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένου του παρελθόντος της ζωής, των γεωλογικών αλλαγών, ή των διαφόρων γεωμορφικών και φυσιογραφικών χαρακτηριστικών.
- ix) Να αποτελεί παράδειγμα των συνεχών οικολογικών και βιολογικών διαδικασιών της εξέλιξης και της ανάπτυξης των χερσαίων, υδάτινων, παράκτιων, κλπ οικοσυστημάτων και «κοινοτήτων» φυτών και ζώων.
- x) Να περιέχει κάποιο σημαντικό φυσικό περιβάλλον, χλωρίδα ή πανίδα για την επί τόπου διατήρηση της βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένων αυτών που φιλοξενούν απειλούμενα είδη εξαιρετικής επιστημονικής αξίας.

Η προστασία, η διαχείριση, η αυθεντικότητα και η ακεραιότητα των ιδιοτήτων είναι επίσης σημαντικές εκτιμήσεις. Από το 1992 οι σημαντικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων και του φυσικού περιβάλλοντος έχουν αναγνωρισθεί ως πολιτιστικά τοπία

2.6.6 Μια συνεχής υπόσχεση

Η εγγραφή μιας τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν είναι το τέλος της ιστορίας. Οι managers των τοποθεσιών και οι τοπικές αρχές εργάζονται συνεχώς για την σωστή διαχείριση, ανάδειξη και προστασία των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς.

Τα κράτη- μέλη πρέπει σε τακτά χρονικά διαστήματα να ετοιμάζουν αναφορές σχετικά με την κατάσταση των τοποθεσιών και τα διάφορα προστατευτικά μέτρα που εφαρμόζουν στις τοποθεσίες. Οι αναφορές αυτές επιτρέπουν στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς να εκτιμήσει τις συνθήκες στις τοποθεσίες, και τελικά, να αποφασίσει αν χρειάζεται να ληφθούν ειδικά μέτρα για την επίλυση των προβλημάτων. Ένα από τα μέτρα αυτά είναι για παράδειγμα η εγγραφή της τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Η «Περιοδική Αναφορά» παρέχει μια εκτίμηση της εφαρμογής της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς από τα κράτη- μέλη. Επίσης παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις τοποθεσίες προκειμένου να καταγραφούν πιθανές αλλαγές στην κατάσταση διατήρησης των τοποθεσιών. Οι Περιοδικές Αναφορές, που καταθέτονται από τα ίδια τα κράτη- μέλη, ετοιμάζονται με βάση την περιοχή και εξετάζονται από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς κάθε έξι χρόνια. Τα αποτελέσματα συμπεριλαμβάνονται στην αναφορά της Επιτροπής προς την Γενική Συνέλευση της UNESCO.

2.7 Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο

Ένοπλες συγκρούσεις και πόλεμοι, σεισμοί και άλλες φυσικές καταστροφές, μόλυνση, λαθρεμπόριο, ανεξέλεγκτη αστικοποίηση και τουριστική ανάπτυξη, κλπ αποτελούν σοβαρότατα προβλήματα για τις τοποθεσίες και τα μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς μπορούν να απειλήσουν τα χαρακτηριστικά χάρη στα οποία εγγράφηκαν στην Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς. Οι κίνδυνοι μπορεί να είναι «βέβαιοι», δηλαδή να αφορούν συγκεκριμένες και άμεσες απειλές, ή «πιθανοί» όταν μια τοποθεσία βρίσκεται αντιμέτωπη με απειλές που μπορεί να έχουν αρνητική επίδραση στα χαρακτηριστικά και την αξία της.

Σύμφωνα με την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η Επιτροπή μπορεί να συμπεριλάβει στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο τοποθεσίες η

προστασία των οποίων απαιτεί «μείζονες χειρισμούς (...) και για την οποία έχει ζητηθεί βοήθεια».

Από το 2004, 35 από τις 788 τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχουν εγγραφεί στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Η εγγραφή μια τοποθεσίας στη Λίστα αυτή επιτρέπει στην Επιτροπή να παρέχει άμεση οικονομική βοήθεια από το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην σε κίνδυνο τοποθεσία. Επίσης, θέτει σε συναγερμό την διεθνή κοινότητα με την ελπίδα ότι θα ενώσει τις δυνάμεις της για να σώσει τις τοποθεσίες αυτές. Η αναγνώριση μιας τοποθεσίας σαν Παγκόσμιας Κληρονομιά σε Κίνδυνο επιτρέπει κοινότητα της συντήρησης να απαντήσει σε συγκεκριμένες και άμεσες ανάγκες διατήρησης με αποτελεσματικό τρόπο. Όντως, η αποκλειστική προοπτική της εγγραφής μιας τοποθεσίας στη Λίστα αυτή συχνά αποδεικνύεται αποτελεσματική και μπορεί να υποκινήσει την άμεση δράση για την προστασία ή την σωτηρία της τοποθεσίας.

Η εγγραφή μιας τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας κληρονομιάς σε κίνδυνο απαιτεί από την Επιτροπή να αναπτύξει και να υιοθετήσει, σε συνεργασία με το εκάστοτε κράτος- μέλος, ένα πρόγραμμα για διορθωτικά μέτρα και συνεπώς να ελέγξει την κατάσταση της τοποθεσίας. Όλες οι προσπάθειες πρέπει να γίνουν με σκοπό την αποκατάσταση των αξιών της τοποθεσίας προκειμένου να γίνει εφικτή η αφαίρεσή της από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το συντομότερο δυνατό.

Όμως ο χαρακτηρισμός μιας τοποθεσίας «σε Κίνδυνο» δεν γίνεται αντιληπτός από όλα τα κράτη- μέλη με τον ίδιο τρόπο. Μερικές χώρες κάνουν αιτήσεις για εγγραφή στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο για να τραβήξουν την παγκόσμια προσοχή στα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια τοποθεσία και για να αποκτήσουν εξειδικευμένη βοήθεια για την επίλυσή τους. Από την άλλη, κάποιες χώρες προσπαθούν να αποφύγουν την εγγραφή καθώς την θεωρούν απαξιοτική. Σε κάθε περίπτωση, η εγγραφή μιας τοποθεσίας δεν θα πρέπει να θεωρείται τιμωρία, αλλά ένας τρόπος να λυθούν προβλήματα συντήρησης με αποτελεσματικό τρόπο.

Αν μια τοποθεσία χάσει τα χαρακτηριστικά που καθόρισαν την εγγραφή της στην Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει την διαγραφή της τόσο από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όσο και από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Μέχρι σήμερα, πάντως, αυτό δεν έχει γίνει αν και προβλέπεται από τις «Λειτουργικές Οδηγίες για την Εφαρμογή της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς».

Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης πρέπει να ενημερώσουν την Επιτροπή το συντομότερο δυνατόν για τις απειλές στις τοποθεσίες τους. Από την άλλη, ιδιώτες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ή άλλες ομάδες μπορούν επίσης να επιστήσουν την προσοχή της Επιτροπής στις υπάρχουσες απειλές. Εάν η επιφυλακή δικαιολογείται και το πρόβλημα αρκετά σοβαρό, η Επιτροπή μπορεί να θεωρήσει να εγγράψει την τοποθεσία στην Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

2.7.1 Μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις τοποθεσιών εγγεγραμμένων στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο

Η πόλη Bam στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Το αρχαίο φρούριο και το περιβάλλον πολιτιστικό τοπίο της ιρανική πόλης Bam, όπου 26.000 άνθρωποι έχασαν την ζωή τους σε σεισμό (Δεκέμβριος 2003), εγγράφηκε σχεδόν ταυτόχρονα στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 2004. Σημαντικές διεθνείς προσπάθειες έγιναν για την σωτηρία ης πολιτιστικής κληρονομιάς αυτής της κατεστραμμένης πόλης.

Η κοιλάδα Bamiyan στο Αφγανιστάν. Αυτό το πολιτιστικό τοπίο εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο ταυτόχρονα με την εγγραφή του στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το 2003. Πρόκειται για μια τοποθεσία που βρίσκεται σε μια πολύ εύθραυστη κατάσταση, αφού έχει κατά καιρούς έχει ερημωθεί και έχει υποστεί πολεμικές συγκρούσεις και εκρήξεις. Κάποια μέρη της τοποθεσίας δεν είναι προσβάσιμα λόγω των ναρκών. Η UNESCO, έπειτα από αίτημα της αφγανικής κυβέρνησης, συντονίζει όλες τις διεθνείς προσπάθειες για την σωτηρία της πολιτιστικής κληρονομιάς του Αφγανιστάν, κυρίως στο Bamiyan.

Η κοιλάδα του Kathmandu στο Νεπάλ. Η εξαιρετική αστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά του Κατμαντού, Patan και Bhaktapur έχει επηρεαστεί σοβαρά από την ανεξέλεγκτη αστική ανάπτυξη. Η ιδιοκτησία αποτελείται από επτά ζώνες μνημείων που, από το χρόνο της εγγραφής το 1979, δυστυχώς έχουν αλλάξει σοβαρά, με συνέπεια μια γενική απώλεια αυθεντικότητας και ακεραιότητας της ιδιοκτησίας συνολικά. Για αυτούς τους λόγους η περιοχή εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 2003. Η UNESCO συνεργάζεται με τις αρχές του Νεπάλ για να τους βοηθήσει να αναπτύξουν έναν μακροχρόνιο σχέδιο management για να συντηρήσει τις εναπομένουσες αξίες της τοποθεσίας και να υιοθετήσει διορθωτικά μέτρα για να ελεγχθούν οι παράνομες δομικές δραστηριότητες.

Η πόλη του Baku στο Αζερμπαϊτζάν. Αντιπροσωπεύοντας ένα σημαντικό και σπάνιο παράδειγμα της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής στο σταυροδρόμι των πολλών διαφορετικών πολιτισμών στην περιοχή, η περιτοιχισμένη πόλη του Baku υπέστη σημαντική ζημιά κατά τη διάρκεια του σεισμού τον Νοεμβρίου του 2000 και έχει επηρεαστεί από την πίεση της αστικής ανάπτυξης, την απουσία τακτικών συντήρησης και από τις αμφισβητήσιμες προσπάθειες αποκατάστασης. Για αυτούς τους λόγους εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 2003. Από τότε, η UNESCO έχει συνεργαστεί με το κράτος- μέλος και τα συμβουλευτικά σώματα για να οργανώσει ένα σχέδιο δράσης για να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα συντήρησης καθώς επίσης και με όλες τις αρμόδιες ομάδες, για να συντονίσει την εφαρμογή των προστατευτικών μέτρων.

Η ιστορική πόλη Zabid στην Υεμένη. Η σημαντική αρχαιολογική και ιστορική κληρονομιά της πόλης Zabid έχει επιδεινωθεί σοβαρά τα τελευταία χρόνια. Πράγματι, το 40% των αρχικών σπιτιών της έχουν αντικατασταθεί από τσιμεντένια κτίρια και πολυκατοικίες. Το 2000, μετά από αίτηση του κράτους- μέλους, η ιστορική πόλη Zabid εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Η UNESCO βοηθά τις τοπικές αρχές για να αναπτύξουν ένα αστικό σχέδιο συντήρησης και για να υιοθετήσουν μια στρατηγική προσέγγιση για τη συντήρηση αυτής της τοποθεσίας Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Το Rio Platano στην Ονδούρα. Οι εμπορικές και γεωργικές δραστηριότητες στην περιοχή απειλούν τις αξίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς για τις οποίες είχε εγγραφεί το 1982. Τα γεωργικά σύνορα μετακινούνται συνεχώς στη δυτική πλευρά της περιοχής από τους μικρούς αγρότες και τους εκτροφείς βοοειδών, που μειώνουν ήδη τη δασική αυτή περιοχή. Οι νότιες και δυτικές ζώνες της υπόκεινται στην ανεξέλεγκτη εξαγωγή πολύτιμου ξύλου όπως το caoba. Η περιοχή εγγράφηκε έτσι στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 1996. Ένα διορθωτικό πρόγραμμα δράσης με έντεκα στάδια έχει διαμορφωθεί και το σχέδιο management για το Ρίο Platano χρηματοδοτείται από το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Τα εθνικά πάρκα Garamba, Kahuzi- biega, Salonga, Virunga και η προστατευόμενη περιοχή Okapi στην Δημοκρατία του Κονγκό. Από το 1994, και οι πέντε τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς του Κονγκό εγγράφηκαν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο εξαιτίας του πολέμου και των ένοπλων συγκρούσεων στη περιοχή. Το 1999, η UNESCO μαζί με διάφορους μη κυβερνητικούς οργανισμούς ξεκίνησε μια διεθνή εκστρατεία για να προστατεύσει το

βιότοπο των απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών όπως ο γορίλας των βουνών, ο βόρειος άσπρος ρινόκερος και το okapi. Αυτό οδήγησε σε ένα τετραετές πρόγραμμα έκτακτης ανάγκης (3,5 εκατομμυρίων δολαρίων) για να σωθούν οι πέντε περιοχές, που χρηματοδοτήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και την κυβέρνηση του Βελγίου. Το 2004, οι διεθνείς χορηγοί, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι κυβερνήσεις του Βελγίου και της Ιαπωνίας δέσμευσαν επιπλέον 50 εκατομμύρια δολάρια για να βοηθήσουν τη Δημοκρατία του Κονγκό να αποκαταστήσει αυτά τα πάρκα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.8 Παραδείγματα επιτυχημένων εκστρατειών

Η «Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς» δεν είναι απλά ένα κείμενο, αλλά ένα χρήσιμο εργαλείο για 'πραγματική δράση για την προστασία των απειλούμενων τοποθεσιών και ειδών. Αναγνωρίζοντας την εξαιρετική παγκόσμια αξία μιας τοποθεσίας, τα κράτη- μέλη αφοσιώνονται στην διατήρησή της και προσπαθούν να βρουν λύσεις για την προστασία της. Αν μια τοποθεσία είναι εγγεγραμμένη στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς μπορεί να λάβει άμεση δράση, και αυτό είναι άλλωστε που έχει οδηγήσει σε πολλές επιτυχείς αναστηλώσεις. Η Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι επίσης ένα πολύ δυνατό εργαλείο που συγκεντρώνει την παγκόσμια προσοχή και τις διεθνείς δραστηριότητες μέσω εκστρατειών διάσωσης.

2.8.1 Βρίσκοντας λύσεις

Συχνά η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τα κράτη- μέλη, με την βοήθεια των ειδικών της UNESCO, βρίσκουν λύσεις ποτού μια συγκεκριμένη κατάσταση επιδεινωθεί σε σημείο που να μπορεί να βλάψει μια τοποθεσία.

Οι πυραμίδες στην Γκίζα της Αιγύπτου. Αυτές οι πυραμίδες απειλήθηκαν το 1995 από ένα σχέδιο αυτοκινητοδρόμου κοντά στο Κάιρο, το οποίο θα έβλαπτε σημαντικά τις αξίες παγκόσμιας κληρονομιάς τους. Διαπραγματεύσεις με την Αιγυπτιακή κυβέρνηση είχαν σαν αποτέλεσμα έναν αριθμό εναλλακτικών σχεδίων που τελικά, αντικατέστησαν το εν λόγω έργο.

Ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών στην Ελλάδα. Την εποχή της υποψηφιότητάς του το 1987, υπήρχαν σχέδια για την κατασκευή εργοστασίου κοντά στην τοποθεσία.

Η ελληνική κυβέρνηση βρήκε τελικά άλλη τοποθεσία για την εγκατάσταση του εργοστασίου, και οι Δελφοί εγγράφηκαν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Το Εθνικό Πάρκο και το Φυσικό Δάσος στην Κένυα. Η υποψηφιότητα αυτής της τοποθεσίας παραπέμφθηκε αρχικά στο κράτος- μέλος καθώς κατά την αξιολόγηση υπήρξαν ενδείξεις ότι υπήρχαν σοβαρές απειλές όπως παράνομο κόψιμο ξυλείας και καλλιέργεια μαριχουάνας εντός του Πάρκου. Το κράτος-μέλος απάντησε με ένα σχέδιο δράσης που περιελάμβανε συνεχή έλεγχο, αυξημένες περιπολίες, εκστρατείες αφύπνισης της τοπικής κοινής γνώμης, εκπαίδευση των δασοφυλάκων, κλπ. Κατόπιν αυτών των διαβεβαιώσεων, η Επιτροπή συμπεριέλαβε την τοποθεσία αυτή στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1997. Σήμερα, κάποιες απειλές υπάρχουν ακόμη, αλλά έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος στην διαχείριση της τοποθεσίας αυτής.

2.8.2 Επιτυχημένες αποκαταστάσεις

Angkor στην Cambodia. Ένας από τους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Νοτιοανατολικής Ασίας, το πάρκο Angkor, περιέχει τα εξαιρετικά ερείπια των διαφορετικών πρωτευουσών της αυτοκρατορίας Khmer, από τον 9^ο μέχρι τον 15^ο αιώνα. Το 1993, η UNESCO, ξεκίνησε ένα φιλόδοξο σχέδιο να σώσει και να αναπτύξει την ιστορική περιοχή. Παράνομες ανασκαφές, λεηλασίες των αρχαιολογικών χώρων και νάρκες ήταν τα κυριότερα προβλήματα. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, διαπιστώνοντας ότι οι απειλές αυτές δεν υπάρχουν πια και ότι οι υπεράριθμες προσπάθειες αποκατάστασης και συντήρησης ήταν επιτυχείς, αφαίρεσε την τοποθεσία αυτή από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 2004.

Η παλιά πόλη Dubrovnik στην Κροατία. Το «μαργαριτάρι της Αδριατικής», γεμάτο με όμορφα γοτθικά, αναγεννησιακά και μπαρόκ κτίρια, αντιστάθηκε στο πέρασμα των αιώνων και άντεξε πολλούς σεισμούς. Τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 1991 υπέστη σοβαρές ζημιές από πυροβολικά πυρά και συμπεριελήφθη αμέσως στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Με τη παροχή τεχνικής και οικονομικής βοήθειας από τη UNESCO, η Κροατική κυβέρνηση αποκατέστησε τις προσόψεις μοναστηριών, επισκεύασε οροφές, και ξανάκτισε παλάτια. Σαν αποτέλεσμα αυτών, το 1998 η τοποθεσία αυτή αφαιρέθη από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Το ορυχείο άλατος Weiliczka στην Πολωνία. Αυτή η τοποθεσία εγγράφηκε το 1978, σαν μία από τις δώδεκα πρώτες τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Λειτουργεί

από τον 13^ο αιώνα και στα 300 χλμ στοών του περιέχονται γνωστά αριστουργήματα όπως αγάλματα σκαλισμένα στο αλάτι. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, όμως, η τοποθεσία αυτή απειλήθηκε από τη υγρασία εξαιτίας του συστήματος εξαερισμού και εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο το 1989. κατά την διάρκεια 9 χρόνων κοινών προσπαθειών της Πολωνικής κυβέρνησης και της διεθνούς κοινότητας εγκαταστάθηκε ένα νέο σύστημα εξαερισμού και το 1998, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς αφαίρεσε την τοποθεσία από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

2.8.3 Διεθνείς εκστρατείες διάσωσης

Αρκετές τοποθεσίες για τις οποίες έγιναν διεθνείς εκστρατείες την δεκαετία του '60, εγγράφηκαν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς και η ίδια η ιδέα της παγκόσμιας κληρονομιάς αναπτύχθηκε από τις πρώτες αυτές διεθνείς εκστρατείες της UNESCO.

Τυπικά, όμως, οι διεθνείς εκστρατείες έχουν ένα πιο ευρύ πεδίο δράσης, πιο περίπλοκη τεχνολογία και απαιτούν εκατομμύρια δολάρια. Για παράδειγμα, η εκστρατεία για τον ναό Abu Simbel στην Αίγυπτο κόστισε περίπου 80 εκατ. Δολάρια.

Μέχρι σήμερα έχουν οργανωθεί 26 διεθνείς εκστρατείες διάσωσης με συνολικό κόστος περίπου ένα δισεκατομμύριο δολάρια.

Η Βενετία στην Ιταλία. Αυτή η πιο χρονοβόρα διεθνής εκστρατεία ξεκίνησε το 1966 όταν η UNESCO αποφάσισε να σώσει την πόλη μετά από τις καταστροφικές πλημμύρες του 1965. Επρόκειτο για μια προσπάθεια που απαιτούσε χρόνο, ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις και κυρίως, μεγάλο κεφάλαιο. Η διεθνής συγχρονισμένη προσπάθεια που υπήρξε για την εκστρατεία αυτή ενέπνευσε την δημιουργία της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Ο ναός Borobudur στην Ινδονησία. Το 1972, ξεκίνησε μια διεθνής εκστρατεία διάσωσης από την UNESCO με σκοπό την αναστήλωση του γνωστού αυτού βουδιστικού ναού του 8^{ου}-9^{ου} αιώνα. Εγκαταλελειμμένος από τον 11^ο αιώνα, ο ναός είχε σταδιακά καλυφθεί από βλάστηση και δεν είχε ανακαλυφθεί μέχρι τον 19^ο αιώνα. Με την ενεργή συμμετοχή της Ιαπωνίας και άλλων οργανισμών, η αποκατάσταση του ναού ολοκληρώθηκε το 1983.

2.9 Διεθνείς συνεργασίες για την διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Από το 1972, μετά από 30 χρόνια εγγραφών φυσικών και πολιτιστικών τοποθεσιών και μνημείων στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς και προώθησης της προστασίας και διατήρησής τους για τις επόμενες γενιές, η Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει γνωρίσει παγκόσμια επιτυχία. Με περίπου 800 τοποθεσίες εγγεγραμμένες στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ούτε η UNESCO ούτε οι εκάστοτε κυβέρνηση μπορεί να προστατεύσει την Παγκόσμια Κληρονομιά μόνη της. Με λιγότερο από 4 εκατ. Δολάρια τον χρόνο, το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν επαρκεί για να εξασφαλίσει την συντήρηση και προώθηση όλων των φυσικών και πολιτιστικών θησαυρών μας.

Θεωρώντας την Παγκόσμια Κληρονομιά σαν κληρονομιά όλων των λαών, η ευθύνη για την προστασία της πρέπει να μοιραστεί και με τα κράτη- μέλη, την διεθνή κοινότητα και όλους τους πολίτες. Με τον αριθμό των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιά να αυξάνεται κάθε χρόνο μαζί με τον αριθμό των απειλών που αντιμετωπίζουν, η επιτυχία της Συνθήκης εξαρτάται από την διεθνή αλληλεγγύη αλλά και από τις διάφορες δυναμικές συνεργασίες.

Η πρωτοβουλία «Συνεργασίες για την Διατήρηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (World Heritage Partnerships for Conservation) ξεκίνησε το 2002 από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και αποτελεί μια προσανατολιζόμενη σε λύσεις προσέγγιση και έχει σκοπό να αφυπνίσει την κοινή συνείδηση και να επιστρατεύσει τους πόρους εκείνους που είναι απαραίτητοι για τη συντήρηση των τοποθεσιών μακρόχρονα. Περιλαμβάνει ένα δίκτυο οργανώσεων, ιδρυμάτων συντήρησης και έρευνας, εταιρείες και οργανισμούς ΜΜΕ, που ενδιαφέρονται να βοηθήσουν στην εφαρμογή της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Παράλληλα με αυτές τις συνεργασίες, το PACT επεκτείνει επίσης το ήδη υπάρχον δίκτυο των διμερών και πολύπλευρων συνεργασιών με τις κυβερνήσεις και τα διακυβερνητικά όργανα για να δημιουργήσει και διατηρήσει ένα σύστημα της διεθνούς συνεργασίας. Ένας από τους σημαντικότερους συνεργάτες του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών που έχει υποστηρίξει τα πολυάριθμα έργα βιοποικιλότητας σχετικά με τις περιοχές Παγκόσμιας Κληρονομιάς που αναγνωρίζονται για τις σημαντικές φυσικές αξίες τους. Η σημαντική οικονομική συμβολή του (συνολικά πάνω από 32 εκατομμύρια

δολάρια από το 1998) έχει τριπλασιάσει τους πόρους του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς για την αποτελεσματική διαχείριση και την προστασία των φυσικών περιοχών Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Άλλες συμφωνίες που περιλαμβάνουν τη παροχή προσωπικού και την ολοκλήρωση των προγραμμάτων ανάπτυξης έχουν γίνει επίσης με την World Bank, Inter-American Development Bank, το πρόγραμμα ανάπτυξης Ηνωμένων Εθνών, την Agence Francaise de Developpement, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Japan Bank, για διεθνή συνεργασία με στόχο εξασφαλίσουν τη συντήρηση των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Αναγνωρίζοντας ότι οι συνεργασίες πρέπει να είναι κοινές επιχειρήσεις μεταξύ των συνεργατών με βάση κοινούς στόχους, το PACT Παγκόσμιας Κληρονομιάς λειτουργεί σύμφωνα με κάποιες βασικές αρχές όπως ο κοινός σκοπός, η διαφάνεια, να μην παραχωρείται κανένα πλεονέκτημα υπέρ οποιουδήποτε συνεργάτη, το αμοιβαίο όφελος, ο σεβασμός και η υπευθυνότητα. Επίσης, η πολιτική της UNESCO για τις συνεργασίες προέρχεται τις οδηγίες που υιοθετήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη το 2000, των οποίων εννέα καθολικές αρχές παρέχουν ένα πλαίσιο για τις επιχειρήσεις που τους επιτρέπει να ενσωματώσουν τις κοινωνικές αξίες στην παραγωγή των εμπορικών αγαθών και των υπηρεσιών.

Δουλεύοντας με το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, οι συνεργάτες μπορούν να μοιραστούν την εμπειρία και τις ικανότητες διαχείρισης τους και να αποκομίσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα με την ενσωμάτωση της προστασίας της κληρονομιάς στο στρατηγικό προγραμματισμό. Σαν αποτέλεσμα, οι συνεργάτες θα λάβουν την αναγνώριση του κοινού επειδή μοιράζονται τα υψηλά πρότυπα της UNESCO και θέτουν υψηλά standards για την επιχείρηση στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των συνθηκών εργασίας και του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι συνεργάτες θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν προς τη συντήρηση της ποικιλομορφίας του πλανήτη μας και τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων.

2.9.1 Παραδείγματα των συνεργασιών για τη συντήρηση

Το 2004, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς ξεκίνησε ένα φιλόδοξο δεκαετές πρόγραμμα για να προστατευθεί η βιοποικιλότητα εθνικών πάρκων περιοχών Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Ινδίας, της Kaziranga και της άγριας φύσης στο Manas, τα Εθνικά Πάρκα Keoladeo και Nanda Devi, συμπεριλαμβανομένων των απειλούμενων υπό εξαφάνιση ειδών τους: τον μονόκερο ρινόκερο, την τίγρη, τους

ινδικούς ρινόκερους και τον ελέφαντα. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, το Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για Διεθνείς Συνεργασίες (UNFIP), ο Οργανισμός American India Foundation, το Ταμείο Ashoka για την Έρευνα στην Οικολογία και το Περιβάλλον, και το Ίδρυμα Άγριας Φύσης της Ινδίας είναι ενεργοί συνεργάτες σε αυτήν την πρωτοβουλία.

Το κέντρο έχει συνεργαστεί επίσης με το ίδρυμα για τη συντήρηση φύσης (Κονγκό), την κυβέρνηση του Βελγίου και τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για να προστατεύσει τις πέντε περιοχές Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην μεταπολεμική Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό- τα εθνικά πάρκα Virunga, Garamba, Kahuzi- Biega και Salonga και την άγρια φύση στο Okapi – για να αποτρέψει το βιολογικό πλούτο αυτής της πλούσιας περιοχής από την εξαφάνιση. Επίσης, έχει αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα ελέγχου με χρήση δορυφόρων για να παρατηρείται η δασική υποβάθμιση, σε συνεργασία με την European Space Agency και το Βελγικό Υπουργείο Επιστημών. Το Ίδρυμα Earthwatch προσφέρει στο PACT εθελοντές και επιστήμονες, οι οποίοι παρέχουν την αναγκαία τεχνική βοήθεια στους managers των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μια άλλη συνεργασία υπεγράφη με τη Hewlett- Packard Ευρώπης για να ενισχυθεί η εικόνα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και η διαχείριση των εγγράφων. Η εταιρία προσφέρει την παροχή λύσεων στη διαχείριση των σχετικών με τη Συνθήκη αρχείων και εγγράφων. Αυτό θα διευκολύνει την πρόσβαση στις πληροφορίες για τις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς και θα βοηθήσει τελικά στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της ιστοσελίδας του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.10 Η Παγκόσμια Στρατηγική

Το 1994, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ξεκίνησε την Παγκόσμια Στρατηγική για μια πιο ισορροπημένη, αντιπροσωπευτική και αξιόπιστη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. 22 χρόνια μετά την υιοθέτηση την Συνθήκης για την προστασία της παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, στην Λίστα υπήρχε έλλειψη ισορροπίας στον τύπο των εγγεγραμμένων τοποθεσιών και στις γεωγραφικές περιοχές που αντιπροσωπεύουν. Όντως, από τις 410 μέχρι τότε εγγεγραμμένες τοποθεσίες, οι 304 ήταν πολιτιστικά μνημεία και τοποθεσίες, ενώ

μόλις 90 ήταν φυσικές και 16 μικτές, με την πλειοψηφία τους να βρίσκονται στις ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου, και κυρίως στην Ευρώπη.

2.10.1 Οι αντικειμενικοί σκοποί της Παγκόσμιας Στρατηγικής

Υιοθετώντας την Παγκόσμια Στρατηγική, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ήθελε να διευρύνει τον ορισμό της Παγκόσμιας Κληρονομιάς ώστε να αντανακλά περισσότερο το ευρύ φάσμα των πολιτιστικών και φυσικών θησαυρών του κόσμου και να παρέχει μια πιο λειτουργική μεθοδολογία για την εφαρμογή την Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Αυτό το νέο όραμα ξεπερνά τον ορισμό της κληρονομιάς και αγωνίζεται να αναγνωρίσει και να προστατεύσει τοποθεσίες που αντιπροσωπεύουν την συνύπαρξη ανθρώπου- περιβάλλοντος, καθώς και τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις, την πολιτιστική συνύπαρξη, την πνευματικότητα και την δημιουργική έκφραση.

Βασικές για την Παγκόσμια Στρατηγική είναι οι προσπάθειες να ενθαρρυνθούν οι χώρες να γίνουν μέλη στην Συνθήκη, να ετοιμάσουν Δυνητικές Λίστες και να προετοιμάσουν υποψηφιότητες τοποθεσιών από κατηγορίες και περιοχές που αυτή την στιγμή δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.10.2 Ανάλυση

Από το 1987 μέχρι το 1993 διενεργήθη από την ICOMOS μια παγκόσμια έρευνα, η οποία αποκάλυψε ότι η Ευρώπη, οι ιστορικές πόλεις και τα θρησκευτικά μνημεία, οι ιστορικές περίοδοι και η ελιτιστική αρχιτεκτονική υπέρ- αντιπροσωπεύονταν στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Αντίθετα, όλοι οι υπάρχοντες πολιτισμοί, και κυρίως οι «παραδοσιακοί», υπό- αντιπροσωπεύονταν.

Στην 28^η συνεδρίασή της (2004), η Επιτροπή παγκόσμιας Κληρονομιάς επιθεώρησε τις πρόσφατες αναλύσεις της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς και των Δυνητικών Λιστών που είχαν προετοιμαστεί από το ICOMOS και το IUCN. Και οι δύο αναλύσεις διεξήχθησαν σε χρονολογική, γεωγραφική και θεματική βάση, προκειμένου να εκτιμήσουν την πρόοδο της Παγκόσμιας Στρατηγικής.

Σύμφωνα με την μελέτη του ICOMOS, οι αιτίες για τα κενά στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) διαδικαστικές (σχετικά με την διαδικασία υποψηφιότητας, με την διαχείριση και με την προστασία των πολιτιστικών τοποθεσιών) και β) ποιοτικές (σχετικά με τον τρόπο που αναγνωρίζονται και αξιολογούνται οι τοποθεσίες).

Η μελέτη του IUCN υπογραμμίζει ότι οι εγγεγραμμένες φυσικές και μικτές τοποθεσίες καλύπτουν σχεδόν όλες τις περιοχές του πλανήτη σε μια σχεδόν ισορροπημένη κατανομή. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ακόμη μεγάλα κενά στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς για φυσικές περιοχές όπως τροπικές και εύκρατες περιοχές, σαβάνες, λιμναία συστήματα, τούνδρες και πολικές περιοχές, κλπ.

2.10.3 Συνεχείς προσπάθειες

Από την αρχή της Παγκόσμιας Στρατηγικής 40 νέες χώρες υπέγραψαν την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως μικρά νησιωτικά κράτη του Ειρηνικού, χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Αφρικής, καθώς και Αραβικά κράτη.

Ο αριθμός των κρατών που έχουν υπογράψει την Συνθήκη αυξήθηκε από 139 σε 179 τα τελευταία 10 χρόνια. Ο αριθμός των κρατών- μελών που υπέβαλλαν Δυνητικές Λίστες, σύμφωνα με τις διατάξεις που καθιερώθηκαν από την Επιτροπή, αυξήθηκε από 33 σε 132. επίσης, προωθήθηκαν νέες κατηγορίες για τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως πολιτιστικά τοπία, διαδρομές, βιομηχανική κληρονομιά, έρημοι, παράκτιες- υδάτινες τοποθεσίες, κλπ.

Σημαντικά συνέδρια και θεματικές μελέτες με στόχο την εφαρμογή της Παγκόσμιας Στρατηγικής έλαβαν χώρα στην Αφρική, σε περιοχές του Ειρηνικού, σε Αραβικές χώρες, καθώς και στην Κεντρική και Βορειοανατολική Ασία. Οι μελέτες αυτές έγιναν σημαντικοί οδηγοί για την εφαρμογή της Παγκόσμιας Στρατηγικής στις περιοχές αυτές.

Σε μια προσπάθεια να προωθηθούν οι κατηγορίες με λίγες εγγεγραμμένες τοποθεσίες και να βελτιωθεί η γεωγραφική κάλυψη, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποφάσισε να μειώσει τον αριθμό των υποψηφιοτήτων που μπορεί να παρουσιάσει κάθε κράτος- μέλος και συνεπώς, τον αριθμό των υποψηφιοτήτων που θα εξετάζει στις συνεδριάσεις της.

Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς συνεργάζεται με κάθε κράτος- μέλος της Συνθήκης, καθώς και με συμβουλευτικά σώματα (ICOMOS, IUCN, ICCROM) προκειμένου να κάνει μεγαλύτερη πρόοδο στην ποικιλομορφία της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς και να την κάνει πραγματικά ισορροπημένη και αντιπροσωπευτική.

2.11 Παγκόσμια Κληρονομιά και Τουρισμός

Η εγγραφή μια τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας κληρονομιάς επιφέρει αναπόφευκτα ενδιαφέρον και περιέργεια σχετικά με την τοποθεσία και τις μοναδικές αξίες της. Αυξάνει τις διάφορες δραστηριότητες που προτείνονται στην τοποθεσία και την ευρύτερη περιοχή, καθώς και των αριθμό των τουριστών που την επισκέπτονται. Όταν αυτά είναι σωστά οργανωμένα, με βάση τις αρχές της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, μπορούν να ελκύσουν κεφάλαια και δωρεές σημαντικά για την τοποθεσία και την τοπική οικονομία.

Ο τουρισμός είναι πλέον μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες στον κόσμο. Ο όγκος των τουριστών αναμένεται να τριπλασιαστεί μέχρι το 2020. οι προοπτικές του τουρισμού μπορεί να είναι πολύ σημαντικές, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη μπορεί να προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, να βοηθήσει στην διατήρηση των ηθών και εθίμων και να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο.

Όμως, σε πολλές τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς παρουσιάζεται έλλειψη πόρων, εμπειρίας και ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού για να διαχειριστούν τον τουρισμό και να διατηρήσουν μακροχρόνια τις αξίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς του τόπου τους. Σε πολλές περιπτώσεις είναι δαπανηρό να θεσπιστούν συγκεκριμένες πολιτικές και κανονισμοί, να γίνονται αναφορές και συνεχής έλεγχος. Για να βοηθήσει τα κράτη- μέλη και τις ομάδες διαχείρισης των τοποθεσιών να αντεπεξέλθουν στις προκλήσεις αυτές, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ξεκίνησε το 2001 το «Πρόγραμμα Αειφόρου Τουρισμού της Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (World Heritage Sustainable Tourism Programme).

Αυτό το πρόγραμμα έχει σκοπό να αναπτύξει δεσμούς ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και τις προσπάθειες συντήρησης και να προωθήσει την εφαρμογή αρχών και κανόνων που θα συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, θα μειώσουν τις αρνητικές οικονομικό-κοινωνικές επιπτώσεις και θα ωφελήσουν την τοπική κοινωνία.

Έτσι, επτά κύριες δράσεις προσδιορίστηκαν για να αυξηθεί η δυνατότητα των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς να διατηρήσουν τους πόρους τους μέσω της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης:

- 1) Δημιουργώντας την ικανότητα της διοίκησης της τοποθεσίας να διαχειριστεί τον τουρισμό, κυρίως μέσω της ανάπτυξης ενός σχεδίου management

- 2) Εκπαιδεύοντας τον πληθυσμό της περιοχής σε σχετικές με τον τουρισμό δραστηριότητες, ώστε να μπορεί να συμμετέχει και να εισπράττει τα οφέλη από τον τουρισμό
- 3) Βοηθώντας στην προώθηση των τοπικών προϊόντων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- 4) Αφυπνίζοντας την κοινή γνώμη στις τοπικές κοινωνίες μέσω των εκστρατειών συντήρησης και διάσωσης
- 5) Προσπαθώντας να χρησιμοποιηθούν κεφάλαια αποκτημένα μέσω του τουρισμού στην διατήρηση και προστασία των τοποθεσιών
- 6) Ανταλλάσσοντας γνώση και εμπειρίες με άλλες τοποθεσίες και προστατευόμενες περιοχές
- 7) Κτίζοντας μια συνεχώς αυξανόμενη κατανόηση της ανάγκης να προστατευτεί η Παγκόσμια Κληρονομιά, οι αξίες της και οι αρχές της μέσα στην τουριστική βιομηχανία

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει έναν δραστικό ρόλο βοηθώντας τους υπεύθυνους διαχείρισης των τοποθεσιών να εφαρμόσουν αυτά τα μέτρα για σωστή τουριστική ανάπτυξη. Διεξάγει έρευνες για να εξετάσει την επίδραση των σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης στις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως για παράδειγμα την επίδραση του τουρισμού στην πανίδα των νήσων Galapagos στο Εκουαδόρ. Επίσης, οργανώνει τοπικές ημερίδες για τους managers των τοποθεσιών και έχει εκδώσει το εγχειρίδιο «Διαχείριση του τουρισμού στις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς: ένα πρακτικό εγχειρίδιο για τους managers των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (Managing Tourism at World Heritage Sites: a practical manual for World Heritage Site Managers).

2.11.1 Διεθνείς συνεργασίες

Μια άλλη βασική λειτουργία του προγράμματος είναι η δημιουργία επικοινωνητικού διαλόγου με την τουριστική βιομηχανία και τους διάφορους αρμόδιους οργανισμούς προκειμένου να ενώσουν τις δυνάμεις τους για την διατήρηση των τοποθεσιών Παγκόσμιας κληρονομιάς.

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς συμμετέχει σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις για να ευαισθητοποιήσει το κοινό και τους επαγγελματίες και για να αναδείξει τα προγράμματα και τις εκστρατείες που έχει αναλάβει.

Έχει επίσης αναπτύξει διάφορες συνεργασίες με διακυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις και οργανισμούς. Εκστρατείες όπως η «Ένωση Διατήρησης και Βιοποικιλότητας και Τουρισμού στις τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς», χρηματοδοτούνται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και εφαρμόζονται από την UNESCO, με σκοπό να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα και να αναπτυχθεί ο τουρισμός σε τοποθεσίες Παγκόσμιας κληρονομιάς όπως το Tikan στην Γουατεμάλα, το Rio Platano στην Ονδούρα, το Komodo και το Ujung Kulon στην Ινδονησία, κλπ. Συνδυάζοντας την εκπαίδευση, τον σχεδιασμό, την επιχειρησιακή ανάπτυξη και τις τεχνικές marketing, οι συνεργασίες αυτές δημιουργούν ένα μοντέλο χρήσης των τουριστικών δραστηριοτήτων για να προωθηθεί η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς συμμετέχει επίσης στην συνεργασία των «UNEP- Διεθνές Κέντρο Ελέγχου Διατήρησης» (UNEP World Conservation Monitoring Centre), Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO) και UNESCO Tour Operator, η οποία συγκεντρώνει έναν σημαντικό αριθμό περιβαλλοντικά ευαίσθητων εταιριών. Μέσω της συνεργασίας αυτής, οι tour operators θεωρούν πυρήνα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους τις αρχές του αειφόρου τουρισμού και εργάζονται με σκοπό να προωθήσουν και να διαδώσουν μεθόδους και πρακτικές συμβατές με την αειφόρο ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ UNESCO

§ Πολιτιστικά

- , Ναός Επικούρειου Απόλλωνα στις Βάσσειες (1986)
- , Ακρόπολη (Αθήνα) (1987)
- , Αρχαιολογικός χώρος Δελφών (1987)
- , Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου (1988)
- , Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου (1988)
- , Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία Θεσσαλονίκης (1988)
- , Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας (1989)
- , Μυστράς (1989)
- , Δήλος (1990)
- , Μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου (1990)
- , Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου (1992)
- , Αρχαιολογικός χώρος Βεργίνας (1996)
- , Αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας (1999)
- , Ιστορικό κέντρο (χώρα), μοναστήρι Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκαλύψεως στην Πάτμο (1999)

§ Μεικτά

- , Μετέωρα (1988)
- , Όρος Άθως (1988)

Αναλυτικότερα:

3.1 ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, Βάσσεσ.

Τοποθεσία: Πελοπόννησος

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 31 Δεκεμβρίου 1985

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των κριτηρίων I, II, και III.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η πρώτη εγγραφή υποβλήθηκε στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την ελληνική Κυβέρνηση και αφορά στον ναό στις Βάσσεσ, ένα παγκοσμίως αναγνωρισμένο πολιτιστικό αγαθό.

Ο ναός στις Βάσσεσ ήταν αφιερωμένος από τους κατοίκους της Φιγαλίας στον

Επικούρειο Απόλλωνα, τον θεό - θεραπευτή που ήρθε προς βοήθεια τους όταν αρρώστησαν από μια επιδημία πανούκλας. Τα κατάλοιπα του ορθώνονται μεγαλειώδη σε ένα υψόμετρο 1130 μέτρων στην ορεινή περιοχή της Αρκαδίας στην καρδιά της Πελοποννήσου, κοντά στην Ανδρίτσεινα.

Χτισμένος στο δεύτερο μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., (γύρω στο 420-410 π.Χ.), ο ναός στις Βάσσεσ ανήκει στην πρώτη γενιά των μετα-παρθενώνιων κτιρίων. Ο Πausanias θαύμασε την ομορφιά και την αρμονία του, και τον απέδωσε στον αρχιτέκτονα Ικτίνο, αν και οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι δεν μπόρεσαν να το επιβεβαιώσουν.

Ο ναός στις Βάσσεσ προσφέρει ένα ελκυστικό μείγμα από το παλιό και το νέο, το επαρχιώτικο και το εξευγενισμένο. Με τις μακρόστενες -επιμηκυμμένες του διαστάσεις (39,87 X 16,13 μέτρα), η περίπτερη κατασκευή είναι κυρίως κατασκευασμένη από γκρίζο ασβεστόλιθο τοπικής προέλευσης. Η εξωτερική κιονοστοιχία του εξάστυλου ναού ακολουθεί τον αυστηρό δωρικό ρυθμό (οι μετώπες δεν είναι γλυπτές). Όμως εσωτερικά, ο υψηλής ποιότητας γλυπτός διάκοσμος αναμειγνύεται με ένα πιο σοφιστικέ αρχιτεκτονικό στυλ. Το μπροστινό

τμήμα του πρόναου και ο οπισθόδομος με δύο αντιθετικά τοποθετημένους κίονες, επαναφέρουν τον δωρικό ρυθμό. Στον σηκό εντούτοις, μια σειρά από ενσωματωμένους ιωνικούς κίονες στέκεται αντίθετα σε χαμηλούς αναλημματικούς τοίχους. Στη νότια πλευρά, όπου βρίσκεται το άδυτο, οι δύο τελευταίοι ιωνικοί κίονες που βρίσκονται στο βάθος των πλάγιων τοίχων υπερφαλαγγίζουν έναν κορινθιακό κίονα που στέκει μόνος του στο κέντρο του ναού.

Η διακόσμηση είναι αξιοσημείωτη κυρίως από τα διαφορετικά υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί: οι τοίχοι και οι βάσεις των κίωνων είναι από ασβεστόλιθο. Τα ιωνικά κιονόκρανα και το κορινθιακό κιονόκρανο είναι από μάρμαρα από τα Δολιανά, όπως είναι και οι γλυπτές μετώπες της εξωτερικής ζωφόρου του σηκού, οι πλάκες της ιωνικής ζωφόρου που περιτρέχει εσωτερικά το ιερό, τα στηρίγματα της στέγης και οι καλυπτήριες κεραμώσεις.

Ο ναός στις Βάσσεις, χτισμένος μακριά από την πόλη, δεν είχε αποκαλυφθεί για πολύ καιρό. Ένας γάλλος αρχιτέκτονας έπεσε κατά λάθος πάνω του το 1765 και

επέστησε την προσοχή του τότε ακαδημαϊκού κόσμου. Οι πρώτες αρχαιολογικές έρευνες το 1812 ήταν κερδοφόρα αλλά ομοίως και επιζήμια για την ακεραιότητα του χώρου. Η αποκάλυψη της ιωνικής ζωφόρου και των 22 γλυπτών πλακών, είχε σαν αποτέλεσμα την αφαίρεση αυτών των ξεχωριστών γλυπτών, με διαταγή του μέλλοντα βασιλιά Γεωργίου του IV της Αγγλίας το 1814 και μεταφέρθηκαν στο Βρετανικό Μουσείο μαζί με το κορινθιακό κιονόκρανο.

Στερημένο από τις εξαιρετικής ποιότητας διακοσμήσεις του (μια Κενταυρομαχία και μια Αμαζονομαχία), ο ναός στις Βάσσεις αναστηλώθηκε προσεκτικά το 1902 όμως το 1965, λόγω της κρίσιμης κατάστασης του μνημείου, χρειαζόταν νέα αναστήλωση. Σήμερα, το μνημείο υποβαστάζεται ολόκληρο.

Το ICOMOS προτείνει την εγγραφή του ναού του Απόλλωνα στις Βάσσεις στην Λίστα Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα κριτήρια i, ii και iii.

Κριτήριο i: Ο ναός στις Βάσσεις αποτελεί ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα, πολύ ξεχωριστό για τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά του (επιμήκης επιφάνεια, μια εξαιρετική αναλογία από 15 κίονες στη μακριά πλευρά και 6 κίονες στην πρόσοψη, και κατεύθυνση Βορρά-Νότου), αλλά και για τις τολμηρές του καινοτομίες: χρήση ιωνικών και κορινθιακών σειρών σε ένα δωρικό κτίριο, η ποικιλία των

χρησιμοποιημένων υλικών, και η αυθεντικότητα της διάταξης του σηκού και του αδύτου.

Κριτήριο ii: Το κιονόκρανο της κεντρικής κολώνας στον ναό του Απόλλωνα στις Βάσσες είναι το αρχαιότερο σωζόμενο Κορινθιακό κιονόκρανο και γι' αυτό το λόγο ο ναός μπορεί να θεωρηθεί ως μοντέλο για όλα τα «Κορινθιακά» μνημεία του ελληνικού πολιτισμού, του Ρωμαϊκού πολιτισμού και των μεταγενέστερων πολιτισμών.

Κριτήριο iii: Απομονωμένο καθώς είναι, σε ένα προφυλαγμένο περιβάλλον, ο ναός στις Βάσσες είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα του ελληνικού αναθηματικού ιερού, χτισμένο σε αγροτικό σκηνικό. Το ICOMOS συνιστά να οριστεί μια μεγάλη προστατευμένη ζώνη σε σχέση με την απομονωμένη τοποθεσία του ναού στο ορεινό σκηνικό και ακόμη, να μην χτιστούν καθόλου τουριστικές εγκαταστάσεις εντός του οπτικού πεδίου του μνημείου.

ICOMOS , Απρίλιος 1986.

3.2 ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Ακρόπολη, Αθήνα

Τοποθεσία: Νομός Αττικής

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 27 Ιουνίου 1986

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία να συμπεριληφθεί στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iii, iv, και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο ιδανικός Κατάλογος Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως τον ονειρεύτηκαν οι συντάκτες της Συνθήκης του 1972, κρατούσε μια πολύ ιδιαίτερη θέση για την Ακρόπολη των Αθηνών ήδη από την αρχή. Αυτό

το πολιτιστικό μνημείο είναι τόσο διάσημο που η ερμηνεία του μετατοπίστηκε από κοινό ουσιαστικό σε κύριο όνομα. Το να αναφέρεις την λέξη «ακρόπολη» σήμερα δεν σημαίνει πλέον αναφορά στα οχυρωμένα πόλεων και ιερών που υπήρχαν σε κάθε αστικό οικισμό στην Αρχαιότητα, αλλά, στις περισσότερες περιπτώσεις, στον μοναδικό αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης των Αθηνών.

Η Ακρόπολη είναι τοποθετημένη σε ένα βραχώδες ακρωτήριο, 156 μέτρα πάνω από την πεδιάδα του Ιλισού. Καλύπτει μια επιφάνεια μικρότερη των τριών εκταρίων. Από την 2^η χιλιετία π.Χ., ήταν οχυρωμένη, προστατεύοντας μέρη λατρείας και βασιλικά ανάκτορα, θεμελιώσεις των οποίων βρέθηκαν κοντά στο Ερέχθειο. Η πρόσβαση στο υψίπεδο προστατευόταν από τείχος, γνωστό με το όνομα Πελασγικό, που προϋπήρχε των εισβολών των Δωριέων, οι οποίοι απείλησαν την Αθήνα στις αρχές του 1200. Μερικά υπολείμματα της κυκλώπειας τοιχοδομίας του μπορούν ακόμα να εντοπιστούν στην βάση του πύργου ή «προμαχώνα» του ναού της Αθηνάς Νίκης, στα δυτικά, αλλά επίσης και στα νότια του Παρθενώνα και στα ανατολικά του μουσείου. Ένα υπόγειο κλιμακοστάσιο, κτισμένο κοντά στην βόρεια πλευρά οδηγούσε σε μια δεξαμενή, της οποίας η ανεξάντλητη ροή έτρεχε χειμώνα καλοκαίρι.

Έπειτα από την πτώση των τυράννων Ίππαρχου το 514 και Ιππία το 510, η Ακρόπολη αναδομείται. Το Πελασγικό, το οποίο ένας Δελφικός χρησμός χαρακτήρισε καταραμένο, καταστράφηκε. Η ακρόπολη, αποστερούμενη των οχυρώσεων της, αδυνάτισε και το 480 οι Πέρσες του Ξέρξη την κατέλαβαν, λεηλατώντας και πυρπολώντας τα ιερά. Παραδόξως, η λεηλασία της Ακρόπολης το 480 π.Χ. εξασφάλισε την διατήρηση μιας από τις πιο εντυπωσιακές συλλογές

αρχαϊκής γλυπτικής στον Ελληνικό κόσμο: τα αγαλματικά γλυπτά των ναών λαξευμένα τον 6^ο αιώνα από τον Πεισίστρατο και τους διαδόχους του είτε πετάχτηκαν βιαστικά σε λάκκους όταν ξεκίνησε η προσέγγιση των Περσών ή

περισυλλέχθηκαν και επαναχρησιμοποιήθηκαν στην οχύρωση που διέταξε ο Θεμιστοκλής να κτιστεί έπειτα από την αποχώρηση των Περσών. Η οχύρωση καταστράφηκε το 472-471, την ίδια περίοδο με την οχύρωση γνωστή ως «Μακρά Τείχη», που περιέκλειε την Αθήνα και το λιμένα της τον Πειραιά.

Με τον Περικλή, ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. σημειώνει το απόγειο της Αθηναϊκής δημοκρατίας. Υπήρξε επίσης η χρυσή εποχή του δράματος, με τον Αισχύλο, τον Σοφοκλή και τον Ευριπίδη, της φιλοσοφίας, με τον Σωκράτη, και της τέχνης, με τον

Φειδία, Ικτίνο Καλλικράτη και Αλκαμένη, για να αναφέρουμε μόνο τους αρχιτέκτονες και τους γλύπτες που εργάστηκαν στην Ακρόπολη.

Σε μια περίοδο αρκετών δεκαετιών, από το 447 έως το 406 π.Χ., ανοικοδομείται σταδιακά ο αφιερωμένος στην Αθηνά κυρίως ναός, ο Παρθενών, τα Προπύλαια, η μνημειώδης είσοδος, η οποία αντικατέστησε την Πεισιστράτεια πύλη, χτισμένη στο ίδιο ακριβώς σημείο μιας από τις εισόδους των παλαιών βασιλέων στην ακρόπολη, ο ναός της Αθηνάς Νίκης και το Ερέχθειο - τα τέσσερα αριστουργήματα της κλασσικής Ελληνικής τέχνης.

Αν και ο καταστροφικός Πελοποννησιακός Πόλεμος και η συνθηκολόγηση της Αθήνας τον Απρίλιο του 404 π.Χ. προκάλεσε την κατεδάφιση των Μακρών Τειχών, δεν επέδρασε στα μνημεία της Ακρόπολης. Ο ιερός λόφος των Αθηνών, τα μνημεία του οποίου προκαλούσαν τον θαυμασμό όλων, συνέχισε να αποτελεί αντικείμενο ωραιοποίησης από τους άρχοντες της εποχής και τις ισχυρές προσωπικότητες της περιόδου, ανάμεσα τους και οι ηγεμόνες της Περγάμου, Καππαδοκίας και Αιγύπτου, Ρωμαίοι αυτοκράτορες όπως ο Κλαύδιος και ο Αδριανός και εύποροι πολίτες όπως ο Ηρώδης ο Αττικός, ο δάσκαλος του Μάρκου Αυρήλιου.

Το πρώτο επεισόδιο φθοράς στην μνημειώδη κληρονομιά της Ακρόπολης συνέβη κατά την επιδρομή των Έρουλων το 267. Από τότε και παρά τις μακρές περιόδους σχετικής ηρεμίας, τα μνημεία και ο χώρος έχουν φθαρεί πολλές φορές. Οι Βυζαντινοί δεν έθεσαν σε ισχύ το Διάταγμα του Θεοδοσίου (435), το οποίο απαγόρευε την κατεδάφιση των ειδωλολατρικών ναών. Αντίθετα, μετέτρεψαν τους ναούς σε εκκλησίες και μετέφεραν τους θησαυρούς τέχνης τους στην Κωνσταντινούπολη. Έπειτα από την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το 1204,

η Αθήνα αποδόθηκε σε Φράγκους άρχοντες, που είχαν λίγο σεβασμό για τα ερείπια της. Από το 1225 έως το 1308, οι Seignors de la Roche στρατοπέδευαν στα Προπύλαια, τα οποία είχαν μετατραπεί σε φρούριο, και ο Λατίνος αρχιεπίσκοπος λειτουργούσε στον Παρθενώνα, ο οποίος είχε μετατραπεί σε εκκλησία αφιερωμένη στην Παναγία. Όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν την πόλη το 1456, ο Παρθενών μετατράπηκε σε τζαμί και το Ερεχθείο χρησιμοποιούνταν από καιρού εις καιρόν ως το χαρέμι του Τούρκου διοικητή. Το 1687, την πιο τραγική των ημερομηνιών, η πολιορκία της Ακρόπολης από τα Βενετικά στρατεύματα του Μοροζίνι είχε σαν αποτέλεσμα την ανατίναξη του Παρθενώνα, τον οποίο οι Τούρκοι χρησιμοποιούσαν σαν αποθήκη πυρομαχικών.

Κατά την διάρκεια της σύντομης παραμονής του στην Αθήνα, ο Μοροζίνι ήταν ένας από τους πρώτους που λεηλάτησαν τον Παρθενώνα από μερικά από τα αξιοθαύμαστα γλυπτά του. Η ωμή επέμβαση του δημιούργησε νέα φθορά στον Ναό της Αθηνάς. Τον 19^ο αιώνα, με επίσημη εξουσιοδότηση από τον Σουλτάνο, ο Λόρδος Έλγιν, πρεσβευτής του Βασιλιά της Αγγλίας στην Υψηλή Πύλη, ολοκλήρωσε την λεηλασία, αποκτώντας μαρμάρινα τμήματα, τα οποία από το 1815 αποτελούντο καμάρι του Βρετανικού Μουσείου.

Έπειτα από έναν αιώνα ανασκαφών και βελτιώσεων του χώρου, η Ακρόπολη σήμερα αποτελεί πεδίο δοκιμών για τις πλέον πρωτοποριακές μεθόδους υπαίθριας συντήρησης, που αποσκοπούν στην διασφάλιση των τμημάτων μαρμάρου τα οποία έχουν προσβληθεί από την βαριά ατμοσφαιρική μόλυνση.

Το ICOMOS είναι ευχαριστημένο από την πολυαναμενόμενη πρόταση να συμπεριλάβει την Αθηναϊκή Ακρόπολη στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και σημειώνει πως αυτό το εξαιρετικό πολιτιστικό μνημείο καλύπτει τα κριτήρια i, ii, iii, iv και vi των «Κατευθυντηρίων Οδηγών».

Κριτήριο i: Ακρόπολη της Αθηνάς είναι η ανώτερη έκφραση της προσαρμογής της αρχιτεκτονικής τέχνης στο φυσικό τοπίο. Αυτή η μεγαλειώδης σύνθεση από τέλεια ισορροπημένες ογκώδεις κατασκευές δημιουργεί ένα μνημειώδες τοπίο μοναδικής ομορφιάς, αποτελούμενο από μια πλήρη σειρά αριστουργημάτων του 5^{ου} π.Χ.αι.: τον Παρθενώνα από τον Φειδία, τον Ικτίνο και τον Καλλικράτη (447-432), τα Προπύλαια από τον Μνησικλή (437-432), τον Ναό της Αθηνάς Νίκης από τον Μνησικλή και τον Καλλικράτη (448-407), το Ερεχθείο, που αποπερατώθηκε το 406.

Κριτήριο ii: Τα μνημεία της Ακρόπολης της Αθηνάς άσκησαν ιδιαίτερη επιρροή όχι μόνο στην ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα κατά την οποία θεωρούντο παραδειγματικά μοντέλα για τον Μεσογειακό κόσμο, αλλά και στον σύγχρονο κόσμο επίσης. Τα νεοκλασικά μνημεία σε ολόκληρο τον κόσμο, έχουν εμπνευστεί από τον Παρθενώνα και τα Προπύλαια.

Κριτήριο iii: Από τον μύθο μέχρι την επίσημη θεσμοθέτηση της λατρείας, η Αθηναϊκή Ακρόπολη με την ακρίβεια και την διαφορετικότητα της, κουβαλάει μια μοναδική μαρτυρία για τις θρησκείες της αρχαίας Ελλάδας. Είναι ο ιερός ναός/ ιερός βράχος από όπου ξεπήδησαν οι βασικοί θρύλοι για την πόλη. Εκεί, παρουσία του Κέκροπα, του πρώτου μυθικού βασιλιά της Αθηνάς που ήταν ο διαιτητής στον αγώνα της Αθηνάς και του Ποσειδώνα για την κατοχή της πόλης. Ο Ποσειδώνας χτύπησε

με την τρίαίνα του και θαλασινό νερό ανάβλυσε από τη γη. Η Αθηνά προσέφερε το δέντρο της ελιάς που μέχρι τους Πέρσες το 480, φύτρωνε πάλι τον επόμενο χρόνο. Ο χώρος της Ακρόπολης είναι αυτός όπου ένας άλλος μυθικός βασιλιάς, ο Εριχθόνιος, γεννήθηκε από τον βιασμό της Αθηνάς από τον Ήφαιστο. Εκεί, όπου ο Αιγαίας πιστεύοντας ότι ο γιος του Θησέας κατασπαράχθηκε από τον Μινώταυρο, ρίχτηκε στην θάλασσα που πήρε το όνομα του. Ξεκινώντας τον 6^ο αι., η Αθηναϊκή Ακρόπολη ήταν το μέρος όπου μύθοι και δοξασίες έδωσαν αφορμή για ναούς, βωμούς και αγάλματα, που αντιστοιχούσαν σε μια τεράστια ποικιλία από κουλτούρες που επέφεραν την αθηναϊκή θρησκεία με όλο της τον πλούτο και την πολυπλοκότητα. Η Αθηνά λατρεύτηκε ως θεά της πόλης (Αθηνά Πολιάς), ως θεά του πολέμου (Αθηνά Πολέμαχος), ως θεά της νίκης (Αθηνά Νίκη), ως θεά προστάτιδα της χειροτεχνίας (Αθηνά Εργάνη), κλπ. Οι περισσότερες από τις ιδιότητες της δοξάστηκαν στον κύριο ναό που αφιερώθηκε σε εκείνη, τον Παρθενώνα, τον ναό της παρθένας θεάς.

Κριτήριο iv: Η Αθηναϊκή Ακρόπολη προβάλλει πολιτισμούς της Ελλάδας για μια περίοδο πάνω από χίλια χρόνια. Από το ανάκτορο των βασιλέων τον 15^ο αι. π.Χ., και το Πελασγικό τείχος της πρώτης οχύρωσης, στο Ωδείο, κατασκευασμένο το 161 μ.Χ. από τον Ηρώδη τον Αττικό, μια μοναδική σειρά από δημόσια κτίρια χτίστηκαν και διατηρήθηκαν σε έναν από τους πιο πυκνοκατοικημένους χώρους της Μεσογείου.

Κριτήριο vi: Η Ακρόπολη είναι άμεσα και χειροπιαστά συνδυσασμένη με γεγονότα και ιδέες οι οποίες ποτέ δεν ξεθώριασαν στην πορεία της ιστορίας. Τα μνημεία της είναι ακόμα ζωντανές μαρτυρίες της διδασκαλίας του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, των Φιλιππικών του Δημοσθένη και των κηρυγμάτων του Απόστολου Παύλου. Αυτά τα μνημεία είναι η μνήμη ενός πολύτιμου κομματιού της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

ICOMOS, Μάιος 1987.

3.3 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΔΕΛΦΩΝ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών (Παρνασσός Φωκίδος)

Τοποθεσία: Νομός Φωκίδας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 6 Μαρτίου 1986

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iii, iv και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι Δελφοί είναι ένας από τους πρώτιστα επιλεγμένους χώρους που είχαν υπόψη τους κατά την Γενική Συνέλευση τον Νοέμβριο του 1972 για τη Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, όταν συνέταξαν τη «λίστα πολιτιστικής κληρονομιάς εξέχουσας αξίας, η οποία είναι καθήκον όλης της ανθρωπότητας να κληρονομηθεί στις επόμενες γενιές» και όχι μονάχα της χώρας στην οποία ανήκουν οι χώροι αυτοί.

Το πανελλήνιο ιερό των Δελφών είχε μια πρωτοφανή επιρροή στον αρχαίο κόσμο, όπως είναι φανερό από τα μνημεία που έχουν κτιστεί εκεί από τους Αθηναίους, τους Αιτωλείς, τους Κορινθίους, τους Θηβαίους, τους Βοιωτείς, τους Σπαρτιάτες και τους Θεσσαλούς, καθώς επίσης από τους κατοίκους της Σίφνου, της Νάξου, της Ρόδου, της Κνίδου, της Μασσαλίας, των Συρακουσών και του Τάραντα. Πιθανώς και να μην υπάρχει άλλος τόπος όπου η ελληνική διασπορά της Μεσογειακής λεκάνης να είναι περισσότερο αισθητή από τη μία και τόσο φανερή από την άλλη η θεμελιώδης ελληνική ενότητα.

Όχι μακριά από τον Ομφαλό- «το κέντρο της γης»-, όπου βρέθηκε ο ναός του Πυθίου Απόλλωνος, υπήρχε κοινότητα και κοινοί χώροι, που περιελάμβαναν το θέατρο και το στάδιο, όπου κάθε τέσσερα ή οκτώ χρόνια, χιλιάδες θεατές γέμιζαν τις κερκίδες για να παρακολουθήσουν τα Πύθια.

Σήμερα, τα αρχαιολογικά κατάλοιπα προσελκύουν περισσότερους επισκέπτες από ό,τι ο Δελφικός Χρησμός προσήλκυε τότε εκείνους που έρχονταν να τον συμβουλευτούν.

Στα συμβούλια και συμπόσια που πραγματοποιήθηκαν στον Ευρωπαϊκό Κέντρο Πολιτισμού, το οποίο ιδρύθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, επιβεβαιώνεται ότι

διαρκής αποστολή των Δελφών ήταν να φέρουν κοντά άντρες και γυναίκες, που διαφορετικά θα διαφοροποιούνταν από υλικά ενδιαφέροντα.

Εάν η φήμη των Δελφών επισκίαζε κάθε άλλο μεγάλο ελληνικό ιερό, υπήρχε γι' αυτό ένας πολύ καλός λόγος.

Ούτε η αρχιτεκτονική καθαρότητα των μνημείων, ούτε η ομορφιά των γλυπτών που είναι γνωστά σε ολόκληρο τον κόσμο, ούτε η μαγευτική γοητεία των ομηρικών επών που αποδίδουν στην δολοφονία του ερπετού Πύθωνα από τον Απόλλωνα την αλλαγή της παλιάς χθόνιας λατρείας της Γαίας -«Πρωτομάντιδας» στα τέλη του 9^{ου} αι. π.Χ. , μπορεί πλήρως να εξηγήσει την μοναδικότητα των Δελφών.

Αυτή η μοναδικότητα πηγάζει από μια εσωτερική αρμονία μοιρασμένη ανάμεσα στα κατάλοιπα του ιερού και το απεγάδιαστο τοπίο. Μια φορά να δει κανείς τις πρώτες

ακτίνες του ήλιου να ξεπροβάλλουν πάνω από το Τέμενος του Απόλλωνα στην πυκνή σκιά των απόκρημνων Φαιδριάδων βράχων, από όπου ο Παρνασσός εποπτεύει τους Δελφούς, αρκεί για να αντιληφθεί το μεγαλείο με το οποίο οι αρχαίες λατρείες ερμήνευσαν τις εσώτερες αλήθειες του χώρου.

Μια φορά κανείς να ρίξει το βλέμμα του από την γκρίζα θάλασσα των ελαιόδεντρων της κοιλάδας του Πλείστου, στην λαμπερή θάλασσα του κόλπου της Ιτέας, αρκεί για να καταλάβει ότι δουλειά των Δελφών ήταν να φέρουν κοντά τους κατοίκους της ενδοχώρας και του νησιού για να γιορτάσουν μαζί. Το ιερό των Δελφών, δεν μπορεί να ξεχωριστεί από το φυσικό του περίγυρο, του οποίου τα κύρια χαρακτηριστικά γέννησαν την οργάνωση των λατρειών (το Κωρύκιο Άνδρο και την Κασταλία πηγή, για να μην αναφέρουμε το Χάσμα). Ομοίως, δεν μπορεί να θεωρηθεί απλά μια σειρά από κατάλοιπα μνημείων, ούτε ένας αρχαιολογικός

χώρος με τη συνήθη έννοια του όρου. Το φυσικό τοπίο που δέχεται τον εποικισμό του ανθρώπου, σαφώς πρέπει να ενταχθεί στην προστατευμένη ζώνη- περιοχή. Αλλιώς, ένας από τους πιο σημαντικούς χώρους του κόσμου θα

χάσει το πλήρες νόημα του. Η ελληνική κυβέρνηση αισθάνθηκε την ανάγκη για ευρεία προστασία του χώρου και γενναία δέχθηκε τις συνέπειες της άρνησης της για την ανέγερση εργοστασίου παραγωγής αλουμινίου στην Αγία Ευθυμία, 11,5 χιλιόμετρα από τους Δελφούς.

Ο χώρος του εργοστασίου μεταφέρθηκε 55 χλμ. μακριά, στα Δομβρενά , στην βόρεια πλαγιά του Παρνασσού. Το ICOMOS συνηγόρησε σε αυτή την απόφαση

που αναγγέλθηκε στη συνάντηση της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς στις 23 Ιουνίου του 1987 και τόνισε ότι οι Δελφοί καλύπτουν πέντε κριτήρια για την εγγραφή τους στην Λίστα.

Κριτήριο i: Η διάταξη των Δελφών, όπως στο Machu Picchu (που εντάχθηκε στον Κατάλογο το 1983), είναι ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα. Ο Παρνασσός είναι ένα πραγματικό αριστούργημα και εκεί χτίστηκε μια σειρά μνημείων με τα αρθρωτά τους στοιχεία -αναβαθμίδες, ναοί, θησαυροί κλπ. - συνθέτουν μια δυνατή έκφραση των φυσικών και ηθικών αξιών του χώρου, που μπορεί να χαρακτηριστεί μαγικός.

Κριτήριο ii: Οι Δελφοί είχαν ένα τεράστιο αντίκτυπο στον αρχαίο κόσμο. Κατά τον 6^ο αι.π.Χ., οι βασιλείς της Λυδίας έστελναν πολύτιμα δώρα στο Ιερό, κι όταν ο ναός του Απόλλωνα καταστράφηκε από φωτιά το 548 π.Χ., ξένοι ευεργέτες μεταξύ αυτών και ο Άμασης, συνεισέφεραν οικονομικά για την ανοικοδόμηση του. Οι μεγάλες μάχες κατά τη διάρκεια του 5^{ου} αι. π.Χ, αντήχησαν στους Δελφούς: ο Τρίποδας του Γέλωνος από τις Συρακούσες είναι το ενθύμιο της νίκης των ελλήνων έναντι των Καρχηδονίων το 481. Η στοά των Αθηναίων είναι η μαρτυρία της ήττας του στόλου του Ξέρξη το 478. Ο φοίνικας του Ευρυμέδοντα ζητωκραυγάζει την νίκη απέναντι στους Πέρσες το 468 και την αναθηματική προσφορά για τη νίκη των Σπαρτιατών πάνω στους Αθηναίους το 404.

Αλλά και κατά τη διάρκεια της ελληνιστικής περιόδου, οι Δελφοί είχαν μια παγκόσμια αύρα - απήχηση. Η στοά του Αττάλου, το μνημείο της Προύσας της Βιθυνίας και το άγαλμα του Ευμενούς II, του βασιλιά της Περγάμου, αποτελούν μαρτυρίες για το ενδιαφέρον που οι μονάρχες του 2^{ου} αι. μ.Χ. έδειχναν για τον Πύθιο Απόλλωνα. Αργότερα, το 125, ο αυτοκράτορας Αδριανός έφτιαξε στους Δελφούς προς τιμήν του ένα άγαλμα.

Το ιερό των Δελφών, αντικείμενο γενναιοδωρίας και σταυροδρόμι μιας μεγάλης ποικιλίας επιρροών, το μιμήθηκαν σε ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο. Η επιρροή του απλώθηκε μακριά ως την Βακτριανή, ακολουθώντας την κατάκτηση της Ασίας από τον Μέγα Αλέξανδρο. Ακόμη και η λεηλασία του ιερού από τον αυτοκράτορα Νέρωνα και τον Μεγάλο Κωνσταντίνο, που απέσπασε και μετέφερε κομμάτια στη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη, προσέθεσαν στην καλλιτεχνική επιρροή των Δελφών.

Κριτήριο iii: Οι Δελφοί αποτελούν μαρτυρία για τη θρησκεία και τον πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας. Στον θρυλικό αυτόν τόπο όπου ο Απόλλωνας δολοφόνησε το φίδι Πύθωνα, ουράνιες λατρείες αντικατέστησαν τις χθόνιες και εισήγαγαν την παλιά κληρονομιά των μύθων που είχαν ρίζες από τα πρωτόγονα χρόνια. Ο Δελφικός χρησμός, από τον οποίο ξεκίνησαν 4 ιεροί πόλεμοι, είναι ένα από τα κεντρικά σημεία της ελληνικής πολιτικής ιστορίας. Το θέατρο και το Στάδιο, ο χώρος των Πυθίων αγώνων κάθε 4 χρόνια, είναι ο τόπος συγκέντρωσης των κοινοτήτων στους εορτασμούς, αντανακλώντας τον θρίαμβο του ελληνισμού.

Κριτήριο iv: Οι Δελφοί, χτισμένοι σε ένα θαυμάσιο φυσικό σκηνικό που είναι ακόμη ανέπαφο, είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ενός μεγάλου πανελλήνιου ιερού.

Κριτήριο vi: Σύμφωνα με τους αρχαίους, το ιερό του Απόλλωνα ήταν στο σημείο που εντοπιζόταν ο Ομφαλός, το μέσον του σύμπαντος, το κέντρο της γης. Οι Δελφοί επομένως, είναι άμεσα και απτά συνδεδεμένοι με την πίστη στην διακήρυξη της παγκόσμιας σπουδαιότητας.

ICOMOS, Οκτώβριος 1987

3.4 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου

Τοποθεσία: Νομός Αργολίδας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 29 Δεκεμβρίου 1987

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iii, iv και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Σε μια μικρή εσωτερική κοιλάδα της Αργολίδας, περιτριγυρισμένη από βραχώδη υψώματα και μόνο λίγο καλυμμένη από την ισχνή βλάστηση μεσογειακών

χαμόκλαδων, απλώνεται ο αρχαιολογικός χώρος της Επιδαύρου σε διάφορα επίπεδα.

Σε ένα ύψος 430 μέτρων, το ιερό του Απόλλωνα Μαλεάτα δεσπάζει στα υπόλοιπα αρχαιολογικά κατάλοιπα. Χαμηλότερα, προς τα νοτιοδυτικά, περίπου στα 360 μέτρα, βρίσκεται το θέατρο. Τέλος, το ιερό του Ασκληπιού και τα διάφορα κτίσματα του - τα λουτρά, το γυμνάσιο, η παλαίστρα, το στάδιο και το καταγώγιο (κοιτώνες για ασθενείς)- εκτείνονται πάνω σε μια βραχώδη προεξοχή στα δυτικά περίπου στα 320 και 330 μέτρα ύψος.

Αυτός ο εκτενής αρχαιολογικός χώρος (παρόλο που μόλις τα 520.000 τμ. ανήκουν στο δημόσιο οι κατασκευές έχουν απαγορευτεί σε ολόκληρη την κοιλάδα) αποτελεί ένα φόρο τιμής στους θεράποντες θεούς της Επιδαύρου, τον Απόλλωνα, τον Ασκληπιό, την Υγεία. Ο μύθος θέλει ο Ασκληπιός να είναι ο καρπός της αγάπης του Απόλλωνα για μια από τις κόρες του βασιλιά των Ορχομενών. Τον 6^ο αι, θεσπίστηκε μια λατρεία αφιερωμένη σ' αυτόν στην Επίδαυρο και οι αρχαιολογικές ανασκαφές έφεραν στο φως ένα ιερό που χρονολογείται στην πολύ πρώιμη Μυκηναϊκή περίοδο. Από τον 5^ο αι., το ιερό ήδη έχαιρε μεγάλης φήμης, τόσο για τις θαυμαστές θεραπείες που γίνονταν εκεί, όσο και για τους αγώνες που

τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια. Το στάδιο χρονολογείται από αυτή την εποχή. Η Επίδαυρος γνώρισε την μεγαλύτερη ακμή της τον 4^ο αι.π.Χ., όταν χτίστηκαν ο ναός του Απόλλωνα Μαλεάτα και τα μνημειώδη κτίρια του. Το

Ιερό περιλαμβάνει τον ναό του Ασκληπιού, τον Θόλο, το Εγκοιμητήριο, όπου οι ασθενείς περίμεναν για τις θεραπείες τους, τα λουτρά του Ασκληπιού και πάνω από όλα το ασύγκριτο Θέατρο, που πολύ σωστά θεωρείται ένα από τα καθαρότερα αριστουργήματα της ελληνικής αρχιτεκτονικής.

Η Επίδαυρος συνέχισε να ακμάζει κατά την ελληνιστική περίοδο. Αν και λεηλατήθηκε από τον Σύλλα (το 87 π.Χ) και τους Σικελούς πειρατές, το αναστηλωμένο ιερό ευημέρησε κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο όπως μαρτυρείται από την περιφημη περιγραφή του Πausανία το 150 μ.Χ.

Το ICOMOS προτείνει ο αρχαιολογικός χώρος της Επιδαύρου να περιληφθεί στην Λίστα Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα κριτήρια i, ii, iii, iv και vi.

Κριτήριο i: Το Θέατρο της Επιδαύρου, ένα αρχιτεκτονικό αριστούργημα του Πολύκλειτου του Νεώτερου από το Αργός, απαρτίζει ένα μοναδικό καλλιτεχνικό

κατόρθωμα καθώς ενσωματώνεται θαυμαστά στο χώρο και έχει τέλειες αναλογίες και ακουστική. Το θέατρο αναβίωσε χάριν σε ένα ετήσιο φεστιβάλ που γίνεται εκεί από το 1955.

Κριτήριο ii: Το ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο ασκούσε επιρροή σε όλα τα Ασκληπιεία του ελληνικού κόσμου, και αργότερα σε όλα τα ρωμαϊκά ιερά του Esculape (Ασκληπιού).

Κριτήριο iii: Η ομάδα των κτιρίων που περιλαμβάνει και το ιερό της Επιδαύρου αποτελεί εξέχουσα μαρτυρία για τις θεραπευτικές λατρείες του ελληνικού και του ρωμαϊκού κόσμου. Οι ναοί και οι νοσοκομειακές εγκαταστάσεις που ήταν αφιερωμένα στους θεράποντες θεούς αποτελούν ένα συναφές και ολοκληρωμένο σύνολο. Ανασκαφές διεξήχθησαν από τον Καββαδία, τον Παπαδημητρίου και άλλους αρχαιολόγους, που συνεισέφεραν ουσιαστικά στην γνώση μας για αυτά.

Κριτήριο iv: Το θέατρο, ο ναός της Αρτέμιδος και του Ασκληπιού, ο Θόλος, το Εγκοιμητήριο και τα Προπύλαια καθιστούν το Ιερό της Επιδαύρου ένα εξαιρετικό παράδειγμα του ελληνικού αρχιτεκτονικού συνόλου του 4^{ου} αι. π.Χ.

Κριτήριο vi: Η εμφάνιση της μοντέρνας ιατρικής σε ένα ιερό αρχικά γνωστό για τις θαυμαστές θεραπείες του πάνω σε ψυχολογική βάση στους υποτιθέμενους ανίατους ασθενείς έχει άμεσα και άρρηκτα παρουσιαστεί στην λειτουργική εξέλιξη του Ιερού της Επιδαύρου και περιγράφεται γλαφυρά στην εγχάρακτη επιγραφή στις αξιόλογες στήλες που βρίσκονται στο Μουσείο.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1988

3.5 Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου

Τοποθεσία: Νομός Δωδεκανήσων

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 30 Δεκεμβρίου 1987

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

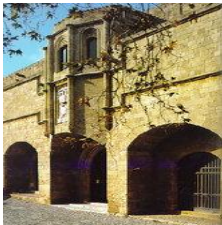
Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων ii, iv και v.

Γ) Η ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Από το 1309 έως το 1523, η Ρόδος καταλήφθηκε από τους ιππότες του Αγ. Ιωάννη της Ιερουσαλήμ που είχαν χάσει το τελευταίο φρούριό τους στην Παλαιστίνη, το 1291. Μετέτρεψαν την πρωτεύουσα του νησιού σε μια ενισχυμένη πόλη ικανή να αντισταθεί σε πολιορκίες τόσο φοβερές όσο εκείνες του Σουλτάνου της Αιγύπτου το 1444 και του Mehmet II το 1480. Η Ρόδος έπεσε τελικά το 1522, μετά από εξάμηνη πολιορκία από τον Suleyman II με δυνάμεις που υπολογίζονται σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες στα 100.000 άτομα.

Η μεσαιωνική πόλη βρίσκεται μέσα σε τείχη συνολικού μήκους 4 χιλιομέτρων . Διαιρείται σύμφωνα με το δυτικό κλασικό ύφος, με την άνω πόλη στον βορρά και τη κάτω πόλη νότια-νοτιοδυτικά.

Αρχικά χωρισμένη από την πόλη με έναν ενισχυμένο τοίχο, η άνω πόλη, ή Collachium, χτίστηκε εξ ολοκλήρου από τους ιππότες Hospitaliers που, μετά από τη διάλυση των Ναϊτών το 1312, έγιναν η ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη σε όλη τη χριστιανοσύνη. Το Τάγμα οργανώθηκε σε επτά "γλώσσες", κάθε από τις οποίες είχε

το δικό της κατάλυμα- πανδοχείο. Τα πανδοχεία των γλωσσών της Ιταλίας, της Γαλλίας, της Ισπανίας και της Προβηγκίας ευθυγραμμίζονταν στις δύο πλευρές του κύριου άξονα Ανατολής-Δύσης, τη διάσημη Οδό των Ιπποτών, μια από τις καλύτερες μαρτυρίες του γοτθικού αρχιτεκτονικού ρυθμού. Κοντά στην περιοχή του πρώτου καταλύματος των ιπποτών, βρίσκεται το κατάλυμα του Auvergne, η πρόσοψη του οποίου περιλαμβάνει τα όπλα του Guy de Blanchefort, Μεγάλου Μαγίστρου από 1512 έως 1513. Το αρχικό κατάλυμα αντικαταστάθηκε τον 15ο αιώνα από το μεγάλο νοσοκομείο, που χτίστηκε μεταξύ 1440 και 1489, στη νότια πλευρά της Οδού των Ιπποτών. Σήμερα το κτήριο χρησιμοποιείται ως αρχαιολογικό μουσείο.

Το Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου και η εκκλησία του Αγ. Ιωάννη βρίσκεται βορειοδυτικά του Collachium. Στο ανατολικό τέλος της Οδού των Ιπποτών, χτισμένη ενάντια στον τοίχο, βρίσκεται η εκκλησία της Αγ. Μαρίας, που οι ιππότες μετέτρεψαν σε καθεδρικό ναό τον 15ο αιώνα.

Η κάτω πόλη είναι τόσο γεμάτη με μνημεία όσο το Collachium. Το 1522, με 5.000

περίπου κατοίκους, ήταν γεμάτη με εκκλησίες, μερικές από τη βυζαντινή περίοδο. Μετά το 1523, οι περισσότερες μετατράπηκαν σε ισλαμικά τεμένη, όπως τα Soliman, Demirli Τζαμί, κλπ. Καθ' όλη τη διάρκεια των ετών, ο αριθμός παλατιών και φιλανθρωπικών οργανισμών πολλαπλασιάστηκε στην νότια περιοχή: το Εμπορικό Δικαστήριο, το Παλάτι του Αρχιεπισκόπου, το Νοσοκομείο της Αγ.

Αικατερίνης, και άλλα.

Οι προμαχόνες της μεσαιωνικής πόλης, που δημιουργήθηκαν μερικώς στα θεμέλια της βυζαντινής περίφραξης, διατηρήθηκαν και αναδιαμορφώθηκαν μεταξύ του 14^{ου} και 16^{ου} αιώνα με τους Μεγάλους Μαγίστρους Giovanni Battista Degl' Orsini (1467 - 1476), Pierre d' Aubusson (1476-1505), Aimery d' Amboise (1505 - 1512) και Fabrizio del Carretto (1513-1521). Οι θέσεις πυροδότησης του πυροβολικού ήταν τα τελευταία στοιχεία που προστέθηκαν. Στις αρχές του 16ου αιώνα, στο τμήμα της Πύλης του Amboise, που κτίστηκε στη βορειοδυτική γωνία το 1512, ο τοίχος ήταν 12 μέτρα παχύς.

Το ICOMOS, ενθυμώμενο ότι το 1980 η πρωτεύουσα του Τάγματος του Αγ. Ιωάννη της Ιερουσαλήμ, που ιδρύθηκε το 1530 στο La Valetta, εγγράφηκε στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, θεωρεί εξίσου σημαντική την εγγραφή της πόλης της Ρόδου, με βάση τα κριτήρια ii, iv και v.

Κριτήριο ii: Οι οχυρώσεις της Ρόδου, μιας πόλης "Φράγκικης" που θεωρήθηκε απόρθητη, επηρέασαν όλη την ανατολική λεκάνη της Μεσογείου στο τέλος του Μεσαίωνα.

Κριτήριο iv: Αυτή η πολιτιστική τοποθεσία είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα αρχιτεκτονικού συνόλου που δείχνει τη σημαντική περίοδο ιστορίας κατά την οποία ένα στρατιωτικό/ θρησκευτικό Τάγμα που ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια των Σταυροφοριών επέζησε στην ανατολική μεσογειακή περιοχή σε μια περίοδο που χαρακτηρίστηκε από τον φόβο των πολιορκιών. Η Ρόδος είναι ένα από τα ομορφότερα αστικά σύνολα της γοτθικής περιόδου. Το γεγονός ότι αυτή η μεσαιωνική πόλη βρίσκεται σε ένα νησί στο Αιγαίο, ότι βρισκόταν στην περιοχή μιας αρχαίας ελληνικής πόλης, και ότι ελέγχει ένα λιμάνι που στο παρελθόν φιλοξενούσε τον Κολοσσό, ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, συμβάλλει στη

μοναδικότητά της. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η αλυσίδα της ιστορίας δεν έσπασε το 1523 αλλά συνεχίστηκε μάλιστα μέχρι το 1912 με τις προσθήκες των πολύτιμων Ισλαμικών μνημείων, όπως τα μουσουλμανικά τεμένη, τα λουτρά και τα σπίτια.

Κριτήριο v: Με τα φράγκικα και τα οθωμανικά κτήριά της, η παλαιά πόλη της Ρόδου είναι ένα σημαντικό σύνολο παραδοσιακού ανθρώπινου συνοικισμού, που χαρακτηρίζεται από τα διαδοχικά και σύνθετα φαινόμενα του εκπολιτισμού. Οι διάφορες μορφές της γοθτικής αρχιτεκτονικής και δόμησης συνδυάζονται με διακοσμητικά στοιχεία οθωμανικής προέλευσης. Όλα τα δομικά στοιχεία που χρονολογούν πριν από το 1912 έχουν γίνει τρωτά λόγω της εξέλιξης στις συνθήκες διαβίωσης και πρέπει να προστατευθούν τόσο όσο και τα μεγάλα θρησκευτικά, αστικά και στρατιωτικά μνημεία, οι εκκλησίες, τα μοναστήρια, τα μουσουλμανικά τεμένη, τα λουτρά, τα παλάτια, τα οχυρά και οι πύλες.

Το ICOMOS, ωστόσο, επιθυμεί να είναι συνδυάσει αυτή την πολύ ευνοϊκή άποψη με τις παρατηρήσεις σχετικά με την πολιτική αποκατάστασης που υιοθετείται στη Ρόδο τον 20^ο αιώνα και τις προειδοποιήσεις με τις οποίες η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς θα μπορούσε να συμφωνήσει.

Η ιταλική κατοχή από το 1912 ως το 1948 άφησε μια ισχυρή σφραγίδα στο αστικό τοπίο της Ρόδου. Στα βόρεια της σύγχρονης πόλης βρίσκεται ένα μίγμα αποκαταστάσεων και απομιμήσεων (η εκκλησία του Αγ. Ιωάννη , το Παλάτι του Κυβερνήτη) και η βαριά αρχιτεκτονική της περιόδου του Μουσολίνι στο Μανδράκι. Στη μεσαιωνική πόλη, πέρα από την Πύλη της Ελευθερίας που χρονολογείται από το 1924, το Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου, αναδημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου στο ύφος του 15^{ου} αιώνα και χρησίμευσε ως κατοικία του Victor-Emmanuel III και έντεκα Δουκών. Οι μνημειακές πηγές που στολίζουν τις δημόσιες πλατείες είναι εμπνευσμένες από την Βενετία.

Επιθυμητά ή όχι, αυτά τα ψευδο-μεσαιωνικά μνημεία είναι ένα αναπόσπαστο τμήμα της αστικής ιστορίας της Ρόδου. Παραμένει να δούμε εάν οι πολιτικές αποκατάστασης, βασισμένες σε μια σταθερή παράδοση, θα συνεχίσουν να πραγματοποιούνται κάτω από την πρόφαση της ολοκληρωμένης συντήρησης ή της τουριστικής ανάπτυξης.

Ευτυχώς το πρόγραμμα για να ανοικοδομηθεί ο Κολοσσός της Ρόδου εγκαταλείφθηκε. Τώρα αυτό που πρέπει να εξεταστεί είναι το μελλοντικό ενδιαφέρον

και η δυνατότητα πραγματοποίησης του προγράμματος για να ανοικοδομηθεί ο πύργος Naillac όπως σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα S. Bodo. Χτισμένος από το 1395 έως το 1421 από τον Μεγάλο Μάγιστρο Philibert de Naillac, ο πύργος έλεγχε τη δυτική πρόσβαση του εμπορικού λιμένα.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1988

3.6 ΤΑ ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Προχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης

Τοποθεσία: Νομός Θεσσαλονίκης

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 15 Ιανουαρίου 1987

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii και iv.

Γ) Η ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το 1985 Θεσσαλονίκη γιόρτασε το 23ο αιώνα της. Ιδρύθηκε το 315 π.Χ., λίγο μετά τις νέες πόλεις του Μ. Αλεξάνδρου. Μετά από τη ρωμαϊκή κατάκτηση της Μακεδονίας, έγινε μια από τις πρωτεύουσες επαρχιών της αυτοκρατορίας. Με ένα κοσμοπολίτικο και ακμάζον λιμάνι, η πόλη απόκτησε μεγαλύτερη εμπορική και στρατηγική σημασία κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής περιόδου και ήταν μια από τις πρώτες βάσεις για τη διάδοση του χριστιανισμού.

Ο Αγ. Παύλος ταξίδεψε αρχικά εκεί το 50 μ.Χ. Επέστρεψε το 56 μ.Χ. για να επισκεφτεί την εκκλησία που είχε ιδρύσει και για την οποία εξέθεσε μεγάλη ανησυχία στις Επιστολές του. Το αυτοκρατορικό μεγαλείο και οι μεταβαλλόμενες τύχες της εκκλησίας της Θεσσαλονίκης συνδέθηκαν κατά τη διάρκεια των πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού. Ήταν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου που χτίστηκε το

ανακτορικό συγκρότημα του Γαλέριου (298- 311 μ.Χ.) όπου μαρτύρησε ο Αγ. Δημήτριος. Λίγα χρόνια μετά αργότερα, η Ροτόντα, που ο Γαλέριος είχε κτίσει πιθανώς ως μασωλείο του, αναλήφθηκε από τους Χριστιανούς που το μετέτρεψαν σε μια εκκλησία αφιερωμένη στον Αγ. Γεώργιο. Στα ερείπια των Θερμών όπου σύμφωνα με την παράδοση ο Αγ. Δημήτριος φυλακίστηκε και βασανίστηκε, χτίστηκε η βασιλική του Αγ. Δημητρίου. Ανοικοδομημένη το 412-413 από το Λεόντιο και διευρυμένη το 629-634 σύμφωνα με ένα μεγαλοπρεπές σχέδιο που περιελάμβανε πέντε σηκούς, η εκκλησία, παρά την καταστροφή από πυρκαγιά το 1917, παραμένει ένα από τα πιο ξεχωριστά μνημεία της προχριστιανικής εποχής.

Άλλες εκκλησίες αρχαιολογικού ενδιαφέροντος χτίστηκαν κατά τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου. Αυτές περιλαμβάνουν τη βασιλική της Αχειροποιήτου (448 μ.Χ), του Οσίου Δαβίδ (5^{ος}- 6ος αιώνας), και ιδιαίτερα η Αγία Σοφία (8ος αιώνας), που είναι ένα αρμονικό μίγμα της ελληνικής σταυροειδούς κάτοψης και ενός σχεδίου βασιλικής με τρεις σηκούς. Μετά το 1205 έγινε ο καθεδρικός ναός Θεσσαλονίκης. Όταν η πόλη επιστράφηκε στο Βυζάντιο το 1246, χτίστηκαν νέες εκκλησίες, μεταξύ των οποίων ήταν του Αγ. Παντελεήμων, της Αγ. Αικατερίνης, κλπ.

Όταν οι Οθωμανοί κέρδισαν τον έλεγχο της πόλης το 1430, οι περισσότερες από τις εκκλησίες, νέες ή παλαιές, μετατράπηκαν σε μουσουλμανικά τεμένη και χτίστηκαν και άλλα ισλαμικά ιερά (Hamza Bey Cami το 1467-1468, Alaca Imaret το 1484).

Υπό την Οθωμανική κυριαρχία (1430-1912), η Θεσσαλονίκη ξανάγινε η μεγάλη κοσμοπολίτικη πόλη που ήταν κατά τη διάρκεια της προχριστιανικής εποχής. Αυτό οφειλόταν ιδιαίτερα στην άφιξη 20.000 Εβραίων, το 1492, που ήρθαν από την Ισπανία με το διάταγμα της Alhambra. Το πλήθος των πολιτιστικών επιρροών

απεικονίζεται στον πλούτο της πόλης σε μνημεία, που τώρα δυστυχώς μειώνεται, τα οποία περιγράφηκαν από ταξιδιώτες όπως οι Robert de Dreux (1665), Evliya Celebi (1668), Paul Lucas (1714), Felix de Beaujour (1797), και τον Abdul Mecid (1858).

Η αναθεωρημένη υποψηφιότητα που παρουσιάζεται από την ελληνική κυβέρνηση καλύπτει μια σειρά πρωτοχριστιανικών, Βυζαντινών και μετά-Βυζαντινών μνημείων. Αυτό το διαχρονικό σύνολο επεξηγεί το διαπρεπή ρόλο που παίζει η Θεσσαλονίκη στο χριστιανικό κόσμο κατά τη διάρκεια περισσότερο από μιας χιλιετίας. Η εγγραφή της δικαιολογείται βάσει των κριτηρίων i, ii και iv.

Κριτήριο i: Τα μωσαϊκά της Ροτόντας, του Αγ. Δημητρίου και του Οσίου Δαβίδ είναι μεταξύ των μεγάλων αριστουργημάτων της προχριστιανικής τέχνης.

Κριτήριο ii: Η επιρροή των εκκλησιών της Θεσσαλονίκης στην ανάπτυξη των μνημειακών τεχνών ήταν ιδιαίτερη πρώτα στο βυζαντινό και αργότερα το σερβικό κόσμο, είτε στις αρχές της χριστιανικής περιόδου του Μεσαίωνα είτε της αναγέννησης των Παλαιολόγων.

Κριτήριο iv: Τα χριστιανικά μνημεία Θεσσαλονίκης είναι σημαντικά παραδείγματα εκκλησιών που χτίζονται σύμφωνα με την περίκεντρη, την βασιλική και τα ενδιάμεσα σχέδια κατά τη διάρκεια μιας περιόδου που ξεκινά από τον 4ο έως τον 15ο αιώνα. Για αυτόν τον λόγο αποτελούν μια σειρά που είναι ένα τυπολογικό σημείο αναφοράς.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1988

3.7 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

Τοποθεσία: Νομός Ηλείας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 30 Δεκεμβρίου 1988

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iii, iv και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στη βορειοδυτική Πελοπόννησο, ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας στους πρόποδες του Κρονίου όρους, απλώνεται προς μία τριγωνική προσχωματική απόθεση στη συμβολή των ποταμών Αλφειό και Κλάδεο. Σε αυτή την περιοχή με πολύ παλιούς οικισμούς, τα θρησκευτικά κέντρα λατρείας διαδέχονταν το ένα μετά το άλλο κατά την ελληνική περίοδο: αυτό του Κρόνου, της Γαίας και άλλων χθόνιων

θεοτήτων. Επίσης του Πέλοπα, του ήρωα που έδωσε το όνομα του στην Πελοπόννησο και της Ιπποδάμειας, το χέρι της οποίας κέρδισε ο Πέλοπας σε αρματοδρομία ενάντια στον Οινόμαο, τον πατέρα της. Η Ολυμπία έγινε ένα κέντρο λατρείας του Δία τον 10^ο αι.π.Χ. Το όνομα Ολυμπία, περιγράφει τη δασώδη κοιλάδα στην οποία είναι χτισμένη και αναφέρεται στο ιερό βουνό Όλυμπος, την κατοικία του Δία.

Τοποθετημένη υπό την προστασία των πόλεων Πίσσα και Ήλιδα, το ιερό έγινε πολύ γνωστό τον 8^ο αι. π.Χ. με τους πανελλήνιους αγώνες που γίνονταν εκεί κάθε 5 έτη. Αρχίζοντας το 776 π.Χ, οι αγώνες συγκέντρωναν πρώτιστα αθλητές, ενώ αργότερα ρήτορες, ποιητές και μουσικοί έρχονταν επίσης για να τιμήσουν τον Δία.

Η Αλτις, το ιερό των θεών, περιλαμβάνει τα κατάλοιπα δύο από τους κυριότερους ναούς: τον ναό της Ήρας (6^{ος} αι. π.Χ) και τον ναό του Δία (5^{ος} αι. π.Χ). Στα βόρεια

βρισκόταν μια σειρά από αρχαϊκούς θησαυρούς (6^{ος} και 5^{ος} αι. π.Χ.), μερικοί εκ των οποίων χτίστηκαν από τους κατοίκους των μακρινών ελληνικών αποικιών του

Σελινούντα, της Κυρήνης και του Βυζαντίου. Νεότερες κατασκευές - το Μητρώο και η στοά της Ηχούς (4^{ος} αι. π.Χ.), το Φιλιπείο προς τιμή της νίκης της Χαιρώνειας το 338 π.Χ., και η Εξέδρα του Ηρώδη του Αττικού (157-160 μ.Χ.)- σταδιακά προσθέτονταν στην περίπλοκη τοπογραφία του ιερού, του οποίου ο περίβολος δεσπόζει πάνω από μια περιοχή με προϊστορικούς οικισμούς.

Η πυκνότητα των κτισμάτων έξω από την Αλτιδα είναι ακόμη μεγαλύτερη: μια οικιστική ζώνη περιλαμβάνει δημόσια κτίρια και χώρους συνέλευσης για τους ιερείς και τους διαχειριστές, αθλητικές κατασκευές, θερμά λουτρά, καταλύματα και ξενώνες για τους προσκεκλημένους. Στα βορειοδυτικά, η Παλαίστρα και το Γυμνάσιο (3^{ος} αι. π.Χ.), και στα ανατολικά το παλιό Στάδιο που ξανακτίστηκε τον 1^ο αι. μ.Χ. και ανακατασκευάστηκε το 1961-1962, εξαίρουν ένα μαγευτικής ομορφιάς τόπο αρχαιολογικών καταλοίπων. Οι πλημμύρες του Αλφειού μετέφεραν τον Ιππόδρομο μακριά. Μόνο η αρχική του θέση μας είναι γνωστή.

Η φήμη και παγκόσμια αξία της Ολυμπίας είναι τόσο προφανείς που θα ήταν περιττό να την δικαιολογήσουμε. Το ICOMOS θεωρεί ότι αυτός ο χώρος καλύπτει τα κριτήρια i, ii, iii, iv και vi.

Κριτήριο i: Το ιερό της Άλτεως συγκέντρωνε από τα περισσότερα αριστουργήματα του αρχαίου μεσογειακού κόσμου. Πολλά από αυτά χάθηκαν, όπως ο Ολύμπιος

Δίας, ένα χρυσελεφάντινο άγαλμα που πιθανώς έφτιαξε ο Φειδίας ανάμεσα στο 438 και το 430 π.Χ. Μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη από τον Θεοδόσιο τον 2^ο και καταστράφηκε όταν η πόλη έπιασε φωτιά το 474

μ.Χ. Αλλα όμως αριστουργήματα διασώθηκαν : μεγάλα αναθηματικά αρχαϊκά χάλκινα αγάλματα, γλυπτά από τις μετόπες και τα τύμπανα από τον ναό του Δία και ο Ερμής του Πραξιτέλη, που βρέθηκε με τη βάση του κοντά στον ναό της Ήρας. Όλα αυτά είναι σημαντικά έργα της γλυπτικής, σημεία αναφοράς για την ιστορία της τέχνης.

Κριτήριο ii: Η επιρροή των μνημείων της Ολυμπίας είναι πολύ σημαντική. Για να αναφέρουμε ενδεικτικά τρία παραδείγματα, ο ναός του Δία που χτίστηκε το 470-457 π.Χ., αποτέλεσε μοντέλο για τους μεγάλους δωρικούς ναούς της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας κατά τον 5^ο αι. π.Χ. Η Νίκη του Παιωνίου, που φιλοτεγήθηκε γύρω στο 420 π.Χ., με τόση διάρκεια επηρέασε τη νεοκλασική τέχνη του 19^{ου} αι. που χρωστάει σε αυτήν τις εικονογραφικές της αλληγορίες της Νίκης. Για να αναφερθούμε και στη ρωμαϊκή περίοδο, η Παλαίστρα της Ολυμπίας είναι αδιαμφισβήτητα η τυπολογική αναφορά του Βιτρούβιου στην «De Architecture». Σε πολλές περιπτώσεις, η αξία της σαν μέτρο στην αρχιτεκτονική τέχνη είναι αναμφίβολη.

Κριτήριο iii: Η Ολυμπία αποτελεί μια σημαντική μαρτυρία για τους αρχαίους πολιτισμούς της Πελοποννήσου, τόσο σε σχέση με τη διάρκεια, όσο σε σχέση με την ποιότητα. Οι πρώτοι ανθρώπινοι οικισμοί χρονολογούνται από τους προϊστορικούς χρόνους, όταν η κοιλάδα κατοικείτο από το 3000 μέχρι το 1100 π.Χ. Οικισμοί και νεκροπόλεις της Εποχής του Χαλκού ήρθαν στο φως κατά μήκος του Αλφειού ποταμού. Η Μεσοελλαδική και Μυκηναϊκή περίοδος παρουσιάζονται επίσης στον χώρο της Ολυμπίας. Αφιερωμένη στον Δία, η Άλτις είναι ένα από τα σημαντικότερα ιερά από τον 10^ο αι π.Χ. έως τον 4^ο αι. μ.Χ. που ανταποκρίνεται στο ζενίθ της Ολυμπίας και σημαδεύτηκε κυρίως από τον εορτασμό των Ολυμπιακών Αγώνων από το 776π.Χ. μέχρι το 393 μ.Χ. Ένας χριστιανικός οικισμός υπήρξε για κάποιο διάστημα στον χώρο των ερειπίων του μεγάλου πανελλήνιου ιερού: Κάτω από μια βυζαντινή εκκλησία αποκαλύφθηκε το εργαστήριο του Φειδία,

γεγονός που δείχνει την συνεχή κατοίκηση του ανθρώπου στην περιοχή, που διακόπηκε μόνο τον 7^ο αι. μ.Χ. λόγω φυσικών καταστροφών.

Κριτήριο iv: Η Ολυμπία είναι ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα μεγάλου πανελληνίου ιερού με πολλές λειτουργίες: θρησκευτική, πολιτική και κοινωνική. Μέσα στον περίβολο της Αλτεως, που ήταν αφιερωμένη στους θεούς, και κατά μήκος των μεγάλων ναών του Δία και της Ήρας, υπάρχουν πανάρχαια ιερά όπως το Πελόπιο και μια σειρά θησαυρών στα βόρεια, στους πρόποδες του Κρονίου όρους. Ολόγυρα από τον θεϊκό περίβολο, υπάρχουν κατασκευές που χρησιμοποιούνταν από τους ιερείς, (Θεηκολεών) και από τους διαχειριστές (Βουλευτήριο), καθώς και κοινά κτίρια (Πρυτανείο), χώροι στέγασης (Λεωνίδαίο και Ρωμαϊκοί ξενώνες), κατοικίες για διακεκριμένους ξένους (το σπίτι του Νέρωνα) και όλες οι αθλητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνταν για την προετοιμασία και τον εορτασμό των Ολυμπιακών αγώνων: το Στάδιο και ο Ιππόδρομος στα ανατολικά, και τα θερμά λουτρά, η Παλαίστρα και το Γυμνάσιο στα νότια και τα δυτικά.

Κριτήριο vi: Η Ολυμπία είναι άμεσα και απτά συνδεδεμένη με ένα γεγονός παγκόσμιας σημασίας. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες γιορτάζονταν τακτικά αρχίζοντας το 776 π.Χ. Η Ολυμπιάδα - η περίοδος δηλαδή των τεσσάρων χρόνων μεταξύ δύο διαδοχικών εορτασμών που συνέβαιναν κάθε πέμπτο χρόνο - έγινε ένα σύστημα χρονολόγησης που χρησιμοποιήθηκε από τον ελληνικό κόσμο. Εντούτοις, η σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων, όπου αθλητές επωφελούμενοι από την τρίμηνη εκεχειρία, μαζεύονταν από όλες τις ελληνικές πόλεις της Μεσογείου για να διαγωνιστούν, δείχνει πάνω από όλα, όλα τα υψηλά ιδεώδη του ελληνικού ουμανισμού: ειρηνική και ευγενή άμιλλα μεταξύ ελεύθερων και ίσων ανδρών, που είχαν προετοιμαστεί για να ξεπεράσουν τη φυσική τους δύναμη σε μια υπέρτατη προσπάθεια, με μόνη τους φιλοδοξία να κερδίσουν το συμβολικό έπαθλο, ένα στεφάνι ελιάς. Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 μέσα από τις προσπάθειες του Pierre de Coubertin, δείχνει τη διαχρονικότητα του ιδεώδους της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της προόδου, που δίχως άλλο είναι το πλέον πολύτιμο αλλά συγχρόνως και το πλέον εύθραυστο χαρακτηριστικό της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Το ICOMOS προτείνει οι ελληνικές Αρχές να επιβλέπουν πολύ προσεκτικά την ανάπτυξη του χώρου της Ολυμπίας- καθώς η μέθοδος της αναστήλωσης που χρησιμοποιήθηκε για την Παλαίστρα, τον ναό της Ήρας και τον θησαυρό των

Σιφναίων σύντομα θα εφαρμοστεί και στο ναό του Δία- και την προστασία του περιβάλλοντα χώρου και τοπίου σε μια ζώνη που να καλύπτει τα 90 στρέμματα, τα 40 εκ των οποίων βρίσκονται κάτω από τον αυστηρό έλεγχο της ελληνικής πολιτείας. Τόσο η κατασκευή του παλιού Μουσείου και του ξενοδοχείου SPA, όσο και πιο πρόσφατα η κατασκευή του νέου μουσείου και του συνεδριακού κέντρου , δεν άλλαξαν σημαντικά την ομορφιά του χώρου γιατί τα κτίσματα δεν φαίνονται από τον χώρο της Αλτεως. Εν τούτοις, η ανάπτυξη ενός σύγχρονου χωριού στα δυτικά του Κλαδέου ποταμού, η διαπλάτυνση των δρόμων και η κατασκευή χώρων στάθμευσης αποτελούν απειλή που πρέπει να ληφθεί υπόψη στην περαιτέρω διαχείριση του χώρου, η οποία μέχρι τώρα υπήρξε παραδειγματική.

ICOMOS, Απρίλιος 1989

3.8 ΜΥΣΤΡΑΣ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Μυστράς

Τοποθεσία: Νομός Λακωνίας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: Δεκεμβρίου 1988

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Η εγγραφή της προτεινόμενης πολιτιστικής τοποθεσίας αναβάλλεται μέχρι να ληφθούν συγκεκριμένες πληροφορίες που αφορούν στα όρια, μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος τοπίου και, ειδικά, στην πολιτική συντήρησης των ερειπίων του Μυστρά.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Όπως το Qal'a Beni Hammad (Αλγερία) και το Kilwa Kisiwani (Τανζανία), που εγγράφηκαν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1980 και το 1981 αντίστοιχα, το συναρπαστικό συγκρότημα των ερειπίων του Μυστρά προσφέρει την εικόνα μιας πόλης με ένα λαμπερό πεπρωμένο που εγκαταλείφθηκε από τους ανθρώπους και

απειλήθηκε από την βλάβση που σπάει τους τοίχους και καλύπτει τις πλαγιές, καταστρέφοντας κατά συνέπεια τα εύθραυστα ίχνη της ιστορίας.

Ο Μυστράς δημιουργήθηκε το 1248-1249 όταν ο Φράγκος λόρδος Γουλιέλμο Β΄

Βιλλεαρδουίνο, πρίγκιπας της Αχαΐας, έχτισε ένα μεγάλο κάστρο επάνω στο λόφο (620 μ.) με θέα όλη τη Σπάρτη. Το κάστρο θα ήταν σε θέση να αντισταθεί στις επιθέσεις των Βυζαντινών, και να περιέχει επίσης τις σλαβικές φυλές που κατοικούσαν στον

Ταΰγετο.

Αν και μερικοί κάτοικοι συνέχισαν να ζουν στα ερείπια, η πόλη εγκαταλείφθηκε μετά το 1832, όταν βασιλιάς Όθωνας ίδρυσε την πόλη της Σπάρτης. Εντούτοις, αρκετές φορές και κάτω από τα διαφορετικά πολιτικά καθεστώτα κατέλαβε έναν κύριο πολιτικό και πολιτιστικό ρόλο.

Το πέρασμα των αιώνων δεν προστάτευσε καθόλου την κατασκευή που χτίστηκε από Γουλιέλμο Β΄ Βιλλεαρδουίνο. Το κάστρο μόλις είχε ολοκληρωθεί όταν ο πρίγκιπας της Αχαΐας νικήθηκε από τον Κωνσταντίνο Η΄ Παλαιολόγο στη μάχη της

Πελαγονίας, κρατήθηκε αιχμάλωτος, και αναγκάστηκε να εκχωρήσει ως λύτρα τα τρία φρούρια της Μονεμβασιάς, της Μάνης και του Μυστρά (1261-1262). Όταν η εύνοια της νίκης

γύρισε προς στιγμήν πίσω σ' αυτόν άλλη μια φορά, το 1265, ο Βιλλεαρδουίνος διαπίστωσε ότι οι κάτοικοι της Σπάρτης είχαν εγκαταλείψει την πόλη και είχαν καταφύγει γύρω από το κάστρο του Μυστρά.

Από 1262 έως το 1348, λόγω πολλών πολέμων στους οποίους ήταν συχνά το έπαθλο, ο Μυστράς ήταν η έδρα του βυζαντινού στρατιωτικού κυβερνήτη. Η επισκοπή της Σπάρτης μεταφέρθηκε στη νέα πόλη, και η μητρόπολη, που αφιερωμένη στον Αγ. Δημήτριο, χτίστηκε το 1264, και ανακατασκευάστηκε μετά το 1310. Ναοί, όπως αυτοί των Αγ. Θεοδώρων και της Αγ. Σοφίας χτίστηκαν και διακοσμήθηκε πλουσιοπάροχα.

Από 1348 έως το 1460 ο Μυστράς έγινε η πρωτεύουσα του Δεσποτάτου του Μορέα. Το Δεσποτάτο ήταν η έκφραση της σχετικής επιθυμίας για διοικητική αποκέντρωση από τους Καντακουζηνούς (1348-1384) και τους Παλαιολόγους (1384-1460), οι οποίοι, σύμφωνα με ένα σύστημα που διαμορφώθηκε μετά από τη φεουδαρχία, παρείχαν τη δύναμη στην οικογένεια, στις περισσότερες περιπτώσεις στους γιους ή τους αδελφούς. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου - το ζενίθ του Μυστρά, όταν η Περίβλεπτος και η Παντάνασσα χτίστηκαν το 1350 και το 1428

αντίστοιχα - η κοσμοπολίτικη πόλη ήταν ένα σημαντικό κομμάτι στην πολιτική σκακιέρα στη Μεσόγειο. Οι περισσότεροι από τους δεσπότες παντρεύτηκαν πριγκίπισσες, μερικοί έκαναν συμμαχίες με τους Τούρκους, και άλλοι με τους Ενετούς. Το 1402 ο Θεόδωρος Α΄ ο Παλαιολόγος πούλησε τον Μυστρά στους ιπότες της Ρόδου. Μόνο η εχθρική αντίδραση του πληθυσμού τον ανάγκασε για να ακυρώσει τη συναλλαγή αυτή.

Μετά από την πληρωμή φόρου στον Murad Β΄ κατά την διάρκεια της νικηφόρου εκστρατείας του το 1446, ο Μυστράς έπεσε στον Mohammed Β΄ στις 30 Μάιου 1460.

Το γεγονός αντιμετωπίστηκε από τη Δύση και την Ανατολή σαν ίσης σπουδαιότητας

με την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453. Η ομορφιά των εκκλησιών του Μυστρά, που κατά τη διάρκεια της "αναγέννησης των Παλαιολόγων" ήταν διακοσμημένες με

πανέμορφες νωπογραφίες, η φήμη των βιβλιοθηκών του Μυστρά, και η δόξα των συγγραφέων του – συμπεριλαμβανομένου του Ιω. Βησσαρίων που έφερε το νεοπλατωνικό ανθρωπισμό στην Ιταλία - έδωσε έκτοτε ουσία για το μύθο του "θαύματος του Μορέα".

Εξουσιασμένος από τους Τούρκους, κατακτημένος για σύντομο χρονικό διάστημα από τους Βενετούς το 1669, κατειλημμένος έπειτα για μια πιο μεγάλη περίοδο από 1687 έως 1715 και κατεχόμενος εκ νέου το 1715 από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο Μυστράς δεν ανάκτησε ποτέ το προηγούμενο μεγαλείο του, αν και αριθμούσε ακόμα περίπου 40.000 κατοίκους. Η βιομηχανία μεταξιού ήταν ο μόνος πόρος της πόλης. Ο Μυστράς κήκε από τους Αλβανούς κατά τη διάρκεια της μεγάλης επανάστασης το 1770 και ήταν σε μια κατάσταση παρακμής ώσπου εγκαταλείφθηκε οριστικά.

Το ICOMOS μπορεί μόνο να εκφράσει μια ευνοϊκή άποψη σχετικά με την εγγραφή του Μυστρά στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Δεν υπάρχει καμία έλλειψη κριτηρίων που να δικαιολογούν την υποψηφιότητα της μεσαιωνικής αυτής πόλης, η σύνθετη ιστορία της οποίας είναι τόσο σαφώς εγγραμμένη στη διπλή σειρά οχυρώσεων, στα κάστρα και τα παλάτια, τις εκκλησίες και τις μονές, τις οδούς, τα σπίτια, και τις πλατείες. Εντούτοις, λαμβάνοντας υπόψη τις καταστάσεις του φακέλου υποψηφιότητας, η σύσταση του ICOMOS είναι ότι η εγγραφή αναβάλλεται έως ότου δοθούν αναλυτικές πληροφορίες για την προστασία του περιβάλλοντος και για την πολιτική αποκατάστασης.

- Για το περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς τοπίο, από την πεδιάδα Ευρώτα έως τις κορυφές του Ταΰγετου που υψώνεται στο νότο στα 2.404 μ, θα πρέπει να ληφθούν πρόσθετα μέτρα της προστασίας, έξω από τη αρχαιολογική περίμετρο προστασίας. Καμία πληροφορία δεν έχει δοθεί για την υπουργική απόφαση που σχεδιάστηκε για τις 28/04/88 που φαίνεται να προβλέπει μια τέτοια προστασία.
- Τα ερείπια του Μυστρά, που εκτείνονται αμφιθεατρικά μεταξύ των βράχων στις δασώδεις πλαγιές ενός λόφου, θα πρέπει να λάβουν ιδιαίτερα μέτρα συντήρησης εάν η αρχαιολογική περιοχή θέλει να συντηρήσει τη σαφήνεια, την ομοιογένεια και τη γοητεία της.

Το ICOMOS επαινεί την εργασία της 5^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, η οποία ολοκληρώθηκε κάτω από δύσκολες συνθήκες, αλλά ανησυχεί για τα προγράμματα που προετοιμάζονται από τη "Επιτροπή για την Αποκατάσταση των μνημείων του Μυστρά". Από τα διάφορα προγράμματα, αυτό για ανακατασκευή του Βυζαντινού Παλατιού, που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο διεθνές συμπόσιο για το Μυστρά το 1985, σχολιάστηκε στη διάσκεψη Βυζαντινών Μελετών στην Washington το 1986, και συζητήθηκε λεπτομερώς σε πρόσφατες μελέτες, φαίνεται να δίνει νέα μορφή στην πολιτική για την διατήρηση της περιοχής. Όπως στην περίπτωση της ανακατασκευής της Στοάς του Αττάλου στην Αθήνα, η αναδημιουργία του παλατιού του Μυστρά θα τροποποιούσε την εγγενή ισορροπία μεταξύ του τοπίου, των υπαρχόντων μνημείων και των ερειπίων.

Η Συμβουλή του ICOMOS για την υποψηφιότητα του Μυστρά για εγγραφή στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, έπειτα από εξέταση των συμπληρωματικών πληροφοριών που δόθηκαν από την Ελλάδα

Το ICOMOS συνεδρίασε στις 8 Νοεμβρίου 1989 και, σύμφωνα με το αίτημα του γραφείου της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς και των επιθυμιών που εκφράστηκαν από τη Γραμματεία στην επιστολή της 16ης Οκτωβρίου, εξέτασε τα έγγραφα σχετικά με την περιοχή του Μυστρά που διαβιβάστηκαν στις 28 Ιουνίου, στις 29 Ιουνίου και τις 3 Οκτωβρίου 1989 από το Μόνιμο Εκπρόσωπο της Ελλάδας στην UNESCO.

Το ICOMOS έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στο απόσπασμα της έκθεσης σχετικά με τον υπ' αριθ. 12/4.4.1989 νόμο του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου της Ελλάδας σχετικά με την εργασία αποκατάστασης στο Παλάτι του Μυστρά.

Σημείωσε ότι το σχέδιο που επισυνάφθηκε στο έγγραφο ήταν δανεισμένο από μια εργασία του Στέφανου Σίνου (την "Organisation und Form des byzantinischen Palastes von Mystras", Architectura, XVII, 1987, εικ.3, σελ. 109) και ότι ο κώδικας περιγραφής του παλατιού ήταν ο ίδιος όπως στη προαναφερθείσα μελέτη στις σελ. 105-128. Επιπλέον, σημείωσε ότι το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο είχε εγκρίνει τις κύριες προτάσεις ανακατασκευής που υποβλήθηκαν από τον κ. Σίνο, που περιλαμβάνουν:

1) Κτίριο Ε:

- Η αίθουσα των θρόνων: πλήρεις τοίχοι και ανακατασκευή ανοιγμάτων. Κατασκευή στέγης που καλύπτεται με κεραμίδια που μιμούνται το αρχικό πρότυπο.

2) Το κτίριο Δ:

- Ισόγειο: ανασύνθεση ενός πατώματος με ασβεστοκονίαμα.
- Πρώτος όροφος: πλήρεις τοίχοι, αποκαταστάσεις των ανοιγμάτων. Κατασκευή μιας στέγης τεσσάρων πλευρών με το οροφή.

3) Κτίριο Β:

- Ισόγειο: ανακατασκευή των νότιων και ανατολικών τοίχων, ανασύνθεση ενός πατώματος με ασβεστοκονίαμα. Αποκατάσταση των υπόγειων θαλάμων. Ανακατασκευή του πέτρινου κλιμακοστάσιου.
- Πρώτος όροφος: συμπλήρωση των τοίχων του κτιρίου Β, ανακατασκευή και ολοκλήρωση των τοίχων στο κτίριο Β1, συμπεριλαμβανομένων των ανοιγμάτων. Για να εισέρχεται φως και για την εμφάνιση της πρόσοψης, κατασκευή ενός παράθυρου στον ανατολικό τοίχο όπως φαίνεται στα σχέδια. Ανασύνθεση του πατώματος με ασβεστοκονίαμα. Ανακατασκευή των υπόγειων θαλάμων κάτω από την επίπεδη στέγη. Ανακατασκευή μιας στέγης στο κτίριο Β1.

4) το κτίριο Γ:

- Ισόγειο: ανακατασκευή του ανατολικού τοίχου και του εγκάρσιου εσωτερικού τοίχου. Αποκατάσταση των σκαλοπατιών που οδηγούν στον ημιώροφο ανασυγκρότηση του πατώματος με πέτρα μέχρι τον εγκάρσιο τοίχο και το υπόλοιπο με ασβεστοκονίαμα. Ανακατασκευή των υπόγειων θαλάμων.
- Ημιώροφος: ανασύνθεση του πατώματος με ασβεστοκονίαμα και χτίσιμο ενός ξύλινου κλιμακοστάσιου που οδηγεί στον πρώτο όροφο.

- Πρώτος όροφος: ανακατασκευή τοίχων και επιστρωμάτων. Χτίσιμο στέγης. Αποκατάσταση του νότιου παραθύρου στην αρχική μορφή του.

Σύμφωνα με το ICOMOS, μια τέτοια εκτενής και αμετάκλητη αποκατάσταση του βυζαντινού παλατιού του Μυστρά θα τροποποιούσε σοβαρά τα αισθητικά και ιστορικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας περιοχής, η αυθεντικότητα της οποίας συνδέεται άμεσα με την ερειπωμένη κατάστασή της.

Στη συνεδρίαση, αναφέρθηκε η μοίρα των πολυάριθμων συγκρίσιμων αρχαιολογικών περιοχών που περιλήφθηκαν ήδη στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το γραφείο του ICOMOS ανησύχησε για τον κίνδυνο που τέθηκε στην αυθεντικότητα αυτών των περιοχών με την υιοθέτηση των μερικών ή συνολικών προγραμμάτων αναστήλωσης σημαντικών μνημείων. Αναφέρθηκε ειδικότερα στις ακόλουθες περιπτώσεις: Al Qal'a Beni Hammad (Αλγερία, εγράφη το 1980), Anjar (Λίβανος, 1984), Chan Chan (Περού, 1986), Sigiriya (Σρι Λάνκα, 1982), Kilwa Kisiwani και Songo Mnara (Τανζανία, 1981), Nemrut Dag (Τουρκία, 1987), κλπ. Σε κάθε περίπτωση μια τέτοια εργασία αποκατάστασης θα κατέστρεφε για πάντα τη γενική ισορροπία της περιοχής.

Το γραφείο του ICOMOS επομένως ομόφωνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εγγραφή του Μυστρά στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν θα μπορούσε να συστηθεί λαμβάνοντας υπόψη το πρόγραμμα που εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο στη συνεδρίασή του της 4ης Απριλίου 1989.

ICOMOS, 15 Νοεμβρίου, το 1989.

3.9 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Δήλος

Τοποθεσία: Νομός Κυκλάδων

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 6 Οκτωβρίου 1989

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Να συμπεριληφθεί η προτεινόμενη πολιτιστική ιδιοκτησία στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάση των κριτηρίων ii, iii, iv και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Όπως οι Δελφοί, η Αθηναϊκή Ακρόπολη, η Επίδαυρος και η Ολυμπία, η Δήλος είναι ένας χώρος πολύ σημαντικός για την αξιοπιστία του Καταλόγου των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Πρόκειται για ένα πολύ μικρό νησί που μετράει μόνο 5 χλμ από βορρά προς νότο και 1.3 χλμ από ανατολικά προς δυτικά. Βρίσκεται ανάμεσα στη Μύκονο και τη

Ρήνεια και οφείλει την ιδιαιτερότητα της όχι στο φυσικό τοπίο της - το σαφώς επίπεδο έδαφος ανεβαίνει μόνο 112.6 μέτρα στο όρος Κύνθος, ενώ οι παραλίες της δεν είναι εφάμιλλες σε ομορφιά με άλλες παραλίες του αρχιπελάγους-, αλλά σε ένα μύθο που της εξασφάλισε μια θέση στην ιστορία: ήταν εδώ - λένε οι έλληνες-, που γεννήθηκε ο Απόλλωνας, ο γιος του Δία και της Λητούς.

Όπως οι Δελφοί, έτσι και η Δήλος είναι ένα από τα σημαντικότερα ιερά αφιερωμένα στον Απόλλωνα, τον κατ' εξαίρεση Τιτάνιο θεό, έναν από τους πλέον σημαντικούς στο ελληνικό πάνθεο.

Πάνω στο νησί όπου ήδη υπήρχαν πρώιμοι ανθρώπινοι οικισμοί, (σποραδικοί κατά την Νεολιθική περίοδο και πιο πυκνοί κατά την Μυκηναϊκή), όλα αναφέρονται στο ιερό του Απόλλωνα, που ήταν και η έδρα της Ιωνικής Αμφικτιονίας. Οι κάτοικοι της Νάξου, της Πάρου και οι Αθηναίοι διεκδικούσαν τον χώρο με τελικό θριαμβευτή τον Πεισίστρατο (περίπου τον 540-528 π.Χ). Τότε παρήγγειλαν τον πρώτο εξαγνισμό του χώρου. Το 454, ο θησαυρός της Συμμαχίας της Δήλου που αντικατέστησε την Αμφικτιονία, μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Το 426, ένα δεύτερο καθαρτήριο διάταγμα απαγόρευσε τις γεννήσεις και τους θανάτους στην Δήλο. Οι έγκυες γυναίκες και οι βαριά άρρωστοι έπρεπε να μεταφερθούν στο νησί της Ρήνειας. Η απόφαση, υποκινούμενη από θρησκευτικούς λόγους, λαμβανόταν με βάση και πολιτικούς λόγους.

Το 422 προκειμένου να ενδυναμωθεί η Αθηναϊκή κυριαρχία, οι κάτοικοι της Δήλου εξορίστηκαν μαζικά. Εκτός από κάποια διαλείμματα και ανακωχές, η εξορία τους διήρκεσε έως το 314, όταν η Δήλος επανέκτησε την ανεξαρτησία της και έγινε ξανά το επίκεντρο της νησιωτικής συμμαχίας έχοντας κάποια ανοχή-

ανεξαρτησία , υπό τον έλεγχο (άλλοτε μεγαλύτερο και άλλοτε μικρότερο) των Λαγίδων της Αιγύπτου και αργότερα των Μακεδόνων.

Το 166 οι Δήλιοι εκδιώχθηκαν πάλι, αυτή τη φορά από τη Ρωμαϊκή σύγκλητο, που ήθελε να μετατοπίσει το εμπορικό κέντρο στη Ρόδο, κάνοντας τη Δήλο ένα ελεύθερο

λιμάνι. Ήταν μια απόφαση - ορόσημο που σήμανε το τέλος μιας περιόδου που κυριαρχούνταν από θρησκευτικές και πολιτικές θεωρήσεις και την απαρχή μιας νέας φάσης

οικονομικής ανάπτυξης, όπως είχε προαναγγελθεί από την μεγάλη έκταση των διπλωματικών και των εμπορικών σχέσεων, που αντανακλούνται στα τιμητικά ψηφίσματα του τέλους του 3^{ου} αι. π.Χ. για τους ξένους ευεργέτες του ιερού. Η μεγάλη εποχή του θαλάσσιου εμπορίου τελείωσε μόλις το 69 π.Χ., με τη λεηλασία του νησιού από τον Αθηνόδωρο, το τελευταίο από μια σειρά καταστροφικών γεγονότων.

Τον 6^ο αι. ήταν εγκαταλελειμμένη, και κατόπιν αιχμαλωτίστηκε διαδοχικά από τους Βυζαντινούς (το 727), τους Σλάβους (το 769), τους Σαρακηνούς (το 821), τους Βενετούς, τους σταυροφόρους του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ και τους Οθωμανούς. Η Δήλος μετατράπηκε σε λατομείο. Οι κίονες των ναών καταναλώθηκαν στους ασβεστοκλίβανους, οι τοίχοι των σπιτιών μετατράπηκαν σε ερείπια. Σήμερα, το φυσικό τοπίο του νησιού αποτελείται μόνο από ερείπια που αποκαλύπτονται συστηματικά από το 1872. Από τα 95 στρέμματα στα οποία υπολογίζεται ο αρχαιολογικός χώρος, έχουν ανασκαφεί τα 25. Οι κύριες ζώνες είναι οι εξής: Η βορειοανατολική παραθαλάσσια πεδιάδα (το ιερό του Απόλλωνα, η Αγορά των Κομπεταλιαστών, η Αγορά των Δηλίων), η περιοχή της ιερής λίμνης (η Αγορά του Θεόφαστου, η Αγορά των Ιταλών, το φημισμένο Άνδηρο των Λεόντων και το Ίδρυμα των Βυρητίων Ποσειδωνιαστών). Η περιοχή του όρους Κύνθου (το Άνδηρο των ιερών των ξένων θεοτήτων και το Ηραίο) και η περιοχή του θεάτρου του οποίου τα μυτερά κατάλοιπα έχουν καλυφθεί από βλάστηση. Τα κατάλοιπα των ναών και των αγορών επισκιάζονται συχνά από το λαμπρό μέγεθος των πλούσια διακοσμημένων ελληνιστικών σπιτιών, επιδεικτικά σημάδια του εμπορικού πλούτου της Δήλου.

Το ICOMOS συνηγορεί για να συμπεριληφθεί η Δήλος στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα κριτήρια ii, iii, iv και vi.

Κριτήριο ii: Το νησί της Δήλου είναι ανάμεσα στους πρώτους ελληνικούς αρχαιολογικούς χώρους που προσήλκυσαν το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων. Ήδη από το 1455, ο Κυγίας της Ανκόνας, ένας από τους πατέρες - θεμελιωτές της Αρχαιολογίας, επισκέφθηκε τα ερείπια. Έκανε σχέδια και περιέγραψε τον κολοσσό του Απόλλωνα των Ναξίων. Ήταν ένα προσφιλέθ θέμα στα σχέδια των ταξιδιωτών, όπως αυτό του S. de Vries το 1673. Τον 17^ο αι., οι Βενετοί το μετέφεραν στην πόλη τους και το τοποθέτησαν στην είσοδο της Arsenal της Βενετίας όπου σώζεται ακόμη μέχρι σήμερα ένα από τα αρχαία μαρμάρια λιοντάρια της Νάξου από το Άνδριο των Λεόντων. Άλλα έργα μεταφέρθηκαν στη Ρώμη και την Αγγλία.

Η Δήλος επηρέασε σημαντικά την ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής και της μνημειώδους τέχνης κατά τη διάρκεια της Ελληνορωμαϊκής περιόδου, όπως αυτό φαίνεται στο τεράστιο ελληνιστικό ιερό του οποίου όμως οι θησαυροί από αριστουργήματα έχουν σήμερα εξαφανιστεί. Αυτή η επιρροή αργότερα περιορίζεται στον σημαντικό ρόλο που έπαιξε από τον 15^ο αι. στην εμβάθυνση της γνώσης μας για την αρχαία ελληνική τέχνη μέσα από έναν πλατιά φημισμένο χώρο.

Κριτήριο iii: Το νησί της Δήλου αποτελεί μοναδική μαρτυρία για τους πολιτισμούς του Αιγαιακού κόσμου την 3^η χιλιετία π.Χ. (θεμελιώσεις από προϊστορικά καλύβια έχουν ανακαλυφθεί στη κορυφή του όρους Κύνθος). Κατά τη διάρκεια της Παλαιοχριστιανικής εποχής, ήταν η έδρα της επισκοπής των Κυκλάδων για τα νησιά της Μυκόνου, της Σύρου, της Σέριφου, της Κύθνου και της Κέας. Από τον 7^ο αι. π.Χ., μέχρι τη λεηλασία του Αθηνόδωρου, το νησί της Δήλου ήταν ένα από τα σημαντικότερα πανελλήνια ιερά. Η γιορτή των Δηλίων, που εορταζόταν κάθε τέσσερα χρόνια τον μήνα Μάιο έως το 316 π.Χ., περιελάμβανε γυμνικούς, ιππικούς και μουσικούς διαγωνισμούς, ασυνήθιστους αρχαϊκούς χορούς, θεατρικές παραγωγές και επίσημα γεύματα. Όπως οι Ολυμπιακοί και οι Πυθικοί Αγώνες, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα γεγονότα του ελληνικού κόσμου.

Κριτήριο iv: Ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου αποδίδει την εικόνα ενός πολύ σημαντικού κοσμοπολίτικου λιμανιού της Μεσογείου που άρχισε να ευημερεί το 314 π.Χ., φτάνοντας σε υψηλά επίπεδα ακμής τον 2^ο και τον 1^ο αι. π.Χ. , όταν εκτιμάται ότι ο μέσος όρος του πληθυσμού έφτανε τις 25.000 ανθρώπους. Αποθήκες και εμπορικές εταιρίες υπήρχαν σε αφθονία, μεγάλες οικιστικές ζώνες είχαν ιδρυθεί, δημόσια κτίρια είχαν χτιστεί από τραπεζικούς, εμπορικούς και εφοπλιστικούς συνεταιρισμούς που είχαν τεθεί υπό την προστασία του Ερμή (Ερμαϊστές), του Απόλλωνα (Απολλωνιαστές) και του Ποσειδώνα (Ποσειδωνιαστές).

Επίσης, υπήρχε ένας άνευ προηγούμενο αριθμός ιερών που προορίζονταν για τη λατρεία ξένων θεοτήτων: ιερά του Σαράπιδος, Ίσιδας και Άνουβι, ναοί στις συριακές θεότητες Haadad και Atargatis τοποθετημένα στις παρειές του όρους Κύνθος, ακόμη και μια συναγωγή στην περιοχή του σταδίου. Όλα αυτά δίνουν ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου που εικονογραφούν μια σημαντική ιστορική περίοδο που σηματοδεύτηκε από την ανεξαρτησία των νησιών (316 π.Χ) , την δεύτερη εξορία των Δηλίων (166 π.Χ) και την πτώση της Κορίνθου (146 π.Χ) και η οποία διήρκησε μέχρι τις αναταραχές του πρώτου αιώνα.

Κριτήριο vi: Η Δήλος είναι άμεσα και ουσιαδώς συνυφασμένη με ένα από τους βασικούς μύθους του ελληνικού πολιτισμού. Ήταν σε αυτό το άνυδρο νησάκι που η Λητώ, έχοντας μείνει έγκυος από τον Δία και τρέχοντας μακριά από την εκδίκηση της Ήρας, γέννησε τον Απόλλωνα και την Άρτεμη μετά από μια δύσκολη γέννα. Σύμφωνα με το Ομηρικό έπος που γράφτηκε το 700 π.Χ., το νησί που μέχρι τότε περιπλανιόταν άδηλος, φανερώθηκε όταν αγκυροβόλησε στον πυθμένα του ωκεανού. Ο νεογέννητος Απόλλωνας πέταξε τις φασκιές του, γέμισε το σύμπαν με φως και άρχισε να περπατάει με την άρπα και το δοξάρι του. Η Κύνθος, το βουνό του Δία και η λίμνη κοντά στην οποία η Λητώ υπέφερε τους πόνους της γεννάς για εννέα ημέρες και νύχτες, παραμένουν σημαντικά ορόσημα για την ιερή τοπογραφία του νησιού, που τελικά οριοθετήθηκε με τις προσθήκες που έγιναν στο Δηλιακό ιερό του Απόλλωνα ανάμεσα στον 6^ο και τον 1^ο αι. π.Χ.

Δ) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Το ICOMOS, ευαίσθητο στην ομορφιά του Δηλιακού τοπίου, συνηγορεί ώστε οι ελληνικές αρχές να συνεχίσουν την πρακτική τους σχετικά με τον έλεγχο της εισροής των τουριστών σε αυτό το εύθραυστο και πολυσύχναστο αρχαιολογικό χώρο. Με ευγνωμοσύνη για την έλλειψη ξενοδοχειακών μονάδων, το ICOMOS συνιστά την συνέχιση της τακτικής ημερών ξενάγησης που αποκλείουν την δυνατότητα για παραμονή στο νησί που πρέπει να προστατευτεί σαν σύνολο.

Επίσης το ICOMOS συνιστά την γενικότερη προστασία των χώρων της Ρήνειας, του Μικρού και Μεγάλου Ρευματιάρη, καθώς είναι άρρηκτα δεμένοι με την ιστορία της Δήλου.

ICOMOS, 22 Απριλίου 1990

3.10 ΜΟΝΕΣ ΔΑΦΝΙΟΥ, ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΜΟΝΗ ΧΙΟΥ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου

Τοποθεσία: Νομοί Αττικής, Βοιωτίας και Χίου

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 13 Οκτωβρίου, 1989

Β) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Οι προτεινόμενες πολιτιστικές τοποθεσίες περιλαμβάνονται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i και iv.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η Ελλάδα, παρόλο που κατέχει μια ασύγκριτη κληρονομιά από αριστουργήματα της βυζαντινής τέχνης, επέλεξε να υποβάλει μια ενιαία, συνεπή πρόταση συμπεριλαμβανομένων τριών διαφορετικών μοναστηριών αντί να τα παρουσιάσει ξεχωριστά. Αν και είναι γεωγραφικά απομακρυσμένα μεταξύ τους – το Δαφνί βρίσκεται στην Αττική, 11 χλμ από την Αθήνα, ο Όσιος Λουκάς στη Φωκίδα, 67 χλμ από την πρωτεύουσα, και η Νέα Μονή Χίου βρίσκεται στην Χίο, πιο κοντά στην Σμύρνη απ' ό,τι στην Αθήνα - οι τρεις τοποθεσίες ανήκουν στην ίδια τυπολογική σειρά και έχουν τα ίδια αισθητικά χαρακτηριστικά. Ο αρχιτεκτονικός τύπος των εκκλησιών είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός με έναν μεγάλο τρούλο που υποστηρίζεται από τα στύλους που καθορίζουν ένα οκτάγωνο χώρο. Κατά τον 11^ο και 12^ο αιώνα, διακοσμήθηκαν με το θαυμάσια μάρμαρα και μωσαϊκά έργα, κύριο χαρακτηριστικό της "δεύτερης χρυσής εποχής της Βυζαντινής τέχνης". Τα μωσαϊκά καλύπτουν τους υπόγειους θαλάμους σύμφωνα με ένα πολύ ακριβές εικονογραφικό σχέδιο. Οι ομοιοτητές τους έχουν επισημανθεί αρκετές φορές.

- Η Μονή Δαφνίου

Βρίσκεται στον αρχαίο ιερό δρόμο που οδηγεί από την Αθήνα στην Ελευσίνα, και αντικατέστησε έναν ναό, αφιερωμένο στον Δάφνιο Απόλλωνα, που είχε καταστραφεί το 396 μ.Χ. Τον 5^ο αιώνα χτίστηκε μια βασιλική η οποία ολοκληρώθηκε υπό τη βασιλεία του Ιουστίνου (527- 565).

Διαμόρφωσε ένα τετραγωνικό χώρο, 97 μέτρων περίπου στην μια πλευρά. Αυτό το πρώτο μοναστήρι, που ανακαλύφθηκε μέσω μιας σειράς αρχαιολογικών ανασκαφών, εγκαταλείφθηκε κατά τη διάρκεια των σλαβικών εισβολών τον 7^ο και 8^ο αιώνα. Μετά το 1100, όταν η βυζαντινή αυτοκρατορία ήταν στο απόγειό της, υπό τον Αλέξη Α' Κομνηνό, φάνηκε να «ξαναζωντανεύει» από τα ερείπιά του. Η εκκλησία χτίστηκε εκείνη την περίοδο.

Είχε ένα νάρθηκα στον οποίο προστέθηκε λίγο αργότερα ένας διώροφος εξωνάρθηκας. Άλλα μοναστικά κτίρια όπως η τραπεζαρία, τα κελιά κλπ, χτίστηκαν κατά τη διάρκεια της ίδιας εκστρατείας οικοδόμησης και η εκκλησία διακοσμήθηκε

δαπανηρά με μωσαϊκά που απεικονίζουν την Κοίμηση της Θεοτόκου. Το 1205 το μοναστήρι καταστράφηκε από Φράγκους σταυροφόρους. Το 1207 ο δούκας της Αθήνας, Otho de La Roche το έδωσε στο αβαείο του Bellevaux.

Έχτισαν ένα μοναστήρι και αναδιαμόρφωσαν τον εξωνάρθηκα και τους τοίχους, χωρίς όμως να αλλάξουν τα μωσαϊκά (μόνο ο Παντοκράτορας του θόλου ήταν σχετικά κατεστραμμένος). Το Δαφνί επιστράφηκε στους ορθόδοξους μοναχούς αφότου καταλήφθηκε η Αθήνα από τον οθωμανικό σουλτάνο Mehmet Β' το 1458. Το μοναστήρι έκλεισε το 1821 μετά από μια μεγάλη περίοδο παρακμής, έχει υποβληθεί σε εργασίες αποκατάστασης από 1888.

- Το μοναστήρι του Οσίου Λουκά

Τριάντα επτά χιλιόμετρα από τους Δελφούς, στη δυτική πλαγιά του όρους Ελικών και κάτω από την ακρόπολη του Αρχαίου Στείριου, ένας ερημίτης που ονομαζόταν Λουκάς ο Στειριώτης έφτιαξε το σπίτι του το 946 μεταξύ των ερειπίων ενός ναού αφιερωμένου στην Θεά Δήμητρα. Ο Όσιος Λουκάς πέθανε το 953. Στο δεύτερο μισό του 10ου αιώνα, άρχισε η κατασκευή μιας άλλης εκκλησίας για τους προσκυνητές.

Η τοπογραφία της απέραντης πολυγωνικής περιφραξης του μοναστηριού, που επεκτείνεται τυχαία στον άξονα Ανατολής-Δύσης, φέρει ακόμα τα ίχνη διαδοχικών

προσθηκών και πιστοποιεί την συνεχή λατρεία στον Όσιο Λουκά. Στα βορειοανατολικά, η παρούσα εκκλησία της Θεοτόκου δεν είναι άλλη από την παλαιότερη Αγ. Βαρβάρα που χτίστηκε το 946-955. Η μεγάλη εκκλησία του 11^{ου} αιώνα, Όσιος

Λουκάς, στέκεται πάνω από την κρύπτη της δεύτερης εκκλησίας. Χτίστηκε επάνω στο νότιο τοίχο του νάρθηκα της Θεοτόκου και έχει ένα πέρασμα στο εξωνάρθηκα

της. Αυτό διαμορφώνει ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον τρόπο σύνδεσης των κτιρίων. Το σύνολο ολοκληρώνεται από το εκτενώς αποκατεστημένο τραπεζαρία, μια παράλληλη κατασκευή που βρίσκεται πιο κάτω, στη νότια πλευρά.

Οι εμπειρογνώμονες διαφωνούν ως προς την ημερομηνία των πιο παλαιών κτιρίων: Η Μονή του Οσίου Λουκά δημιουργεί μια ανεξίτηλη εντύπωση στους επισκέπτες. Ο μεγάλος κεντρικός όγκος του θόλου, εννέα μέτρα σε διάμετρο, που στηρίζεται σε ένα κτίριο με δέκα έξι παράθυρα, υποστηρίζεται σε τρεις πλευρές από τόξα. Το ιερό και η ανίδα καθορίζουν το εγγεγραμμένο σταυροειδές σχέδιο της εκκλησίας, η οποία είναι

μια από τις τελειότερες δημιουργίες της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Η εκκλησία είναι γεμάτη με εικονογραφικούς θησαυρούς. Το σύνθετο, χωρισμένο σε διαμερίσματα σχέδιό της ενοποιείται σε ένα αρμονικό, πολυτελές -από τα πλούσια μωσαϊκά- σύνολο νωπογραφιών και μαρμάρινων πλακών.

- Η Νέα Μονή Χίου

Η κατασκευή του τρίτου μοναστηριού είναι πλήρως τεκμηριωμένη καθώς συνδέθηκε με ένα σημαντικό γεγονός της βυζαντινής ιστορίας. Δύο μοναχοί της

Χίου, οι Νικήτας και Ιωάννης, είπαν στον, Κωνσταντίνο τον μονομάχο, έναν ευγενή που ζούσε εξόριστος, ότι θα γινόταν αυτοκράτορας. Όταν το Κωνσταντίνος παντρεύτηκε την 64τεράχρονη και δύο φορές χήρα, Αυτοκράτειρα Ζωή το 1042, και έγινε κατά συνέπεια Βασιλεύς, θυμήθηκε την πρόβλεψη. Το 1045 ίδρυσε το μοναστήρι, επιλέγοντας ως τοποθεσία μια κοιλάδα στη Χίο στις πλαγιές του όρους Αετός και του παραχώρησε πολλές ιδιοκτησίες και προνόμια.

Η κυρίως εκκλησία ή Καθολικό είναι ενός απλούστερου ύφους από τα δύο πρώτα που περιγράφονται παραπάνω. Ο τρούλος, περίπου 7 μέτρα στη διάμετρο, είναι τοποθετημένος μεταξύ ενός ιερού με τρεις καμάρες και ενός νάρθηκα του οποίου προηγείται ένας εξωνάρθηκας.

Το αρκετά «χωριάτικο» αρχιτεκτονικό σχέδιο συνεχίζεται και στο «πρωτόγονο»

ύφος των μωσαϊκών που έχουν ελαφρώς ανατολικές επιρροές. Μακριά από τον κάπως αφηρημένο ανθρωπισμό του διάκοσμου στο Δαφνί και τον Όσιο Λουκά, οι χαρακτήρες που απεικονίζονται στην Νέα Μονή προσφέρουν την έντονη αντίθεση της πιο απλής τέχνης, μια λαϊκή αντίληψη των μεγάλων προτύπων Κωνσταντινούπολης.

Το ICOMOS προτείνει οι μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου να περιληφθούν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i και iv.

Κριτήριο i: Οι μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου αντιπροσωπεύουν, με τα αξιοθαύμαστα μωσαϊκά τους, μοναδικά καλλιτεχνικά επιτεύγματα. Με βάση τα στοιχεία αυτά, καθένα από αυτά τα αριστουργημάτων της βυζαντινής τέχνης θα μπορούσε να έχει περιληφθεί ξεχωριστά στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Κριτήριο iv: Αυτά τα τρία μοναστήρια είναι σημαντικά παραδείγματα ενός τύπου κατασκευής, χαρακτηριστικού της μέσης περιόδου της βυζαντινής θρησκευτικής αρχιτεκτονικής. Η Νέα Μονή εκφράζει την απλούστερη έκφραση: μια οκτάγωνη εκκλησία χωρίς προστιθέμενους χώρους. Ο Όσιος Λουκάς και το Δαφνί είναι πιο σύνθετες. Αποτελούνται από ένα κεντρικό οκτάγωνο χώρο ο οποίος έχει γύρω του μια σειρά στύλων που διαμορφώνουν ένα τετράγωνο. Αυτή η πιο περίτεχνη δομή καθορίζει μια ιεραρχία των όγκων και των λειτουργιών και επιτρέπει την εφαρμογή ενός εκτενούς εικονογραφικού και διακοσμητικού σχεδίου. Είναι χαρακτηριστικό και άλλων εκκλησιών, όπως Αγ. Σοφία στην Μονεμβασιά. Τα δύο παραδείγματα που περιλαμβάνονται στην πρόταση είναι, μαζί με τους Αγ. Θεοδώρους στον Μυστρά (που περιλαμβάνεται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς από το 1989), οι αντιπροσωπευτικότεροι για την τελειότητα και καθαρότητα της αρχιτεκτονικής τους, την ομορφιάς των μωσαϊκών και των έργων ζωγραφικής τους και την πιο ικανοποιητικής κατάστασης τους.

ICOMOS, 27 Απριλίου 1990.

3.11 ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΚΑΙ ΗΡΑΙΟ ΣΑΜΟΥ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Πυθαγόρειο και Ηραίο της Σάμου

Τοποθεσία: Νομός Σάμου

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 27 Αυγούστου 1991

B) ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η υποψηφιότητα αφορά μια περιοχή στην βορειοανατολική ακτή του νησιού, η οποία ορίζεται καθαρά από τα περιβάλλοντα βουνά. Αποτελείται από την αρχαία πόλη (Πυθαγόρειο) και τον κλασσικό ναό της Ήρας (Ηραίον).

Το Πυθαγόρειο είναι ένας χώρος της κλασσικής εποχής από την περίοδο των Ελληνικών αποικιών, τοποθετημένος γύρω από ένα καλό φυσικό λιμένα σε ένα ακρωτήριο προστατευμένο από τα βουνά πίσω του. Είχε επίσης το πλεονέκτημα να βρίσκεται πολύ κοντά στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας. Τα πρωϊμότερα ευρήματα είναι προκλασσικά, χρονολογούμενα από την 4^η ή 3^η χιλιετηρίδα π.Χ., αλλά ο κυρίως κατοίκηση άρχισε τον 16^ο αιώνα π.Χ., όταν αποικήθηκε από Μινωίτες, τους οποίους αργότερα εκτόπισαν οι Μυκηναίοι.

Οι πρόγονοι των Σαμιών της κλασσικής εποχής έφθασαν από την περιοχή της Επιδαύρου τον 11^ο αιώνα π.Χ., ακολουθώντας τις αναταραχές του Τρωικού Πολέμου. Μέχρι τον 6^ο αιώνα π.Χ. η Σάμος είχε γίνει μια σημαντική ναυτική

δύναμη στην ανατολική Μεσόγειο, με στενούς εμπορικούς δεσμούς με την Μικρά Ασία και την Ηπειρωτική Ελλάδα. Ήταν αρκετά δυνατή για να ιδρύσει εμπορικές αποικίες στην ακτή της Ιωνίας, στην Θράκη

και ακόμα στην δυτική Μεσόγειο. Η σαμιακή πολιτική επιρροή ελαττώθηκε έπειτα από την κατάκτηση του νησιού από τους Πέρσες στο τέλος του 6^{ου} αιώνα π.Χ., αλλά συνέχισε να αποτελεί μια σημαντική εμπορική πόλη σε όλη την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή περίοδο.

Η πόλη λεηλατήθηκε από Γερμανικά φύλλα τον 3^ο αιώνα μ.Χ. και δεν μπόρεσε ποτέ να ορθοποδήσει ξανά. Η Σάμος εναλλασσόταν μεταξύ Βυζαντινής, Τουρκικής και Βενετικής κυριαρχίας για πολλούς αιώνες, χωρίς να ενωθεί πλήρως με την Ελλάδα πριν από το 1910.

Οι οχυρώσεις γύρω από την αρχαία πόλη χρονολογούνται στην κλασσική περίοδο, με προσθήκες της ελληνιστικής. Πολύχρονες ανασκαφές αποκάλυψαν ένα μεγάλο μέρος του αστικού ιστού της αρχαίας πόλης, μαζί με το υδραγωγείο της, το αποχετευτικό, τα δημόσια κτίρια, ιερά και ναούς, την Αγορά, τα δημόσια λουτρά (Ρωμαϊκά), το στάδιο και τις ιδιωτικές οικίες (Ρωμαϊκές και Ελληνιστικές). Ένα από τα πιο δραματικά και διάσημα χαρακτηριστικά της είναι το Ευπαλίνειο, μια σήραγγα μήκους 1040 μέτρων διαμέσου της βουνοπλαγιάς με σκοπό την μεταφορά πόσιμου νερού στην πόλη, έργο του Ευπαλίνου από τα Μέγαρα τον 6^ο αιώνα π.Χ.

Έχει περιγραφεί από κάποιον ειδικό ως «ένα θαύμα αρχαίας τοπογραφικής επιστήμης [το οποίο] ξεκίνησε ταυτόχρονα από τα δύο άκρα του και οι εκσκαφείς του συναντήθηκαν στο μέσο με ελάχιστο σφάλμα».

Ο μεγάλος Ναός της Ήρας, ή Ηραίων, έχει τις ρίζες του στον 8^ο αιώνα π.Χ., όταν ήταν ο πρώτος Ελληνικός ναός που περιβλήθηκε από περιστύλιο. Ο διάδοχος του τον 7^ο αιώνα ήταν εξίσου νεωτεριστικός, καθώς ήταν ο πρώτος ναός που είχε διπλή σειρά κιόνων στο πρόστυλο. Αλλά αυτά ξεπεράστηκαν από τον ναό που ξεκίνησαν να κατασκευάζουν περίπου το 570 π.Χ. ο Ροίκος και ο Θεόδωρος, οι οποίοι έκτισαν ένα κολοσσιαίο οικοδόμημα διαστάσεων περίπου 45 επί 80 μέτρα, το πρωϊότερο στη νέα ιωνική σειρά ναών. Στηριζόταν από τουλάχιστον 100 κίονες, των οποίων οι χυτευμένες βάσεις διαμορφώθηκαν σε τόρνο που σχεδιάστηκε από τον Θεόδωρο. Τριάντα χρόνια αργότερα αυτός ο ναός καταστράφηκε σε μια περσική επιδρομή και ο αντικαταστάτης του σχεδιάστηκε ακόμα μεγαλύτερος, αλλά δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Το συγκρότημα γύρω από Ηραίο περιλαμβάνει βωμούς, μικρότερους ναούς, στοές και βάσεις αγαλμάτων, όλα τοποθετημένα μέσα στο ιερό, μαζί με τα κατάλοιπα μιας Χριστιανικής βασιλικής του 5^{ου} αιώνα.

Γ) ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το μεγαλύτερο μέρος του προτεινόμενου χώρου βρίσκεται σε ερείπια για τουλάχιστον χίλια χρόνια και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα διαθέτουν μια αυταπόδεικτη αυθεντικότητα.

Δ) ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Το προτεινόμενο μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς προστατεύεται ως αρχαιολογικός χώρος σύμφωνα με τον Ελληνικό Αρχαιολογικό Νόμο του 1932, ο οποίος επιβάλλει αυστηρούς όρους σχετικά με την προστασία. Ο οριζόμενος χώρος του Πυθαγορείου περιβάλλεται από μια ουδέτερη ζώνη 500 μέτρων, ενώ το Ηραίο διαθέτει μια ζώνη προστασίας 2 χιλιομέτρων. Όπως όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι στην Ελλάδα, το Πυθαγόρειο και το Ηραίο διαχειρίζονται από την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία (Εφορεία). Ανασκαφές βρίσκονται σε εξέλιξη στην περιοχή από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο των Αθηνών δούλεψε εκεί από το 1925 έως την δεκαετία του '60 σε συνεργασία με την Εφορεία, η οποία συνεχίζει μόνη της από τότε. Το μέγεθος των εργασιών συντήρησης στους δύο χώρους είναι μικρό και περιορισμένο σε αποσπασματικές

επεμβάσεις σε συγκεκριμένα μνημεία, ως αντιμετώπιση προβλημάτων που αναπτύχθηκαν από την μετατόπιση του εδάφους, την υγρασία και το θαλάσσιο περιβάλλον. Επί του παρόντος υπάρχουν σχέδια για την δημιουργία ενός Αρχαιολογικού Μουσείου στο Πυθαγόρειο, το οποίο θα προϋποθέτει πιο συστηματική συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων.

Ε) ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ιδιότητες

Τα αρχαία κατάλοιπα της Σάμου είναι ανάμεσα στα πιο εντυπωσιακά και πλήρη του Ελληνο-Ρωμαϊκού κόσμου. Είναι επίσης αξιοσημείωτα για δύο εξαιρετικά έργα μηχανικής και αρχιτεκτονικής - το Ευπαλίνειο και το Ηραίο.

Συμπληρωματικά Σχόλια

Η υποψηφιότητα έχει υποστηριχθεί ένθερμα από μεγάλες ελληνικές ακαδημαϊκές φυσιογνωμίες στην Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, τους οποίους συμβουλευτήκε η ICOMOS. Συμφωνούν πως πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους χώρους της Ελληνικής κλασικής αρχαιότητας.

Όπως όλοι οι παράκτιοι χώροι, απειλείται συνεχώς από τις συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος και πρέπει να ελπίζουμε πως το έργο του αρχαιολογικού μουσείου, και των συναφών του εργασιών συντήρησης, θα μπει σύντομα και χωρίς καθυστέρηση σε εφαρμογή. Η Ελληνική Κυβέρνηση πρέπει επίσης να παρέχει διαβεβαιώσεις πως πρόκειται να εισάγει μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος του χώρου.

Τρία άτομα του γραφείου του ICOMOS έχουν προσωπική γνώση του χώρου.

ΣΤ) ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ICOMOS

Αυτή η πολιτιστική τοποθεσία να συμπεριληφθεί στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων ii και iii.

Κριτήριο ii: Ο ναός της Ήρας στην Σάμο είναι θεμελιώδης για την κατανόηση της κλασικής αρχιτεκτονικής. Οι στυλιστικοί και κατασκευαστικοί νεωτερισμοί σε κάθε μια από τις διαδοχικές φάσεις του επηρέασαν ισχυρά τον σχεδιασμό ναών και δημοσίων κτιρίων σε όλο τον Ελληνικό κόσμο. Όμοια, το τεχνολογικό θαύμα του Ευπαλινείου υπηρέτησε ως πρότυπο για μηχανικά και δημόσια έργα.

Κριτήριο iii: Η Σάμος υπήρξε η ηγετική ναυτική και εμπορική δύναμη στον Ελληνικό κόσμο κατά τον 6^ο αιώνα π.Χ., και αυτή η σπουδαιότητα της αντανακλάται στην έκταση και τον πλούτο των αρχαιολογικών της καταλοίπων, τα οποία κατά μέγα μέρος είναι ανέπαφα από την επακόλουθη ανάπτυξη.

ICOMOS, Οκτώβριος 1992

3.12 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας

Τοποθεσία: Νομός Ημαθίας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 23 Οκτωβρίου 1995

B) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

Ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας (Αρχαίες Αιγεί) ικανοποιεί τα Κριτήρια i, iii, και iv. Εδώ βρέθηκαν ορισμένα από τα πιο σημαντικά διασωθέντα πρωτότυπα έργα της ύστερης Κλασσικής Ελληνικής τέχνης, που μαρτυρούν για τα επιτεύγματα στην μικροτεχνία και την μεταλλοτεχνία. Η ομάδα των έξοχων τοιχογραφιών που κοσμούν τους Μακεδονικούς τάφους στις Αιγές συγκροτούν ένα

μοναδικό παράδειγμα της αρχαίας Ελληνικής ζωγραφικής, μια υψηλή μορφή τέχνης, γνωστή παλαιότερα μόνο από Ρωμαϊκά αντίγραφα (π.χ. στην Πομπηία και την Ηράκλεια). Οι Αιγές είναι το παλαιότερο

και πιο σημαντικό αστικό κέντρο, μέχρι τώρα γνωστό στην βόρεια Ελλάδα και υπόσχεται να παρέχει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό, την ιστορία και την κοινωνία των αρχαίων Μακεδόνων, των Ελλήνων ακριτών που διατήρησαν παλαιές παραδόσεις μέχρι και τους ύστερους Ελληνιστικούς χρόνους και μετέφεραν τον Ελληνικό πολιτισμό στα απόμακρα όρια του αρχαίου Κόσμου.

Μερικά από τα μνημεία που βρέθηκαν εκεί συνδέονται άμεσα με ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, όπως οι Μακεδόνες βασιλείς Φίλιππος ο Β' και Αλέξανδρος ο Μέγας, που προκάλεσαν ζωτικό αντίκτυπο στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας.

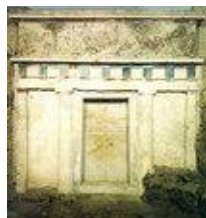
Κατηγορία Ιδιοκτησίας

Σύμφωνα με τις κατηγορίες της πολιτιστικής ιδιοκτησίας, όπως έχουν οριστεί στο Άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η Βεργίνα είναι *τοποθεσία*.

Γ) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ιστορικό

Η αρχαία πόλη στις βόρειες υπώρειες των λόφων της οροσειράς των Πιερίων έχει αναγνωριστεί με βεβαιότητα ως η πρωτεύουσα του βασιλείου της Κάτω Μακεδονίας, Αιγές. Σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε από τον Περδίκκα Α' όταν οι Μακεδόνες του Αργείου εξαπλώθηκαν βορειότερα προς την πεδιάδα της Ημαθίας. Η περιοχή αυτή κατοικούνταν ήδη από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3^η χιλιετία π.Χ.), όπως αποδεικνύεται από ένα τύμβο κοντά στον ποταμό Αλιάκμονα. Ο πλούτος

και η πυκνότητα των πάνω από 300 ταφικούς τύμβους στο Νεκροταφείο των Τύμβων μαρτυρεί την σημασία των Αιγών στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (1100-700 π.Χ.). Η ποιότητα των κτερισμάτων δείχνει πως αυτή ήταν μια περίοδος υψηλά ανεπτυγμένου πολιτισμού και τεχνολογικών δεξιοτήτων στην κοινότητα.

Ως πρωτεύουσα του Αργεϊκού Μακεδονικού βασιλείου και έδρα της βασιλικής αυλής, οι Αιγές υπήρξαν το πιο σημαντικό αστικό κέντρο στην περιοχή για όλο το διάστημα από την Αρχαϊκή περίοδο (800-500 π.Χ.) και τον αιώνα που ακολούθησε. Τα κτερίσματα σε μια σειρά τάφων, που χρονολογούνται από το 6^ο και 5^ο αιώνα π.Χ. καταδεικνύουν εμπορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με τα Ελληνικά κέντρα της ανατολικής Ιωνίας και του νότου, όπως η Αθήνα, η Σάμος και η Κόρινθος, και απεικονίζουν τον πλούτο και την επιτήδευση της βασιλικής αυλής. Κατά το τέλος του 5^{ου} αιώνα π.Χ. ο Αρχέλαος έφερε στην αυλή του καλλιτέχνες, ποιητές και φιλοσόφους από όλο τον Ελληνικό κόσμο: ήταν, για παράδειγμα, στις Αιγές που ο Ευριπίδης έγραψε και παρουσίασε τις τελευταίες τραγωδίες του.

Αν και το διοικητικό κέντρο μεταφέρθηκε στην Πέλλα τον 4^ο αιώνα π.Χ., οι Αιγές διατήρησαν το ρόλο τους ως η ιερή πόλη του Μακεδονικού βασιλείου, ο χώρος των παραδοσιακών λατρευτικών κέντρων και των βασιλικών τάφων. Ήταν εκεί, κατά τον γάμο του βασιλιά της Ηπείρου Αλεξάνδρου με την πριγκίπισσα Κλεοπάτρα, το 336 π.Χ., που δολοφονήθηκε ο βασιλιάς Φίλιππος ο Β' μέσα στο θέατρο και ο Μέγας Αλέξανδρος ανακηρύχθηκε βασιλιάς. Οι πικροί πόλεμοι των

Διαδόχων του Αλεξάνδρου, τον 3^ο αιώνα επηρέασαν αρνητικά την πόλη, η οποία αδυνάτισε κι άλλο έπειτα από κατάλυση του Μακεδονικού βασιλείου από τους Ρωμαίους το 168 π.Χ.

Ωστόσο, ανοικοδομήθηκε και επιβίωσε και κατά τους πρώιμους Αυτοκρατορικούς χρόνους. Εντούτοις, ανάμεσα στον 2^ο και 5^ο αιώνα μ.Χ. ο πληθυσμός σταδιακά μετακινήθηκε από τις υπώρειες της οροσειράς των Πιερίων προς την πεδιάδα, ούτως ώστε ότι απέμεινε ήταν ένας μικρός οικισμός, που μόνο το όνομα του οποίου, Παλατίτσια, δήλωνε την πρότερη σημασία του.

Περιγραφή

Η αρχαία πόλη των Αιγών καταλαμβάνει τους λόφους στα νότια και ανατολικά της σύγχρονης πόλης της Βεργίνας. Διασώζονται ίχνη από τα τείχη του ύστερου 4^{ου} αιώνα π.Χ. που περιέκλειαν τον Κεντρικό τομέα, μεταξύ Βεργίνας και Παλατιτίσων. Η οχυρωμένη ακρόπολη, ελληνοιστικής διάταξης, βρίσκεται προς νότο, επί ενός απόκρημνου λόφου. Το πιο σημαντικό κτίριο που έχει αποκαλυφθεί έως τώρα είναι το μνημειώδες ανάκτορο, ευρισκόμενο σε ένα επίπεδο κατευθείαν κάτω από την ακρόπολη. Αυτό το κτίριο, το οποίο υψωνόταν σε δύο ή πιθανόν και σε τρεις ορόφους, επικεντρώνεται γύρω από μια μεγάλη ανοικτή αυλή, περιστοιχιζόμενη από λίθινες δωρικές στοές. Τα διάφορα δωμάτια χρησιμοποιούνταν για θρησκευτικές, διοικητικές και πολιτικές λειτουργίες. Στην βόρεια πλευρά βρισκόταν ένας μεγάλος εξώστης που επόπτευε την σκηνή του γειτονικού θεάτρου και το σύνολο της Μακεδονικής πεδιάδας. Ήταν πολυτελώς διακοσμημένο, με ψηφιδωτά δάπεδα, ζωγραφισμένους κεκονιμένους τοίχους και εξαιρετες ανάγλυφες κεραμώσεις. Το θέατρο, χρονολογούμενο από το δεύτερο μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ., αποτελεί ενσωματωμένο τμήμα του ανακτορικού συγκροτήματος.

Στα βόρεια του θεάτρου βρέθηκε το ιερό στην θεότητα Εύκλεια, με μικρούς ναούς του 4^{ου} και 3^{ου} αιώνα π.Χ., που περιείχαν βάσεις αγαλμάτων με εγχάρακτα τα ονόματα μελών της Μακεδονικής βασιλικής οικογένειας. Ένα ιερό από την ελληνοιστική περίοδο, αφιερωμένο στην θεά Κυβέλη βρίσκεται προς τα ανατολικά και τα κατάλοιπα από έναν αριθμό εντυπωσιακών κτιρίων είναι γνωστά από άλλα σημεία της πόλης.

Το περισσότερο γνωστό χαρακτηριστικό του χώρου είναι η νεκρόπολη, η οποία εκτείνεται σε έκταση 3 χιλιομέτρων, με το Νεκροταφείο των Τύμβων στο κέντρο της. Αυτό περιέχει πάνω από 300 τάφους, μερικούς

χρονολογούμενους από τον 11^ο αιώνα π.Χ. Στα βορειοδυτικά της αρχαίας πόλης εντοπίζεται ένα σημαντικό σύνολο τάφων από τον 6^ο και 5^ο αιώνα π.Χ., που ανήκει στα μέλη της Μακεδονικής δυναστείας και στους αυλικούς τους. Οι τάφοι αυτοί περιείχαν πλούσια ταφικά κτερίσματα, μαζί με εισηγμένα αντικείμενα, όπως ήλεκτρο, αυγά στρουθοκαμήλου και φοινικική κεραμική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα εύρημα του 340 π.Χ., αποτελούμενο από ένα επιβλητικό μαρμάρινο θρόνο, που πιστεύεται πως ανήκε στην Ευρυδίκη, μητέρα του Φιλίππου του II^{ου}. Παρόλα αυτά το πιο εντυπωσιακό ταφικό μνημείο είναι η Μεγάλη Τούμπα, ένας τεχνητός τύμβος διαμέτρου 110 μέτρων και ύψους 13 μέτρων, κάτω από τον οποίο εντοπίστηκαν τέσσερις πλούσια διακοσμημένοι βασιλικοί τάφοι. Ένας περιέχει τοιχογραφίες που αναπαριστούν την αρπαγή της Περσεφόνης, έργο που πιστεύεται πως ανήκει στον διάσημο ζωγράφο Νικόμαχο. Δύο από τους τάφους βρέθηκαν αδιατάρακτοι από την αρχαιότητα και οι δύο περιείχαν πλούσια κτερίσματα. Στον Τάφο II τα οστά βρέθηκαν μέσα σε χρυσή λάρνακα, που ζύγιζε περίπου 11 κιλά. Ο νεκρός αναγνωρίστηκε ως ο Φίλιππος ο Β', πατέρας του Αλέξανδρου του Μέγα και σταθεροποιητής της Μακεδονικής ισχύος. Ο τάφος είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτος για την ζωφόρο που τον κοσμούσε, η οποία θεωρείται έργο του διάσημου Φιλόξενου από την Ερέτρια.

Δ) ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Νομικό Καθεστώς

Το μεγαλύτερο τμήμα του αρχαιολογικού χώρου ανήκει στο Ελληνικό κράτος, με άλλους τομείς να ανήκουν στον Δήμο Βεργίνας και σε ιδιώτες, με τις δεύτερες να είναι μικρές αγροτικές ιδιοκτησίες. Είναι ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός του Ελληνικού κράτους να απαλλοτριώσει ολόκληρη την περιοχή και να δημιουργήσει ένα μεγάλο αρχαιολογικό πάρκο. Ολόκληρη η περιοχή χαρακτηρίζεται ως ενιαίος Αρχαιολογικός Χώρος σύμφωνα με τις διατάξεις μια σειράς ελληνικών νόμων (5351/1932, Νο 35/2.2.1962, Νο 175/22.2.1962 και Νο 175/26.3.1966). Στην περίπτωση κάθε μορφής αρχαιοτήτων που έρχονται στο φως σε ιδιωτικής χρήσης αγροτεμάχια το κράτος διατηρεί το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και μπορεί να απαγορεύσει την περαιτέρω χρήση τους, με αντάλλαγμα ετήσια αποζημίωση μέχρι το αγροτεμάχιο να απαλλοτριωθεί.

Το 1993 ο αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας και ολόκληρη η περιβάλλουσα περιοχή χαρακτηρίστηκε ως «Χώρος Εξαιρετικού Φυσικού Κάλλους» από τον

υπουργό Μακεδονίας - Θράκης, με το υπ.αριθμ. 8383/92 28.1.1993 Υπουργικό Διάταγμα, το οποίο ορίζει αυστηρό έλεγχο στην ανάπτυξη των οικισμών και ατομικών κτιρίων και προστατεύει τον χώρο από κάθε δραστηριότητα που θα μπορούσε σημαντικά να αλλάξει ή να καταστρέψει το περιβάλλον.

Διαχείριση

Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του Υπουργείου Πολιτισμού αποφάσισε το 1995 να δημιουργήσει μια Ζώνη Ολοκληρωτικής Προστασίας (Ζώνη Α), που θα κάλυπτε την αρχαία πόλη, την νεκρόπολη και όλη την ευρύτερη περιοχή μέσα στην οποία έχουν βρεθεί αρχαιότητες. Η απόφαση αυτή ορίζει επίσης την δημιουργία δύο ακόμα ζωνών (Β και Β1) από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, που αφορούν στον αυστηρό έλεγχο στην οικοδόμηση και ανάπτυξη των δύο οικισμών της Βεργίνας και των Παλατισίων (Β1) και σε κάθε μορφή αυθαίρετης δραστηριότητας (π.χ. λατόμευση, βιομηχανικές εργασίες, εντατική κτηνοτροφία) στον ορατό περιβάλλον τοπίο του αρχαιολογικού χώρου.

Στην Ζώνη Α καμία μορφή οικοδόμησης, εκσκαφής ή άλλης διατάραξης του υπεδάφους επιτρέπεται χωρίς ειδική άδεια από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αρχαιολογικές ανασκαφές μπορούν να διεξαχθούν μόνο από τους αρχαιολόγους του Υπουργείου Πολιτισμού ή από εγκεκριμένα πολιτιστικά ιδρύματα (π.χ. Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), λαμβάνοντας εξουσιοδότηση από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Στην ζώνη Β ασκείται παρόμοιος έλεγχος σε κάθε μορφή εκσκαφής.

Ε) ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ιστορικό Συντήρησης

Οι έρευνες στην περιοχή ξεκίνησαν στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν ο Γάλλος αρχαιολόγος L. Heuzey ανέσκαψε τμήμα του ανακτόρου και έναν Μακεδονικό τάφο. Τα ευρήματα από αυτή την ανασκαφή βρίσκονται σήμερα στο Μουσείο Του Λούβρου στο Παρίσι. Η ανασκαφική εργασία δεν συνεχίστηκε ξανά παρά μόνο την δεκαετία του '30 και σταμάτησε οριστικά με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι σημερινές εργασίες ξεκίνησαν την δεκαετία του '50 υπό την διεύθυνση του Μανόλη Ανδρόνικου, σε μια κοινή προσπάθεια της Εφορείας Αρχαιοτήτων και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ανασκαφή του ανακτόρου

ολοκληρώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 70 και αυτή της Μεγάλης Τούμπας στο τέλος της. Οι εργασίες συνεχίζονται σε διάφορα μνημεία στον χώρο.

Η συντήρηση ξεκίνησε με τον εντοπισμό των βασιλικών τάφων στη Μεγάλη Τούμπα το 1977. Οι τοιχογραφίες στερεώθηκαν και μεταλλικές ράβδοι εισήχθησαν στις λιθοκατασκευές για να ενισχύσουν τους φέροντες οργανισμούς. Μέχρι τότε ανοικοδομήθηκε ένα πρότυπο στέγαστρο με την μορφή χωμάτινου τύμβου (ολοκληρώθηκε το 1993) για να εγκιβωτίσει και να προστατεύσει τα μνημεία και να δημιουργήσει προσβάσεις για τον επισκέπτη. Είναι εξοπλισμένο με εγκαταστάσεις ελεγχόμενες από υπολογιστή, προκειμένου να παρέχει σταθερές συνθήκες θερμοκρασίας, υγρασίας και φωτισμού. Όμοιες εγκαταστάσεις έχουν προβλεφθεί και για άλλες δύο ομάδες Μακεδονικών τάφων.

Υπάρχει ένα επιτόπιο εργαστήριο συντήρησης από το 1980, το οποίο ασχολείται κυρίως με μερικά από τα πιο εύθραυστα ευρήματα από τους τάφους. Ανασκευάστηκε και επανεξοπλίστηκε το 1991-1994.

Αυτή η εργασία αποτελεί τμήμα ενός πενταετούς προγράμματος (1994-9) εργασιών στους Μακεδονικούς τάφους. Υπάρχουν επίσης σχέδια για την κατασκευή ενός μεγάλου και σύγχρονου μουσείου στον χώρο, το οποίο θα ενσωματώνει ένα διεθνές κέντρο συντήρησης.

Αυθεντικότητα

Είναι γενικότερα αποδεκτό πως η ανασκαφή, ειδικά χωμάτινων κατασκευών και αποθέσεων, είναι αναγκαστικά μια καταστροφική πράξη. Επομένως η αρχική Μεγάλη Τούμπα δεν υφίσταται πλέον, και η ύπαρξή της έχει προσομοιωθεί από το στέγαστρο. Εντούτοις, τα εσωτερικά των τάφων είναι απολύτως αυθεντικά, με μόνο ελάχιστες σύγχρονες παρεμβάσεις, προκειμένου να διατηρηθεί η συνεχής σταθερότητα τους. Αλλού στον χώρο (π.χ. στο ανάκτορο) τα κατάλοιπα είναι εξολοκλήρου αυθεντικά.

ΣΤ) ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ενέργειες από τον ICOMOS

Μια αποστολή ειδικών από τον ICOMOS επισκέφθηκε την πόλη τον Φεβρουάριο του 1996. Η ICOMOS συμβουλευτήκε επίσης Ευρωπαίους ειδικούς στο πεδίο της κλασσικής ιστορίας και αρχαιολογίας σχετικά με την πολιτιστική σημασία του μνημείου.

Χαρακτηριστικά

Η Βεργίνα βρίσκεται σε υψηλή θέση όσον αφορά την σημασία της, ανάμεσα στα κατάλοιπα του κλασσικού Μεσογειακού πολιτισμού. Αντιπροσωπεύει την κρίσιμη μετάβαση από την πόλη-κράτος της κλασσικής Ελλάδας στον εδαφικό ιμπεριαλισμό της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου. Υπάρχει μια σχετική αμφισβήτηση σχετικά με την αναγνώριση του Τάφου Π της Μεγάλης Τούμπας ως αυτού του Φιλίππου του Π^ο της Μακεδονίας. Εντούτοις, αυτή η ταύτιση δεν είναι κεντρικό θέμα σε μια εκτίμηση της πολιτιστικής σπουδαιότητας των ευρημάτων της Βεργίνας. Αυτή καθ' αυτή η ποιότητα των τάφων και των κτερισμάτων τους τοποθετεί την Βεργίνα ανάμεσα στους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους στην Ευρώπη.

Η υποψηφιότητα αφορά ολόκληρο τον αρχαιολογικό χώρο στην Βεργίνα. Αυτό είναι λογικό και κατάλληλο: είναι σημαντικό μεμονωμένα μνημεία όπως οι Μακεδονικοί τάφοι να παρατηρούνται μέσα στο περιβάλλον των συνευρημάτων τους. Το ανάκτορο και οι σχετιζόμενοι προς αυτό χώροι αποδεικνύουν την φύση και ποιότητα του Μακεδονικού πολιτισμού σε αυτή την περίοδο και ολόκληρη η περιοχή αποτελεί ένα αρχαιολογικό καταφύγιο υψηλού δυναμικού.

Συγκριτική Ανάλυση

Είναι δύσκολο να συγκρίνει κανείς το χώρο της Βεργίνας με κάποιον άλλο. Υπήρξε πρωτεύουσα ενός σχετικά βραχέως αλλά εξαιρετικά σημαίνοντος κράτους, που έπαιξε ένα δημιουργικό ρόλο σε μια αποφασιστική πολιτική αλλαγή στον κλασσικό κόσμο, και ως τέτοια πρέπει να θεωρείται μοναδική.

Z) ΠΡΟΤΑΣΗ

Ότι αυτή η ιδιοκτησία να εγγραφεί στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, βάσει του κριτηρίου iii:

Η Βεργίνα αντιπροσωπεύει μια εξαιρετική μαρτυρία σε μια σημαντική εξέλιξη του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, κατά την μετάβαση από την κλασσική πόλη-κράτος στο αυτοκρατορικό οικοδόμημα της ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου. Αυτό αποδεικνύεται παραστατικά κυρίως από την αξιοπρόσεκτη σειρά των βασιλικών τάφων και του πλούσιου περιεχομένου τους.

3.13 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΜΥΚΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΙΡΥΝΘΑΣ

Α) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Αρχαιολογικοί Χώροι των Μυκηνών και την Τίρυνθας

Τοποθεσία: Νομός Αργολίδας

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 1 Ιουλίου 1998

Β) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

[Σημείωση από το ICOMOS: Αν και τα δύο μέρη εντάσσονται σε κοινή υποψηφιότητα, ξεχωριστοί φάκελοι έχουν κατατεθεί από το Κράτος Μέλος. Οι αιτιολογήσεις για το καθένα δίδονται παρακάτω, συνοδευόμενες από ένα μέρος σχετιζόμενο με την κοινή υποψηφιότητα, στο οποίο δεν δίδονται προτάσεις σχετικά με τα κριτήρια.]

Προτείνεται οι αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας να ενταχθούν στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ως μια ενότητα που αντιπροσωπεύει τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα μυκηναϊκών ακροπόλεων. Και οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αντιπροσωπεύουν αριστουργήματα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας. Έχουν ομοιότητες και διαφορές, και συνθέτουν μια συνεχή οντότητα, εφόσον συμπληρώνουν ο ένας χώρο τον άλλο.

Μυκήνες

Κριτήριο i: Ο χώρος των Μυκηνών αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας καθώς εγκολπώνει αξιοσημείωτα έργα μνημειώδους αρχιτεκτονικής και γλυπτικής, τα οποία είναι μοναδικά παγκοσμίως: τα ογκώδη τείχη της ακροπόλεως με την Πύλη των Λεόντων, τον θησαυρό του Ατρέως, τον Ταφικό Κύκλο Α και την υπόγεια δεξαμενή.

Κριτήριο ii Οι Μυκήνες, το διασημότερο κέντρο του Μυκηναϊκού κόσμου, έχει περιγραφεί από τον Όμηρο στο θρυλικό έπος του, την Ιλιάδα, κληροδοτώντας το πνεύμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού από την αρχαιότητα στον σύγχρονο κόσμο. Από την εποχή του Ομήρου, μια συνεχής ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών μέσα σε μια αυξανόμενη παγκοσμίως πολιτισμική περιοχή έχει εξασκήσει μια σημαντική επιρροή στην εξέλιξη των πολιτισμών. Η θρησκεία, η γραφή και η αρχιτεκτονική των Ελλήνων στους κλασσικούς χρόνους έχουν βαθιές ρίζες στον Μυκηναϊκό πολιτισμό.

Επιπλέον, το μέγαρο αποτελεί τον προπομπό της κάτοψης των ελληνικών ναών, ενώ το ανάγλυφο των Λεόντων είναι το πρώτο δείγμα της μνημειώδους γλυπτικής που έμελλε να έχει λαμπρό μέλλον.

Κριτήρια iii και iv: Οι Μυκήνες δεν αποτελούν μόνο τον κύριο αρχαιολογικό χώρο του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος άνθισε στο Αιγαίο και εξαπλώθηκε στην Μεσόγειο μεταξύ του 1600 και 1100 π.Χ., αλλά επιπλέον αντιπροσωπεύουν μια εξαιρετική μαρτυρία για τα επιτεύγματα αυτού του πολιτισμού στην τέχνη και την τεχνολογία όπως επίσης και το αναπτυγμένο επίπεδο της οικονομίας και της κοινωνικής οργάνωσης που είχε επιτευχθεί την περίοδο εκείνη. Σημαντικά στάδια στην εξέλιξη της μνημειώδους αρχιτεκτονικής επιτεύχθηκαν με την κατασκευή των ογκωδών αμυντικών τειχών των Μυκηνών και του εκφορικού θολωτού τάφου. Αξιοσημείωτα τεχνουργήματα (μεταλλικά αντικείμενα, σφραγιδόλιθοι) βρέθηκαν στους τάφους των Ταφικών Κύκλων Α και Β. Ο χώρος των Μυκηνών επιπλέον, παρουσιάζει κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία της μοναδικής Μυκηναϊκής οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης, με το περίπλοκο δίκτυο ανταλλαγών, βασισμένο σε κέντρα διοικούμενα από τον άνακτα, γύρω από τον οποίο περιστρέφονταν όλα - ανάκτορο, εργαστήρια, αποθήκες και λατρευτικό κέντρο. Επιπλέον περιλαμβάνει την μοναδική μνημειώδη κλίμακα, κτισμένη για να ενισχύει την δύναμη του ανακτόρου και τον Ταφικό Κύκλο Α, προορισμένο για την λατρεία των προγόνων.

Κριτήριο vi: Με την ανακάλυψη των Μυκηνών από τον H.Schliemann το 1876, το θρυλικό ομηρικό κέντρο και σπίτι του Αγαμέμνονα, ενός από τους πιο δημοφιλείς ήρωες στα ομηρικά έπη, έγινε ιστορία. Οι μυθικοί άρχοντες των, οι Ατρείδες, θεωρήθηκαν από τους Έλληνες της αρχαιότητας ως οι πρόγονοι τους. Επιπλέον ενέπνευσαν διαμέσου των αιώνων πολλά καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα αξιοσημείωτης σημασίας σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Τίρυνθα

Κριτήριο i: Η Τίρυνθα αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα στην ιστορία του πλανήτη, εφόσον χρονολογείται από την εποχή του Μυκηναϊκού πολιτισμού, του πρώτου ανακτορικού πολιτισμού στην Ευρώπη με αστικά χαρακτηριστικά και ένα συγκεντρωτικό διοικητικό σύστημα. Η αρχιτεκτονική της αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας. Τα τείχη της μπορούν να περιγραφούν σαν ένα δημιούργημα που ξεπερνά τα όρια της αντίληψης του

ανθρώπινου μυαλού, όπως δείχνει η χρήση του όρου «κυκλώπεια», που τους αποδίδει ο Όμηρος και προέρχεται από του Κύκλωπες, μυθικούς γίγαντες από την Λυκία, οι οποίοι θεωρούνταν και οι κτίστες τους. Το αρχιτεκτονικό σύνολο των κυκλώπειων τειχών και του ανακτορικού συγκροτήματος είναι μια αξιοσημείωτη μαρτυρία για την πιο σημαντική περίοδο της προϊστορίας του Ελληνικού πολιτισμού.

Κριτήριο ii: Το μυκηναϊκό ανακτορικό διοικητικό σύστημα με την συγκεντρωτική δομή του λειτούργησε για πέντε αιώνες. Την περίοδο της ακμής (1300-1200 π.Χ.) οι μυκηναϊκές περιοχές παρουσίαζαν ομοιογενή κοινωνικό ιστό, γνωστό σήμερα ως η Μυκηναϊκή Κοινή. Αυτή η ευρεία ομοιογένεια είναι ορατή στην θρησκεία, γλώσσα και τέχνη. Επιπλέον, η ιδέα μιας κοινής εθνικής συνείδησης έφτασε στο απόγειο της.

Κριτήριο iii: Η πόλη έξω από τα τείχη της Τίρυνθας ήταν εκτεταμένη και πλήρως οργανωμένη. Το ανακτορικό διοικητικό σύστημα ήλεγχε πλήρως την αγροτική παραγωγή, την κτηνοτροφία και το εμπόριο. Αυτό το περίπλοκο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, το οποίο εξελίχθηκε στα Μυκηναϊκά χρόνια, κομίζει εξαιρετική μαρτυρία για τα πρώιμα στάδια του Ελληνικού πολιτισμού.

Κριτήριο iv: Οι μυκηναϊκές ακροπόλεις αποτελούν μοναδικά παραδείγματα οχυρώσεων. Τα κυκλώπεια τείχη περιβάλλουν δημόσια κτίρια, εργαστήρια, αποθήκες και λατρευτικά κέντρα. Η πραγματοποίηση αυτού του τεράστιου οικοδομικού έργου απαιτούσε ακριβή αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και επίβλεψη από υψηλά ειδικευμένους αρχιτέκτονες. Η αρχιτεκτονική των οχυρωμένων ακροπόλεων, η οποία έχει διατηρηθεί καλά έως και σήμερα, αντιπροσωπεύει ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα μιας μοναδικής μορφής αρχιτεκτονικής εκφράσεως.

Κριτήριο vi: Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός είναι ένα αποκορύφωμα της ανθρώπινης ιστορίας. Το ισχυρά συγκεντρωτικό διοικητικό σύστημα, η μνημειώδης αρχιτεκτονική, τα τεχνουργήματα και οι πρωιμότερες ενδείξεις της ελληνικής γλώσσας που διατηρήθηκαν στις πινακίδες Γραμμικής Β ενέπνευσαν τον Όμηρο, ο οποίος περιέγραψε τον εντυπωσιακό μυκηναϊκό κόσμο στα ποιήματα του, ειδικά στην Οδύσσεια. Το πνεύμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού επιβίωσε μέχρι και τις μέρες μας διαμέσου των Ομηρικών επών, τα οποία μεταφέρονταν προφορικά και διδάσκονταν στα σχολεία έως και το τέλος του κλασσικού κόσμου. Η ομηρική παράδοση οδήγησε τον Schliemann να ψάξει και να αποκαλύψει τα πιο σημαντικά κέντρα αυτού του πολιτισμού. Χιλιάδες επισκέπτες επηρεασμένοι από αυτή τη γραπτή παράδοση, συνεχίζουν να επισκέπτονται τις Μυκήνες και την Τίρυνθα,

αναζητώντας τα ίχνη των θρυλικών βασιλείων του Αγαμέμνονα και του Προΐτου. Συνολικά ο Μυκηναϊκός πολιτισμός, και ειδικά τα δύο σημαντικά κέντρα των Μυκηνών και της Τίρυνθας, έχουν εξαιρετική παγκόσμια σπουδαιότητα σαν ορόσημα του ανθρώπινου πολιτισμού

Γ) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τις κατηγορίες της πολιτιστικής ιδιοκτησίας, όπως έχουν οριστεί στο Άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι χώροι.

Δ) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ιστορικά

Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αναπτύχθηκε στην Ηπειρωτική Ελλάδα στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού (16^{ος} αιώνας π.Χ.). Ουσιαστικά αποτελούσε συνέχεια του Μέσο-ελλαδικού πολιτισμού, δεχόμενος Μινωικές επιδράσεις από την Κρήτη.

Γνώση για τις δύο πρώιμες περιόδους του, την I (c. 1580-1500 π.Χ.) και την II (α 1500-1400 π.Χ.) προέρχεται κυρίως από ταφές, και ιδιαίτερα τους λακκοειδείς τάφους των Μυκηνών. Προς το τέλος της 2^{ης} περιόδου αναπτύσσονται πιο περίτεχνοι τύποι τάφων - μεγάλοι θαλαμοειδείς οικογενειακοί τάφοι και εκφορικοί θολωτοί τάφοι για την αριστοκρατία.

Το απόγειο του Μυκηναϊκού πολιτισμού έφθασε την 3^η περίοδο (c. 1400-1120 π.Χ.), όταν κτίζονται ισχυρές ακροπόλεις και περίτεχνα ανάκτορα. Προς το τέλος αυτή της περιόδου μια γραφή, γνωστή ως Γραμμική Β, εισήλθε σε χρήση. Η γλώσσα που χρησιμοποιούσε αποδείχθηκε πως ήταν μια πρώιμη μορφή της Ελληνικής, επιβεβαιώνοντας ότι οι Μυκηναίοι ήταν ελληνόφωνοι ινδοευρωπαϊκής προελεύσεως.

Η πολιτική δομή ήταν αυτή μιας αυτοκρατικής μοναρχίας, ο ηγεμών της οποίας ήταν γνωστός ως ο «άναξ», ο οποίος διοικούσε την επικράτεια του μέσω μιας ιεραρχικής δομής αξιωματούχων. Υπήρχε μια ιδιαίτερη τάξη ιερέων και ιερειών. Ο λαός ήταν οργανωμένος σε ένα σύνθετο ταξικό σύστημα και η δουλειά ήταν ευρέως διαδεδομένη.

Ο χώρος των Μυκηνών, όπως γνωρίζουμε από ανασκαφές, κατοικούνταν από την Νεολιθική περίοδο (α 4000 π.Χ.). Κατά την Μέση Ελλαδική περίοδο ιδρύεται

ένα νεκροταφείο στις νότιες υπώρειες του λόφου, το οποίο περιελάμβανε τον Ταφικό Κύκλο Β (χρονολογούμενο στον 17^ο αιώνα π.Χ.) και τον Ταφικό Κύκλο Α (16^{ος} αιώνας π.Χ.). το ανάκτορο χτίστηκε στην κορυφή του λόφου και περικλείστηκε από ογκώδη κυκλώπεια τείχη σε τρεις φάσεις (c. 1350, 1250, και 1225 π.Χ. αντίστοιχα). Στο τελικό στάδιο, οχυρώνεται και η υπόγεια κρήνη.

Μια σειρά θολωτών τάφων κτίστηκαν στην νότια και νοτιοδυτική υπώρεια του λόφου κατά την Μυκηναϊκή περίοδο - ο επονομαζόμενος Τάφος του Αιγίσθου (c.

1500 π.Χ.), ο Τάφος των Λεόντων (c. 1350 π.Χ.), ο Τάφος της Κλυταιμνήστρας (c. 1220 π.Χ.), καταλήγοντας στον Θησαυρό του Ατρέως, σε κάποια απόσταση από τους άλλους. Τέσσερα μεγάλα οικοδομήματα, που πιστεύεται

πως ήταν ανακτορικά εργαστήρια, χτίστηκαν τον 13^ο αιώνα πλησίον του Ταφικού Κύκλου Β.

Το ανάκτορο εγκαταλείπεται στο τέλος του 12^{ου} αιώνα π.Χ. και ένας αριθμός κτιρίων καταστράφηκαν από φωτιά. Εντούτοις, ο χώρος συνεχίζει να κατοικείται έως και το 498 π.Χ., όταν κατακτήθηκε από τους Αργείους και οι κάτοικοι του εκδιώχθηκαν. Τότε η κορυφή του λόφου επιπεδοποιήθηκε προκειμένου να κατασκευαστεί ένας Αρχαϊκός ναός. Ο χώρος επανακατοικείται για σύντομο διάστημα στην ελληνιστική περίοδο, οπότε και κτίζεται ένας ακόμη ναός ενώ ένα θέατρο ανοικοδομείται πάνω από τον Τάφο της Κλυταιμνήστρας. Όταν ο Έλληνας περιηγητής Πausanias επισκέφθηκε τις Μυκήνες τον 2^ο αιώνα μ.Χ. ο χώρος είχε εγκαταλειφθεί για πολλά χρόνια.

Όπως και στις Μυκήνες, η πρωιμότερη ανθρώπινη παρουσία στην Τίρυνθα χρονολογείται από την Νεολιθική περίοδο. Τα παλαιότερα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, στην Άνω Ακρόπολη, χρονολογούνται από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (α 3000 π.Χ.). Το επίπεδο αυτής της περιοχής ενισχύθηκε κατά την Μέση Εποχή του Χαλκού (α 1900-1600 π.Χ.) προκειμένου να φιλοξενήσει νέα κτίρια.

Η Τίρυνθα άκμασε κατά την Μυκηναϊκή περίοδο. Ένα νέο οχυρωμένο ανακτορικό συγκρότημα κατασκευάστηκε κατά τον 14^ο αιώνα π.Χ. Οι οχυρώσεις επεκτάθηκαν στις αρχές του 13^{ου} αιώνα π.Χ., και η Κάτω Ακρόπολη τειχίζεται και αυτή. Έπειτα από μια καταστροφή από σεισμό και φωτιά, ο χώρος ανακατασκευάζεται, με τις νέες οχυρώσεις να καταλαμβάνουν έκταση 20 εκταρίων. Ο οικισμός εκτός των τειχών καταλάμβανε έκταση 25 εκταρίων.

Η μοίρα της Τίρυνθας με την παρακμή του Μυκηναϊκού πολιτισμού ακολούθησε παράλληλη πορεία με αυτή των Μυκηνών. Εγκαταλείφθηκε οριστικά και αυτή με την εκδίωξη του πληθυσμού της τον 5^ο αιώνα π.Χ., χρονικό σημείο κατά το οποίο είχε χάσει την δύναμη και την επιρροή της.

Περιγραφή - Μυκήνες

Ο χώρος τοποθετείται επί μικρού λόφου στις χαμηλότερες υπώρειες του όρους Εύβοια, στην διασταύρωση της οδού από τον Αργολικό κόλπο προς την Κόρινθο και την Αθήνα.

Η περιοχή της *Ακρόπολης* περικλείεται από ογκώδη τείχη πάχους 6-8 μέτρων, τα οποία πιθανότατα αρχικά έστεκαν σε ύψος 18 μέτρων. Μπορούν να αναγνωριστούν τρία στάδια ανοικοδόμησης τους, τα πρώτα δύο από την Μυκηναϊκή περίοδο χρησιμοποιούν ογκώδεις ορθογώνιους λίθους από ασβεστόλιθο (αρχικά αργούς, στην συνέχεια λαξευμένους σφυρήλατα) και το τρίτο από την Ελληνιστική περίοδο (μικροί λαξευμένοι λίθοι).

Στα τείχη ανοίγονται δύο πύλες. Η *Πύλη των Λεόντων* είναι φτιαγμένη από τέσσερις ορθογώνιους μονόλιθους, ένα ανώφλι και δύο παραστάδες. Το ανακουφιστικό τρίγωνο πάνω από το ανώφλι είναι ένας λίθος από ασβεστόλιθο με το διάσημο ανάγλυφο των Λεόντων. Η *Βόρεια Πύλη* είναι μια ελαφρά μικρότερη εκδοχή της Πύλης των Λεόντων, με απλό ανακουφιστικό τρίγωνο.

Η *Σιταποθήκη*, κτισμένη επί του εσωτερικού μετώπου του τείχους, ήταν ένα διώροφο κτίριο από πλίνθους.

Ακολουθώντας τον άξονα της Πύλης των Λεόντων βρίσκεται το *Μεγάλο Κλιμακοστάσιο*, ένα ογκώδες κατασκεύασμα από κυκλώπειους λίθους, περιστοιχιζόμενο από χαμηλούς αναλημματικούς τοίχους, το οποίο οδηγεί στην κορυφή του λόφου και το ανάκτορο.

Το *Ανάκτορο*, καταλαμβάνοντας έκταση περίπου 170 μέτρων επί 50-80 μέτρα, είναι κτισμένο σε πολλαπλά επίπεδα σε μια επιπεδοποιημένη περιοχή, ενισχυμένη από κυκλώπεια τείχη. Η σημερινή μορφή του χρονολογείται στην ύστερη μυκηναϊκή περίοδο. Τα χαρακτηριστικά του περιλαμβάνουν το ορθογώνιο *Πρόπυλο*, αποτελούμενο από δύο μονόστηλα προπύλαια, την *Κεντρική Αυλή*, και το *Μέγαρο*, το κυρίως ανακτορικό κτίριο, το οποίο αποτελούνταν από ένα συγκρότημα δωματίων, προπυλαίων, κλιμακοστασίων και διαδρόμων, χτισμένων σε πολλαπλά επίπεδα, μέσω της δημιουργίας αναλημμάτων.

Η Υπόγεια Κρήνη κατασκευάστηκε στον 12^ο αιώνα π.Χ. μέσα σ' ένα βαθύ χάσμα στον βράχο. Μια κλίμακα οδηγεί κάτω σε ένα κυκλώπειας κατασκευής πέρασμα και από εκεί στην ίδια την κρήνη, οι τοίχοι της οποίας είναι επενδεδυμένοι με υδραυλικό κονίαμα.

Η περιοχή στα νοτιοανατολικά της Ακρόπολης είναι γνωστή ως *Θρησκευτικό Κέντρο*, εφόσον τα κτίρια που ανασκάφηκαν εκεί έδωσαν μεγάλο αριθμό βωμών, ιερά και τοιχογραφίες που αναπαριστούν θρησκευτικές τελετές.

Ο *Ταφικός Κύκλος Α* δημιουργήθηκε το 16^ο αιώνα π.Χ., όταν ένας χαμηλός κυκλικός τοίχος κτίζεται γύρω από ένα σύνολο μεγάλων βασιλικών λακκοειδών τάφων (όπως επίσης και έναν αριθμό φτωχότερων άλλων, τους οποίους κατέστρεψαν

οι ανασκαφές Schliemann). Οι τάφοι αρχικά είχαν χαμηλά τοιχάρια για να στηρίζουν τις οριζόντιες δοκούς των επενδεδυμένων με σχιστολιθικές πλάκες ή ξυλοδοκούς οροφών.

Τον 13^ο αιώνα π.Χ. μεγαλύτεροι τοίχοι χτίστηκαν για να φέρουν το νεκροταφείο στο επίπεδο της εισόδου της Ακροπόλεως.

Ένα σύνολο *οικοδομημάτων* του 13^{ου} αιώνα π.Χ., η χρήση των οποίων παραμένει άγνωστη, βρέθηκε έξω από τα τείχη. Επίσης, έξω από τις οχυρώσεις βρίσκεται και ο *Ταφικός Κύκλος Β*, ο οποίος περιείχε 14 βασιλικούς λακκοειδείς τάφους και μερικούς μικρότερους. Όπως και ο Ταφικός Κύκλος Α, ήταν περικυκλωμένος από έναν χαμηλό τοίχο.

Ο Τάφος του Αιγίσθου (όλοι αυτοί οι προσδιορισμοί ιστορικών ονομάτων είναι πομπώδεις και δεν στηρίζονται από ευρήματα) έχει έναν μακρύ και στενό *δρόμο* (είσοδο) που οδηγεί στη *θόλο* (έναν εκφορικά κατασκευασμένο θάλαμο), το ανώτερο τμήμα του οποίου έχει καταρρεύσει. Είναι ο παλαιότερος αυτής της ομάδας (c. 1500 π.Χ.). Ο ελαφρά νεώτερος *Τάφος των Λεόντων* είναι συγκρίσιμος στο σχήμα και το μέγεθος, όπως είναι και ο χρονολογούμενος στον 13^ο αιώνα *Τάφος της Κλυταιμνήστρας*.

Το πιο εντυπωσιακό μνημειώδες κατασκεύασμα στις Μυκήνες είναι ο *Θησαυρός του Ατρέως* (επίσης γνωστός και ως ο *Τάφος του Αγαμέμνονα*). Χτίστηκε γύρω στο 1250 π.Χ. στο πρηνές της πλαγιάς. Ο δρόμος και η θόλος είναι επενδεδυμένοι με προσεκτικά λαξευμένους ορθογώνιους λίθους. Έχει μνημειώδη πρόσοψη ύψους 10.50 μέτρων, αρχικά περίτεχνα διακοσμημένη, με το στόμιο της εισόδου στο μέσον της. Η θόλος έχει διάμετρο 14.60 μέτρα και ύψος 13.50 μέτρα.

Περιγραφή - Τίρυνθα

Η Τίρυνθα βρίσκεται 20 χιλιόμετρα βορειοανατολικά των Μυκηνών επί ενός απομονωμένου βραχώδους λόφου , που υψώνεται 26 μέτρα πάνω από την εύφορη αργολική πεδιάδα. Η στρατηγική της θέση ελέγχει τις διαδρομές προς Άργος, Μυκήνες, Ναύπλιο και Επίδαυρο.

Τα κυκλώπεια *τείχη*, κτισμένα από λίθους μεγαλύτερους από εκείνα των Μυκηνών, έχουν σε κάποια σημεία 8 μέτρα πάχος και 13 μέτρα ύψος. Περικλείουν μια έκταση περίπου 20 εκταρίων. Η είσοδος στην ανατολική πλευρά, προσεγγίζεται από μια μεγάλη αναβάθρα.. Η *εξωτερική πύλη*, η οποία είναι ίδια σε μέγεθος με την Πύλη των Λεόντων στις Μυκήνες, οδηγεί στο χώρο μεταξύ των εξωτερικών και εσωτερικών τειχών μέσω μιας δεύτερης πύλης.

Προς τα βόρεια υπάρχει μια ανοικτή οχυρωμένη περιοχή, πιθανόν χρησιμοποιούμενη ως το τελικό καταφύγιο του πληθυσμού της γύρω περιοχής σε δύσκολους καιρούς. Κρυφά κλιμακοστάσια οδηγούσαν σε υπόγειες *κρήνες* όπως στις Μυκήνες.

Το κυρίως τμήμα της Ανω Ακρόπολης είναι προσβάσιμο διαμέσου μιας αυλής, με στοά στην μια της πλευρά, και το *Κυρίως Πρόπυλο*, αποτελούμενο από δύο προπύλαια με κίονα. Η στοά είναι μπροστά από μια σειρά από *σήραγγες* (υπάρχουν και άλλες στα νότια) κτισμένες με αξιοσημείωτο τρόπο, με τοίχους κτισμένους εκφορικά, που καταλήγουν σε οξεία γωνία στην κορυφή.

Έπειτα ακολουθεί η Εξωτερική Αυλή, η οποία οδηγεί με την σειρά της διαμέσου άλλης μιας οχυρωμένης εισόδου (μια μικρότερη εκδοχή του Μεγάλου Προπυλαίου) στην *Κεντρική Αυλή*. Αναπτυσσόμενο από αυτό τον περίστυλο ανοικτό χώρο, με έναν βωμό στο κέντρο του, είναι το *Μέγαρο*, οι τοίχοι του οποίου πρέπει να ήταν πλούσια διακοσμημένοι, αν κρίνει κανείς από τα διασωθέντα σπαράγματα. Άλλα τμήματα του ανακτόρου διατάσσονται περιμετρικά της αυλής. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι το Λουτρό, το δάπεδο του οποίου αποτελείται από μια ενιαία ασβεστολιθική πλάκα, βάρους περισσότερο των 20 τόνων.

Όλο το συγκρότημα αναπτύσσεται προς τα δυτικά, την κατεύθυνση της θάλασσας. Αυτή ήταν προσβάσιμη διαμέσου ενός εντυπωσιακού κλιμακοστασίου, που προσεγγιζόταν από μια μικρή είσοδο.

Ε) ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Διαχείριση

Και οι δύο χώροι αποτελούν ιδιοκτησία του Ελληνικού Κράτους. Η προστατευόμενη περιοχή (ουδέτερη ζώνη) γύρω από τις Μυκίνες έχει είτε απαλλοτριωθεί από το Κράτος ή ανήκει στον Δήμο των Μυκηνών ή σε ιδιώτες. Στην τελευταία περίπτωση, ασκείται αυστηρός έλεγχος επί της χρήσης της γης. Παρόμοιες προβλέψεις εφαρμόζονται στην Τίρυνθα. Η συνολική διαχείριση εναπόκειται στο Υπουργείο Πολιτισμού και μεταβιβάστηκε στην Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων. Η άμεση διαχείριση (που περιλαμβάνει την υποστήριξη, διοίκηση, έρευνα, αναστήλωση και συντήρηση) των χώρων είναι ευθύνη της Δ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων, με έδρα το Ναύπλιο. Κάθε χώρος έχει τον δικό του έφορο, ο οποίος είναι αρχαιολόγος της Δ' Εφορείας. Καθημερινές επιθεωρήσεις του χώρου πραγματοποιούνται από τους εφόρους και τους αρχαιοφύλακες (δέκα στην Τίρυνθα και δώδεκα στις Μυκίνες). Επαγγελματική και τεχνική υποστήριξη παρέχεται από την Δ' Εφορεία στο Ναύπλιο, η οποία βρίσκεται κοντά και στους δύο χώρους.

- Μυκίνες

Το Πρόγραμμα για την αναστύλωση και Συντήρηση των Μυκηνών, το οποίο άρχισε το 1997, έχει συνδυαστεί από το Μάρτιο του 1998 με αυτό της Ομάδας Εργασίας για την Συντήρηση των Μνημείων του Ασκληπιείου της Επιδαύρου. Το έργο της συντήρησης έχει ολοκληρωθεί σε ένα αριθμό τμημάτων του χώρου. Μια πενταετή παράταση του προγράμματος θα συμπεριλάβει περιβαλλοντική μελέτη και αρχιτεκτονική τεκμηρίωση. Χρηματοδότηση για αυτό το Πρόγραμμα έχει εξασφαλιστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και το Β' Κ.Π.Σ. της Ε.Ε.

Ένα λεπτομερές Γενικό Σχέδιο διάρκειας ενάμιση έτους έχει ήδη καταστρωθεί, σημαντικές πτυχές του οποίου περιλαμβάνουν την κατασκευή ενός νέου συστήματος εισόδου και ενός εκτεταμένου δικτύου διαδρομών που θα οδηγούν σε εξέδρες παρατήρησης του χώρου. Ενημερωτικές πινακίδες στα Ελληνικά και τα Αγγλικά, οι οποίες έως τώρα έλειπαν, ήδη τοποθετούνται. Οι εργασίες έχουν ήδη ολοκληρωθεί στο εργοτάξιο του Νέου Μουσείου, το οποίο πρόκειται να στεγάσει επεξηγηματικό υλικό και ευρήματα από τον χώρο, όπως επίσης και αποθηκευτικούς χώρους και εργαστήρια συντήρησης. Η τοποθέτηση του πλησίον της Βόρειας Πύλης θα βοηθήσει στην μείωση της πίεσης των επισκεπτών στον χώρο της Πύλης των Λεόντων. Οι τρέχοντες αριθμοί επισκεπτών κυμαίνονται μεταξύ 500.000 και 700.000 ετησίως. Ένας νέος και μεγαλύτερος χώρος στάθμευσης, με συνεχή τοπικά

δρομολογία προς τον χώρο, πρόκειται να κατασκευαστεί πλησίον της σύγχρονης πόλης των Μυκηνών.

- *Τίρυνθα*

Ένα πρόγραμμα αναστήλωσης και συντήρησης εκτελείται ήδη υπό την εποπτεία της Δ' Εφορείας εδώ και αρκετά χρόνια, επικεντρώνοντας στην αναστήλωση των τειχών και της περιοχής γύρω από την Ακρόπολη. Αυτά παρέμεναν σε κακή κατάσταση για αρκετά χρόνια, με αποτέλεσμα η πρόσβαση στον χώρο να είναι περιορισμένη.

Μια λεπτομερής μελέτη των μελλοντικών αναγκών της ίδιας της Ακρόπολης έχει πραγματοποιηθεί από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και ήδη εφαρμόζεται.

Ένα περαιτέρω πρόγραμμα σχετίζεται με την διαχείριση των επισκεπτών και την δημιουργία εγκαταστάσεων στον χώρο. Καλύπτει την κατασκευή διαδρομών, αυξημένου χώρου στάθμευσης, εγκατάσταση εστίασης και άλλους χώρους και την αναδιαμόρφωση ενός παλαιού κτιρίου στον χώρο σε Πληροφοριακό Κέντρο. Οι τρέχοντες αριθμοί επισκεπτών στον χώρο κυμαίνονται μεταξύ 20.000 και 50.000 ετησίως.

ΣΤ) ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ιστορικό Συντήρησης

Οι Μυκήνες ανασκάφησαν από τον Heinrich Schliemann μεταξύ 1874-76. Στην συνέχεια, ένας αριθμός περιορισμένων ανασκαφών διεξήχθησαν από Άγγλους και Έλληνες αρχαιολόγους. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκε μια τοπογραφική έρευνα των κτιρίων (από την Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών), δύο αεροφωτογραφικές έρευνες ολόκληρου του χώρου και των περιχώρων του, και καταγράφηκε ολόκληρη η Ακρόπολη και τα κτίρια εκτός των τειχών.

Ο Schliemann ανέσκαψε επίσης και την Τίρυνθα (το 1884) και η δουλειά του συνεχίστηκε από τον βοηθό του, Wilhelm Dorpfeld. Αργότερα, εντατική δουλειά πραγματοποιήθηκε στην Ακρόπολη από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Η πιο πρόσφατη αρχιτεκτονική και τοπογραφική μελέτη έλαβε χώρα το 1980.

Σημαντικές εργασίες αναστήλωσης και συντήρησης έχουν πραγματοποιηθεί στις Μυκήνες, αλλά οι αντίστοιχες μόλις έχουν ξεκινήσει στην Τίρυνθα, όπου εντοπίστηκαν σοβαρά προβλήματα σχετιζόμενα με την στατικότητα των τειχών.

Όλες οι εργασίες στους δύο χώρους πραγματοποιήθηκαν σε συμφωνία με τις αυστηρές ελληνικές πρακτικές. Μόνο στην Τίρυνθα οι παρεμβάσεις υπήρξαν περισσότερο δραστικές, αλλά και αυτές αιτιολογούνταν από την ανάγκη να σταθεροποιηθούν τα τείχη, η κατάσταση των οποίων ήταν επικίνδυνη σε ορισμένα σημεία.

Αυθεντικότητα

Η αυθεντικότητα και των δύο χώρων είναι υψηλή. Κανένας χώρος δεν έχει υποστεί παρεμβάσεις κανενός είδους, εφόσον εκκενώθηκε με τη βία τον 5^ο αιώνα π.Χ. Πράγματι, και οι δύο ήταν χαμένοι μέχρι την επαναποκάλυψη του τον 19^ο αιώνα π.Χ.

Z) ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ενέργειες από τον ICOMOS

Μια αποστολή ειδικών από τον ICOMOS επισκέφθηκε τις Μυκήνες και την Τίρυνθα το 1999.

Ιδιότητες

Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για την Ευρωπαϊκή πολιτιστική ανάπτυξη. Οι δύο σπουδαίοι αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών και της Τίρυνθας διαδηλώνουν το πνεύμα και τα επιτεύγματα αυτού του πολιτισμού που άνθισε πριν από τρεις χιλιετηρίδες.

Συγκριτική ανάλυση

Ο ρόλος του Μυκηναϊκού πολιτισμού στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής κουλτούρας είναι μοναδικός στην σπουδαιότητα και την επιρροή του. Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι τα πιο αξιοσημείωτα μνημεία αυτού του πολιτισμού και συμπληρώνουν το ένα το άλλο όσον αφορά την υλική μαρτυρία για τον Μυκηναϊκό πολιτισμό. Για αυτούς του λόγους, επομένως, είναι αδύνατον να αναζητηθούν συγκρίσιμοι χώροι.

Προτάσεις του ICOMOS για μελλοντική δράση

Για τις *Μυκήνες* είναι σημαντικό το νέο διαχειριστικό σχέδιο να εφαρμοστεί με τη μικρότερη δυνατή καθυστέρηση. Αυτό το σχέδιο πρέπει να συμπληρωθεί από ένα επιπλέον τακτικής επιθεώρησης και συντήρησης, θα ήταν επιθυμητό εάν δινόταν περισσότερη προσοχή στην ανάδειξη των μετα-Μυκηναϊκών στρωμάτων στον χώρο. Στην *Τίρυνθα*, όπως και στις Μυκήνες, συνιστάται η συμπλήρωση του καλοσχεδιασμένου Διαχειριστικού σχεδίου από ένα ακόμα τακτικής επιθεώρησης και συντήρησης.

Η περιοχή της αρχαίας Τίρυνθας που προτείνεται για εγγραφή στην Λίστα των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιορίζεται σε αυτή που ανήκει στην κυριότητα του Κράτους. Αν και το τμήμα που βρίσκεται στην κυριότητα ιδιωτών προστατεύεται από το νόμο, η ICOMOS πιστεύει πως θα ήταν λογικότερο εάν ολόκληρη η περιοχή της αρχαίας πόλης μπορούσε να συμπεριληφθεί στην προτεινόμενη περιοχή.

Το ICOMOS δεν επιθυμεί να κάνει την επιβολή αυτών των συστάσεων έναν όρο για την εγγραφή, εφόσον η πολιτιστική σπουδαιότητα των δύο χώρων είναι αδιαφιλονίκητη και επί του παρόντος διαχειρίζονται σωστά. Έως τώρα και όσον αφορά την επέκταση του προτεινόμενου προς εγγραφή χώρου στην Τίρυνθα, αναγνωρίζεται πως αυτό μπορεί εύλογα να προκαλέσει νομικά προβλήματα, τα οποία θα απαιτήσουν σημαντικό χρόνο για την επίλυση τους.

Το Κράτος Μέλος ενθαρρύνεται να ξεκινήσει την διαδικασία άμεσα, με στόχο να προτείνει μια επέκταση σε κάποιο χρονικό σημείο στο μέλλον.

Η) ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αποτελούν τα επιβλητικά ερείπια των δύο σπουδαιότερων πόλεων του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος κυριάρχησε στην ανατολική Μεσόγειο από τον 15^ο έως τον 12^ο αιώνα π.Χ. και ο οποίος διαδραμάτισε ζωτικό ρόλο στην ανάπτυξη του πολιτισμού της κλασσικής Ελλάδας.

Θ) ΠΡΟΤΑΣΗ

Αυτές οι δύο κυριότητες να εγγραφούν ως ένας χώρος στην Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς επί τη βάσει των κριτηρίων i, ii, iii, iv και vi:

Κριτήριο i: Η αρχιτεκτονική και ο διάκοσμος των Μυκηνών και της Τίρυνθας, όπως η Πύλη των Λεόντων και ο Θησαυρός του Ατρέως στις Μυκήνες και τα τείχη

της Τίρυνθας, είναι αξιοσημείωτα παραδείγματα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας.

Κριτήριο ii: Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός, όπως παραδίδεται μέσω των Μυκηνών και της Τίρυνθας, είχε μια βαθιά επίδραση στην ανάπτυξη της κλασσικής Ελληνικής αρχιτεκτονικής και του αστικού σχεδιασμού, και επομένως στις σύγχρονες πολιτισμικές μορφές.

Κριτήρια iii και iv: Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα αντιπροσωπεύουν το απόγειο του Μυκηναϊκού πολιτισμού, ο οποίος έθεσε τα θεμέλια για την εξέλιξη των επερχόμενων Ευρωπαϊκών πολιτισμών. Κριτήριο vi οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι ακατάλυτα συνδεδεμένες με τα Ομηρικά έπη, την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*, η επιρροή των οποίων πάνω στην Ευρωπαϊκή λογοτεχνία και τις τέχνες έχει υπάρξει βαθιά για περισσότερο από τρεις χιλιετίες.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1999

3.14 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ (ΧΩΡΑ) ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Το ιστορικό κέντρο (Χώρα) με το μοναστήρι Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και το σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο

Τοποθεσία: Νομός Δωδεκανήσων

Κράτος- Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία: 1 Ιουλίου 1998

B) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

Το μοναστήρι Του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου

Το μοναστήρι Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου προσφέρει έναν πλούτο επιστημονικών ενδιαφερόντων και αισθητικής ευχαρίστησης τόσο στους επιστήμονες όσο στον απλό επισκέπτη. Το μοναστήρι, ουσιαστικά κάστρο, είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα ενισχυμένα μοναστικά σύνολα του Μεσαίωνα. Το εντυπωσιακότερο χαρακτηριστικό του, εκτός από την αρμονική σχέση του με το φυσικό και τεχνικό

περιβάλλον, είναι η συνεχής και στενή σχέση του με την ιστορία: στους εννέα αιώνες ζωής του, το μοναστήρι δημιούργησε μια μοναδική αρχιτεκτονική φυσιογνωμία μέσω της ανέγερσης, της τροποποίησης, και της αποκατάστασης των κτιρίων ή των αλλαγών της χρήσης του εδάφους, τα οποία πραγματοποιήθηκαν προκειμένου να καλυφθούν οι καθημερινές ή καλλιτεχνικές ανάγκες. Τα εκτενή προγράμματα οικοδόμησης, που καλύπτουν την περίοδο από την ίδρυση του μοναστηριού από τον Όσιο Χριστόδουλο το 1088-99 μέχρι τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, αποκαλύπτουν ποικίλη αρχιτεκτονική έκφραση. Μόνο μερικά μνημεία στην Ελλάδα μπορούν να επιδείξουν το μορφολογικό, υφολογικό, και καλλιτεχνικό πλούτο καθώς επίσης και την πληρότητα και τη συνοχή της ζωής του μοναστηριού του Θεολόγου. Στεγάζοντας, εντούτοις, ένα καταπληκτικό θησαυρό κινητών έργων τέχνης και λογοτεχνίας, το μοναστικό συγκρότημα έχει μια ειδική λειτουργική αξία, εκτός από την προφανή καλλιτεχνική και ιστορική αξία του. Όλα τα προαναφερθέντα στοιχεία, καθώς επίσης και η μεγάλη πνευματική ακτινοβολία του, δείχνουν στο μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου μια μοναδική σημασία. Αποτελεί ένα σημαντικό θρησκευτικό κέντρο στο Αιγαίο πέλαγος, μια κιβωτό της βυζαντινής και νεοελληνικής ορθόδοξης παράδοσης, που συνεχίζει να βρίσκεται στο απόγειό της ακόμα και σήμερα.

Το Τελετουργικό της Πλύσης των Ποδιών

Οι λειτουργίες και τα τελετουργικά της Μεγάλης εβδομάδας γίνονται στην Πάτμο με το μεγαλείο της βυζαντινής τελετής, σύμφωνα με τους κανόνες του αρχαίου μοναστικού τυπικού, το οποίο το Μοναστήρι του Θεολόγου τηρεί αυστηρά.

Τα δραματικά γεγονότα των Παθών του Χριστού αναβιώνονται μέσω των ψαλμών του Ευαγγελίου και των σχετικών ύμνων που οι μοναχοί ψάλουν με τη βαθιά συγκίνηση και πίστη.

Το εντυπωσιακότερο είναι το Τελετουργικό της Πλύσης των Ποδιών, το οποίο καθιερώθηκε στο Βυζάντιο και τελείται μέχρι σήμερα το μεσημέρι της Μ. Τετάρτης.

Αυτό το τελετουργικό είναι ζωντανή αναπαράσταση της πλύσης των ποδιών των Αποστόλων από τον Χριστό, ένα από τα δραματικά γεγονότα των Παθών του Χριστού, και τελείται από τον ηγούμενο και τους μοναχούς του μοναστηριού μπροστά σε ένα μεγάλο κοινό στην κεντρική πλατεία της Χώρας.

Η Αποκάλυψη

Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης εξορίστηκε στην Πάτμο για "να έρθει πιο κοντά στον Ιησού." Κατά τη διάρκεια της μακροχρόνιας παραμονής του στο νησί έγραψε την Αποκάλυψη, το τελικό βιβλίο της Καινής Διαθήκης. Αυτό το κείμενο πρόσφερε στις εκκλησίες της Μικράς Ασίας ένα μήνυμα ελπίδας και ενθάρρυνσης, και έδωσε στην εσχατολογική λογοτεχνία το κύριο έργο της, και αποτελεί μια ανεξάντλητη πηγή καλλιτεχνικής έμπνευσης. Όπως ο γαλλικός μελετητής Guérin επισημαίνει, "η Αποκάλυψη του Ευαγγελιστή Ιωάννη, αυτό το αριστούργημα της ποίησης, είναι το ανώτατο έργο της χριστιανικής λογοτεχνίας." Η Αποκάλυψη, που έχει μεταφραστεί σε όλες τις γλώσσες, έχει εμπνεύσει όχι μόνο τους μεγαλύτερους καλλιτέχνες Βυζαντίου και της Αναγέννησης να δημιουργήσουν τα θαυμάσια έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, αλλά και των διάσημους συνθέτες της εκκλησιαστικής μουσικής, που προσπάθησαν να ξεπεράσουν "τις χορωδίες των αγγέλων" προκειμένου να εκφράσουν το εκστατικό όραμα του Αγ. Ιωάννη, και κληροδότησαν έτσι την ανθρωπότητα με τα θαυμάσια θρησκευτικά μουσικά έργα. Η υποψήφια τοποθεσία είναι προικισμένη με προφανείς αρχαιολογικές, καλλιτεχνικές, και αισθητικές αξίες και επομένως δικαιολογούνται τα κριτήρια για την εγγραφή της στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το σύνολο που διαμορφώνεται από το μοναστήρι του Θεολόγου, το σπήλαιο της Αποκάλυψης, και τον οικισμό της Χώρας, που ενσωματώνεται αρμονικά σε ένα περιβάλλον το οποίο, επιπλέον, χαρακτηρίζεται ως τοπίο ειδικής φυσικής ομορφιάς, αποκτά αυτόματα την αξία και τη σημασία της μοναδικότητάς του. Η μακρόχρονη σχέση ενός σημαντικού κέντρου της ορθόδοξης λατρείας στην ακμή της με μια τέλεια συντηρημένο ιστορικό οικισμό αποτελεί ένα τέλειο σημείο δημιουργικής αναφοράς για εκείνους που αναζητούν τα τεκμήρια και τις τιμές μιας ζωής πέρα από τα στενά όρια του ορθολογισμού.

[Σημείωση: το κράτος μέλος δεν προτείνει κριτήρια σύμφωνα με τα οποία να εξεταστεί η τοποθεσία που πρέπει να εγγραφεί στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.]

Γ) Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τις κατηγορίες Πολιτιστικής Κληρονομιάς που καθορίζονται στο Άρθρο 1 της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η Πάτμος είναι *ομάδα κτιρίων*.

Δ) ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Πάτμος είναι το βορειότερο νησί των Δωδεκανήσων, έχει έκταση περίπου 88 τετρ.χλμ. και ο πληθυσμός της φτάνει τους 2.500 κατοίκους. Είναι κατά ένα μεγάλο μέρος ένα άγονο νησί, σχηματισμένο από τρεις ηφαιστειακές μάζες που συνδέονται με τους στενούς ισθμούς. Υπάρχουν τρεις οικισμοί - η μεσαιωνική Χώρα, το λιμάνι του 19^{ου} αιώνα Σκάλα, και ο μικρός αγροτικός Κάμπος. Η περιοχή που επιλέχθηκε από τον Χριστόδουλο για το μοναστήρι Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, «εξουσιάζει» ολόκληρο το νησί. Το παρόν συγκρότημα έχει ενισχυθεί σταδιακά κατά τη διάρκεια των αιώνων από την ίδρυση του μοναστηριού το 1088, χρησιμοποιώντας την ηφαιστειακή πέτρα από την οποία αποτελείται το νησί. Έχει την εξωτερική εμφάνιση ενός πολυγωνικού κάστρου, με πύργους και προπύργια, και είναι πράγματι ένα από τα καλύτερα σωζόμενα παραδείγματα των ενισχυμένων μεσαιωνικών μοναστικών συγκροτημάτων. Υπάρχει μια θαυμάσια θέα ολόκληρου του νησιού από τις επάλξεις του. Το συγκρότημα έχει εξελιχθεί κατά τρόπο μη σχεδιασμένο γύρω από ένα κεντρικό προαύλιο κατά τη διάρκεια αρκετών αιώνων.

Τα παλαιότερα στοιχεία, που ανήκουν στο 11^ο αιώνα, είναι το *Καθολικό* (κύρια εκκλησία) του μοναστηριού, το παρεκκλήσι της Παναγίας, και η τραπεζαρία.

Ε) ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ICOMOS ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Θα πρέπει να μελετηθούν διάφορα μέτρα που θα αυξήσουν το διοικητικό έλεγχο των διάφορων μνημείων της συγκεκριμένης περιοχής και του παρακείμενου εδάφους:

- Εγγραφή της Σκάλας στην ουδέτερη ζώνη, εξασφαλίζοντας ότι τα κατάλληλα μέσα ελέγχου της ανάπτυξης στην περιοχή θα παρθούν για να αποτρέψουν την περαιτέρω διάβρωση του χαρακτήρα της.
- Ενίσχυση των μέτρων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού, για να περιορίσει αποφασιστικά τη πιθανότητα οικοδομικής δραστηριότητας στο τοπίο, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης και της επέκτασης πύργων αερολιμένων και επικοινωνίας.

- Ανάπτυξη ενός ενιαίου διοικητικού σχεδίου για ολόκληρο το νησί που να καθιερώνει τη συντήρηση ανάμεσα στα κύρια ενδιαφέροντα στο νησί, δίνοντας την ιδιαίτερη προσοχή στη σωστή ανάπτυξη του τουρισμού.

ΣΤ) ΣΥΣΤΑΣΗ

Η τοποθεσία αυτή εγγράφεται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων iv και vi:

Κριτήριο iv: το μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου και το σπήλαιο της Αποκάλυψης στο νησί της Πάτμου, μαζί με τον μεσαιωνικό οικισμό της Χώρας, αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα ενός παραδοσιακού ελληνικού ορθόδοξου κέντρου προσκυνήματος εξαιρετικού αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος.

Κριτήριο vi: το μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου και το σπήλαιο της Αποκάλυψης, τιμά την μνήμη της περιοχής όπου ο Αγ. Ιωάννης, ο "αγαπημένος απόστολος," συνέθεσε οι δύο από τις πιο ιερά χριστιανικά έργα, το Ευαγγέλιό του και την Αποκάλυψη.

ICOMOS, Σεπτέμβριος 1999

3.15 ΜΕΤΕΩΡΑ

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Μετέωρα.

Τοποθεσία: Νομός Τρικάλων

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 15 Ιανουαρίου 1987

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Η προτεινόμενη πολιτιστική τοποθεσία περιλαμβάνεται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iv και v.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα Μετέωρα είναι ουσιαστικά τεράστιες μάζες ψαμμίτη που υψώνονται επάνω από την κοιλάδα του Πηνειού και τη μικρή πόλη της Καλαμπάκας, που εμφανίστηκαν μέσω της ποτάμιας διάβρωσης κατά τη διάρκεια της τριτογενούς περιόδου. Η σεισμική δραστηριότητα αύξησε τον αριθμό των σχισμών στους βράχους και έκοψε τις άμορφες μάζες σε μεμονωμένες καθαρές στήλες βράχου.

Οι ερημίτες και οι ασκητές άρχισαν να εγκαθίστανται σε αυτήν την εξαιρετική περιοχή πιθανώς τον 11^ο αιώνα. Προς το τέλος του 12^{ου} αιώνα, μια μικρή εκκλησία

αποκαλούμενη Παναγία Δουπιανή χτίστηκε στη βάση μιας από αυτές τις "θεϊκές στήλες", όπου οι μοναχοί είχαν κατοικήσει ήδη. Κατά τη διάρκεια των χρόνων της πολιτικής αστάθειας τον 14^ο αιώνα στη Θεσσαλία, τα μοναστήρια χτίστηκαν συστηματικά πάνω από τις απρόσιτες κορυφές και, προς το τέλος του 15^{ου} αιώνα,

υπήρχαν ήδη 24. Συνέχισαν να ακμάζουν μέχρι το 17^ο αιώνα. Σήμερα, μόνο τέσσερα μοναστήρια – ο Άγ.Στέφανος, η Αγ. Τριάδα, η Μονή Βαρλαάμ και το Μετέωρο - στεγάζουν ακόμα τις θρησκευτικές κοινότητες.

ICOMOS συστήνει ότι να περιληφθούν τα Μετέωρα στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iv και v.

Κριτήριο i: Αυτά τα μοναστήρια αντιπροσωπεύουν ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα και είναι από τα πιο ισχυρά παραδείγματα αρχιτεκτονικού μετασχηματισμού μιας περιοχής σε καταφύγιο, τόπο περισυλλογής και προσευχής.

Κριτήριο ii: Οι τοιχογραφίες, που έγιναν το 1527 από τον Θεοφάνη τον Κρητικό, αποτελούν βασική αναφορά στα θεμελιώδη του εικονογραφικά και υφολογικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μετα-βυζαντινής ζωγραφικής, η οποία άσκησε μακράς διάρκειας επιρροή.

Κριτήριο iv: Τα Μετέωρα είναι ένα σημαντικό παράδειγμα των τύπων των μοναστικών κατασκευών που δείχνουν ένα σημαντικό στάδιο της ιστορίας, μεταξύ του 14^{ου} και 15^{ου} αιώνα, όταν αποκαταστάθηκαν τα μοναχικά ιδανικά του πρώιμου

χριστιανισμού.

Κριτήριο v: Χτισμένες υπό αντίξοες συνθήκες, χωρίς δρόμους, μόνιμες ανθρώπινες κατοικίες υπάρχουν μέχρι σήμερα στα Μετέωρα, αλλά έχουν γίνει ευπαθείς εξαιτίας του χρόνου. Το

δίχτυ στο οποίο οι απτόητοι προσκυνητές ανέβαιναν στις κορυφές κάθετα και παράλληλα με τον απότομο βράχο 373μετρων όπου βρίσκεται η Μονή Βαρλαάμ, συμβολίζει το εύθραυστο ενός παραδοσιακού τρόπου της ζωής που απειλείται με εξαφάνιση. ICOMOS, Ιούλιος 1988

3.16 ΤΟ ΟΡΟΣ ΑΘΩΣ (ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ)

A) ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Υποψηφιότητα: Όρος Άθως

Τοποθεσία: Αυτόνομη περιοχή Αγίου Όρους

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Ημερομηνία εγγραφής: 15 Ιανουαρίου 1987

B) ΠΡΟΤΑΣΗ ICOMOS

Η προτεινόμενη πολιτιστική τοποθεσία περιλαμβάνεται στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς βάσει των κριτηρίων i, ii, iv, v, και vi.

Γ) ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η βορειότερη από τις τρεις χερσονήσους που βρίσκονται στο βόρειο Αιγαίο είναι μια στενή βραχώδης λουρίδα περίπου 50 χλμ σε μήκος και 10 χλμ σε πλάτος, με

μέγιστο υψόμετρο τα 2.033 μέτρα. Η καταπληκτική φυσική ομορφιά της έχει πάντα γοήτευε τον άνθρωπο. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία, η χερσόνησος ήταν η πέτρα που ρίχτηκε στον Ποσειδώνα από τον γίγαντα Άθω. Για τους

Χριστιανούς ήταν ο "κήπος της Παναγίας", το ανεκτίμητο δώρο του Χριστού προς τη μητέρα του.

Η ακριβής ημερομηνία των πρώτων χριστιανικών κτισμάτων στο Όρος Άθως είναι άγνωστη. Εντούτοις, η μοναστική μετακίνηση άρχισε να εντείνεται σε 963 μ.Χ. όταν ο Αγ. Αθανάσιος ο Αθωνίτης ίδρυσε τη Μεγίστη Λαύρα στην άκρη της χερσονήσου.

Το 972 το πρώτο «Τυπικό» ολοκληρώθηκε στις Καρυές μεταξύ του αυτοκράτορα και των μοναχών του Όρους. Παρείχε τη βάση της αυτονομίας που απολαμβάνει μέχρι σήμερα το "ιερό Όρος". Το 1926, η ελληνική κυβέρνηση επικύρωσε έναν χάρτη βασισμένο στη μακροχρόνια παράδοση του «Τυπικού». Το 1977, όταν η Ελλάδα

έγινε μέλος της ΕΟΚ, τα κράτη- μέλη αναγνώρισαν την ιδιομορφία της αυτοδιοικούμενης περιοχής του Άθω.

Τα 360 τετρ. χλμ του Άθω κατοικούνται αποκλειστικά από μοναχούς που ζουν στα κοινόβια μοναστήρια, ερημίτες ή επισκέπτες.

Το «Τυπικό» -χορηγημένο από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Θ' τον Μονομάχο το 1046 και υπογεγραμμένος από περισσότερους του ενός εκατό ηγεμόνες, απαγορεύει στις γυναίκες να εισέλθουν στην περιοχή του Όρους. Η δύναμη σε αυτήν

την μοναστική δημοκρατία διαιρείται αυστηρά μεταξύ τριών συνελεύσεων: τη Σύναξη, ή Ιερή Συνέλευση, που συναντιέται δύο φορές το χρόνο και έχει νομοθετική δύναμη, η Ιερή Κοινότητα, που κρατά τη διοικητική δύναμη, και την Ιερή

Επίσταση, που έχει την εκτελεστική δύναμη. Στις Καρυές, ένας «κυβερνήτης» του Άθω, διορισμένος από το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, εξασφαλίζει ότι το Τυπικό του 1926 τηρείται.

Σήμερα το Άθως περιλαμβάνει 20 μοναστήρια, 12 σκήτες και περίπου 700 σπίτια, κελιά και ερημητήρια. Περίπου 1400 μοναχοί ζουν εκεί σε κοινότητες ή μεμονωμένα.

Η απουσία του Όρους Άθως από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει αποτελέσει περιοδικά αντικείμενο ανησυχίας για την Επιτροπή από το 1978. Το ICOMOS είναι πανευτυχές που έχει υποβληθεί υποψηφιότητα σχετικά με αυτή τη τοποθεσία. Το Όρος Άθως ικανοποιεί τα κριτήρια i, ii, iv, v και vi των "Κατευθυντήριων Οδηγιών".

Κριτήριο i: Όπως συνέβη με το Machu Picchu (που εγγράφηκε το 1983) και το Taishan (που εγγράφηκε το 1987), ο μετασχηματισμός ενός βουνού σε ιερό χώρο έκανε το Όρος Άθως μια μοναδική καλλιτεχνική δημιουργία που συνδυάζει τη φυσική ομορφιά της περιοχής με τις διάφορες μορφές αρχιτεκτονικής δημιουργίας. Επιπλέον, τα μοναστήρια του Άθω είναι πραγματικά μουσεία λόγω των αριστουργημάτων που κυμαίνονται από τα έργα τοιχογραφίας του Φράγκου Καστελάνου στη Μεγίστη Λαύρα ως τις φορητές εικόνες, τα χρυσά αντικείμενα, τα κεντήματα ή τα φωτισμένα χειρόγραφα που κάθε μοναστήρι συντηρεί ζηλόφθονα.

Κριτήριο ii: Το Όρος Άθως ασκεί συνεχή επιρροή στον ορθόδοξο κόσμο, του οποίου είναι πνευματικό κέντρο, σχετικά με την ανάπτυξη της θρησκευτικής αρχιτεκτονικής και τη μνημειακή ζωγραφική. Ο χαρακτηριστικός αρχιτεκτονικός σχεδιασμός των μοναστηριών (που αναφέρονται παρακάτω για να επεξηγήσουν το κριτήριο iv)

χρησιμοποιήθηκε μέχρι και στη Ρωσία. Εικονογραφικά θέματα, που κωδικοποιούνται από το σχολείο της ζωγραφικής στο Όρος Άθως και που καθορίζονται με λεπτομέρειες στον «Οδηγό στη ζωγραφική» (που ανακαλύφθηκε και δημοσιεύτηκε από τον Didron το 1845), χρησιμοποιήθηκε από την Κρήτη μέχρι τα Βαλκάνια, στα αρχές του 16^{ου} αιώνα.

Κριτήριο iv: Τα μοναστήρια του Άθω παρουσιάζουν το χαρακτηριστικό σχεδιάγραμμα των ορθόδοξων μοναστικών κτιρίων: ένας τετραγωνικός, ορθογώνιος ή τραπεζοειδής τοίχος που πλαισιώθηκε από πύργους, που αποτελούν τον περίβολο ενός ιερού χώρου, στο κέντρο της οποίας η εκκλησία της κοινότητας, ή το Καθολικό,

υπάρχει μόνο του. Οργανωμένοι αυστηρά, σύμφωνα με αρχές που χρονολογούνται από το 10^ο αιώνα, είναι οι χώροι που χρησιμοποιούνται για τις κοινές δραστηριότητες (τραπεζαρία, κελιά, νοσοκομείο, βιβλιοθήκη), εκείνοι που χρησιμεύουν μόνο για λειτουργικούς σκοπούς (παρεκκλήσια, πηγές), καθώς και οι αμυντικές δομές (οπλοστάσιο, ενισχυμένος πύργος). Η οργάνωση των γεωργικών εδαφών σε ιδιόρρυθμα σκήτη, τα κελιά και τα καθίσματα (αγροκτήματα που χρησιμοποιούνται από τους μοναχούς) είναι επίσης πολύ χαρακτηριστικό της μεσαιωνικής περιόδου.

Κριτήριο v: Το μοναστικό ιδανικό στο Όρος Άθως, έχει διατηρήσει τις παραδοσιακές ανθρώπινες κατοικίες, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές των αγροτικών πολιτισμών του Μεσογειακού κόσμου και έχουν γίνει ευπαθείς λόγω του αντίκτυπου της αλλαγής μέσα στη σύγχρονη κοινωνία. Το Όρος Άθως είναι επίσης ένα θερμοκήπιο της ιδιοματικής αρχιτεκτονικής και των γεωργικών και παραδοσιακών τεχνών.

Κριτήριο vi: Το 1054, το Άγιον Όρος, μια ιερή τοποθεσία για τον χριστιανικό κόσμο, έγινε το κύριο πνευματικό σπίτι της ορθόδοξης εκκλησίας. Διατήρησε αυτόν τον προεξέχοντα ρόλο ακόμα και μετά από την πτώση Κωνσταντινούπολης το 1453 και η καθιέρωση του αυτοκέφαλου Πατριαρχείου της Μόσχας 1589.

Το Όρος Άθως συνδέεται απτά και άμεσα με την ιστορία του ορθόδοξου χριστιανισμού που, σε ποικίλους βαθμούς, είναι παρών σε περισσότερα από 20 έθνη τον 20^ο αιώνα. Δεν είναι υπερβολή να πει κανείς ότι αυτή η 1.000 ετών περιοχή, όπου το βάρος της ιστορίας είναι προφανές και τα μνημεία και οι πολύτιμες συλλογές συλλέγονται αργά κατά τη διάρκεια του χρόνου, έχει διατηρήσει ακόμα και σήμερα την καθολική και εξαιρετική σημασία της. ICOMOS, 11 Σεπτεμβρίου 1988.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, διαπιστώνουμε γιατί ένας θεσμός όπως η Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά, έχει καταφέρει να θεωρείται από τους σημαντικότερους διεθνώς.

Είναι γεγονός ότι χωρίς τον θεσμό αυτό, κάποια μνημεία θα ήταν σήμερα σε πολύ άσχημη κατάσταση ή και θα είχαν καταστραφεί εξαιτίας παραγόντων όπως έλλειψη οικονομικών πόρων, αδιαφορία της τοπικής κοινωνίας, έλλειψη τεχνικώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, κλπ. Τις ελλείψεις αυτές έρχεται να καλύψει η UNESCO, η οποία εγγράφοντας μια τοποθεσία στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρέχει ταυτόχρονα οικονομική βοήθεια, τεχνική εκπαίδευση σε θέματα συντήρησης και συνεχή υποστήριξη με την ανάπτυξη ενός σχεδίου management για την περιοχή αυτή.

Ταυτόχρονα, αυξάνεται η τουριστική κίνηση στην περιοχή και την χώρα γενικότερα, αποφέροντας επιπλέον κέρδη στον τοπικό πληθυσμό.

Σε μια εποχή που το περιβάλλον μολύνεται συνεχώς και απειλείται με καταστροφή, η UNESCO έρχεται να προστατεύσει δάση και οικοσυστήματα περιλαμβάνοντάς τα στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Όμως, δυστυχώς, η έλλειψη ολοκληρωμένου και άρτιου σχεδίου ανάπτυξης μπορεί να οδηγήσει στην καταπάτηση εδαφών, την αποψίλωση δασών και φυσικών πόρων, ιδιαίτερα στην περίπτωση φυσικών και μικτών τοποθεσιών.

Θα πρέπει επίσης να υπάρχει ενημέρωση του κοινού σχετικά με την ιστορία και την αξία της τοποθεσίας, καθώς και εκπαίδευση ώστε η ίδια η τοπική κοινωνία να προστατεύει και να αναδεικνύει την τοποθεσία.

Όλα τα παραπάνω φαίνονται να λειτουργούν καθώς αρκετά είναι τα παραδείγματα των τοποθεσιών σε κίνδυνο που, με σωστή μελέτη και οργάνωση, τα κράτη- μέλη κατάφεραν να διασώσουν: Η Βενετία, ο ναός του Abu Simbel στην Αίγυπτο, και άλλες τοποθεσίες που επλήγησαν από ακραία καιρικά φαινόμενα ή πολέμους (πχ στο Ιράκ). Ένα πρόσφατο παράδειγμα στην Ελλάδα είναι ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας, ο οποίος απειλήθηκε με ολική καταστροφή από πυρκαγιές. Βασικό στοιχείο του σχεδιασμού ήταν η προστασία του Κρονίου Λόφου και του υπόλοιπου αρχαιολογικού χώρου με ειδικό σύστημα πυρασφάλειας. Το σημαντικότερο ίσως ρόλο έπαιξαν οι κάτοικοι της περιοχής, οι οποίοι συνέβαλαν στην κατάσβεση των πυρκαγιών, αναγνωρίζοντας την πολιτιστική αξία του χώρου, έχοντας γνώση της

ιστορίας του, αλλά και προσπαθώντας να διασώσουν τον σημαντικότερο πόλο έλξης τουρισμού στον νομό .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο μορφωτικός ή πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή τουρισμού, κατά την οποία τα άτομα έχουν σαν κύριο σκοπό την συμμετοχή σε πολιτιστικές γενικά, εκδηλώσεις καθώς και την επίσκεψη ή την μελέτη ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, κλπ.

Συγκεκριμένα, τα πολιτιστικά τουριστικά ενδιαφέροντα αφορούν στα αρχαία μνημεία (προϊστορικής, προκλασσικής, κλασσικής, ελληνιστικής, βυζαντινής, κλπ εποχής), τα μουσεία και τις πινακοθήκες (αρχαιολογικά, βυζαντινά, ιστορικά, λαογραφικά, σύγχρονης τέχνης, κλπ), τις εκδηλώσεις (φεστιβάλ θεάτρου, κινηματογράφου, χορού, κλπ), και τα διάφορα τεχνικά έργα (γεφύρια, παραδοσιακοί οικισμοί, κάστρα, κλπ).

Ο θεσμός της «Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO», έρχεται ουσιαστικά να δώσει ένα νέο κίνητρο στα άτομα αυτά, προστατεύοντας ταυτόχρονα τις τοποθεσίες και τα μνημεία, που είναι μοναδικά στον κόσμο και έχουν ιδιαίτερη πολιτιστική, φυσική, εκπαιδευτική ή ιστορική αξία.

Η Ελλάδα υπήρξε το λίκνο του πιο λαμπρού πολιτισμού της αρχαιότητας στον Ευρωπαϊκό χώρο. Υπήρξε η γενέτειρα του πολιτισμού που χάρισε στην ανθρωπότητα κορυφαίες μορφές και αριστουργήματα σε όλους τους τομείς (φιλοσοφία, τέχνες, επιστήμες, αρχιτεκτονική, θέατρο, κλπ). Αλλά και τα μετέπειτα χρόνια (Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Βυζάντιο, Μεσαίωνας) τα έργα και τα μνημεία που δημιουργήθηκαν σημάδεψαν για πάντα τους διάφορους τομείς καλλιτεχνική δημιουργίας και αρχιτεκτονικής. Αναλογιζόμενοι το μέγεθος της χώρας μας, και συγκριτικά με άλλες, ήδη αρκετά μνημεία είναι εγγεγραμμένα στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Παρόλα αυτά, υπήρχαν ακόμη μνημεία και περιοχές που δεν έχουν συμπεριληφθεί και είναι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ιστορικής σημασίας. Για παράδειγμα μπορούν να αναφερθούν οι αρχαιολογικοί χώροι της Κνωσού και της Φαιστού, η Κως, κλπ. Τα τελευταία χρόνια, η UNESCO προσπαθεί να κάνει την Λίστα πιο αντικειμενική και πλήρη εγγράφοντας κυρίως τοποθεσίες φυσικής κληρονομιάς, πολιτιστικές διαδρομές, και νεότερα μνημεία και βιομηχανικές περιοχές. Ήδη η Ελλάδα συμμετέχει στο πρόγραμμα «Διαδρομή της Ελιάς», που ενώνει τις χώρες της Μεσογείου που παράγουν προϊόντα ελιάς και ελαιόλαδο. Μια ενδιαφέρουσα πρόταση θα ήταν επίσης, να εγγραφούν και να προστατευθούν περιοχές που παράγουν φημισμένα ελληνικά παραδοσιακά προϊόντα και τα εργοστάσια τους που

χρονολογούνται από τους περασμένους αιώνες, όπως η μαστίχα στη Χίο, το ούζο στην Μυτιλήνη, κλπ.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η εγγραφή μιας τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συνεπάγεται την αύξηση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος για αυτήν, καθώς και την αύξηση της τουριστικής κίνησης στην περιοχή. Η χωρίς μέτρο τουριστική δραστηριότητα μπορεί να επιφέρει μεγάλες αλλαγές στο περιβάλλον και την κοινωνία της περιοχής, το οποίο μπορεί να οδηγήσει και σε απώλεια των αξιών Παγκόσμια Κληρονομιάς. Για το ν λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η σωστή μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής με σεβασμό στο περιβάλλον και τους ανθρώπους, και η δημιουργία ενός σχεδίου marketing και διαχείρισης της τοποθεσίας με βάση τις αρχές της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- § Γεωργιάδης Ν. (1988) «Μυστράς» εκδ. Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα
- § Μισδράχη- Καπόν Ρ., (1977) «Ρόδος», εκδ. Κλειώ, Ρόδος
- § Μοίρα- Μυλωνοπούλου Π., (1999), «Τουριστική Γεωγραφία Ευρώπης», εκδ. Σταμούλης, Αθήνα
- § Μπούρας Χ., (1981), «Η Νέα Μονή της Χίου. Ιστορία και αρχιτεκτονική», Χίος
- § Παπαγιαννόπουλος Α., (1983) «Μνημεία της Θεσσαλονίκης», Θεσσαλονίκη
- § Παπαθανασόπουλος Γ., (1990) «Η Ακρόπολη- Νέος οδηγός των Μνημείων και του Μουσείου», εκδ. Κρήνη, Αθήνα
- § Πελεκανίδης Στ., (1949) «Παλαιοχριστιανικά μνημεία Θεσσαλονίκης. Αχειροποίητος και Μονή Λατόμου», Θεσσαλονίκη
- § Προβατάκης Θ. (1988) «Μετέωρα- Ιστορία των μονών και του μοναχισμού», εκδ. ΤΟΥΒΙ'S, Αθήνα
- § Φακίνου Ε., (1995), «Ελληνικό Πανόραμα Πολιτισμός- Ιστορία- Φύση», εκδ. Κέδρος, Αθήνα
- § Φωτεινός Σπ., (1992) «Ολυμπία- οδηγός αρχαιοτήτων», Ολυμπιακές Εκδόσεις, Αθήνα
- § Unesco World Heritage Centre, (2002), “World Heritage Information Kit”

Πτυχιακές Εργασίες

- § Ανδρουτσόπουλος Π., Καββαδίας Ν., (1992) «Μουσεία, μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι και ιαματικές πηγές ως μέσα ανάπτυξης του τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα», Πάτρα
- § Βαρλάμος Γ., (1988) «Μετέωρα», Πάτρα

Εγκυκλοπαίδειες

- § «Πάπυρος Larousse Britannica», (1991), τόμος 47, εκδ. Πάπυρος

Διαδίκτυο

- § www.unesco.org
- § www.gnto.gr
- § www.traveldailynews.gr
- § www.whc.unesco.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η Συνθήκη για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η Γενική Συνέλευση της UNESCO, που διεξήχθη στο Παρίσι από τις 17 Οκτωβρίου έως τις 21 Νοεμβρίου 1972, στην 17^η συνεδρίασή φαινόμενα ζημιάς και καταστροφής,

Θεωρώντας ότι η υποβάθμιση ή εξαφάνιση οποιουδήποτε αντικειμένου φυσικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί μια επικίνδυνη πτώχευση της κληρονομιάς όλων των εθνών του κόσμου,

Θεωρώντας ότι η προστασία αυτής της κληρονομιάς συχνά παραμένει ανολοκλήρωτη, εξαιτίας της ποσότητας πόρων που απαιτεί και των ανεπαρκών οικονομικών, επιστημονικών και τεχνολογικών πόρων της χώρας που βρίσκεται η προστατευόμενη τοποθεσία,

Θυμίζοντας ότι το Καταστατικό του Οργανισμού προβλέπει ότι θα διατηρεί, αυξάνει και διαδίδει την γνώση, βεβαιώνοντας την διατήρηση και προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς και προτείνοντας στα κράτη τις απαραίτητες διεθνείς συνθήκες,

Θεωρώντας ότι οι υπάρχουσες διεθνείς συνθήκες, προτάσεις και αποφάσεις σχετικά με τους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους δείχνουν την σημασία που έχει, για όλους τους ανθρώπους του κόσμου, η προστασία αυτών των μοναδικών και αναντικατάστατων πόρων, ανεξαρτήτως σε ποιο λαό ανήκουν,

Θεωρώντας ότι μέρη φυσικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, και άρα πρέπει να προστατευθούν σαν μέρη της παγκόσμιας κληρονομιάς της ανθρωπότητας ως σύνολο,

Θεωρώντας ότι μπροστά στο μέγεθος και την βαρύτητα των νέων κινδύνων που τα απειλούν, είναι χρέος της διεθνούς κοινότητας να συμμετάσχει στην προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με εξαιρετική παγκόσμια αξία, μέσω της παρεχόμενης βοήθειας, η οποία χωρίς να αντικαθιστά τις ενέργειες του εκάστοτε κράτους, θα αποτελεί ένα αποτελεσματικό συμπλήρωμα σ' αυτές,

Θεωρώντας ότι για τον σκοπό αυτό είναι σημαντικό να υιοθετηθούν νέες διατάξεις με την μορφή μιας συνθήκης που αποτελεί ένα αποτελεσματικό σύστημα προστασίας της εξαιρετικής σε αξία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, οργανωμένη σε μια μόνιμη βάση και σε συμφωνία με τις μοντέρνες επιστημονικές μεθόδους,

Έχοντας αποφασίσει, στην 16^η συνεδρίαση, ότι αυτό το πρόβλημα πρέπει να γίνει αντικείμενο μιας παγκόσμιας συνθήκης,

Υιοθετεί σήμερα, στις 16 Νοεμβρίου 1972, αυτή την Συνθήκη.

I. Ορισμός της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς αυτής της Συνθήκης τα παρακάτω ορίζονται ως «πολιτιστική κληρονομιά»:

Μνημεία: αρχιτεκτονικά έργα, έργα μνημειώδους γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία ή κατασκευές αρχαιολογικής φύσης, επιγραφές, κατοικίες σε σπηλιές, ή και συνδυασμός των παραπάνω, τα οποία είναι εξαιρετικής παγκόσμιας ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής αξίας.

Ομάδες κτηρίων: ομάδες ξεχωριστών ή ενωμένων κτηρίων που, χάρη στην αρχιτεκτονική τους, την ομοιογένειά τους ή την θέση που κατέχουν στην περιοχή, είναι εξαιρετικής παγκόσμιας ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής αξίας.

Τοποθεσίες: ανθρώπινα έργα ή έργα φτιαγμένα από τη φύση και τον άνθρωπο, και περιοχές που περιλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους που είναι εξαιρετικής παγκόσμιας ιστορικής, αισθητικής, εθνικολογικής ή ανθρωπολογικής αξίας.

Άρθρο 2

Για τους σκοπούς αυτής της Συνθήκης τα παρακάτω ορίζονται ως «φυσική κληρονομιά»:

Φυσικά στοιχεία, που αποτελούνται από φυσικούς ή βιολογικούς σχηματισμούς, ή ομάδες τέτοιων σχηματισμών, που είναι εξαιρετικής παγκόσμιας αισθητικής ή επιστημονικής αξίας.

Γεωγραφικοί και φυσιογεωγραφικοί σχηματισμοί και καθορισμένες περιοχές που αποτελούν τον τόπο διαμονής απειλούμενων ζώων και φυτών εξαιρετικής παγκόσμιας επιστημονικής αξίας.

Φυσικές τοποθεσίες ή καθορισμένες φυσικές περιοχές εξαιρετικής παγκόσμιας επιστημονικής αξίας και φυσικής καλλονής.

Άρθρο 3

Κάθε κράτος-μέλος στην Συνθήκη αυτή πρέπει να αναγνωρίσει τα διαφορετικά στοιχεία, όπως αναφέρονται στα Άρθρα 1 και 2, που βρίσκονται στα εδάφη του.

II. Εθνική και διεθνής προστασία της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Άρθρο 4

Κάθε κράτος-μέλος στην Συνθήκη αυτή αναγνωρίζει ότι το καθήκον της αναγνώρισης, της προστασίας, της συντήρησης, της παρουσίασης και της παράδοσης στις επόμενες γενιές της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως αναφέρονται στα Άρθρα 1 και 2 και βρίσκονται στα εδάφη του, ανήκει κυρίως στο ίδιο το κράτος. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να κάνει ο,τι μπορεί, χρησιμοποιώντας το μέγιστο των πόρων του και, όπου χρειάζεται, έχοντας διεθνή οικονομική, καλλιτεχνική, επιστημονική και τεχνική βοήθεια και συνεργασία.

Άρθρο 5

Για να βεβαιωθεί ότι θα ληφθούν αποτελεσματικά και ενεργά μέτρα για την προστασία, την διατήρηση και την παρουσίαση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκεται στα εδάφη του, κάθε κράτος-μέλος στην Συνθήκη αυτή είναι υποχρεωμένο, όσο είναι δυνατό και ανάλογα με την χώρα:

A. Να υιοθετήσει μια γενική πολιτική με στόχο να δώσει στην φυσική και πολιτιστική κληρονομιά μια λειτουργία στην ζωή της κοινωνίας και να ενσωματώσει την προστασία της κληρονομιάς αυτής σε ευρύτερα προγράμματα.

B. Να δημιουργήσει στα εδάφη του, όπου τέτοιες υπηρεσίες δεν υπάρχουν, μια ή περισσότερες υπηρεσίες για την προστασία, την διατήρηση και την παρουσίαση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, με το κατάλληλο προσωπικό και μέσα για την εκπλήρωση του σκοπού λειτουργίας τους.

Γ. Να αναπτύξει επιστημονικές και τεχνικές έρευνες και μελέτες, και να βρει λειτουργικές μεθόδους που θα καταστήσουν το κράτος ικανό να εξουδετερώσει τους κινδύνους που απειλούν την φυσική ή πολιτιστική του κληρονομιά.

Δ. Να λάβει τα κατάλληλα νομικά, επιστημονικά, τεχνικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα που είναι απαραίτητα για τον προσδιορισμό, την προστασία, την διατήρηση, την παρουσίαση και την αποκατάσταση αυτής της κληρονομιάς.

Ε. Να ενθαρρύνουν την δημιουργία ή την περαιτέρω ανάπτυξη των εθνικών ή τοπικών κέντρων εκπαίδευσης για την προστασία, την διατήρηση και την παρουσίαση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και να ενισχύσουν την επιστημονική έρευνα στον τομέα αυτό.

Άρθρο 6

1. Πλήρως σεβόμενοι την κυριαρχία των κρατών στα εδάφη των οποίων βρίσκεται η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, όπως αυτή αναφέρεται στα Άρθρα 1 και 2, και με επιφύλαξη για τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα που παρέχονται από την εκάστοτε εθνική νομοθεσία, τα κράτη-μέλη αυτής της Συνθήκης αναγνωρίζουν ότι μια τέτοια κληρονομιά αποτελεί παγκόσμια υπόθεση, για την προστασία της οποίας είναι καθήκον της διεθνούς κοινότητας να συνεργάζεται σαν σύνολο.
2. Τα κράτη- μέλη αναλαμβάνουν, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Συνθήκης αυτής, να βοηθήσουν στην αναγνώριση, την προστασία, την διατήρηση και την παρουσίαση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, όπως αυτή αναφέρεται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου 11, αν το κράτος στο οποίο βρίσκεται το ζητήσει.
3. Κάθε κράτος-μέλος στη Συνθήκη αυτή υποχρεούται να μην λάβει σκόπιμα μέτρα που μπορεί να βλάψουν άμεσα ή έμμεσα την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, όπως αυτή αναφέρεται στα Άρθρα 1 και 2, που βρίσκεται στα εδάφη άλλων κρατών- μελών της Συνθήκης αυτής.

Άρθρο 7

Για τους σκοπούς της Συνθήκης αυτής, διεθνής προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς εννοείται η δημιουργία ενός συστήματος διεθνούς συνεργασίας και βοήθειας, σχεδιασμένο να υποστηρίξει τα κράτη- μέλη της Συνθήκης στις προσπάθειές τους να διατηρήσουν και να αναγνωρίσουν την κληρονομιά τους.

III. Διακυβερνητική Επιτροπή για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

Άρθρο 8

1. Μια Διακυβερνητική Επιτροπή για τη προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας, που ονομάζεται «Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (World Heritage Committee), δημιουργείται στην UNESCO.
2. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής θα διαβεβαιώνει την ίση παρουσία των διαφορετικών περιοχών και πολιτισμών του κόσμου.
3. Τις συναντήσεις της Επιτροπής μπορούν να παρακολουθήσουν έχοντας συμβουλευτική συμμετοχή οι εκπρόσωποι του Διεθνούς Κέντρου για την Μελέτη της Διατήρησης και Συντήρησης Πολιτιστικών Αντικειμένων (International Center for the Study of the Preservation and Restoration of

Cultural Property), του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοποθεσιών (International Council of Monuments and Sites), της Διεθνούς Ένωσης για την Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources), ή κατόπιν αίτησης των κρατών- μελών, άλλων διακυβερνητικών και μη-κυβερνητικών οργανισμών.

Άρθρο 9

1. Η διάρκεια της θητείας των κρατών- μελών της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι από το τέλος μιας συνεδρίασης της Γενικής Συνέλευσης, κατά την διάρκεια της οποίας εκλέγονται, ως το τέλος της τρίτης συνεχόμενης συνεδρίασης.
2. Η διάρκεια της θητείας του 1/3 των εκλεγμένων μελών, όμως, τελειώνει όταν τελειώσει η πρώτη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης που ακολουθεί εκείνη κατά την οποία εξελέγησαν. Το επόμενο 1/3 των ίδιων εκλεγμένων μελών θα σταματήσει στο τέλος της αμέσως επόμενης συνεδρίασης της Γενικής Συνέλευσης, δηλαδή της δεύτερης κατά σειρά από εκείνη που εξελέγησαν. Τα ονόματα των μελών αυτών επιλέγονται με κλήρωση που διεξάγεται από τον Πρόεδρο της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO.
3. Τα κράτη- μέλη θα πρέπει να επιλέξουν σαν αντιπροσώπους τους άτομα με προσόντα και γνώσεις για τον τομέα της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς.

Άρθρο 10

1. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς θα πρέπει να υιοθετήσει τους Διαδικαστικούς Κανονισμούς.
2. Η Επιτροπή δύναται ανά πάσα στιγμή να προσκαλέσει δημόσιου ή ιδιωτικούς οργανισμούς, ή και άτομα να συμμετάσχουν στις συναντήσεις της για να τη συμβουλέψουν πάνω σε συγκεκριμένα προβλήματα.
3. Η Επιτροπή μπορεί να δημιουργήσει συμβουλευτικά σώματα εάν το θεωρεί απαραίτητο για την αποδοτικότερη λειτουργία της.

Άρθρο 11

1. Κάθε κράτος- μέλος στην Συνθήκη αυτή θα πρέπει, όσο το δυνατόν περισσότερο, να υποβάλλει στη Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς έναν κατάλογο με τις τοποθεσίες που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς οι οποίες βρίσκονται στα εδάφη του και που είναι κατάλληλες να συμπεριληφθούν στην λίστα που περιγράφεται στην παράγραφο 2 αυτού του Άρθρου. Ο κατάλογος αυτός, που δεν είναι απαραίτητο να είναι πλήρης, θα πρέπει να περιλαμβάνει την ακριβή γεωγραφική θέση των τοποθεσιών καθώς και την σημασία τους.
2. Με βάση τους καταλόγους που υποβάλλονται από τα κράτη, σύμφωνα με την παράγραφο 1, η Επιτροπή θα δημιουργήσει, θα ενημερώσει και θα δημοσιεύσει με τον τίτλο «Λίστα παγκόσμιας Κληρονομιάς», το σύνολο των τοποθεσιών που αποτελούν την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, όπως αυτή ορίζεται στα Άρθρα 1 και 2 της Συνθήκης αυτής, και τα οποία θεωρεί ότι έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία. Μια ενημερωμένη λίστα θα διανέμεται τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια.
3. Η εισαγωγή μιας τοποθεσίας στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς απαιτεί την έγκριση του κράτους στο οποίο ανήκει. Η εισαγωγή μιας τοποθεσίας που βρίσκεται σε έδαφος, την κυριαρχία ή δικαιοδοσία του οποίου διεκδικούν

περισσότερα από ένα κράτη, δεν αποτελεί προκατάληψη υπέρ του ενός στην διεκδίκηση αυτή.

4. Η Επιτροπή θα πρέπει να δημιουργεί, ενημερώνει και εκδίδει, όποτε οι περιστάσεις το απαιτούν, υπό τον τίτλο «Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο», μια λίστα τοποθεσιών που υπάρχουν στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς και για την διατήρηση των οποίων είναι απαραίτητες πολλές εργασίες ή έχει ζητηθεί βοήθεια. Η Λίστα θα πρέπει να περιέχει ένα εκτιμώμενο κόστος των εργασιών αυτών. Στη Λίστα αυτή μπορεί να περιέχονται τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που απειλούνται από σοβαρές και συγκεκριμένες αιτίες, όπως η απειλή εξαφάνισης από επιταχυνόμενη φθορά, καταστροφές από αλλαγές στην χώρα, εγκατάλειψη για οποιονδήποτε λόγο, ξέσπασμα ένοπλων διαμαχών, φυσικές καταστροφές, αλλαγές στην στάθμη της θάλασσας, κλπ. Η Επιτροπή ανά πάσα στιγμή και σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης να εισάγει μια νέα τοποθεσία στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο και να την δημοσιοποιήσει αμέσως.
5. Η Επιτροπή θα πρέπει να καθορίζει τα κριτήρια με βάση τα οποία μια τοποθεσία πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς θα εισάγεται σε κάποια από τις Λίστες που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου αυτού.
6. Πριν αρνηθεί μια αίτηση για εισαγωγή σε μια από τις δύο Λίστες που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου αυτού, η Επιτροπή θα πρέπει να συμβουλευτεί το κράτος- μέλος στα εδάφη του οποίου βρίσκεται η συγκεκριμένη πολιτιστική ή φυσική τοποθεσία.
7. Η Επιτροπή θα πρέπει, με την συμφωνία του ενδιαφερόμενου κράτους, να συντονίζει και να ενθαρρύνει τις μελέτες και τις έρευνες που απαιτούνται για την σύνταξη των λιστών που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου αυτού.

Άρθρο 12

Το γεγονός ότι μια τοποθεσία πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς δεν συμπεριλήφθηκε σε καμία από τις δύο Λίστες που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου 11, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να ερμηνευθεί πως αυτές δεν έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία.

Άρθρο 13

1. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς δέχεται και μελετά αιτήματα για διεθνή βοήθεια που διατυπώνονται από τα κράτη- μέλη της Συνθήκης αυτής, σχετικά με τοποθεσίες, εντός των εδαφών τους, που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και περιλαμβάνονται ή μπορούν να περιληφθούν στις Λίστες που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου 11. ο σκοπός αυτών των αιτημάτων πρέπει να είναι η προστασία, η διατήρηση, η παρουσίαση ή η αποκατάσταση των τοποθεσιών αυτών.
2. Τα αιτήματα για διεθνή βοήθεια, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1 του Άρθρου αυτού, μπορεί επίσης να αφορούν την αναγνώριση μιας πολιτιστικής ή φυσικής τοποθεσίας (Άρθρα 1 και 2), όταν προκαταρκτικές έρευνες δείξουν ότι περαιτέρω αιτήματα μπορούν να δικαιολογηθούν.
3. Η Επιτροπή θα αποφασίσει τις ενέργειες που θα γίνουν σχετικά με αυτά τα αιτήματα, θα καθορίσει όπου χρειάζεται την φύση και το εύρος της βοήθειάς της και θα εξουσιοδοτήσει την σύναψη, εκ μέρους της, των απαραίτητων συμφωνιών με την εκάστοτε κυβέρνηση.

4. Η Επιτροπή καθορίζει μια σειρά προτεραιοτήτων για τις εργασίες της, λαμβάνοντας πάντα υπόψη την σημασία που έχει για την παγκόσμια πολιτιστική και φυσική κληρονομιά η τοποθεσία που χρειάζεται προστασία, την ανάγκη να δοθεί διεθνής βοήθεια στην τοποθεσία που αντιπροσωπεύει περισσότερο ένα φυσικό περιβάλλον ή την ευφυΐα και την ιστορία των λαών του κόσμου, το επείγον της δουλειάς που πρέπει να γίνει, τους πόρους που είναι διαθέσιμοι στα κράτη που βρίσκονται οι απειλούμενες τοποθεσίες και κυρίως τον βαθμό στον οποίο αυτά είναι ικανά να διασώσουν μια τέτοια τοποθεσία με τα δικά τους μέσα.
5. Η Επιτροπή θα πρέπει να δημιουργεί, να ενημερώνει και να κοινοποιεί μια λίστα με τις τοποθεσίες για τις οποίες έχει εγκριθεί η διεθνής βοήθεια.
6. Η Επιτροπή θα αποφασίσει πως θα χρησιμοποιηθούν οι πόροι του ταμείου που δημιουργήθηκε υπό το Άρθρο 15 της Συνθήκης αυτής. Θα πρέπει επίσης να βρει τρόπους να αυξήσει τους πόρους αυτούς και να κάνει όλα τα απαραίτητα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή.
7. Η Επιτροπή θα πρέπει να συνεργάζεται με διεθνείς και εθνικούς κυβερνητικούς και μη οργανισμούς που έχουν σκοπούς παρόμοιους με αυτούς της Συνθήκης αυτής. Για την εφαρμογή των προγραμμάτων και των σχεδίων της, μπορεί να απευθυνθεί σε παρόμοιες οργανώσεις, κυρίως το Διεθνές Κέντρο για την Μελέτη της Διατήρησης και Συντήρησης Πολιτιστικών Αντικειμένων, το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών, την Διεθνή Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων, καθώς και δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς και ανεξάρτητα άτομα.
8. Οι αποφάσεις της Επιτροπής παίρνονται με πλειοψηφία, δηλαδή του 2/3 των μελών που παρίστανται και ψηφίζουν.

Άρθρο 14

1. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς βοηθείται από μια Γραμματεία, η οποία ορίζεται από τον Γενικό Διευθυντή της UNESCO.
2. Ο Γενικός Διευθυντής της UNESCO ετοιμάζει τα έγγραφα και το πρόγραμμα των συναντήσεων της Επιτροπής και έχει την ευθύνη της εκτέλεσης των αποφάσεών της, χρησιμοποιώντας της υπηρεσίες του Διεθνούς Κέντρου για την Μελέτη της Διατήρησης και Συντήρησης Πολιτιστικών Αντικειμένων, του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοποθεσιών, της Διεθνούς Ένωσης για την Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων.

IV. Ταμείο για τη προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

Άρθρο 15

2. Δημιουργείται ένα ταμείο για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς Εξαιρετικής Αξίας, που θα ονομάζεται «Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς».
3. Το ταμείο αυτό αποτελεί ένα καταπίστευμα, σε συμφωνία με αυτά που προβλέπουν οι Οικονομικοί Κανονισμοί της UNESCO.
4. Οι πηγές του Ταμείου θα είναι:
  - i. Υποχρεωτικές και εθελοντικές συνεισφορές των κρατών- μελών της Συνθήκης αυτής.
  - ii. Συνεισφορές, δωρεές ή κληροδοτήματα που μπορεί να γίνουν από:
    - § Άλλα κράτη

§ Την UNESCO, άλλους οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών ή διακυβερνητικούς οργανισμούς

§ Δημόσιες ή ιδιωτικές επιτροπές, ή ανεξάρτητα άτομα

- iii. Τόκους των πόρων του Ταμείου
  - iv. Χρήματα που αποκτούνται από φιλανθρωπικά γεγονότα που οργανώνονται για υπέρ του σκοπού αυτού
  - v. Άλλες πηγές που αναγνωρίζονται από τους Κανονισμούς του Ταμείου, όπως ορίζονται από την Επιτροπή παγκόσμιας Κληρονομιάς.
5. Συνεισφορές στο Ταμείο και άλλες μορφές βοήθειας που δίνονται στην Επιτροπή χρησιμοποιούνται σε σκοπούς που η ίδια ορίζει. Η Επιτροπή μπορεί να δεχτεί συνεισφορές για ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα ή σχέδιο, αρκεί να έχει αποφασιστεί η πραγματοποίηση του προγράμματος αυτού. Δεν θα πρέπει να υπάρχουν πολιτικές σκοπιμότητες στις συνεισφορές που γίνονται στο Ταμείο.

Άρθρο 16

1. Με κάθε επιφύλαξη προς οποιαδήποτε συμπληρωματική εθελοντική συνεισφορά, τα κράτη- μέλη στην Συνθήκη αυτή, δέχονται να πληρώνουν τακτικά (κάθε δύο χρόνια) στο Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συνεισφορές, το ποσό των οποίων έχει την μορφή ενιαίου ποσοστού για όλα τα κράτη, και καθορίζεται από την Γενική Συγκέντρωση των κρατών- μελών στην Συνθήκη αυτή, που συνεδριάζει κατά την διάρκεια των συναντήσεων της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO. Η απόφαση αυτή απαιτεί την πλειοψηφία των κρατών-μελών να παρίστανται και να ψηφίζουν. Σε καμία περίπτωση η συνεισφορά αυτή δεν θα πρέπει να ξεπερνά το 1% των συνεισφορών στον βασικό προϋπολογισμό της UNESCO.
2. Παρόλα αυτά κάθε κράτος, όπως αναφέρεται στα Άρθρα 31 και 32 της Συνθήκης αυτής, μπορεί να δηλώσει, κατά την κατάθεση των εγγράφων του προς επικύρωση, ότι δεν θα δεσμεύεται από αυτά που προβλέπει η παράγραφος 1 του Άρθρου αυτού.
3. Ένα κράτος- μέλος στην Συνθήκη αυτή, που έκανε την δήλωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του Άρθρου αυτού, μπορεί ανά πάσα στιγμή να την ανακαλέσει, ενημερώνοντας τον Γενικό Διευθυντή της UNESCO. Όμως η απόσυρση της δήλωσης αυτής (σχετικά με την υποχρεωτική συνεισφορά) δεν θα αρχίσει να ισχύει μέχρι την ημερομηνία της επόμενης Γενικής Συγκέντρωσης των κρατών- μελών της Συνθήκης αυτής.
4. Προκειμένου η Επιτροπή να μπορέσει να σχεδιάσει αποτελεσματικά τις αποστολές της, οι συνεισφορές των κρατών- μελών της Συνθήκης αυτής που έκαναν την δήλωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του Άρθρου αυτού, θα καταβάλλονται σε τακτική βάση (τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια), και δεν μπορεί να είναι χαμηλότερες από αυτές που θα είχαν πληρώσει εάν υπόκειντο στις προβλέψεις της παραγράφου 1 του Άρθρου αυτού.
5. Οποιοδήποτε κράτος- μέλος της Συνθήκης αυτής οφείλει την πληρωμή της υποχρεωτικής ή εθελοντικής συνεισφοράς του για το τρέχον έτος, δεν μπορεί να εκλεγεί Μέλος της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η διάρκεια της θητείας ενός κράτους που είναι ήδη μέλος της Επιτροπής, θα τελειώνει στις εκλογές που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του Άρθρου 8 της Συνθήκης αυτής.

Άρθρο 17

Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης αυτής θα πρέπει να εξετάζουν και να ενθαρρύνουν την δημιουργία εθνικών, δημόσιων και ιδιωτικών, ιδρυμάτων και οργανισμών που έχουν σκοπό να συγκεντρώσουν δωρεές για την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, όπως αυτή ορίζεται στα Άρθρα 1 και 2 της Συνθήκης αυτής.

Άρθρο 18

Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης αυτής θα πρέπει να βοηθούν διεθνείς καμπάνιες για την συγκέντρωση χρημάτων που οργανώνονται από το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς υπό την αιγίδα της UNESCO. Θα πρέπει να διευκολύνουν τις συγκεντρώσεις που γίνονται από διάφορα σώματα, όπως αυτά αναφέρονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 15.

V. Όροι και συμφωνίες για διεθνή βοήθεια

Άρθρο 19

Οποιοδήποτε κράτος- μέλος της Συνθήκης αυτής μπορεί να ζητήσει διεθνή βοήθεια για τοποθεσία που αποτελεί κομμάτι της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς και βρίσκεται στα εδάφη του. Θα πρέπει να υποβάλλει μαζί με την αίτησή του τις πληροφορίες και τα έγγραφα που προβλέπονται από το Άρθρο 21, ώστε να διευκολύνει την Επιτροπή να πάρει μια απόφαση.

Άρθρο 20

Η διεθνής βοήθεια που προβλέπεται από την Συνθήκη αυτή, και συγκεκριμένα στην παράγραφο 2 του Άρθρου 13, την τρίτη υποπαράγραφο του Άρθρου 22 και στο Άρθρο 23, μπορεί να εγκριθεί μόνο για τοποθεσίες που αποτελούν μέρος την πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που επέλεξε ή θα επιλέξει η Επιτροπή για να εισαχθούν σε μια από τις δύο Λίστες που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου 11.

Άρθρο 21

1. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς καθορίζει την διαδικασία με την οποία οι αιτήσεις για διεθνή βοήθεια εξετάζονται και προσδιορίζεται το περιεχόμενό τους, το οποίο θα καθορίσει και τις προβλεπόμενες εργασίες, την δουλειά που απαιτείται, το αναμενόμενο κόστος και συνεπώς, το κατά πόσο επείγει και τους λόγους που οι πόροι του κράτους που ζητά την βοήθεια δεν επαρκούν. Τέτοια αιτήματα μπορούν να υποστηριχθούν από αναφορές ειδικών, όταν αυτό είναι δυνατό.
2. Οι αιτήσεις που βασίζονται σε φυσικές καταστροφές θα πρέπει, για λόγους άμεσων εργασιών που μπορεί να απαιτούν, να παραδίδονται αμέσως στην Επιτροπή, η οποία θα πρέπει να κρατά ένα ποσό στη διάθεσή της για τέτοια ενδεχόμενα.
3. Πριν αποφασίσει, η Επιτροπή θα πρέπει να διεξάγει τις έρευνες που θεωρεί απαραίτητες.

Άρθρο 22

Η εγκεκριμένη βοήθεια της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς μπορεί να έχει τις ακόλουθες μορφές:

1. Μελέτες που αφορούν τα καλλιτεχνικά, επιστημονικά, και τεχνικά προβλήματα που προκύπτουν από την προστασία, την διατήρηση, την παρουσίαση και την αποκατάσταση της πολιτιστικής και φυσικής

- κληρονομιάς, όπως αυτή αναφέρεται στις παραγράφους 2 και 4 του Άρθρου 11 της Συνθήκης αυτής.
2. Προβλέψεις ειδικών, τεχνικών και εξειδικευμένου προσωπικού, για να βεβαιώσει ότι θα διεξαχθούν οι κατάλληλες εργασίες.
  3. Εκπαίδευση του προσωπικού και των ειδικών σε όλα τα επίπεδα των τομέων της αναγνώρισης, προστασίας, διατήρησης, παρουσίασης και αποκατάστασης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
  4. Προμήθεια με εξοπλισμό που το ενδιαφερόμενο κράτος δεν έχει ή δεν είναι σε θέση να αποκτήσει.
  5. Δάνεια με χαμηλό τόκο ή άτοκα που μπορούν να αποπληρωθούν μακροπρόθεσμα.
  6. Η έγκριση μη επιστρεφόμενων επιδοτήσεων (σε εξαιρετικές περιπτώσεις και για συγκεκριμένους λόγους).

Άρθρο 23

Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς μπορεί επίσης να παρέχει διεθνή βοήθεια στα εθνικά ή περιφερειακά κέντρα για την κατάρτιση του προσωπικού και των ειδικών σε όλα τα επίπεδα στον τομέα του προσδιορισμού, της προστασίας, της συντήρησης, της παρουσίασης και της αποκατάστασης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Άρθρο 24

Διεθνής βοήθεια σε μια μεγάλη κλίμακα θα προηγηθεί από τις λεπτομερείς επιστημονικές, οικονομικές και τεχνικές μελέτες. Αυτές οι μελέτες θα βασιστούν στις πιο προηγμένες τεχνικές για την προστασία, τη συντήρηση, την παρουσίαση και την αποκατάσταση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και θα είναι σύμφωνες με τους στόχους αυτής της Συνθήκης. Οι μελέτες θα βρουν επίσης τα μέσα ώστε να γίνει ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων στο κράτος-μέλος.

Άρθρο 25

Κατά γενικό κανόνα, μόνο μέρος του κόστους της απαραίτητης εργασίας θα δοθεί από τη διεθνή κοινότητα. Η συμβολή του κράτους που ωφελείται από τη διεθνή βοήθεια θα αποτελέσει το κύριο μερίδιο των πόρων που αφιερώνονται σε κάθε πρόγραμμα ή έργο, εκτός αν οι πόροι του δεν το επιτρέπουν αυτό.

Άρθρο 26

Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς και το εκάστοτε κράτος θα καθορίζουν ομόφωνα τους όρους που ένα πρόγραμμα ή έργο, για το οποίο παρέχεται διεθνή βοήθεια υπό τους όρους της Συνθήκης, θα είμαι πραγματοποιείται. Θα είναι ευθύνη του κράτους που λαμβάνει τέτοια διεθνή βοήθεια να συνεχίσει να προστατεύει, να συντηρεί και να παρουσιάζει την τοποθεσία που προστατεύεται, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται με τη συμφωνία.

VI. Εκπαιδευτικά προγράμματα

Άρθρο 27

1. Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης θα προσπαθήσουν με όλα τα κατάλληλα μέσα, και ειδικότερα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα προγράμματα πληροφοριών, να ενισχύσουν την εκτίμηση και το σεβασμό των λαών τους για

την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά όπως αυτή καθορίζεται στα άρθρα 1 και 2 της Συνθήκης.

2. Θα αναλάβουν να κρατήσουν το κοινό ενήμερο για τους κινδύνους που απειλούν αυτήν την κληρονομιά και για τις δραστηριότητες που συνεχίζονται για την εκτέλεση αυτής της Συνθήκης.

Άρθρο 28

Τα κράτη- μέλη που λαμβάνουν τη διεθνή βοήθεια στα πλαίσια της Συνθήκης θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να γνωστοποιηθεί η σημασία της τοποθεσίας για την οποία έχει δοθεί η βοήθεια καθώς και ο ρόλος τους.

VII. Αναφορές

Άρθρο 29

1. Τα κράτη- μέλη της Συνθήκης θα πρέπει, στις αναφορές που υποβάλλουν στη Γενική Συνέλευση της UNESCO κατά τις ημερομηνίες και με τρόπο που καθορίζεται από αυτή, να δώσουν τις πληροφορίες για τις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις που έχουν υιοθετήσει και τα λοιπά μέτρα που έχουν λάβει για την εφαρμογή αυτής της Συνθήκης, μαζί με τις λεπτομέρειες της εμπειρίας που αποκτιέται σε αυτόν τον τομέα.
2. Αυτές οι αναφορές θα ληφθούν υπόψη από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς.
3. Η Επιτροπή θα υποβάλει μια έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητές της σε κάθε μια από τις συνηθισμένες συνόδους της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO.

Άρθρο 30

Αυτή η Συνθήκη συντάσσεται στα αγγλικά, αραβικά, γαλλικά, ισπανικά, και ρωσικά και τα πέντε κείμενα είναι εξίσου επίσημα.

Άρθρο 31

1. Αυτή η Συνθήκη υπόκειται στην επικύρωση ή την αποδοχή από τα κράτη- μέλη της UNESCO σύμφωνα με τις αντίστοιχες συνταγματικές διαδικασίες τους.
2. Οι νομικές πράξεις της επικύρωσης ή της αποδοχής θα κατατεθούν στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO.

Άρθρο 32

1. Αυτή η Συνθήκη θα είναι προσβάσιμη από όλα τα κράτη που δεν είναι μέλη της UNESCO που καλούνται από τη Γενική Συνέλευση της Οργάνωσης για να την δεχτούν.
2. Η πρόσβαση θα πραγματοποιηθεί με την κατάθεση μιας νομικής πράξης πρόσβασης με το Γενικό Διευθυντή της UNESCO.

Άρθρο 33

Αυτή η Συνθήκη θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την ημερομηνία κατάθεσης της εικοστής νομικής πράξης επικύρωσης, αποδοχής ή προσθήκης, αλλά μόνο όσον αφορά τα κράτη εκείνα που έχουν καταθέσει τις αντίστοιχες νομικές πράξεις επικύρωσης, αποδοχής ή προσθήκης τους κατά ή πριν από εκείνη την ημερομηνία. Θα τεθεί σε ισχύ όσον αφορά οποιοδήποτε άλλο κράτος τρεις μήνες μετά από την κατάθεση της νομικής πράξης της επικύρωσης, αποδοχής ή προσθήκης.

Άρθρο 34

Οι ακόλουθες προβλέψεις θα ισχύσουν για τα κράτη- μέλη εκείνα που έχουν ένα ομοσπονδιακό ή μη-ενωτικό συνταγματικό σύστημα:

- α. όσον αφορά τις διατάξεις αυτής της Συνθήκης, η εφαρμογή της οποίας έρχεται κάτω από τη νομική αρμοδιότητα της ομοσπονδιακής ή κεντρικής νομοθετικής δύναμης, οι υποχρεώσεις της ομοσπονδιακής ή κεντρικής κυβέρνησης θα είναι οι ίδιες όπως για εκείνα τα κράτη- μέλη που δεν είναι ομοσπονδιακά κράτη
- β. όσον αφορά τις διατάξεις αυτής της Συνθήκης, η εφαρμογή της οποίας έρχεται κάτω από τη νομική αρμοδιότητα των μεμονωμένων ιδρυτικών κρατών, των χωρών, των επαρχιών ή των καντονιών που δεν υποχρεώνονται από το συνταγματικό σύστημα της ομοσπονδίας να λάβουν νομοθετικά μέτρα, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές για τέτοια κράτη, χώρες, επαρχίες ή καντόνια των εν λόγω προβλέψεων, με τη σύστασή της για την έγκρισή τους.

Άρθρο 35

- α. Κάθε κράτος- μέλος της Συνθήκης αυτής μπορεί να αποκηρύξει τη Συνθήκη.
- β. Η καταγγελία θα πρέπει να κοινοποιηθεί με μια έγγραφη νομική πράξη, που κατατίθεται στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO.
- γ. Η αποκήρυξη θα εφαρμοστεί δώδεκα μήνες μετά από την παραλαβή της νομικής πράξης της αποκήρυξης. Δεν έχει επιπτώσεις στις οικονομικές υποχρεώσεις του αποκηρύσσοντος κράτους μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία η αποχώρηση πραγματοποιείται.

Άρθρο 36

Ο Γενικός Διευθυντής της UNESCO θα ενημερώσει τα κράτη- μέλη του Οργανισμού, τα κράτη μη-μέλη του Οργανισμού που αναφέρονται στο άρθρο 32, καθώς επίσης και τα Ηνωμένα Έθνη, για την κατάσταση όλων των νομικών πράξεων επικύρωσης, αποδοχής, ή προσθήκης που προβλέπεται στα άρθρα 31 και 32, και των αποκηρύξεων που προβλέπονται στο άρθρο 35.

Άρθρο 37

- α. Αυτή η Συνθήκη μπορεί να αναθεωρηθεί από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO. Οποιαδήποτε τέτοια αναθεώρηση, εντούτοις, θα δεσμεύσει μόνο τα κράτη που θα γίνουν μέλη στην αναθεωρημένη Συνθήκη.
- β. Εάν η Γενική Συνέλευση υιοθετήσει μια νέα Συνθήκη που αναθεωρεί συνολικά ή εν μέρει αυτήν την Συνθήκη, τότε, εκτός αν η νέα Συνθήκη προβλέπει διαφορετικά, αυτή η Συνθήκη θα πάψει να είναι ανοικτή για επικύρωση, αποδοχή ή προσθήκη, από την ημερομηνία κατά την οποία η νέα αναθεωρημένη Συνθήκη τίθεται σε ισχύ.

Άρθρο 38

Σύμφωνα με το άρθρο 102 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αυτή η Συνθήκη θα καταχωρηθεί από τη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών κατόπιν αιτήσεως του Γενικού Διευθυντή της UNESCO.

Έγινε στο Παρίσι, αυτή η εικοστή τρίτη ημέρα του Νοεμβρίου του 1972, σε δύο αυθεντικά αντίγραφα που φέρουν την υπογραφή του Προέδρου της 17ης συνόδου της Γενικής Συνέλευσης και του Γενικού Διευθυντή της UNESCO, που θα κατατεθούν στα αρχεία της UNESCO, και επικυρωμένα αντιγράφων των οποίων θα παραδοθούν σε όλα τα κράτη που αναφέρονται στα άρθρα 31 και 32 καθώς επίσης και στα Ηνωμένα Έθνη.

ΛΙΣΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (2006)

Η Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιλαμβάνει 830 τοποθεσίες που αποτελούν την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά την οποία η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς θεωρεί εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας.

Συνολικά περιλαμβάνει 644 πολιτιστικές, 162 φυσικές και 24 ανάμικτες τοποθεσίες σε 138 κράτη- μέλη.

Afghanistan

- § Minaret and Archaeological Remains of Jam (2002)
- § Cultural Landscape and Archaeological Remains of the Bamiyan Valley (2003)

Albania

- § Butrint (1992, 1999)
- § Museum-City of Gjirokastra (2005)

Algeria

- § Al Qal'a of Beni Hammad (1980)
- § Djémila (1982)
- § M'Zab Valley (1982)
- § Tassili n'Ajjer (1982) #
- § Timgad (1982)
- § Tipasa (1982)
- § Kasbah of Algiers (1992)

Andorra

- § Madriu-Perafita-Claror Valley (2004, 2006)

Argentina

- § Los Glaciares (1981) #
- § Jesuit Missions of the Guaranis: San Ignacio Mini, Santa Ana, Nuestra Señora de Loreto and Santa Maria Mayor (Argentina), Ruins of Sao Miguel das Missoes (Brazil) (1983, 1984) *
- § Iguazu National Park (1984)
- § Cueva de las Manos, Río Pinturas (1999)
- § Península Valdés (1999)
- § Ischigualasto / Talampaya Natural Parks (2000)
- § Jesuit Block and Estancias of Córdoba (2000)
- § Quebrada de Humahuaca (2003)

Armenia

- § Monasteries of Haghpat and Sanahin (1996, 2000)
- § Cathedral and Churches of Echmiatsin and the Archaeological Site of Zvartnots (2000)

- § Monastery of Geghard and the Upper Azat Valley (2000)

Australia

- § Great Barrier Reef (1981)
- § Kakadu National Park (1981, 1987, 1992)
- § Willandra Lakes Region (1981)
- § Lord Howe Island Group (1982)
- § Tasmanian Wilderness (1982, 1989)
- § Central Eastern Rainforest Reserves (Australia) (1986, 1994) ¹
- § Uluru-Kata Tjuta National Park (1987, 1994) ²
- § Wet Tropics of Queensland (1988)
- § Shark Bay, Western Australia (1991)
- § Fraser Island (1992)
- § Australian Fossil Mammal Sites (Riversleigh / Naracoorte) (1994)
- § Heard and McDonald Islands (1997)
- § Macquarie Island (1997)
- § Greater Blue Mountains Area (2000)
- § Purnululu National Park (2003)
- § Royal Exhibition Building and Carlton Gardens (2004)

Austria

- § Historic Centre of the City of Salzburg (1996)
- § Palace and Gardens of Schönbrunn (1996)
- § Hallstatt-Dachstein Salzkammergut Cultural Landscape (1997)
- § Semmering Railway (1998)
- § City of Graz - Historic Centre (1999)
- § Wachau Cultural Landscape (2000)
- § Fertö / Neusiedlersee Cultural Landscape (2001) *
- § Historic Centre of Vienna (2001)

Azerbaijan

- § Walled City of Baku with the Shirvanshah's Palace and Maiden Tower (2000)

Bahrain

- § Qal'at al-Bahrain – Ancient Harbour and Capital of Dilmun (2005)

Bangladesh

- § Historic Mosque City of Bagerhat (1985)
- § Ruins of the Buddhist Vihara at Paharpur (1985)
- § The Sundarbans (1997)

Belarus

- § Belovezhskaya Pushcha / Białowieża Forest (1979, 1992) *
- § Mir Castle Complex (2000)
- § Architectural, Residential and Cultural Complex of the Radziwiłł Family at Nesvizh (2005)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Belgium

- § Flemish Béguinages (1998)
- § La Grand-Place, Brussels (1998)
- § The Four Lifts on the Canal du Centre and their Environs, La Louvière and Le Roeulx (Hainault) (1998)
- § Belfries of Belgium and France (1999, 2005) *³
- § Historic Centre of Brugge (2000)
- § Major Town Houses of the Architect Victor Horta (Brussels) (2000)
- § Neolithic Flint Mines at Spiennes (Mons) (2000)
- § Notre-Dame Cathedral in Tournai (2000)
- § Plantin-Moretus House-Workshops-Museum Complex (2005)

Belize

- § Belize Barrier Reef Reserve System (1996)

Benin

- § Royal Palaces of Abomey (1985)

Bolivia

- § City of Potosí (1987)
- § Jesuit Missions of the Chiquitos (1990)
- § Historic City of Sucre (1991)
- § Fuerte de Samaipata (1998)
- § Noel Kempff Mercado National Park (2000)
- § Tiwanaku: Spiritual and Political Centre of the Tiwanaku Culture (2000)

Bosnia and Herzegovina

- § Old Bridge Area of the Old City of Mostar (2005)

Botswana

- § Tsodilo (2001)

Brazil

- § Historic Town of Ouro Preto (1980)
- § Historic Centre of the Town of Olinda (1982)
- § Jesuit Missions of the Guaranis: San Ignacio Mini, Santa Ana, Nuestra Señora de Loreto and Santa Maria Mayor (Argentina), Ruins of Sao Miguel das Missoes (Brazil) (1983, 1984) *
- § Historic Centre of Salvador de Bahia (1985)
- § Sanctuary of Bom Jesus do Congonhas (1985)
- § Iguazu National Park (1986)
- § Brasilia (1987)
- § Serra da Capivara National Park (1991)
- § Historic Centre of São Luís (1997)
- § Atlantic Forest South-East Reserves (1999)
- § Discovery Coast Atlantic Forest Reserves (1999)
- § Historic Centre of the Town of Diamantina (1999)
- § Central Amazon Conservation Complex (2000, 2003) ⁴
- § Pantanal Conservation Area (2000)
- § Brazilian Atlantic Islands: Fernando de Noronha and Atol das Rocas Reserves (2001)
- § Cerrado Protected Areas: Chapada dos Veadeiros and Emas National Parks (2001)
- § Historic Centre of the Town of Goiás (2001)

Bulgaria

- § Boyana Church (1979)
- § Madara Rider (1979)
- § Rock-Hewn Churches of Ivanovo (1979)
- § Thracian Tomb of Kazanlak (1979)
- § Ancient City of Nessebar (1983)
- § Pirin National Park (1983)
- § Rila Monastery (1983)
- § Srebarna Nature Reserve (1983)
- § Thracian Tomb of Sveshtari (1985)

Cambodia

- § Angkor (1992)

Cameroon

- § Dja Faunal Reserve (1987)

Canada

- § L'Anse aux Meadows National Historic Site (1978)
- § Nahanni National Park (1978) [#]
- § Dinosaur Provincial Park (1979)
- § Kluane / Wrangell-St Elias / Glacier Bay / Tatshenshini-Alsek (1979, 1992, 1994) ^{# * 5}
- § Head-Smashed-In Buffalo Jump (1981)
- § SGang Gwaay (1981)
- § Wood Buffalo National Park (1983)
- § Canadian Rocky Mountain Parks (1984, 1990) ^{# 6}
- § Historic District of Old Québec (1985)
- § Gros Morne National Park (1987)

- § Old Town Lunenburg (1995)
- § Waterton Glacier International Peace Park (1995) *
- § Miguasha National Park (1999)

Central African Republic

- § Manovo-Gounda St Floris National Park (1988)

Chile

- § Rapa Nui National Park (1995)
- § Churches of Chiloé (2000)
- § Historic Quarter of the Seaport City of Valparaíso (2003)
- § Humberstone and Santa Laura Saltpeter Works (2005)
- § Sewell Mining Town (2006)

China

- § Imperial Palaces of the Ming and Qing Dynasties in Beijing and Shenyang (1987, 2004)
- § Mausoleum of the First Qin Emperor (1987)
- § Mogao Caves (1987)
- § Mount Taishan (1987)
- § Peking Man Site at Zhoukoudian (1987)
- § The Great Wall (1987)
- § Mount Huangshan (1990)
- § Huanglong Scenic and Historic Interest Area (1992)
- § Jiuzhaigou Valley Scenic and Historic Interest Area (1992)
- § Wulingyuan Scenic and Historic Interest Area (1992)
- § Ancient Building Complex in the Wudang Mountains (1994)
- § Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa (1994, 2000, 2001) ⁷
- § Mountain Resort and its Outlying Temples, Chengde (1994)
- § Temple and Cemetery of Confucius and the Kong Family Mansion in Qufu (1994)
- § Lushan National Park (1996)
- § Mount Emei Scenic Area, including Leshan Giant Buddha Scenic Area (1996)
- § Ancient City of Ping Yao (1997)
- § Classical Gardens of Suzhou (1997, 2000)
- § Old Town of Lijiang (1997)
- § Summer Palace, an Imperial Garden in Beijing (1998)
- § Temple of Heaven: an Imperial Sacrificial Altar in Beijing (1998)
- § Dazu Rock Carvings (1999)
- § Mount Wuyi (1999)
- § Ancient Villages in Southern Anhui – Xidi and Hongcun (2000)
- § Imperial Tombs of the Ming and Qing Dynasties (2000, 2003, 2004)
- § Longmen Grottoes (2000)
- § Mount Qingcheng and the Dujiangyan Irrigation System (2000)
- § Yungang Grottoes (2001)
- § Three Parallel Rivers of Yunnan Protected Areas (2003)

- § Capital Cities and Tombs of the Ancient Koguryo Kingdom (2004)
- § Historic Centre of Macao (2005)
- § Sichuan Giant Panda Sanctuaries (2006)
- § Yin Xu (2006)

Colombia

- § Port, Fortresses and Group of Monuments, Cartagena (1984)
- § Los Katíos National Park (1994)
- § Historic Centre of Santa Cruz de Mompox (1995)
- § National Archeological Park of Tierradentro (1995)
- § San Agustín Archeological Park (1995)
- § Malpelo Fauna and Flora Sanctuary (2006)

Costa Rica

- § Talamanca Range-La Amistad Reserves / La Amistad National Park (1983, 1990) *
- § Cocos Island National Park (1997, 2002)
- § Area de Conservación Guanacaste (1999, 2004)

Côte d'Ivoire

- § Mount Nimba Strict Nature Reserve (1981, 1982) *
- § Taï National Park (1982)
- § Comoé National Park (1983)

Croatia

- § Historical Complex of Split with the Palace of Diocletian (1979)
- § Old City of Dubrovnik (1979, 1994)
- § Plitvice Lakes National Park (1979, 2000) #
- § Episcopal Complex of the Euphrasian Basilica in the Historic Centre of Poreč (1997)
- § Historic City of Trogir (1997)
- § The Cathedral of St James in Šibenik (2000)

Cuba

- § Old Havana and its Fortifications (1982)
- § Trinidad and the Valley de los Ingenios (1988)
- § San Pedro de la Roca Castle, Santiago de Cuba (1997)
- § Desembarco del Granma National Park (1999)
- § Viñales Valley (1999)
- § Archaeological Landscape of the First Coffee Plantations in the South-East of Cuba (2000)
- § Alejandro de Humboldt National Park (2001)
- § Urban Historic Centre of Cienfuegos (2005)

Cyprus

- § Paphos (1980)
- § Painted Churches in the Troodos Region (1985, 2001)
- § Choirokoiitia (1998)

Czech Republic

- § Historic Centre of Český Krumlov (1992)
- § Historic Centre of Prague (1992)
- § Historic Centre of Telč (1992)
- § Pilgrimage Church of St John of Nepomuk at Zelená Hora (1994)
- § Kutná Hora: Historical Town Centre with the Church of St Barbara and the Cathedral of Our Lady at Sedlec (1995)
- § Lednice-Valtice Cultural Landscape (1996)
- § Gardens and Castle at Kroměříž (1998)
- § Holašovice Historical Village Reservation (1998)
- § Litomyšl Castle (1999)
- § Holy Trinity Column in Olomouc (2000)
- § Tugendhat Villa in Brno (2001)
- § Jewish Quarter and St Procopius' Basilica in Třebíč (2003)

Democratic People's Republic of Korea

- § Complex of Koguryo Tombs (2004)

Democratic Republic of the Congo

- § Virunga National Park (1979) #
- § Garamba National Park (1980)
- § Kahuzi-Biega National Park (1980)
- § Salonga National Park (1984)
- § Okapi Wildlife Reserve (1996)

Denmark

- § Jelling Mounds, Runic Stones and Church (1994)
- § Roskilde Cathedral (1995)
- § Kronborg Castle (2000)
- § Ilulissat Icefjord (2004)

Dominica

- § Morne Trois Pitons National Park (1997)

Dominican Republic

- § Colonial City of Santo Domingo (1990)

Ecuador

- § City of Quito (1978)
- § Galápagos Islands (1978, 2001)
- § Sangay National Park (1983) #
- § Historic Centre of Santa Ana de los Ríos de Cuenca (1999)

Egypt

- § Abu Mena (1979)
- § Ancient Thebes with its Necropolis (1979)

- § Islamic Cairo (1979)
- § Memphis and its Necropolis – the Pyramid Fields from Giza to Dahshur (1979)
- § Nubian Monuments from Abu Simbel to Philae (1979)
- § Saint Catherine Area (2002)
- § Wadi Al-Hitan (Whale Valley) (2005)

El Salvador

- § Joya de Ceren Archaeological Site (1993)

Estonia

- § Historic Centre (Old Town) of Tallinn (1997)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Ethiopia

- § Rock-Hewn Churches, Lalibela (1978)
- § Simien National Park (1978)
- § Fasil Ghebbi, Gondar Region (1979)
- § Aksum (1980)
- § Lower Valley of the Awash (1980)
- § Lower Valley of the Omo (1980)
- § Tiya (1980)
- § Harar Jugol, the Fortified Historic Town (2006)

Finland

- § Fortress of Suomenlinna (1991)
- § Old Rauma (1991)
- § Petäjävesi Old Church (1994)
- § Verla Groundwood and Board Mill (1996)
- § Bronze Age Burial Site of Sammallahti (1999)
- § Kvarken Archipelago / High Coast (2000, 2006)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Formerly Serbia and Montenegro

- § Natural and Culturo-Historical Region of Kotor (1979)
- § Durmitor National Park (1980) #

France

- § Chartres Cathedral (1979)
- § Mont-Saint-Michel and its Bay (1979)
- § Palace and Park of Versailles (1979)
- § Prehistoric Sites and Decorated Caves of the Vézère Valley (1979)
- § Vézelay, Church and Hill (1979)
- § Amiens Cathedral (1981)
- § Arles, Roman and Romanesque Monuments (1981)
- § Cistercian Abbey of Fontenay (1981)
- § Palace and Park of Fontainebleau (1981)
- § Roman Theatre and its Surroundings and the "Triumphal Arch" of Orange (1981)
- § Royal Saltworks of Arc-et-Senans (1982)
- § Abbey Church of Saint-Savin sur Gartempe (1983)

- § Gulf of Porto: Calanche of Piana, Gulf of Girolata, Scandola Reserve (1983) #
- § Place Stanislas, Place de la Carrière and Place d'Alliance in Nancy (1983)
- § Pont du Gard (Roman Aqueduct) (1985)
- § Strasbourg – Grande île (1988)
- § Cathedral of Notre-Dame, Former Abbey of Saint-Remi and Palace of Tau, Reims (1991)
- § Paris, Banks of the Seine (1991)
- § Bourges Cathedral (1992)
- § Historic Centre of Avignon: Papal Palace, Episcopal Ensemble and Avignon Bridge (1995)
- § Canal du Midi (1996)
- § Historic Fortified City of Carcassonne (1997)
- § Pyrénées - Mont Perdu (1997, 1999) *
- § Historic Site of Lyons (1998)
- § Routes of Santiago de Compostela in France (1998)
- § Belfries of Belgium and France (1999, 2005) *⁸
- § Jurisdiction of Saint-Emilion (1999)
- § The Loire Valley between Sully-sur-Loire and Chalonnes (2000)⁹
- § Provins, Town of Medieval Fairs (2001)
- § Le Havre, the City Rebuilt by Auguste Perret (2005)

Gambia

- § James Island and Related Sites (2003)
- § Stone Circles of Senegambia (2006)

Georgia

- § Bagrati Cathedral and Gelati Monastery (1994)
- § Historical Monuments of Mtskheta (1994)
- § Upper Svaneti (1996)

Germany

- § Aachen Cathedral (1978)
- § Speyer Cathedral (1981)
- § Würzburg Residence with the Court Gardens and Residence Square (1981)
- § Pilgrimage Church of Wies (1983)
- § Castles of Augustusburg and Falkenlust at Brühl (1984)
- § St Mary's Cathedral and St Michael's Church at Hildesheim (1985)
- § Roman Monuments, Cathedral of St Peter and Church of Our Lady in Trier (1986)
- § Frontiers of the Roman Empire (1987, 2005) *¹⁰
- § Hanseatic City of Lübeck (1987)
- § Palaces and Parks of Potsdam and Berlin (1990, 1992, 1999)
- § Abbey and Altenmünster of Lorsch (1991)
- § Mines of Rammelsberg and Historic Town of Goslar (1992)
- § Maulbronn Monastery Complex (1993)
- § Town of Bamberg (1993)
- § Collegiate Church, Castle, and Old Town of Quedlinburg (1994)
- § Völklingen Ironworks (1994)

- § Messel Pit Fossil Site (1995)
- § Bauhaus and its Sites in Weimar and Dessau (1996)
- § Cologne Cathedral (1996)
- § Luther Memorials in Eisleben and Wittenberg (1996)
- § Classical Weimar (1998)
- § Museumsinsel (Museum Island), Berlin (1999)
- § Wartburg Castle (1999)
- § Garden Kingdom of Dessau-Wörlitz (2000)
- § Monastic Island of Reichenau (2000)
- § Zollverein Coal Mine Industrial Complex in Essen (2001)
- § Historic Centres of Stralsund and Wismar (2002)
- § Upper Middle Rhine Valley (2002)
- § Dresden Elbe Valley (2004)
- § Muskauer Park / Park Muzakowski (2004) *
- § Town Hall and Roland on the Marketplace of Bremen (2004)
- § Old town of Regensburg with Stadtamhof (2006)

Ghana

- § Forts and Castles, Volta, Greater Accra, Central and Western Regions (1979)
- § Asante Traditional Buildings (1980)

Greece

- § Temple of Apollo Epicurius at Bassae (1986)
- § Acropolis, Athens (1987)
- § Archaeological Site of Delphi (1987)
- § Archaeological Site of Epidaurus (1988)
- § Medieval City of Rhodes (1988)
- § Meteora (1988)
- § Mount Athos (1988)
- § Paleochristian and Byzantine Monuments of Thessalonika (1988)
- § Archaeological Site of Olympia (1989)
- § Mystras (1989)
- § Delos (1990)
- § Monasteries of Daphni, Hossios Lukas and Nea Moni of Chios (1990)
- § Pythagoreion and Heraion of Samos (1992)
- § Archaeological Site of Vergina (1996)
- § Archaeological Sites of Mycenae and Tiryns (1999)
- § Historic Centre (Chorá) with the Monastery of Saint John "the Theologian" and the Cave of the Apocalypse on the Island of Pátmos (1999)

Guatemala

- § Antigua Guatemala (1979)
- § Tikal National Park (1979)
- § Archaeological Park and Ruins of Quirigua (1981)

Guinea

- § Mount Nimba Strict Nature Reserve (1981, 1982) *

Haiti

§ National History Park – Citadel, Sans Souci, Ramiers (1982)

Holy See

§ Historic Centre of Rome, the Properties of the Holy See in that City Enjoying Extraterritorial Rights and San Paolo Fuori le Mura (1980, 1990) * ¹¹

§ Vatican City (1984)

Honduras

§ Maya Site of Copan (1980)

§ Río Plátano Biosphere Reserve (1982)

Hungary

§ Budapest, including the Banks of the Danube, the Buda Castle Quarter and Andrásy Avenue (1987, 2002)

§ Old Village of Hollókő and its Surroundings (1987)

§ Caves of Aggtelek Karst and Slovak Karst (1995, 2000) *

§ Millenary Benedictine Abbey of Pannonhalma and its Natural Environment (1996)

§ Hortobágy National Park - the *Puszta* (1999)

§ Early Christian Necropolis of Pécs (Sopianae) (2000)

§ Fertő / Neusiedlersee Cultural Landscape (2001) *

§ Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape (2002)

Iceland

§ Þingvellir National Park (2004)

India

§ Agra Fort (1983)

§ Ajanta Caves (1983)

§ Ellora Caves (1983)

§ Taj Mahal (1983)

§ Group of Monuments at Mahabalipuram (1984)

§ Sun Temple, Konârak (1984)

§ Kaziranga National Park (1985)

§ Keoladeo National Park (1985)

§ Manas Wildlife Sanctuary (1985)

§ Churches and Convents of Goa (1986)

§ Fatehpur Sikri (1986)

§ Group of Monuments at Hampi (1986)

§ Khajuraho Group of Monuments (1986)

§ Elephanta Caves (1987)

§ Great Living Chola Temples (1987, 2004) ¹²

§ Group of Monuments at Pattadakal (1987)

§ Sundarbans National Park (1987)

§ Nanda Devi and Valley of Flowers National Parks (1988, 2005)

§ Buddhist Monuments at Sanchi (1989)

§ Humayun's Tomb, Delhi (1993)

§ Qutb Minar and its Monuments, Delhi (1993)

§ Mountain Railways of India (1999, 2005) ¹³

§ Mahabodhi Temple Complex at Bodh Gaya (2002)

§ Rock Shelters of Bhimbetka (2003)

§ Champaner-Pavagadh Archaeological Park (2004)

§ Chhatrapati Shivaji Terminus (formerly Victoria Terminus) (2004)

Indonesia

§ Borobudur Temple Compounds (1991)

§ Komodo National Park (1991)

§ Prambanan Temple Compounds (1991)

§ Ujung Kulon National Park (1991)

§ Sangiran Early Man Site (1996)

§ Lorentz National Park (1999)

§ Tropical Rainforest Heritage of Sumatra (2004)

Iran (Islamic Republic of)

§ Meidan Emam, Esfahan (1979)

§ Persepolis (1979)

§ Tchogha Zanbil (1979)

§ Takht-e Soleyman (2003)

§ Bam and its Cultural Landscape (2004)

§ Pasargadae (2004)

§ Soltaniyeh (2005)

§ Bisotun (2006)

Iraq

§ Hatra (1985)

§ Ashur (Qal'at Sherqat) (2003)

Ireland

§ Archaeological Ensemble of the Bend of the Boyne (1993)

§ Skellig Michael (1996)

Israel

§ Masada (2001)

§ Old City of Acre (2001)

§ White City of Tel-Aviv -- the Modern Movement (2003)

§ Biblical Tels - Megiddo, Hazor, Beer Sheba (2005)

§ Incense Route - Desert Cities in the Negev (2005)

Italy

§ Rock Drawings in Valcamonica (1979)

§ Church and Dominican Convent of Santa Maria delle Grazie with "The Last Supper" by Leonardo da Vinci (1980)

§ Historic Centre of Rome, the Properties of the Holy See in that City Enjoying Extraterritorial Rights and San Paolo Fuori le Mura (1980, 1990) * ¹⁴

§ Historic Centre of Florence (1982)

§ Piazza del Duomo, Pisa (1987)

§ Venice and its Lagoon (1987)

- § Historic Centre of San Gimignano (1990)
- § I Sassi di Matera (1993)
- § City of Vicenza and the Palladian Villas of the Veneto (1994, 1996)
- § Crespi d'Adda (1995)
- § Ferrara, City of the Renaissance, and its Po Delta (1995, 1999)¹⁵
- § Historic Centre of Naples (1995)
- § Historic Centre of Siena (1995)
- § Castel del Monte (1996)
- § Early Christian Monuments of Ravenna (1996)
- § Historic Centre of the City of Pienza (1996)
- § The *Trulli* of Alberobello (1996)
- § 18th-Century Royal Palace at Caserta with the Park, the Aqueduct of Vanvitelli, and the San Leucio Complex (1997)
- § Archaeological Area of Agrigento (1997)
- § Archaeological Areas of Pompei, Herculaneum and Torre Annunziata (1997)
- § Botanical Garden (Orto Botanico), Padua (1997)
- § Cathedral, Torre Civica and Piazza Grande, Modena (1997)
- § Costiera Amalfitana (1997)
- § Portovenere, Cinque Terre, and the Islands (Palmaria, Tino and Tinetto) (1997)
- § Residences of the Royal House of Savoy (1997)
- § Su Nuraxi di Barumini (1997)
- § Villa Romana del Casale (1997)
- § Archaeological Area and the Patriarchal Basilica of Aquileia (1998)
- § Cilento and Vallo di Diano National Park with the Archeological sites of Paestum and Velia, and the Certosa di Padula (1998)
- § Historic Centre of Urbino (1998)
- § Villa Adriana (Tivoli) (1999)
- § Assisi, the Basilica of San Francesco and Other Franciscan Sites (2000)
- § City of Verona (2000)
- § Isole Eolie (Aeolian Islands) (2000)
- § Villa d'Este, Tivoli (2001)
- § Late Baroque Towns of the Val di Noto (South-Eastern Sicily) (2002)
- § *Sacri Monti* of Piedmont and Lombardy (2003)
- § Etruscan Necropolises of Cerveteri and Tarquinia (2004)
- § Val d'Orcia (2004)
- § Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica (2005)
- § Genoa: *Le Strade Nuove* and the system of the *Palazzi dei Rolli* (2006)

Japan

- § Buddhist Monuments in the Horyu-ji Area (1993)
- § Himeji-jo (1993)
- § Shirakami-Sanchi (1993)
- § Yakushima (1993)
- § Historic Monuments of Ancient Kyoto (Kyoto, Uji and Otsu Cities) (1994)
- § Historic Villages of Shirakawa-go and Gokayama (1995)
- § Hiroshima Peace Memorial (Genbaku Dome) (1996)
- § Itsukushima Shinto Shrine (1996)
- § Historic Monuments of Ancient Nara (1998)

- § Shrines and Temples of Nikko (1999)
- § Gusuku Sites and Related Properties of the Kingdom of Ryukyu (2000)
- § Sacred Sites and Pilgrimage Routes in the Kii Mountain Range (2004)
- § Shiretoko (2005)

Jerusalem (Site proposed by Jordan)

- § Old City of Jerusalem and its Walls (1981)

Jordan

- § Petra (1985)
- § Quseir Amra (1985)
- § Um er-Rasas (Kastrom Mefa'a) (2004)

Kazakhstan

- § Mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi (2003)
- § Petroglyphs within the Archaeological Landscape of Tamgaly (2004)

Kenya

- § Lake Turkana National Parks (1997, 2001)
- § Mount Kenya National Park/Natural Forest (1997)
- § Lamu Old Town (2001)

Lao People's Democratic Republic

- § Town of Luang Prabang (1995)
- § Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Champasak Cultural Landscape (2001)

Latvia

- § Historic Centre of Riga (1997)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Lebanon

- § Anjar (1984)
- § Baalbek (1984)
- § Byblos (1984)
- § Tyre (1984)
- § Ouadi Qadisha (the Holy Valley) and the Forest of the Cedars of God (Horsh Arz el-Rab) (1998)

Libyan Arab Jamahiriya

- § Archaeological Site of Cyrene (1982)
- § Archaeological Site of Leptis Magna (1982)
- § Archaeological Site of Sabratha (1982)
- § Rock-Art Sites of Tadrart Acacus (1985)
- § Old Town of Ghadamès (1986)

Lithuania

- § Vilnius Historic Centre (1994)
- § Curonian Spit (2000) *
- § Kernavė Archaeological Site (Cultural Reserve of Kernavė) (2004)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Luxembourg

- § City of Luxembourg: its Old Quarters and Fortifications (1994)

Madagascar

- § Tsingy de Bemaraha Strict Nature Reserve (1990)
- § Royal Hill of Ambohimanga (2001)

Malawi

- § Lake Malawi National Park (1984)
- § Chongoni Rock Art Area (2006)

Malaysia

- § Gunung Mulu National Park (2000)
- § Kinabalu Park (2000)

Mali

- § Old Towns of Djenné (1988)
- § Timbuktu (1988)
- § Cliff of Bandiagara (Land of the Dogons) (1989)
- § Tomb of Askia (2004)

Malta

- § City of Valletta (1980)
- § Hal Saflieni Hypogeum (1980)
- § Megalithic Temples of Malta (1980, 1992) ¹⁶

Mauritania

- § Banc d'Arguin National Park (1989)
- § Ancient *Ksour* of Ouadane, Chinguetti, Tichitt and Oualata (1996)

Mauritius

- § Aapravasi Ghat (2006)

Mexico

- § Historic Centre of Mexico City and Xochimilco (1987)
- § Historic Centre of Oaxaca and Archaeological Site of Monte Albán (1987)

- § Historic Centre of Puebla (1987)
- § Pre-Hispanic City and National Park of Palenque (1987)
- § Pre-Hispanic City of Teotihuacan (1987)
- § Sian Ka'an (1987)
- § Historic Town of Guanajuato and Adjacent Mines (1988)
- § Pre-Hispanic City of Chichen-Itza (1988)
- § Historic Centre of Morelia (1991)
- § El Tajin, Pre-Hispanic City (1992)
- § Historic Centre of Zacatecas (1993)
- § Rock Paintings of the Sierra de San Francisco (1993)
- § Whale Sanctuary of El Vizcaino (1993)
- § Earliest 16th-Century Monasteries on the Slopes of Popocatepetl (1994)
- § Historic Monuments Zone of Querétaro (1996)
- § Pre-Hispanic Town of Uxmal (1996)
- § Hospicio Cabañas, Guadalajara (1997)
- § Archeological Zone of Paquimé, Casas Grandes (1998)
- § Historic Monuments Zone of Tlacotalpan (1998)
- § Archeological Monuments Zone of Xochicalco (1999)
- § Historic Fortified Town of Campeche (1999)
- § Ancient Maya City of Calakmul, Campeche (2002)
- § Franciscan Missions in the Sierra Gorda of Querétaro (2003)
- § Luis Barragán House and Studio (2004)
- § Islands and Protected Areas of the Gulf of California (2005)
- § Agave Landscape and Ancient Industrial Facilities of Tequila (2006)

Mongolia

- § Uvs Nuur Basin (2003) *
- § Orkhon Valley Cultural Landscape (2004)

Morocco

- § Medina of Fez (1981)
- § Medina of Marrakesh (1985)
- § Ksar of Ait-Ben-Haddou (1987)
- § Historic City of Meknes (1996)
- § Archeological Site of Volubilis (1997)
- § Medina of Tétouan (formerly known as Titawin) (1997)
- § Medina of Essaouira (formerly Mogador) (2001)
- § Portuguese City of Mazagan (El Jadida) (2004)

Mozambique

- § Island of Mozambique (1991)

Nepal

- § Kathmandu Valley (1979, 2006)
- § Sagarmatha National Park (1979)
- § Royal Chitwan National Park (1984)
- § Lumbini, the Birthplace of the Lord Buddha (1997)

Netherlands

- § Schokland and Surroundings (1995)
- § Defence Line of Amsterdam (1996)
- § Historic Area of Willemstad, Inner City and Harbour, Netherlands Antilles (1997)
- § Mill Network at Kinderdijk-Elshout (1997)
- § Ir.D.F. Woudagemaal (D.F. Wouda Steam Pumping Station) (1998)
- § Droogmakerij de Beemster (Beemster Polder) (1999)
- § Rietveld Schröderhuis (Rietveld Schröder House) (2000)

New Zealand

- § Te Wahipounamu – South West New Zealand (1990) ¹⁷
- § Tongariro National Park (1990, 1993) [#]
- § New Zealand Sub-Antarctic Islands (1998)

Nicaragua

- § Ruins of León Viejo (2000)

Niger

- § Air and Ténéré Natural Reserves (1991)
- § W National Park of Niger (1996)

Nigeria

- § Sukur Cultural Landscape (1999)
- § Osun-Osogbo Sacred Grove (2005)

Norway

- § Bryggen (1979)
- § Urnes Stave Church (1979)
- § Røros Mining Town (1980)
- § Rock Art of Alta (1985)
- § Vegaøyan -- The Vega Archipelago (2004)
- § Struve Geodetic Arc (2005) ^{*}
- § West Norwegian Fjords – Geirangerfjord and Nærøfjord (2005)

Oman

- § Bahla Fort (1987)
- § Archaeological Sites of Bat, Al-Khutm and Al-Ayn (1988)
- § Arabian Oryx Sanctuary (1994)
- § Land of Frankincense (2000)
- § *Aflaj* Irrigation Systems of Oman (2006)

Pakistan

- § Archaeological Ruins at Moenjodaro (1980)
- § Buddhist Ruins of Takht-i-Bahi and Neighbouring City Remains at Sahr-i-Bahlol (1980)

- § Taxila (1980)
- § Fort and Shalamar Gardens in Lahore (1981)
- § Historical Monuments of Thatta (1981)
- § Rohtas Fort (1997)

Panama

- § Fortifications on the Caribbean Side of Panama: Portobelo-San Lorenzo (1980)
- § Darien National Park (1981)
- § Talamanca Range-La Amistad Reserves / La Amistad National Park (1983, 1990) ^{*}
- § Archaeological Site of Panamá Viejo and Historic District of Panamá (1997, 2003)
- § Coiba National Park and its Special Zone of Marine Protection (2005)

Paraguay

- § Jesuit Missions of La Santísima Trinidad de Paraná and Jesús de Tavarangue (1993)

Peru

- § City of Cuzco (1983)
- § Historic Sanctuary of Machu Picchu (1983)
- § Chavin (Archaeological Site) (1985)
- § Huascarán National Park (1985) [#]
- § Chan Chan Archaeological Zone (1986)
- § Manú National Park (1987)
- § Historic Centre of Lima (1988, 1991) ¹⁸
- § Río Abiseo National Park (1990, 1992)
- § Lines and Geoglyphs of Nasca and Pampas de Jumana (1994)
- § Historical Centre of the City of Arequipa (2000)

Philippines

- § Baroque Churches of the Philippines (1993)
- § Tubbataha Reef Marine Park (1993)
- § Rice Terraces of the Philippine Cordilleras (1995)
- § Historic Town of Vigan (1999)
- § Puerto-Princesa Subterranean River National Park (1999)

Poland

- § Cracow's Historic Centre (1978)
- § Wieliczka Salt Mine (1978)
- § Auschwitz Concentration Camp (1979)
- § Belovezhskaya Pushcha / Białowieża Forest (1979, 1992) ^{*}
- § Historic Centre of Warsaw (1980)
- § Old City of Zamość (1992)
- § Castle of the Teutonic Order in Malbork (1997)
- § Medieval Town of Toruń (1997)
- § Kalwaria Zebrzydowska: the Mannerist Architectural and Park Landscape Complex and Pilgrimage Park (1999)
- § Churches of Peace in Jawor and Swidnica (2001)

- § Wooden Churches of Southern Little Poland (2003)
- § Muskauer Park / Park Muzakowski (2004) *
- § Centennial Hall in Wrocław (2006)

Portugal

- § Central Zone of the Town of Angra do Heroísmo in the Azores (1983)
- § Convent of Christ in Tomar (1983)
- § Monastery of Batalha (1983)
- § Monastery of the Hieronymites and Tower of Belém in Lisbon (1983)
- § Historic Centre of Évora (1986)
- § Monastery of Alcobaça (1989)
- § Cultural Landscape of Sintra (1995)
- § Historic Centre of Oporto (1996)
- § Prehistoric Rock-Art Sites in the Côa Valley (1998)
- § Laurisilva of Madeira (1999)
- § Alto Douro Wine Region (2001)
- § Historic Centre of Guimarães (2001)
- § Landscape of the Pico Island Vineyard Culture (2004)

Republic of Korea

- § Haeinsa Temple Janggyeong Panjeon, the Depositories for the *Tripitaka Koreana* Woodblocks (1995)
- § Jongmyo Shrine (1995)
- § Seokguram Grotto and Bulguksa Temple (1995)
- § Changdeokgung Palace Complex (1997)
- § Hwaseong Fortress (1997)
- § Gochang, Hwasun, and Ganghwa Dolmen Sites (2000)
- § Gyeongju Historic Areas (2000)

Republic of Moldova

- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Romania

- § Danube Delta (1991)
- § Churches of Moldavia (1993)
- § Monastery of Horezu (1993)
- § Villages with Fortified Churches in Transylvania (1993, 1999) ¹⁹
- § Dacian Fortresses of the Orastie Mountains (1999)
- § Historic Centre of Sighișoara (1999)
- § Wooden Churches of Maramureș (1999)

Russian Federation

- § Historic Centre of Saint Petersburg and Related Groups of Monuments (1990) ²⁰
- § Kizhi Pogost (1990) ²¹
- § Kremlin and Red Square, Moscow (1990) ²²
- § Cultural and Historic Ensemble of the Solovetsky Islands (1992)
- § Historic Monuments of Novgorod and Surroundings (1992)

- § White Monuments of Vladimir and Suzdal (1992)
- § Architectural Ensemble of the Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad (1993)
- § Church of the Ascension, Kolomenskoye (1994)
- § Virgin Komi Forests (1995)
- § Lake Baikal (1996)
- § Volcanoes of Kamchatka (1996, 2001) ²³
- § Golden Mountains of Altai (1998)
- § Western Caucasus (1999)
- § Curonian Spit (2000) *
- § Ensemble of the Ferrapontov Monastery (2000)
- § Historic and Architectural Complex of the Kazan Kremlin (2000)
- § Central Sikhote-Alin (2001)
- § Citadel, Ancient City and Fortress Buildings of Derbent (2003)
- § Uvs Nuur Basin (2003) *
- § Ensemble of the Novodevichy Convent (2004)
- § Natural System of Wrangel Island Reserve (2004)
- § Historical Centre of the City of Yaroslavl (2005)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Saint Kitts and Nevis

- § Brimstone Hill Fortress National Park (1999)

Saint Lucia

- § Pitons Management Area (2004)

Senegal

- § Island of Gorée (1978)
- § Djoudj National Bird Sanctuary (1981)
- § Niokolo-Koba National Park (1981)
- § Island of Saint-Louis (2000)
- § Stone Circles of Senegambia (2006)

Serbia

- § Stari Ras and Sopoćani (1979)
- § Studenica Monastery (1986)
- § Medieval Monuments in Kosovo (2004, 2006)

Seychelles

- § Aldabra Atoll (1982)
- § Vallée de Mai Nature Reserve (1983)

Slovakia

- § Historic Town of Banská Štiavnica and the Technical Monuments in its Vicinity (1993)
- § Spišský Hrad and its Associated Cultural Monuments (1993)
- § Vikolínec (1993)
- § Caves of Aggtelek Karst and Slovak Karst (1995, 2000) *
- § Bardejov Town Conservation Reserve (2000)

Slovenia

- § Škocjan Caves (1986) #

Solomon Islands

- § East Rennell (1998)

South Africa

- § Fossil Hominid Sites of Sterkfontein, Swartkrans, Kromdraai, and Environs (1999, 2005)
- § Greater St Lucia Wetland Park (1999)
- § Robben Island (1999)
- § uKhahlamba / Drakensberg Park (2000)
- § Mapungubwe Cultural Landscape (2003)
- § Cape Floral Region Protected Areas (2004)
- § Vredefort Dome (2005)

Spain

- § Alhambra, Generalife and Albayzín, Granada (1984, 1994) ²⁴
- § Burgos Cathedral (1984)
- § Historic Centre of Cordoba (1984, 1994) ²⁵
- § Monastery and Site of the Escorial, Madrid (1984)
- § Works of Antoni Gaudí (1984, 2005) ²⁶
- § Altamira Cave (1985)
- § Monuments of Oviedo and the Kingdom of the Asturias (1985, 1998) ²⁷
- § Old Town of Ávila with its Extra-Muros Churches (1985)
- § Old Town of Segovia and its Aqueduct (1985)
- § Santiago de Compostela (Old Town) (1985)
- § Garajonay National Park (1986)
- § Historic City of Toledo (1986)
- § Mudéjar Architecture of Aragon (1986, 2001) ²⁸
- § Old Town of Cáceres (1986)
- § Cathedral, Alcázar and Archivo de Indias in Seville (1987)
- § Old City of Salamanca (1988)
- § Poblet Monastery (1991)
- § Archaeological Ensemble of Mérida (1993)
- § Route of Santiago de Compostela (1993)
- § Royal Monastery of Santa María de Guadalupe (1993)
- § Doñana National Park (1994)
- § Historic Walled Town of Cuenca (1996)
- § La Lonja de la Seda de Valencia (1996)
- § Las Médulas (1997)
- § Palau de la Música Catalana and Hospital de Sant Pau, Barcelona (1997)
- § Pyrénées - Mont Perdu (1997, 1999) *
- § San Millán Yuso and Suso Monasteries (1997)
- § Rock Art of the Mediterranean Basin on the Iberian Peninsula (1998)
- § University and Historic Precinct of Alcalá de Henares (1998)
- § Ibiza, Biodiversity and Culture (1999)
- § San Cristóbal de La Laguna (1999)

- § Archaeological Ensemble of Tàrraco (2000)
- § Archaeological Site of Atapuerca (2000)
- § Catalan Romanesque Churches of the Vall de Boí (2000)
- § Palmeral of Elche (2000)
- § Roman Walls of Lugo (2000)
- § Aranjuez Cultural Landscape (2001)
- § Renaissance Monumental Ensembles of Úbeda and Baeza (2003)
- § Vizcaya Bridge (2006)

Sri Lanka

- § Ancient City of Polonnaruwa (1982)
- § Ancient City of Sigiriya (1982)
- § Sacred City of Anuradhapura (1982)
- § Old Town of Galle and its Fortifications (1988)
- § Sacred City of Kandy (1988)
- § Sinharaja Forest Reserve (1988)
- § Golden Temple of Dambulla (1991)

Sudan

- § Gebel Barkal and the Sites of the Napatan Region (2003)

Suriname

- § Central Suriname Nature Reserve (2000)
- § Historic Inner City of Paramaribo (2002)

Sweden

- § Royal Domain of Drottningholm (1991)
- § Birka and Hovgården (1993)
- § Engelsberg Ironworks (1993)
- § Rock Carvings in Tanum (1994)
- § Skogskyrkogården (1994)
- § Hanseatic Town of Visby (1995)
- § Church Village of Gammelstad, Luleå (1996)
- § Laponian Area (1996)
- § Naval Port of Karlskrona (1998)
- § Agricultural Landscape of Southern Öland (2000)
- § Kvarken Archipelago / High Coast (2000, 2006)
- § Mining Area of the Great Copper Mountain in Falun (2001)
- § Varberg Radio Station (2004)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

Switzerland

- § Benedictine Convent of St John at Müstair (1983)
- § Convent of St Gall (1983)
- § Old City of Berne (1983)
- § Three Castles, Defensive Wall and Ramparts of the Market-Town of Bellinzona (2000)
- § Jungfrau-Aletsch-Bietschhorn (2001)
- § Monte San Giorgio (2003)

Syrian Arab Republic

- § Ancient City of Damascus (1979)
- § Ancient City of Bosra (1980)
- § Site of Palmyra (1980)
- § Ancient City of Aleppo (1986)
- § Crac des Chevaliers and Qal'at Salah El-Din (2006)

Thailand

- § Historic City of Ayutthaya (1991)
- § Historic Town of Sukhotai and Associated Historic Towns (1991)
- § Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries (1991)
- § Ban Chiang Archaeological Site (1992)
- § Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex (2005)

the Former Yugoslav Republic of Macedonia

- § Natural and Cultural Heritage of the Ohrid region (1979, 1980)²⁹

Togo

- § Koutammakou, the Land of the Batammariba (2004)

Tunisia

- § Amphitheatre of El Jem (1979)
- § Medina of Tunis (1979)
- § Site of Carthage (1979)
- § Ichkeul National Park (1980)
- § Punic Town of Kerkuane and its Necropolis (1985, 1986)
- § Kairouan (1988)
- § Medina of Sousse (1988)
- § Dougga/Thugga (1997)

Turkey

- § Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia (1985)
- § Great Mosque and Hospital of Divriği (1985)
- § Historic Areas of Istanbul (1985)
- § Hattusha: the Hittite Capital (1986)
- § Nemrut Dağ (1987)
- § Hierapolis-Pamukkale (1988)
- § Xanthos-Letoon (1988)
- § City of Safranbolu (1994)
- § Archaeological Site of Troy (1998)

Turkmenistan

- § State Historical and Cultural Park "Ancient Merv" (1999)
- § Kunya-Urgench (2005)

Uganda

- § Bwindi Impenetrable National Park (1994)
- § Rwenzori Mountains National Park (1994)
- § Tombs of Buganda Kings at Kasubi (2001)

Ukraine

- § Kiev: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kiev-Pechersk Lavra (1990)
- § L'viv – the Ensemble of the Historic Centre (1998)
- § Struve Geodetic Arc (2005) *

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

- § Castles and Town Walls of King Edward in Gwynedd (1986)
- § Durham Castle and Cathedral (1986)
- § Giant's Causeway and Causeway Coast (1986)
- § Ironbridge Gorge (1986)
- § St Kilda (1986, 2004, 2005)
- § Stonehenge, Avebury and Associated Sites (1986)
- § Studley Royal Park including the Ruins of Fountains Abbey (1986)
- § Blenheim Palace (1987)
- § City of Bath (1987)
- § Frontiers of the Roman Empire (1987, 2005) *³⁰
- § Westminster Palace, Westminster Abbey and Saint Margaret's Church (1987)
- § Canterbury Cathedral, St Augustine's Abbey, and St Martin's Church (1988)
- § Henderson Island (1988)
- § Tower of London (1988)
- § Gough and Inaccessible Islands (1995, 2004)³¹
- § Old and New Towns of Edinburgh (1995)
- § Maritime Greenwich (1997)
- § Heart of Neolithic Orkney (1999)
- § Blaenavon Industrial Landscape (2000)
- § Historic Town of St George and Related Fortifications, Bermuda (2000)
- § Derwent Valley Mills (2001)
- § Dorset and East Devon Coast (2001)
- § New Lanark (2001)
- § Saltaire (2001)
- § Royal Botanic Gardens, Kew (2003)
- § Liverpool – Maritime Mercantile City (2004)
- § Cornwall and West Devon Mining Landscape (2006)

United Republic of Tanzania

- § Ngorongoro Conservation Area (1979) #
- § Ruins of Kilwa Kisiwani and Ruins of Songo Mnara (1981)
- § Serengeti National Park (1981)
- § Selous Game Reserve (1982)
- § Kilimanjaro National Park (1987)
- § Stone Town of Zanzibar (2000)
- § Kondoa Rock Art Sites (2006)

United States of America

- § Mesa Verde National Park (1978)
- § Yellowstone National Park (1978)
- § Everglades National Park (1979)
- § Grand Canyon National Park (1979)
- § Independence Hall (1979)
- § Kluane / Wrangell-St Elias / Glacier Bay / Tatshenshini-Alsek (1979, 1992, 1994) # * 32
- § Redwood National and State Parks (1980)
- § Mammoth Cave National Park (1981)
- § Olympic National Park (1981)
- § Cahokia Mounds State Historic Site (1982)
- § La Fortaleza and San Juan National Historic Site in Puerto Rico (1983)
- § Great Smoky Mountains National Park (1983)
- § Statue of Liberty (1984)
- § Yosemite National Park (1984) #
- § Chaco Culture (1987)
- § Hawaii Volcanoes National Park (1987) #
- § Monticello and the University of Virginia in Charlottesville (1987)
- § Pueblo de Taos (1992)
- § Carlsbad Caverns National Park (1995)
- § Waterton Glacier International Peace Park (1995) *

Uruguay

- § Historic Quarter of the City of Colonia del Sacramento (1995)

Uzbekistan

- § Itchan Kala (1990)
- § Historic Centre of Bukhara (1993)
- § Historic Centre of Shakhrisyabz (2000)
- § Samarkand – Crossroads of Cultures (2001)

Venezuela

- § Coro and its Port (1993)
- § Canaima National Park (1994)
- § Ciudad Universitaria de Caracas (2000)

Viet Nam

- § Complex of Huế Monuments (1993)
- § Ha Long Bay (1994, 2000)
- § Hoi An Ancient Town (1999)
- § My Son Sanctuary (1999)
- § Phong Nha-Ke Bang National Park (2003)

Yemen

- § Old Walled City of Shibam (1982)
- § Old City of Sana'a (1986)
- § Historic Town of Zabid (1993)

Zambia

- § Mosi-oa-Tunya / Victoria Falls (1989) # *

Zimbabwe

- § Mana Pools National Park, Sapi and Chewore Safari Areas (1984)
- § Great Zimbabwe National Monument (1986)
- § Khami Ruins National Monument (1986)
- § Mosi-oa-Tunya / Victoria Falls (1989) # *
- § Matobo Hills (2003)

Notes

1. Extension of the Australian East Coast Temperate and Subtropical Rainforest Park.
2. Renomination of Uluru-Kata Tjuta National Park under cultural criteria.
3. The “Belfries of Flanders and Wallonia” which were previously inscribed on the World Heritage List, are part of the transnational property “The Belfries of Belgium and France”.
4. Extension of "Jaú National Park".
5. Extension of the Glacier Bay/Wrangell/St. Elias/Kluane property.
6. The "Burgess Shale" property, which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the "Canadian Rocky Mountain Parks".
7. Extension of "The Potala Palace and the Jokhang Temple Monastery, Lhasa" to include the Norbulingka area.
8. The “Belfries of Flanders and Wallonia” which were previously inscribed on the World Heritage List, are part of the transnational property “The Belfries of Belgium and France”.
9. The "Chateau and Estate of Chambord", which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the Loire Valley between Sully-sur-Loire and Chalonnes.
10. The “Hadrian’s Wall” which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the transnational property “Frontiers of the Roman Empire”.
11. At the time the property was extended, criterion (iv) was also found applicable.
12. The "Brihadisvara Temple, Tanjavur", which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the "Great Living Chola Temples".
13. The “Darjeeling Himalayan Railway” which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the “Mountain Railways of India”.
14. At the time the property was extended, criterion (iv) was also found applicable.
15. At the time the property was extended, criteria (iii) and (v) were also found applicable.
16. The Committee decided to extend the existing cultural property, the Temple of Ggantija, to include the five prehistoric temples situated on the islands of Malta and Gozo and to rename the property as "The Megalithic Temples of Malta".
17. The Westland and Mount Cook National Park and the Fiordland National Park, which were previously inscribed on the World Heritage List, are part of the Te Wahipounamu - South West New Zealand.
18. The former Convent Ensemble of San Francisco de Lima, which was previously inscribed on the World Heritage List, is included in the Historic Centre of Lima.
19. Extension of "Biertan and its Fortified Church".
20. The nominations related to these cultural properties were submitted in 1989 by the Union Soviet Socialist Republics.
21. The nominations related to these cultural properties were submitted in 1989 by the Union Soviet Socialist Republics.
22. The nominations related to these cultural properties were submitted in 1989 by the Union Soviet Socialist Republics.
23. At the time the property was extended, criterion (x) was also found applicable.
24. Extension of the Alhambra and the Generalife, Granada, to include the Albayzin quarter.
25. Extension of the "Mosque of Cordoba".
26. The property “Parque Güell, Palacio Güell and Casa Mila in Barcelona”, previously inscribed on the World Heritage List is part of the “Works of Antoni Gaudí”.
27. Extension of the "Churches of the Kingdom of the Asturias", to include monuments in the city of Oviedo.
28. Extension of the "Mudejar Architecture of Teruel".
29. In 1979, the Committee decided to inscribe the Ohrid Lake on the World Heritage List under natural criteria (iii). In 1980, this property was extended to include the cultural and historical area, and cultural criteria (i)(iii)(iv) were added.

30. The “Hadrian’s Wall” which was previously inscribed on the World Heritage List, is part of the transnational property “Frontiers of the Roman Empire”.
31. Extension of "Gough Island Wildlife Reserve".
32. Extension of the Glacier Bay/Wrangell/St. Elias/Kluane property.

*: transboundary property

#: As for 19 Natural and Mixed Properties inscribed for geological values before 1994, criteria numbering of this property has changed. See Decision [30.COM 8D.1](#)

Τοποθεσίες της Ελληνικής Δυνητικής Λίστας

- § Το Παλάτι της Κνωσού (2003)
- § Ο Αρχαιολογικός χώρος της Νικόπολης (2003)
- § Η Παλιά πόλη στην Κέρκυρα (1999)
- § Ο Αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων (2003)
- § Το Λαύριο (Αρχαίο Λαύριο) (2003)
- § Η ευρύτερη περιοχή του Όρους Όλυμπος (2003)
- § Η περιοχή των Πρεσπών: Η Μεγάλη και η Μικρή Πρέσπα, οι οποίες περιλαμβάνουν Βυζαντινά και μετά- Βυζαντινά μνημεία (2003)
- § Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου (2003)
- § Το Φαράγγι της Σαμαριάς (2003)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΩΝ

§ Κράτη- μέλη: Τα κράτη- μέλη είναι χώρες που έχουν υπογράψει την Συνθήκη Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Προσδιορίζουν και θέτουν υποψηφιότητες για τις τοποθεσίες που βρίσκονται στα εδάφη τους, οι οποίες εξετάζονται για εγγραφή στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τα κράτη- μέλη έχουν την ευθύνη να προστατεύσουν τις αξίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς των περιοχών που εγγράφονται και να συντάσσουν σε τακτά χρονικά διαστήματα αναφορές σχετικά με την κατάστασή τους.

§ Γενική συνέλευση: Περιλαμβάνει όλα τα κράτη- μέλη της Συνθήκης. Συνεδριάζει μια φορά κάθε δύο έτη κατά τη διάρκεια της συνηθισμένης συνόδου της γενικής διάσκεψης της UNESCO για να εκλέξει τα μέλη της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, για να εξετάσει τον προϋπολογισμό του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και για να αποφασίσει σχετικά με σημαντικά ζητήματα πολιτικής.

§ Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς: Συνεδριάζει μία φορά το χρόνο και αποτελείται από τους αντιπροσώπους από 21 των κρατών- μελών της Συνθήκης που εκλέγονται για θητεία έως 6 χρόνων. Η Επιτροπή είναι αρμόδια για την εφαρμογή της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς, διαθέτει τη χρηματική βοήθεια από το Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και έχει τον τελευταίο λόγο για τη εγγραφή μιας τοποθεσίας στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εξετάζει τις εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση της συντήρησης των εγγραμμένων τοποθεσιών και αποφασίζει σχετικά με την εγγραφή ή την αφαίρεση τους από την Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

§ Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς: Είναι αρμόδιο για την καθημερινή διαχείριση της Συνθήκης και για τη διοίκηση του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

§ Τομέας Πολιτισμού, UNESCO: Είναι, μεταξύ άλλων, αρμόδιος για τις σημαντικές συμβάσεις και τα διεθνή προγράμματα, όπως η «Παγκόσμια Διακήρυξη σχετικά με την Πολιτιστική Ποικιλομορφία» που εφαρμόζει σε διάφορες περιοχές προκειμένου να προωθηθεί ο διαπολιτισμικός διάλογος. Το Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς διαχειρίζεται τις διεθνείς εκστρατείες και βοηθά στην προστασία περιοχών - μερικές από τις οποίες περιλαμβάνουν τοποθεσίες Παγκόσμιας Κληρονομιάς- και μνημείων. Εκτελεί επίσης τα λειτουργικά προγράμματα σε συνεργασία με το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το ICCROM, το ICOMOS και το ICOM.

§ Τομέας Επιστήμης, UNESCO: Με το Τμήμα Οικολογικών Επιστημών, το Τμήμα Γήινων Επιστημών και το Γραφείο για το Συντονισμό των Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων, συνεργάζεται με το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και το IUCN στην εκτέλεση των λειτουργικών προγραμμάτων σχετικά με τις τοποθεσίες Παγκόσμιας Φυσικής Κληρονομιάς και ειδικότερα εκείνες που είναι επίσης Προστατευόμενες Περιοχές της Βιόσφαιρας.

§ ICCROM: Το Διεθνές Κέντρο Μελέτης της Συντήρησης και Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Τοποθεσιών είναι ένα διακυβερνητικό σώμα που ιδρύθηκε το 1956 και παρέχει τη συμβουλή ειδικών για τον τρόπο συντήρησης τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς επίσης και εκπαίδευση στις τεχνικές αποκατάστασης.

§ ICOMOS: Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών, είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1965, μετά από την υιοθέτηση του Κανονισμού της Βενετίας, προκειμένου να προωθηθούν το δόγμα και οι τεχνικές συντήρησης. Το ICOMOS παρέχει στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς τις αξιολογήσεις των τοποθεσιών με πολιτιστικές αξίες που προτείνονται για εγγραφή στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς επίσης και τις συγκριτικές μελέτες, την τεχνική βοήθεια και τις εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση της συντήρησης των εγγραμμένων τοποθεσιών.

§ IUCN: Η Ένωση Παγκόσμιας Συντήρησης, ένας διεθνής, μη κυβερνητικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1948, συμβουλεύει την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς σχετικά με την εγγραφή τοποθεσιών με φυσικές αξίες. Μέσω του παγκόσμιου δικτύου ειδικών της υποβάλλει εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση της συντήρησης των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

§ NWHF: Το Σκανδιναβικό Ίδρυμα Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύθηκε από τη νορβηγική κυβέρνηση τον Μάρτιο του 2002 και αναγνωρίστηκε επίσημα από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO το 2003. Με την ένωση των προσπαθειών των πέντε σκανδιναβικών χωρών για την υποστήριξη της Συνθήκης Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το Ίδρυμα προωθεί τη συντήρηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς υποστηρίζοντας τα καινοτόμα έργα, τις δραστηριότητες συντήρησης και συλλογής κεφαλαίων σε όλο τον κόσμο και συνεχίζει να εργάζεται προς μια ισορροπημένη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

§ OWHC: Η Οργάνωση των Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύθηκε το 1993 για να αναπτύξει την αίσθηση αλληλεγγύης και την σχέση συνεργασίας μεταξύ των πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ιδιαίτερα σε σχέση με την εφαρμογή της

Συνθήκης. Η οργάνωση διευκολύνει έτσι την ανταλλαγή της γνώσης, των τεχνικών διαχείρισης και των οικονομικών πόρων με σκοπό την προστασία των μνημείων και των τοποθεσιών. Υπάρχουν πάνω από 200 πόλεις Παγκόσμιας Κληρονομιάς μέχρι σήμερα.

§ UNEP- WCMC: Το UNEP- Κέντρο Ελέγχου Παγκόσμιας Συντήρησης διαχειρίζεται τη βάση δεδομένων των τοποθεσιών Παγκόσμιας Κληρονομιάς με φυσικές αξίες.

